

LADISLAI EMANUELIS UDAMIRTI ANGLI
DISSERTATIO
JURIS PUBLICI
ROMANO - GERMANICI
QUINQUE TITULIS SUPRA TRIGINTA CONSTANS

Juxta
VARIORUM COMMENTARIORUM
ANNOTATIONES ORTASQUE INTEREA
VICISSITUDINES
ANTERIORIBUS IMPERATORUM CAPITULATIONIBUS
UTI ET RECENTI

AUGUSTISSIMI FRANCISCI I.
PRÆSENTANEO SACRI ROMANI IMPERII STATUI
CONFORMITER ACCOMMODATA.

COMPENDIO INSUPER
SEU
RECAPITULATIONE TOTIUS
OPERIS SUB FINEM DISSERTATIONIS
INDICIS LOCO ADJECTA
IN USUM QUOQUE TYRONUM
QUI
LEGUM ALEMANNICARUM STUDIO SATAGERE
CUPIUNT.

FRANCOFURTI & LIPSIAE
M DCC XLVIII.

LADISLAI EMANUELIS UDAMIRTI ANGLI
DISSERTATIO
JURIS PUBLICI
ROMANO - GERMANICI
QUINQUE TITULIS SUPRA TRIGINTA CONSTANS

JUXTA
VARIORUM COMMENTARIORUM
ANNOTATIONES ORTASQUE INTEREA
VICISSITUDINES
ANTERIORIBUS IMPERATORUM CAPITULATIONIBUS
UTI ET RECENTI

AUGUSTISSIMI FRANCISCI I.
PRÆSENTANEO SACRI ROMANI IMPERII STATUI
CONFORMITER ACCOMMODATA.

COMPENDIO INSUPER
SEU
RECAPITULATIONE TOTIUS
OPERIS SUB FINEM DISSERTATIONIS
INDICIS LOCO ADJECTA
IN USUM QUOQUE TYRONUM
QUI
LEGUM ALEMANNICARUM STUDIO SATAGERE
CUPIUNT.

FRANCOFURTI & LIPSIAE
M DCC XLVIII.

LADISLAU EMANUELIS UDAMIENSIS ANGELI

DISSERTATIO

JURIS PUBLICI

ROMANO - GERMANICI

QUINQUE TITULIS SUPRA TRIGINTA CONSTANT

JURIS

RECTORUM COMMUNIVM TARIORUM

ANNOTATIONES ORATIONES INTEREA

NOTISSTUDIVIS

ANTERIORIBUS IMPERATORUM CAPITULACIONIBUS

UT ET RECENTI

AUGUSTISSIMO FRANCISCO I.

PRÆSENTANDO SACRI ROMANI IMPERII STATUI

CONCOMMITTERE ACOMMITTATA.

COMPENDIO INSUPER

RECAPITULATIONE TOTIUS

OPERIS SUB FINEM DISSERTATIONIS

INDICIS LOCO ADJECTA

- IN USUM QUOQUE TYRONUM

QUI

SECUM ALIEMANICARUM STUDIO SATAGERE

CURANT.

FRANCISCO JURY & ALPINE

M DCC XLVII

LECTORI BENEVOLO SALUTEM!

onstat Lampadios, Sprengeros,
Lehmannos, Befoldos, Lindebro-
gios, Bœcleros, Imhofios, aliosque
aggressos fuisse tradere Jus publicum
Alemannicum diversimodè supplendo unus alterum
animadversionibûs compluribûs, prout vel ratio, vel

tempus postulabant; Eodem ferè modo Institutiones Juris publici Romano-Germanici à Vitriario celeberrimo in lucem editæ, postea Speneri & Pfeffingeri vel primis operâ indicibili auctæ, notis item variis illustratæ & locupletatæ à Publicistis quoque diversis, quin imo & planè JOSEPHI I. piissimæ memor. Cæsaris Capitulationi ex integro accommodatæ fuere, sed non jam posterioribus Epochis Augustissimorum CAROLI VI. Austriaci, CAROLI VII. Bavari, minùs FRANCISCI I. Lotharingi, hodierni gloriosè Imperantis, in quorum tres Capitulationes etsi diversæ factæ sint observationes, has tamen non etiam dictarum Institutionum locis ad amussim ubique insertas noscimus, hinc quemadmodum ingenii perspicacioris est Leges & sensum earum, ut Jure civili Justiniano edoctus sum, casibus speciatim emergentibus convenienter applicare, quàm eas solùm callere simpliciter; ita quoque velim mihi concedas, Lector benevole, Dissertationem meam istam, cui annotationes, & quidquid interea contigit vicissitudinis in hunc usque annum debito applicata sunt ordine, pluris æstimatum iri his & illis seorsim positis, ideoque Initiantibus (& id sine inani jactatione polliceor) non parvo futurum fructui, & certè majori ac
mihi

mihi fuere aliqui Commentatores, qui, salvâ eorum fundatâ doctrinâ aut sat breves nonnisi temporum præteritorum continent variationes, aut si etiam recentium, non omnes, & insuper unus alterve sunt ingenti & nimia, quasi allegatorum Copiâ præditi. Quare præmisso tali brevi præloquio attentatum meum justificandi ergo, censurâ Criticorum, quibus in omnibus & per omnia me subjicio, quandoque phantasticâ nimium ne dilacerer, efficiam ut quod octavo & decimo, postquam mortalis hanc vitæ scenam ingressus sum, annô inchoaveram, sed partim ob multas fanè turbidas belli tempestates septem abhinc annis ortas, & ob lethalem morbum, quô oppressus diù jacui extenuatus, partim etiam ob alias quamplures occupationes, in quas totus quantus incumbo, elaborare non potueram, nunc pauca aliqua (& perquam difficulter) nactus momenta nocturna, conatus sum, ut pro magnitudine rerum succincta adducens methodo, quod alii scripsere, quod adjunxere, & quod tempus ipsum semper instabile, immutare voluit, reliqua aut potius hic superflua, quæque non mei instituti sunt, sed in jure privato aut feudali tractantur, cujusvis relinquam

arbitrio perquirenda apud Archivistas, & Scriptores complures, qui de omni etiam minima materia seorsim tractant, & quos infra quemlibet titulum volui quidem citare, ut moris est, sed ob otii defectum intrandi Bibliothecam extra lares, collationis gratia, principaliorum Authorum ad rem facientium in ipso contextu saltem memor fui, haud oblitus illius Pliniani: *Plenum ingenui pudoris esse, fateri per quos profeceris.* Idcirco si aliorum res mutuans, quasi meas hic inserui, passim illos nominari necessum duxi, ultra quod constitutionum ac Legum nostrarum fundamentalium sensu, ut absolute decet, observato, ne quidem verba ab aliis immutata nusquam posui, sed ipsissimis formalibus usus sum, & quod plus est nullis scommatibus, sed notoriae innixus veritati ad instar privati Juris - Consulti potentis in medium adducere opinionem suam, suppeditando interpretationem doctrinalem, meas itidem quandoque feci reflexiones, & ante omnia Sedi Romanæ, in qua visibilem divini Numinis vicariam veneror Majestatem, debitum tribui honorem, & Imperio simul, quod magna ex parte Evangelii declarationes in Sacro-Sanctis

Oecu.

Oecumenicis Conciliis à primordio jam Christianismi in Germaniam nostram introducti, immunes à cuncta Sectarum labe conservatas sequutum, continuò ac reverenter perseverat in præcisa contemplatione rerum, quæ DEI mandatorum obedientiæ conveniunt, nequaquam autem earum, quæ privatas fragilis naturæ humanæ actiones concernunt, unde hac super re, etsi cæteroquin, non ita scrupulosus, arbitratus sum, & debitò, audacter veritatem asserere in locis occurrentibus, & certè majori fultus jure ac Acatholici, qui eximiae Doctrinæ viri de reliquo præstantissimi in plurimis tamen impropria usi sunt perscrutatione & instigatione simul, & sæpè extra rhombum, contra Religionem Apostolicam non tantummodo toleratam in Imperio nostro, sed undiquè magis præcipuam. Postremò opus totum, quoniam nec juxtà Philosophum entia sunt multiplicanda sine necessitate, invenies contentum unico Libro, qui prioribus titulis quindecim primum juris nostri objectum, à decimo sexto, usque ad trigesimum, alterum, & tertium denique reliquis sex ultimis rubricis complectitur. Putabam similiter apponere Indicem rerum memorabilium ordine Alphabetico,

betico, sed illius loco, levi iudicio meo, commodiorem mihi, tibiue meliorem invenies sub forma nempè Compendii & recapitulationis simul totius operis, apta ad ideam distinctam in Tyronis mente fundandam. Dabam Parisiis, dum ad Doctoratûs Lauream in Longobardia quantocyûs capeffendam me accingo. Calendis Julii MDCCXLVI.

*In Nomine Sanctissimæ & Individuæ
Trinitatis, Amen!*

DISSERTATIONIS

LIBER UNICUS DE JURE PUBLICO ROMANO-GERMANICO.

TITULUS I.

*De Jurisprudentia publica in genere & in specie, uti &
de principiis Juris publici Romano-Germanici.*

Sicuti cæteris Regionibus sua sunt jura publica, ita nostræ omnium vastissimæ proprium est aliud, cujus perfectioni omnimodè consentanea occurrit *Jurisprudentia publica*, & quidem *Romano-Germanica*, quæ intellectu eò difficilior, quòd mixta sit ex Monarchia, respectu jurium scilicet Imperatori reservatorum, & ex Aristocratia respectu communicatorum cum Statibus, ob Majestatis subjecta diversa & mixta, est *habitus practicus Leges nostras universaliter seu in genere positas*, quales & esse possunt singulares, ut Privilegium de non appellando illimitatum Electoribus competens, & ad omnes Personas & res ipsis subditas se extendens legibus generalibus oppositæ, *applicandi ad*

A

Casus

Casus speciales in ea Republica existentes, ut appareat, quid justum in iis sit, quidve injustum, hoc ut fiat, illud ut debita coercendum poena caveatur.

Finis illius proximus est applicatio juris publici, vi cujus sciamus, v. g. hanc vel illam Electionem ritam vel irritam. Sic valida erat Caroli VI. glor. mem., quamvis Colonienfis & Bavarus Electores, utpote banniti, ac proinde civiliter mortui abfuerint, quod prioris loco nec Capitulum vocari potuerit, quia Archioffici-um est personalissimum; sic in eadem etiam recte admissus erat nonus Elector Brunsvicensis, licet à solo Leopoldo Imp. creatus, & anno subsequenti 1693. solenniter investitus, quia Statuum consensus postea 1708. accessit. Alteram verò Caroli VII., talem non dixeris à principio saltem, quia nutu, & armata Gallorum turbâ cum illegitima voti Bohemici exclusionem obtenta, in Pace Augustana seu respectiva generosa Bavaricarum Ditionum redditione & reiterata solemni renunciatione Augustissimam nostram inter & Electorem Bavariae anno proximè elapsò stabilita, legitima primò etiam ab Aula Viennensi declarata fuerat. Vel maximè verò valida est illa hodierni gloriosè Imperantis Francisci I. unanimiter facta, quamvis Brandenburgicus & Palatinus, propria utpote voluntate inducti, per Legatos sessionibus vario ob defectum instructionis & sanitatis prætectu se abstinentes, contradixerint, usque dum prior pacem Dresdæ anno 1745. in Mense Decembri contractans, posterior illi accedens, sicque ambo, uti Imperium universum, Augustissimo nostro tanquam vero & legitimo Imperatori se submisissent.

Finis verò *remotus* est vel *intermedius*, seu Justitia in actionibus, quæ circa negotia publica versantur, observanda; vel *ultimus*, salus scilicet Reipublicæ & communis tranquillitatis, quæ suprema Lex esse debet.

Objectum sunt ea omnia, in quibus hunc finem intendimus, Personæ videlicet, & Res publicæ tam humanæ quàm divinæ quoad cultum externum, uti & actiones.

Media alia sunt constituentia Jus publicum, alia *adjuvantia*, de quibus in sex postremis rubricis agemus. *Obtinentia* justitiam publicam non respectu eorum, qui eam implorant, sed qui eam applicant seu administrant, sunt cognitio juris publici, illiusque interpretatio, vel est *authentica*, & Imperatori & Statibus compe-

tit, sic in reservato Ecclesiastico illam Imperatoriam, quam Paci religiosæ Ferdinandus I. privata autoritate inseruerat, ut Catholici transeuntes ad Protestantes (quibus nomen conciliavit solenne protestationis negotium anno 1529., dein Confessione Augustana in Comitibus Cæsari exhibita confirmatum, ulterioribus gravaminibus continuatum, notumque ex foedere Smalcaldico) ammitterent beneficia Ecclesiastica, pro Lege Imperii habendam esse, authenticè decisum est in Pace Westphalica; vel *Magistralis* tantum, seu *doctrinalis* & à quovis Jurisconsulto ex antecedentibus, consequentibus, & circumstantiis Legum desumitur, sic Palatinatus inferior cum omnibus annexis in eodem Tractatu redditur Carolo Ludovico, ideoque & cum Vicariatu annexo, cum id clare pateat ex aurea Bulla. Jus publicum in specie Rom. Germanicum sunt Leges, quæ directo & principaliter ad constitutionem & conservationem Reipublicæ nostræ spectant, ad quas dextrè intelligendas, aut si ambiguæ sint, interpretatione solvendas, oportet Jurisconsultum, ad quem propriè notitia pertinet rei publicæ, instructum esse quibusdam adminiculis, & quidem *Historiâ* instar juris civilis, quod etiam quis rectè non intelligit absque cognitione Romanarum antiquitatum sæpius multum conducente ad Leges non Scriptas, seu Imperii consuetudines, Comitibus, dignitatumque origines probandas, aut ad argumentum à pristina Imperatoris, Statuumque potestate hodiè expressè non immutata, formandum. *Genealogiâ*, quæ à Maximiliano I., ante quem Germaniæ Proceres ne quidem Avos aut Atavos sciebant, serie stemmatum ex antiquis Archivis conquisita, restaurata fuerat quoad successiones in Principatibus ritè declarandas. *Politiâ*, *Geographiâ* demùm, & *Heraldica* ad Imperii fines differentes, aut insignia familiarum cognoscenda. *Struv. in Diff. Hist. 31. §. 2. pag. 11.* Principia *remota* ex quibus collectum est Jus nostrum, sunt tam Jus naturæ quod v.g. unicuique in genere dicitur DEum ut creatorem universi & conservatorem esse colendum, sicque sine cultu Dei & religione nullam Rempublicam salvam esse posse, quam Jus Gentium, commendans v.g. commerciorum necessitatem, Legationum sanctitatem &c. hinc Jus publicum nostrum in specie & proxime determinat, quomodo cultus divinus servandus sit, tres tantum, Apostolicam scilicet religionem Romano-Catholicam, Evangelicam & Reformatam admittendo; qualiter commercia pro

rebus ad sustentationem vitæ & commoditatem quovis in loco non deprehensis, comparandis sint coëunda, vectigalia crebriora abrogando, quæ Legationes obeundæ sint, violatores gravissimè puniendo &c.

Proxima verò sunt politica, historica, vel *communia* seu historia universalis aliarum etiam Rerumpublicarum eventus commemorans, vel *propria*, quæ imprimis historiam Germaniæ exhibent, nimirum per isagogica & generalia scripta, seriem temporum, syllogen actorum publicorum, varia Chronica Alemannica, aut denique inedita in Archivis passim asservata monumenta; & *legalia* contenta in Legibus Imperii publicis, quæ vel sunt non scriptæ, ut mores, consuetudines, praxis, observantia, perpetuò in Imperio vigentia, vel scriptæ, quæ expresso summorum Imperantium consensu latæ continentur Recessibus Imperii vulgo *Reichs-Abschiede* (ideoque ab his differt conclusum seu decretum Imperii *ein Reichs-Schluß*, quod sit Imperatoris consensu ad Imperii placitum *Reichs-Gutachten* accedente, habens vim Legis, simul ac publicata est, omnes Status obligans) sic dictis quod Statibus à Comitibus redeuntibus, seu sub ipsum discessum sive Recessum, id est post consultationes, & deliberationes finitas, in iisdem conclusa, in unum redigantur fasciculum. Et hi Recessus, quorum collectio ab anno 1442. usque facta, prioribus Archivariorum incuria deperditis, auctoritatem habet, postpositis antiquioribus Goldasti falsa diplomata, partim suppeditata, partim conficta, sæpius (salvâ diligentiae suæ laude) pro veris obtrudentis, significant generaliter omnes constitutiones Imperii, & Leges fundamentales: Specialiter tamen interdum apponuntur aureæ Bullæ, ordinationi Camerali, Paci religiosæ, Instrumento Pacis, Capitulationibus &c. & definiuntur, quod sint *Leges universales* (sunt enim regulæ & præcepta actuum moralium & ut tales, licet per modum pacti, ad instar in Anglia Regem inter & Parlamentum, ferantur, latæ tamen ut *Leges Imperii* Status obligant) *ab Imperatore & Statibus* (quibus cum quasi coimperantibus Jus Legislatorium communicatum est) *in Comitibus Imperii legitimè lata & promulgata*. Originem suam duxisse alii volunt à tempore Caroli Magni; prius enim Germaniæ Populi, quorum præcipui erant Suevi, quos Julius Cæsar bellicos admodum, ad se vinum adferri prohibuisse, cum illud ad emolliendos sese & effeminandos putarent, ait, Decreta tantum particularia

cularia habuere; dein Franci sub Pharamundo Suevis debellatis foedera & Comitia inter se junxere (ideoque simulacra tantum nostrorum universalium, quæ non deliberativa, sed decisiva sunt) ex Belgio oriundi; sed stirpe Merovingica in Childerico attonso per Pipinum Caroli Magni Patrem extinctâ, Carolingica fundata, dividebatur in Francos occidentales seu Gallos, continuos Germaniæ Prætendentes, Creditores omnium Ditionum, ac nullius Debitores, unde & aliquid occupantes tantum dicere solent: *nous rentrons chez nous.* Et Orientales seu nos Germanos.

Alii rectius ab Ottone I. Imp., sub quo Imperii Status in Majestatis communionem recipi coeperunt; post sub Henrico IV. Friderico II. &c. Recessus fiebant, vel ab ipsismet Imperatoribus, aut eorum nomine à Commissario principali, & Concommissario uti anno 1525. & 1526. quorum tamen nomina in Recessibus non amplius adhibentur; imo & à Romanorum Rege quandoque, ut annó 1542. à Ferdinando Fratre nomine Caroli V. promulgabantur.

Recessus alii sunt *primarii*, qui publicati typis mandantur, alii *secundarii* *Neben-Abschiede*, quos ob secreta quædam conclusa promulgari & exemplari nolunt Status, sed solum Moguntino Archivo servandos tradunt, sicut accidit in Comitibus Ratisbonensibus 1541. in Causa subsidii Turcici.

Annumeratur illis aurea Bulla dicta per excellentiam Constitutio omnium maximè sacrata & solennis de electione Imperatoris, de juribus ac officiis Electorum &c. triginta capitibus constans, hinc malè dicitur *la Bulle dorée* seu inaurata, sed potius *la Bulle d'or*, quia nomen sortitur à sigillo foris aureo, intus cerâ pleno, sicque non magni ponderis, appenso in pergameno, transfixis filis sericis glauci & nigri coloris involutis, magnitudinem thaleri Joachimici æquante, in quo uno ex latere Imperator insidens Throno cum diademate Imperiali in capite, manû dextra tenens sceptrum, sinistra pomum cum cruce, à latere dextro clypeus cum aquila, à sinistro cum forma Leonis conspiciuntur, verbis in circumferentia positis: Carolus IV. divina favente Clementia Romanorum Imperator semper Augustus & Bohemiæ Rex: ex altera verò parte castrum est grande cum duabus turribus habens portam in medio cum verbis - aur - ear - oma - in circumferentia verò: Roma caput mundi regit orbis frena rotundi.

Et est *Sanctio pragmatica*, ab *Imp. Carolo IV.* (quamvis ipsemet eam non videatur conscripsisse, instar Justiniani *Imp.* etiam sibi tribuentis confectionem juris civilis, cujus compositioni tamen operam dedere Jurisconsulti publica scilicet authoritate muniti, quod quis enim facit per alium, per se ipsum fecisse videtur, & Princeps omnia facit sua, quibus authoritatem suam impertitur) & *Statibus Imperii consentientibus* (hinc cæteri Nobiles præsentés tantum fuere ut ministeriales, & inservientes Testium loco, & sic ipse Cardinalis Nuntius, uti & Galliae Delphinus recte auxilium implorans pro Patre ab Anglis capto; more antiquo, ubi in negotiis etiam Pueri, quibus in possessionis traditione alapa infligere & aures torquere solebant, in testes adducebantur; imo in privilegiorum concessione, etsi hæc soli Imperatori reservata sit, testes ab eodem nominabantur) *Anno Christi 1356. Lehman. Lib. 4. c. 21. n. 7.* in *Chron. Spirit.* ut alia sit à Brabantina ab eodem Imper. emanata, partim Norimbergæ prioribus 23. Capitibus in Conclavi ædium, quæ pro insigni habent scutum aureum am Homersberg sitarum, juncta iisdem Capella, decem pedibus longa, quinque lata, Statibus confidentibus solenni missæ sacrificio latis, Exemplari Latino - Germanico ibidem in Altari relicto; partim etiam Metis tunc temporis Imperii Civitate immediate subiecta, septem posterioribus latis. Thuleman. in *Tract. de Bulla cap. 6. §. 12. De Imperatoris electione imprimis*, ob quam sæpius Anti-Cæsares insidias struxere & dissidia, ac *Electorum juribus lata & promulgata.*

Charactere multum abbreviato, veteris instar Gothici, latine conscripta est, sicque textus latinus & ratione compositionis, & ob antiquitatem præferendus Germanicæ versioni, non satis ubique convenienti, & ab homine lingue quasi ignaro factæ sic in *Cap. 5.* dicitur - ratione Principatus seu Comitatus Palatini - quod malè traductum - wegen des Churfürstenthums à Bavaro pro se allegatum. Item ineptè etiam alibi - sevientibus gladiis ad intestina prelia - den Streit mit scharffen Schwerdtern bis auf das Gedärm. Libellum utrumque magnitudinem medii folii exhibentem ipsemet vidi Francofurti ad Moenum, adeoque rectè testatur Vitriarius illud adhucdum servari, & non esse translatum Romam. Falsum autem est, quod dicit Mauritius ad Capitulationem Leopoldi *Imp. Art. 2. pag. 748.* quia quilibet Electorum non accepit Exemplar authenticum sed Copias tantum tam paginarum & foliorum numero quam

quàm sigillo differentes à Francofurtensi, quod proinde unicum authenticum est ad manus Eligentium ibidem summè necessarium, surgentibus forsitan litibus, de quo benè notat Thuleman. loco citato, quod nunquàm in eo Diphtongus æ, & œ occurrat, sed simplex e positum sit.

Mutari potest ab Imperatore & Statibus conjunctim sumptis, tanquàm ordinatio ad utriusque beneplacitum duntaxat duratura, qui enim ferre potest Legem, eandem interpretari potest; quamvis separatim sumpti & singuli præsens Edictum Imperiale perpetuò valiturum, variare nequeant. Imo exemplis constat, eam jam mutatam fuisse sic *cap. 7. §. 5.* olim solus Imperator de vacante Electoratu sæculari (excepto Bohemico tunc adhuc electio, Regni subditis relicto) disponere poterat, hodiè verò nonnisi cæterorum consensu. Et formula intimationis *cap. 18.* non amplius latinà sed Germanica adhibetur, uti & Juramentum *cap. 2. §. 3.* de eligendo Imperatore, fit hodiè per DEum & Sancta Evangelia, quod Electores Protestantes id, per Deum & sanctos, haud velint præstare. Occasione cujus renitentiae liceat mihi in medium hic adducere vetustissimam illam jurisjurandi formulam per DEum omnipotentem, per sanctam gloriosam Dei Genitricem & semper Virginem Mariam & per Sanctos Archangelos Michaëlem & Gabrielem, sicuti juxta Auth. Collat. II. Nov. 8. Tit. 3. in Catholica & Apostolica Ecclesia per Evangelia in manibus suis tenens jurabat. Vellem scire, quâ ratione Altissimus detrectetur honorari in beatissima Matre & Sanctis nostris Intercessoribus? Eleganter hac de re discurrem memini Magnif. D. Oppenritter Professore quondam meum Clarissimum.

Sic quoque Jus coronandi Imperatorem *cap. 4. §. 4.* Colonienfi datum. Hodiè interdum & Moguntino competit. Mutata est denique aurea Bulla in numero Electorum, quia septem antiquis octavus & nonus accessere.

Nulla econtra occurrit vera mutatio in *cap. 28. §. 5.* etiamsi prima Comitia Norimbergæ, Coronatio Aquisgrani, Electio Francofurti peragenda, alibi celebrentur, si impedimentum legitimum (sunt verba textûs) obviet. Nec in *cap. 12. §. 2.* quia Conventus Electorales annuè celebrandi ad beneplacitum eorundem restringuntur. Neque in *cap. 28. §. 1.* quia respiciendo ad proportionem tabulati mensa Imperialis non semper sex pedibus altius elevata esse

esse potest, uti contigit ultimò in solennitatibus Francisci I. Vide infra tit. 8.

Referuntur quoque ad Recessus præter auream Bullam *Capitulationes* tam post, quàm ante Instrumentum Pacis confectæ, quia sunt unum idemque medium necessarium Electionis in effectum deducendæ; *Visitationes judicii Cameralis 1531. Pax & profana Land-Friede*, cum enim Jus manuarium das Faust- und Kolben-Recht sub Henrico Imp. jam obtinens, dein tempore magni Alemanniæ Interregni magis invaluisse. Diffidationibus die Befehdungen *duels*, seu certaminibus privatis certo loco & tempore conditis, id, quod Fridericus III. & Carolus IV. tollere studuerunt, perfecit Maximilianus I. in dicta hac Pace, quæ est Lex fundamentalis in Comitibus Wormatiensibus lata anno 1495. ob securitatem publicam conservandam; & *religiosa* seu Sanctio Pragmatica perpetuò valitura, unanimi Imperatoris & Statuum Consensu de se invicem in exercitio religionis non turbandis lata anno 1552. Passavii unde & transactio Passaviensis dicta, confirmata deinde & aucta in Comitibus Augustanis; ita ut Episcopi nullam habeant jurisdictionem in Protestantes, sed tantum Dominus Regionis sit Dominus Religionis; ut Ecclesiastica bona à Protestantibus occupata iisdem relinquuntur, utque subditis diversæ religionis, liceat ex Status alicujus territorio migrare; hæc tamen posteriora Statuta in Pace Westphalica (in qua etiam confirmatum est, ut Episcopus religionem mutans utrinque beneficium Ecclesiasticum amittat. tit. 15. Et art. 17. præter Catholicos & Augustanæ addictos religioni, etiam Reformatis æque sub Protestantibus comprehensis Exercitium Religionis est concessum) restricta sunt, ut omnia maneant, sicut fuerant anno 1624.

Instrumentum Pacis Westphalicum tam Gallicum Monasterii Westphalorum Imperatorem inter & Galliam annò 1648. quàm Suecicum Sueciam inter & Imperatorem Osnabrugæ eodem annò confectum cum foederatis utriusque, & adhærentibus respectivis, diversò tamen locò, quod Reges Galliæ & Sueciæ de præcedentia non convenirent, nec Protestantes Nuncium admitterent Apostolicum.

Priori in Coronam Galliæ Episcopatus Metem - Tullen - & Verodunensis translati, salvò tamen Trevirensis jure metropolitano posteriori verò plures Metropolitanæ sedes, Episcopatus, Abbatiae
in

in Ducatus vel Principatus sæculares mutati, alios Dominos nacti sunt, publici boni scilicet causa, aut potius necessitate ita exigente ad bellum tricennale, acerrimum non magis prolongandum.

In hujus basis fundamentalis, formæ, & normæ confirmationem anno 1679. conclusa fuit Rege Britanniarum mediatore Pax Neomagensis, mediante vero Suecorum Rege die 30. Octobr. 1697. alia Rysvicensis in Hollandia Imperatorem inter, Imperium & Galliam.

Orto dein bello Successionis Hispaniarum der Spanische Successions Krieg, eadem partes Contractantes convenere Rastadii die 6. Mart. 1714. ubi Pacis præliminaribus conclusis, sex Menses post, eadem annò die 7. Septembris Badæ Ergoviæ in solemni Congressu totum opus in perfectam formam redactum fuit. Ex post alius Tractatus fuerat conclusus inter belligerantes anno 1718. Londini.

Porro huc referri debet Constitutio domestica Austriaca, seu Sanctio Pragmatica Carolina, beständiges Gesetz wegen der Successions-Ordnung, Erbfolge und untheilbarer Vereinigung Ihrer Kayserl. Königl. Catholischen Majestät Carl des VI. Königreichen und Erb-Landen. Est hic Articulus essentialis, & moderni nostri juris publici importantissimus, vi cujus Carolus VI. quondam Imperator tam jure sanguinis, quam tenore præcedentium Pactorum Familiæ, vide infr. tit. 28. ad instar ultimæ Sanctionis à Leopoldo Imper. stabilitæ, unicus superstes, & solus absolutus Dominus ac hæres, ut in casu mortis suæ sine prole masculina, conservando Imperii quietem, & qualemcunque confusionem evitando, permanerent indivisibiliter unita omnia Regna & Provinciæ hæreditariæ; difertè etiam consensit in extensionem Successionis primariæ Archi-Ducum in se ipso deficientium, ad Archi-Ducissas, & quidem primo ad proprias Filias, secundo ad Filias Fratris Josephi I. Imp., tertio ad Sorores seu Archi-Ducissas Leopoldinas, & finaliter ad omnes earum Posteror & Descendentes utriusque Sexus juxta ordinem & Successionem Linealem. Jam anno 1713. in Mense Aprili à sua Cæsarea Majestate fuerat palam hæc Deliberatio exposita Ministris omnibus ad hunc actum in Aula solenniter congregatis. Instrumento solemni desuper confecto, seu de modo & ordine succedendi in forma perpetui indivisibilis fideicommissi, primogenitura affecti pro universis utriusque Sexus hæredibus. Postea

annó 1719. Senior Archi-Ducissa Josephina Maria Josepha antequàm nupsisset Principi Regio Poloniæ & Electorali Saxoniae, publico Instrumento declaravit, se velle conformare Pactis Familiae quoad dictam Successionem primogenialem, imo id solenni renunciationis actu & juramento confirmavit Viennæ, idemque jam nupta alió ratificavit Dresdæ una cum serenissimo Marito, & Rege Parente, ideòque illi reservatum fuit omne Jus juxta Successionis Linealis normam in casu, quo priorum Archi-Ducissarum Carolinarum Posteritas utriusque Sexus deficeret. Et hæ ipsissimæ renunciationis, jurisjurandi, ratificationis & reservationis solennitates intervenerunt Viennæ & Monachii cum altera Filia Josephi Imp. Archi-Ducissa, Maria Amalia, annó 1722. desponsata Electorali Bavariae Principi, Carolo Alberto. Duobus annis postea die sexta Decembris publicata hæc dispositio indissolubilis acceptata fuerat festive & communi voto in omnibus Ditionibus hæreditariis. Annó dein 1733. dum communicabatur Diætæ Imperiali, sequuta erat Garantia totius Imperii unanimis, illa Electorum Bavari, Saxonis, & Palatini excepta, nequaquam tamen obstante, quia in negotiis similis requisitionis sufficit votorum pluralitas pro Concluso Comitiorum formando. Interea verò evictio vadimonium, seu stipulatio, & fidejussio omnium ferme totius Europæ Potentiarum intervenit, ut ita æquilibrium in sua integritate inviolatum persisteret. Vide vindicias Austriacas Clariss. Decani Riedl. Et Cameracensi Tractatu ad finem non perducto, Viennensis initus est inter Imperatorem, Imperium & Philippum V. anno 1725. Post Regni verò Neapolitani hostilem Invasionem alius initus fuit anno 1738. de quo & reliquis per decursum hujus Libri mentionem faciemus.

Solummodo hic dicam, quòd, subito ac anno 1740. Carolus VI. Imp. vitâ functus erat, plus quàm centena millia Gallorum, prætextu secundandi prætensiones Consocii, Germaniam quidem triumphantes ingressi fuere, sed mirâ Dei, qui falsis sponsonibus, perfidisque moliminibus nullatenus favet, dispositione, Auxiliariorum perpauci egressi, plurimi adversa valetudine necati, præsertim in Bohemia, ita ut illorum intentio factis comprobata ex integro interatò evanuerit ob non obtentam Monarchiam universalem in tempore, quo Germanicæ libertatis simulati defensores, prædicabant simul ejusdem extirpationem. In quantum verò
atti-

attinet dictas prætensiones, scimus eas primum à Secretario Status intimo, Barone de Bartenstein, luculenter refutatas & enervatas in Deductionibus fundatis & responsis voluminosis Aulæ Viennensis, deinceps, post universam Bavariæ Ditionem jure belli iteratò subjugatam, armis & Pace extinctas. E converso pro principio juris publici nostri habendum non est Jus Romano-Civile Justinianum, nec Leges de Statu publico in Corpore Juris Civilis occurrentes citrà absurditatem ad præsentem Reipublicæ Roman. Germanicæ, qui hodiè non despoticus seu absolutè Monarchicus est, applicari possent: benè verò in controversiis Principum privatis subsidiariè usum habere potest Legibus Alemannicis deficientibus v. g. an Imperii Proceres hæreditatem sibi invicem pactis deferre, tutorem testamento liberis dare possint?

Tam supposito superiùs dicto triplici hujus juris objecto tractabimus, ut videre est in Præloquio ad Lectorem, sequentibus titulis quindecim de *primo* seu de Personis in Imperio occurrentibus, *dein* usque ad trigesimum de rebus tam corporalibus, seu de feudis, finibus, circulis, quàm de incorporalibus seu juribus Majestatem, sacra profana, bellum, pacem concernentibus, & finaliter de *tertio*, id est, de mediis, quibus Jus nostrum constituitur seu de Comitibus, vel quibus de jure debitum obtinetur seu de actionibus; ac proinde de summis Imperii Judiciis, aliisque Tribunalibus antiquis & hodiernis.

TITULUS II.

De Personis, & speciatim de Imperatore.

Summa earum divisio est, quod omnes homines in Imperio sint aut *Imperantes* vel jure proprio & independenti, ut solus Imperator, vel jure dependenti, ut Rex Romanorum, Electores, Principes, cæterique Status, & liberæ Civitates, non ut singuli & in terris suis, sed conjunctim sumpti, & in Comitibus considerati, respectu jurium cum omnibus communicatorum, quamvis nihil censeatur actum omnibus etiam consentientibus, nisi Consensus Imperatoris accedat. Aut *subditi* seu *parentes*, ut dicti Status seorsim considerati, vel etiam simul accepti respectu jurium soli

Imperatori reservatorum quæ jura utpote Majestatica solius auctoritate perficiuntur.

Imperator, cujus, quia caput Imperii est, hic titulos recensere, vocatur *Cæsar Augustus*, hoc nomine à Julio & Augusto adoptatis pro auspiciato omine per Prædecessores assumpto. Verbo *Augustus* sic dicto, ab augurio, per quod solebant consecrari loca sacra, quæ & Augusta vocabantur, contra crebriora excommunicationum fulmina adjectum est à Friderico I. vocabulum semper, quam titulum Legati Galliæ tempore Pacis Westphaliæ dare diu renuentes, eò tandem comperto & quidem antiquiore tituli Christianissimi, & absque difficultate jam semel à Francisco I. Valesio in Tractatibus Cameracensibus Carolo V. tributum, dare non respuerunt. *Rex Sicilia & Hierosolymarum* Henrico VI. & Friderico I. authoribus, quos Sæculo decimo quarto imitati Carolus IV. & Wenceslaus, Bohemiæ Reges, & Sigismundus Hungariæ Rex se scripsere à Regnis utpotè ab Imperio planè diversis à Friderico III. additus titulus *Austriacus*, olim in Recessibus titulis Regis postpositus, præponebatur in Capitulationibus Caroli V. & VI. ad denotandum eos, non qua Reges Hispaniarum, sed qua Archiduces Austriæ, Germaniæ Principes in Imperatores Electos fuisse.

Est etiam Canonicus Ecclesiæ S. S. Petri & Johannis Romæ, pariter ac Metropolitani Capituli Coloniensis, & ad Beatissimam Mariam Virginem Aquisgranî, uti Rex Hispaniæ solet esse Canonicus Burgenfis, Rex Galliæ Abbas S. Hilarii.

Maximilianus Imp. omnium primus, Trithemio consulente, Germaniæ Regem se appellavit, ut significaret Alemanniæ Regnum aliud esse à Romano Imperio, unde & Imperator Imperii intuitu, Italiæ seu Regni Longobardici, & Germaniæ solebat triplici diademate coronari tanquam caput, curiæ stylo conformiter, Imperii Rom. Germanici sic dicti, quod augustius sit, perque omnem terram celebrius. *Das Heil. Röm. Reich Teutscher Nation.*

Propter amplissimas Ditiones, Hispaniam videlicet totam, & Germaniam inferiorem seu Belgium integrum septendecim Provinciarum, omnium longissimò titulò usus est Carolus V. Imp., quod eas diversâ ratione possideret, hinc patet eum malè irritum esse à Francisco I., qui in responsione toties repetiit titulum Galliæ, quoties is novum adhibuerat. Idem Imperator antequàm Bononiæ coronaretur, se jam electum Rom. Imperatorem dixit, ut videatur po-

potestas Imperii tribui sola electione, cujus diversa explicatione à Curia Romana & Aula Cæsarea facta utrique satisfit, præcipue quod, ut & constat tempore Friderici I. Barbarossæ ex epistola posteriore ad eundem à Pontifice scripta, ratione verborum - *quod non recognoscat Beneficia Sanctæ sedis* - in priore scriptorum, Statibus de sinistra eorum ambiguitate murmurantibus, Imperium nulli pro feudo, tanquam Vasallo à sede Apostolica concedi posse, praxi corroboratum sit. Ex Constit. Lud. IV. Bav. 1338. apud Leibnitz. in Cod. Jur. Gent. Dipl. pag. 148.

Est autem Imperium Romanum occidentale ad Germanos translatum in Persona Caroli Magni, qui Romanis, dum eos ab imminente Longobardorum vi defendebat, sibi voluntarie subjectis, eo quod ab Imperatoribus Orientis Constantinopolim se recipientibus fuerint derelicti, insuper cum Irene, Imperatrice Byfantina, quæ, hac de re plenè ad se spectante valide poterat pacisci, omni juri suo, renuntiante transegit, relicta eidem Calabria, & Ducatu Beneventano. Sequentes vero Imperatores, ut Conradus, Henricus &c. Reges erant tantum Germanorum, Pistorius de reb. Germ. pag. 288. donec Otto I. transactione cum Romanis reiterata Imperium Romanum imposterum perpetuo nexu junxit Germanico, unde titulus hic in hodiernum Imper. Franciscum I. usque legitime continuatus est, Blondelii contraria opinione nequaquam obstante.

Serenissimus antiquis temporibus solus Imperator nominabatur, titulis tamen interim undequaque crescentibus, res eo devenit, ut etiam Electores olim tantum Illustres, Hochgebohrne, dein Celsissimi appellati, nunc ab eodem & Serenissimi nuncupentur, ideoque Cæsar *Augustissimus* audit, *Gloriosissimus* item, uti & *Inviictissimus*, non quod vinci nequeat, sed quia Principem talem subditi à Deo semper exorare debemus.

Est *Dominus mundi*, sed nonnisi figuratè, respectu eorum scilicet quos Imperio suo actu habet subjectos, & qui olim subjecti interea temporis libertatem totaliter sibi non vindicârunt. Covarr. p. 2. §. 9. n. 5. Pelck. ad Leg. Rhod. de jact. merc.

Caput Christianitatis, potissimum si de religione agitur, tanquam Protector, & Romanæ Ecclesiæ Advocatus, temporale caput fidelium Haupt der Christenheit, Puffend. Lib. 17. §. 84. de reb. Suec. & Lib. 10. §. 68.

Majestas demum: cujus tituli ergo Exteris dandi, sæpius olim disceptabatur, planè ab Imperii Principibus tantum, sic Carolus Ludovicus Palatinus propter dilectum, quod Patris Friderici diadema hibernale ambiret, Hamburgi exulans, hunc Galliae Regi, licet ejusdem exiliò indigeret, more Germanico non tribuit. In Comitibus item Ratisbonensibus controversià exortâ, Collegii Electoralis Legatos inter, & Principes, de titulo Majestatis Galliarum & Hispaniarum Regibus, quod ipsimet Electores non adessent, dato; rejecta hac ratione, quia nec Daniæ tributus erat, nec Sueciæ, quæ tamen Galliae cedere nollent, lite ad Ferdinandum III. Imp. delata, sequens decisa est subscriptio: *Regiæ dignitatis vestra officiosissimi Electorum, Principum & Statuum Deputati ad hæc Comitibus.* In Pace Westphalica demum etiam extraneis Regibus datus est à Statibus, non item ab Imperatore, uti patet ex litteris Josephi I. Imp. ad Annam Angliæ Regem, Eleonoræ item, Imperatricis Viduæ ad Carolum XII. Suecum, & Wilhelmum III. Anglum. Sic & Leopoldus I. anno 1687. Czaris Moscoviæ Fratribus simul Regnantibus respondens significabat, se velle quidem, ut Minister Imperialis in Litteris, etiam sigillo Cæsareo munitis, titulum Majestatis, Czaris, seu Imperatoris eisdem tribuat, non tamen in exaratis proprio Imperiali nomine, quia solus utpotè in orbe Christiano ad Cæsaream evectus Dignitatem ad eam tuendam jurejurando per Capitulationem se obstrinxerat, putans idcirco quod *generosa serenitates à tali præensione sint destitura.* Imperator econtrà ab extraneis Regibus titulo Cæsareæ Majestatis honoratur, sicuti olim jam à Rege Anglo in Manifesto Caroli Ludovici Palatini pag. 115. Poloniæ in Literis ad Carolum V. datis, Galliae, uti à Ludovico XIII. ad Ferdinandum II. quamvis tempore Pacis Westphaliæ inter Galliae & Imperatoris Legatos hac de re valde disputaretur. Vide les memoires touchant la Paix de Munster. Tom. II. pag. 402. Tom. III. pag. 25. 152. 168. & 278. hinc corrigendus est Wicquefort dans son Ambassadeur p. 1. pag. 347.

Lubet hic inferere Elenchum Imperatorum, quorum vetustiorum denominatione relictâ, quia diversissimi à posterioribus ad modernas Imperii Leges enuncleandas haud serviunt, illum inscribemus.

à *Rudolpho I.* Habsburgico, qui à *Carolo Magno* vigesimus sextus enumeratur, armis & pietate insignis, primus ex *Augustissima Familia Austriaca* ad Imperialem evectus dignitatem anno 1273. regnavit usque ad 1292., sicque annis

Adolphus Nassovius ad 1298.

Albertus I. Austriacus ad 1308.

Henricus VI. Lucelburgicus ad 1313.

Ludovicus V. Bavarus ad 1346.

Carolus IV. Lucelb. aureæ Bullæ conditor, ad 1378.

Wenceslaus ejusdem Filius ad 1400.

Robertus Palatinus ad 1410.

Sigismundus Lucelb. ad 1437.

Albertus II. Austriacus ad 1439.

Fridericus III. Austriacus ad 1492.

Maximilianus I. Austr. Cameræ Imp. Institutor, ad 1519.

Carolus V. ad 1556.

Ferdinandus I. Austr. ad 1563.

Maximilianus II. Austriacus ad 1576.

Rudolphus II. Austriacus ad 1611.

Mathias Austriacus ad 1619.

Ferdinandus II. Austriacus ad 1637.

Ferdinandus III. Austr. ad 1658.

Leopoldus I. Austr. Pius, Fratre *Ferdinando IV.* jam Rege Rom. præmaturè e vivis erepto, ad 1705.

Josephus I. Austr. totum ferè orbem, Europam maximè in victoriarum suarum admirationem abripiens ad 1711.

Carolus VI. Austr. Magnæ Imperatricis & Regis *MARIÆ THERESIÆ* Pater, mortuo *Carolo II.* Austriacus sine prole legitimus Hispaniarum Rex & Successor, *Barcino* exeuns in Rom. Imp. inauguratus ad 1740.

Carolus VII. Bavarus ad 1745.

Franciscus I. Lotharingus, Magnus *Hetruriæ* Dux, Con-Regens Regnorum & Provinciarum hæreditariarum Austriacarum, Gallis ex Imperio feliciter ejectis liberator Germaniæ eligitur Rex Rom. die 13. Sept. & die 4. Octobr. 1745. Imperator coronatus, imperat anno plus uno & medio pro DEO, & Imperio Sceptra tenens; est unum omnium benè affectorum Votum ac desiderium: *FRANCISCO & THERESIÆ*, Cæsareis conjugibus, totique Imperiali eorum *PROGENIEI* perennem Longævitatē.

TITULUS III.

*De definitione Imperatoris, requisitis, præeminentia,
Dignitate & Insignibus.*

Imperator definitur, quod sit *Persona habilis ad capeffenda Imperii regimenta, ex illustri Germanorum Familia ab Electoribus, secundum Leges aureæ Bullæ fundamentales electa, ut Reipublicæ Romano-Germanicæ tanquam Caput & Administrator legitime præsit.* Dico *Persona* in singulari, quia unus tantum eligi solet & debet, quamvis constet olim, dum Imperium esset diarchicum, Marcum Philosophum & verum Antoninos, uti & Marcum Aurelium, & Filium verum Augustos, parâ Majestate imperasse. Dico *habilis* consistit autem hæc habilitas

Primo in natura, ut *sit mas*, foeminæ, licet in aliis Regnis, ut in Anglia Elisabetha & Anna, in Suecia Christina, Gustavi Adolphi Filia, dein cum voluntaria Regni abdicatione, Sectæque abjuratione Romanæ Ecclesiæ se submittens; in Magna Russia seu Moscovia Anna Juano vvina, & hodierna Elisabetha Petro vvna, Petri I. Filia, in Hungaria Maria I. & II. quæ Theresia scilicet Apostolica (vid. Art. 2. Comitior Posoniens, anni 1723.) Imperatrix Boemiæque Rex est, supremæ capaces sint Majestatis; nam virtus nemini præclusa est, sed omnes admittit, nulla vel Sexus ratione habita Seneca de benef. c. 18. in Germania tamen ordinario excluduntur, sicut in Gallia, in qua mortuo Henrico III. Lineæ Valesiæ ultimo, non Soror ipsius, sed remotus Agnatus Henricus IV. regnabat per antiquam Legem Salicam sic dictam, à terra Salica, portione quadam dominiorum ab Allodio & feudo distincta; & jam olim inter Francos obtinentem, cujusque verba deducta ex tit. 62. de all. Leg. Sal. hæc sunt: *De terra Salica nulla portio hereditatis ad mulierem transeat, sed ad virilem sexum tota terra hereditas perveniat.*

Constat tamen eas in Germania, uti Juditam, Conjugem Ludovici, Adelheidem Aviam & Theophaniam Matrem sub Ottone III. Regni etiam participes fuisse, eodem modo in Gallia Reginas, Henrici IV. Ludovici XIII. & XIV. item & Caroli IX. Matres, tutelam saltem gessisse. Ut sit *justa ætatis*, quæ tamen nulla Lege fun-

fundamentali determinata est, sic Otto II. admodum Puer, Otto III. anno ætatis 13., Henricus III. 12., Henricus IV. 8., (quorum tamen tempore Imperium erat successivum) Wenceslaus 15., Fridericus II. 20., Carolus V. 19., Ferdinandus IV. 20. Rex, Leopoldus 18., Josephus I. etiam Rex anno ætatis 12., quod Gallia Delphinum intrudere studeret, ideoque in Capitulatione promittens se nolle ante initium 18. anni, Patre fortassis antea morituro, suscipere Imperium, sed illius Vicarios interea suo nomine Administratores constituere; Carolus VI. 27., Carolus VII. 45. & Franciscus I. 36. Imperatores & Reges coronati fuerunt. Alii addunt, sit corpore augusto: error enim jam Veterum erat putantium homines nonnisi proceræ staturæ ad res magnas gerendas habiles esse, potissimum Orientalium: sic 1. Sam. X. v. 23. & 24. Samuel Propheta Israelitis commendat Saulum à corporis proceritate. Et juxta Curt. Lib. 7. Cap. 8. Scythicæ Legationis Princeps de parva Alexandri Magni statura obstupescens dicebat: si Dii habitum corporis aviditati animi tui parem esse voluerint, una manu Orientem, altera occidentem apprehenderes. Livius quoque Lib. 28. Cap. 35. narrat, à Matre, Uxore, & Liberis Darii Hæphestionem Ministrum, staturâ tamen grandiore, salutatum fuisse Regem, quâ de re admonitis veniam petentibus, verus respondit: *Et hic Alexander est, quia meus Amicus.* Melius tamen est Imperatorem parumper claudicare, quàm Imperium.

Secundo *in genere*, ut sit *genitus legitimo thoro*, quia per naturam alias habilis, per voluntatem tamen populorum à regimine excluderetur. Hugo Grot. l. 2. c. 7. §. 14. etsi constet Arnulphum Imp. Carolomanni etiam Imp. ex concubina nati, spurium fuisse. Hinc Friderico II. quod inimici eum ex Constantia & Henrico VI. Imp. progenitum supposititium calumniarentur, Albert. Stad. editione Schilteri pag. 302. Merseburgi in publicis Comitibus necesse fuit ad Principum postulationem fidem natalium suorum indicare idoneis ad hanc prolatis documentis. Spang. in Chron. Sax. Et *illustri prosapia*, cui annumerantur etiam Comites eminentiores, uti olim jam fuere Wilhelmus Hollandiæ, Rudolphus Habsburgi, Adolphus Nassoviæ, Guntherus Schvvarzenburgi Comites, quæ exempla non sunt facti, ut putat Oldenburg. in Linn. enucl. lib. 1. cap. 2., sed juris, quamvis etiam modernò rerum Statu ita efflagitante potens admodum esse debeat Imperator ob sufficientia bona

immediate ab Imperio dependentia, quorum redditus ad Cæsareæ Majestatis splendorem sufficiant. Sit *Germanus* qualis erit etiam si in Germania natus non sit, uti constat de Friderico II. Siciliano, Carolo V. Gandaveni in Flandria, Ferdinando I. Hispano, & Francisco I. Lotharingo, modo tamen immediate sit ex Germano sanguine ortus, originisque domicilium in Imperio habeat. Hinc Franciscus I. Valesius & Henricus II. incassum scripsere ad Principes foederatos Smalcaldicos, sibi honori esse, quod ex Familia Germanica (cui olim & Gallica unita erat) oriundi essent, quia hoc Argumentum nimis longè petatum, nam alias & nos dici possemus omnes esse Orientales ex Mesopotamia provenientes, quia cuncti ab Adamo descendimus. Ex hoc sequitur quod Electores, aliis idoneis inventis, extraneum eligere *lege* prohibeantur, *non* quidem *scripta*, ut vult testimonium Moguntinum nihil probans, quia se refert ad tempora Ottonum, referenti autem non creditur, nisi constet de relato, *sed consuetudine* quâ plura, potissimum in Imperatoris electione, recepta sunt; nisi tamen nullô Nationali superstite in extrema necessitate, quæ Legem non habet, alium Defensorem, quam Peregrinum invenire non possent.

Tertio in *Professione*, ut sit fidelis, & quidem Religionis Christianæ Catholicæ Romanæ, hinc excluduntur (& quæso nullam Authorum à Pfeffingero citatorum incurram damnationem) ab electione passiva Protestantes, qui, etsi juxta Leges nostras fundamentales tolerati, sunt tamen excommunicati, quia hæretici, licet non in sensu politico, quod sint addicti Sectis in Germania receptis, attamen saltem in sensu fidei, quia Christi Redemptoris nostri doctrinæ per sedem Apostolicam Romanam cunctorum fidelium Pastorem ab innumeris Antiprophetarum somniis, Spiritu Sancto illustrante, immuni huc usque non interrupta serie, servatæ adversantur variis sub prætextibus, prout & ipsi variè non uniformiter sed pro lubitu opiniones circa fidem explicant. Accedit quod Religionem Apostolicam non approbantes, Electi nec Summum Pontificem cum Ecclesia Romana omnium Matre defendere conarentur, neque juramentum ante coronationem & post unctionem præstare vellent, novam utpotè formulam supra motivatam adhibentes.

Ad præeminentiam Imperatoris, ultra dictas superiori titulo refertur, tam quod olim jam Otto III. Imper. Boleslaum Poloniæ Prin-

Principem, Henricus IV. Ducem Bohemiae Vratislaum Moguntiae anno 1087., Fridericus II. anno 1245. ejusdem nominis Austriae Ducem ex Familia antiqua in Conradino Caroli Andegavenfis crudeli jussu Neapoli ultimo supplicio affecto, deficiente Reges creaverint, quamvis tutelares solum utpote tunc temporis Vasallos dependentes Hug. Grot. l. I. c. 3. §. 7. quia veri Reges praeter Deum, superiorem non agnoscunt, seu quia is tantum supremam dicitur habere potestatem, cujus actus juri alterius non subfunt, ita ut voluntatis humanae arbitrio irriti reddi non possint, Dico tunc quia primus uterque hodie veri reputantur, unus enim successu temporis totaliter se ab Imperio separavit, alter vero idem facere posset, dummodo vellet, quam etiam, quod Fridericus III. Imp. Carolo Audaci Burgundiae Duci, Belgii, Lotharingiae Geldriae potentissimo regia ambienti insignia hunc honorem recusaverit.

Nunc autem Imperator non amplius potest solus creare Statum Imperii nec *titularem*, quia eo ipso aliquid ab Imperio alienaret, & concederet dignitatem in praejudicium caeterorum, quibus talis noviter creatus praecedentiam disputaret. Minus Regem, quia hic (uti ultimo anno 1701. Rex Borussiae Regiomonti unctus dein in Pace Ultrajectina etiam a Gallia salutatus) debens habere Terras independentes, semetipsum Regem proclamare poterit, recognitionem ab Imperatore petendo solum ut Caesarem recognoscentem reliqui Imperantes facilius imitentur.

Elucet inter Imperatoris insignia in aureo campo Aquila nigra biceps tum ad denotandam Imperii divisionem in Orientale & Occidentale, vi Residentiae a Constantino Magno Byzantium translatae, quum ad differentiam Regis Romanorum simplici utentis; non ergo duplex & concorporata, quia alias plura pectora, & pedes apparerent; nec ideo biceps est monstruosa, quia in Heraldicis non omnia habent significationem, nec semper homines clypeis, quae naturae, sed voluntati conveniunt, inferere solent.

TITULUS IV.

De modo perveniendi ad Imperium.

Imperium nostrum adhuc hodie libera electione deferri patet tum quod circa Personam ei praeficiendam, quae dein in Imperatorem

rem electa, prout à tempore Caroli V. in omnibus Capitulationibus observatum est, jurare cogitur, se nullum successionis Jus affectare, aut præscriptione, derogationeve prætere velle, Electores liberrime, sicuti utile & proficuum videbitur, vota variare possint; quum, quia, licet ab Alberto II. usque ad Carolum VI. inclusive omnes ordine non interrupto fuerint desumpti ex Familia Austriaca, ex ratione omni ævo valitura, ne scilicet ea, quæ Catholica adeo benemerita ob beneficia toti Imperio præstita, tot tantaque bona habet, ut Splendorem Majestatis Cæsareæ ad quem servandum bona Imperialia utpote jam amissa & non amplius existentia Imperatoribus quæ talibus nihil suppeditant, propriis sustentare possit redditibus, potens admodum etiam ob maxima sua Privilegia, facillimò negotio se planè cum summo Imperii damno separaret Severin. Monzamb. de Statu Germ. cap. 2. §. 4. fuere tamen & alii nonnunquam propositi, ut Franciscus I. Valesius, Duces Sabaudia, Bavariae &c. Sed nonnisi Germaniæ debilitandæ causa rebus Imperii se immiscentes, ita ut certius ac evidentius nil credi possit, quàm Imperium ingentibus obrui periculis, subito ac à Domo Archi-Ducali in aliam Dignitas Imperialis transfertur, uti proh dolor! Provinciis durante brevi regimine Caroli VII. mediatione Parisiensi, aut verius loquendo, Invasione perfida, pulcherrimis devastatis adhucdum jacentibus, docemur. Exinde patet motivum, cur in electione Caroli VI., dum prius Eleonora Mater mortem Josephi I. Imp. indicari faciens Belgii foederati Ordinibus, simul petierat, ut eum tunc III. Hispaniæ Regem Barcinonæ degentem, excluso quocunque alio, commendarent Imperialibus, Mortagne Legatus, hanc Commissionem in Comitibus Ratisbonensibus die 27. Aprilis 1711. se in utilitatem Imperii & confederationis publicæ peragere asseruerit.

Imperium itaque successivum est successionem saltem legitima ob Regnum immediate ex legis dispositione delato, adeo ut dicta libera Electio obtineat, non quidem à tempore Caroli Magni, quia Francorum Regnum semper ab omni ætate in utraque Regum stirpe Mærovin- & Carolingica considerabatur tanquàm pars hæreditatis Paternæ, ut actu fit in Gallia ubi Rex antequàm juret, coronandus, elevatus ostenditur, ut eidem à Populo fiat subjectionis declaratio: *Vive le Roy.* Nec à tempore Imperii ad Saxones, & Francos translatis, quia Ottones sibi invicem successerunt, orta que controversia inter

inter Ottonem Magnum & Henricum Fratres de Successione, quod hic natus esset à Patre Henrico I. Aucupe Rege jam Germaniæ, decisa est pro Ottone, etiamsi ante fortunam Patris Regiam natus esset, absque Statuum electione, ergo. Hug. Grot. lib. 2. cap. 7. §. 19. 28. c. 14. §. 14. *Sed* partim à tempore Henrici IV., cujus Familia deficiente, fuerat anno 1077. in Comitibus Forcheimienfibus consensu communi comprobatum, ut Regia potestas nulli per hæreditatem (sicut antea fieri consuevit) cederet, sed Filius Regis, quamvis valde dignus per electionem spontaneam, non per Successionis Lineam Rex perveniret, si verò non esset dignus, vel si nollet eum Populus, quem Regem facere vellet, haberet in potestate; partim etiam sub Friderico II.

Quamobrem Electioni in Imperio tot Legibus sancitæ conformiter, melius est Imperatorem eligi, civisque boni est præsentis rerum statu esse contentum, maxime si Interregno evitato subito ad eam transgrediatur ab Electore Moguntino, qui utprimùm certior factus de morte Imperatoris intra mensem continuum à die notitiæ numerandum scriptis vel Famâ publicâ debet convocare reliquos Collegas (posito quod sint tales & manserint, sic ad Ferdinandi III. Electionem non fuit admissus Trevirensis, nec ad illam Caroli VI. Coloniensis & Bavarus, quod partes Galliæ sequuti per bannum Imperialem civiliter mortui Electores esse desierint) Majorennæ, alias minorennium Tutores vel Administratores singulatim literis patentibus & majori Sigillo signatis, secundum tenorem & formulam germanicam consuetam, ut à die intimationis factæ intra tres menses continuos, ne interregnum ultra quinque menses, quarto adhuc ad literas scribendas, quinto ad Electionem concessio, duret, Francofurti ad Moenum conveniant. Dixi *Moguntinus*, ad excludendum Palatinum, qui, si ipsi semel jam in specie competiisset Jus convocandi, non passus esset se præteriri in aurea Bulla, ipso præsentis, condita à Carolo IV. dante hanc potestatem Moguntino antiquitus jam competentem. Nec Cuspinianus in vita Rup. Imp. pag. 193. rectè dicit Rupertum Palatinum illud Jus anno 1440. exercuisse ante aur. Bullam firmatam, cum ea tamen jam 50. annis prius promulgata & confirmata fuerit; nec autoritas *Speculi Saxonici* quidquam valet, est enim dubia ob multas ineptas sententias tunc primùm natas, quæ pro antiquis Legibus in Codice illo obtruduntur, tempore cujus circa annum 1200. privata tantum autoritate compositi, Jus eligendi adhuc erat

erat penes omnes Status nulla distinctione convocantes inter & Convocandos factâ. Thulem. de oct. c. 24. §. II. Neque *Suevici*, quod ejusdem fortis, Sæculo XIV. elaboratum integra sæpè capitula de verbo ad verbum ex Saxonico describit. Et hoc, etiamsi nondum sit Infulatus, noviter fortè Electus, quia convocat ut Princeps; secus de unctione & coronatione Imperatoris, quæ ordinis Archi-Episcopalis, in tali casu Trevirensi competeret. Nec Investitus, quia per Investituram non fit Elector, sed tantum confirmatur, enim verò quodcunque Successio tribuit Sæcularibus, illud electio largitur Ecclesiasticis, non præcisè quia à Capitulo facta, sed ex dispositione Legis Imperii, ut in Archi-Episcopum Electo simul tribuatur Electoratus Archi-Officium, quod suscipiendo subito censetur tacitè se obstrinxisse Imperio ad fidelitatem præstandam.

Quod si hic mortuus sit, Capitulum quidem sede Archiepiscopali vacante Præbendas conferre, imo in Comitibus ratione Territorii comparere poterit, non etiam convocare, quia convocatio uti & alii actus Electorales personalissima sunt vi Archi-Officii tantum peragenda, sed potius uti contigit in Electione Ferdinandi I. propter mortem Colonienfis, dilata, à Collegio Electorali admonendum erit, alium citò eligere, quamquam argumentò Unionis Electoralis ad Rhenum de anno 1521. §. 15. à Trevirensi forent expedienda, nullatenus autem ab Imperii Vicariis, quorum non fit mentio a. b. c. 5.

In hac electione Imperatoris ordinaria, seu tempore vacantiae Elector etiam non vocatus fortè ob negligentiam comparere debet proprio motu, & sponte, quia per Legem Imperii jam censetur vocatus, quæ hic interpellat pro homine: secus in electione extraordinaria Regis Rom. vivente Imperatore, quam absque sui vocatione factam, irritam ponet non tam ob intimationis negligentiam, aut contemptus injuriam, quam quia nulla Lex ad hanc eum vocat. Coccej. de Jur. pub. c. 8. §. 10.

Legitimè ita convocati Electores intra tres menses continuos comparere debent vel ipsimet, vel Legati, ut supra mandato generali cum libera agendi potestate instructi, seu Legales, quorum nec secundarius votans, sic dictus quod negotium Capitulationis Cæsareæ tractandum habeat, sæpè ex Civium ordine tantum desumptus, nec primarius solus votum dans, esse debet natu-
illu-

illustris, seu ad minimum Baro (uti falso existimat Rhetius) cum in electione Iosephi I. Imp. primarius Brandenburgicus fuerit ne quidem nobilis natus, ergo. Vel alius Elector ibidem praesens, sic anno 1257. in electione Richardi Angli Moguntinus Colonienfi, & Wenceslaus Bohemus 1290. in illa Adolphi Nassovii, Moguntino vota sua commiserunt, imo anno 1273. caeteri Electores in Ludovicum, & 1308. in Rudolphum Palatinos compromiserunt, agnoscendos se in deinde electos Imperatores Rudolphum I. Habsburgicum, & Henricum VII. Luxenburgicum.

Dixi *Mandato generali*, hinc absens Votum nec per literas mittere, neque in mandato, quod Legato suo dat, ad certam Personam restringere potest, quia est actus Collegialis requirens in Conventu tractationem & deliberationem exactam, seu discretionem & intellectum de qualicunque maxime idonea Persona in Regem eligenda, ideoque cum Legatus Saxoniae anno 1637. tale mandatum ad certam Personam restrictum haberet, actus Electionis dilatus fuit, donec generale accepisset. Nec obstat quod Walde-
marus Brandenburgensis olim jam Legatum suum de Friderico Austriaco, nomine suo, eligendo instruxerit, quem postea cum Ludovicum Bavarum contra mandatum elegerit, carceratum poma in conspectu ejus appenso quod tamen tangere non poterat, omni alimento negato fame necavit; quia hoc factum est ante auream Bullam. Et de facto Legatus tale mandatum arcanum habens, generali publico Electoribus ostenso, etiamsi contra ordinem secretum & reservatum elegerit aliquem, actus electionis valebit, non solum, quia tale speciale Personam non potestatem respiciens prohibitum est, sed & quia in genere, ille cum quo talis Legatus agit, bona fide confidit mandato publico.

Alias si nec ipsi, neque per alios compareant, electionis voce pro illa vice privantur, & vota eorum absentium praesentibus accrescunt, ita ut etiamsi minor Electorum numerus v. g. quatuor tantum adessent, electio tamen valida foret. Hug. Grot. lib. 2. c. 10. §. 12. c. 5. §. 20. Quod idem observatur in Comitibus respectu Statuum emanentium, uti patet ex verbis literarum convocatoriarum - si autem non comparueris, ea agnoscere debes, quae reliqui concludent, ac si praesens fuisses.

Dixi *intra tres &c.* nam hic terminus trium mensium abbreviari potest a Moguntino non pro arbitrio suo, sic constat Saxonem
anno

anno 1530. citationi die 28. Nov. ad 29. Dec. factæ cum reliquis contradixisse, & sequenti prima Jan. electum Ferdinandum I. Regem Rom., renunciatur, diu agnoscere non voluisse. Idem ad electionem Caroli VI. duorum tantum mensium præscriptioni, etsi reliqui in eam ob commodum Germaniæ illiusque foederatorum consentirent, solus restitit, donec ad tertium facta esset. Sed nonnisi consentientibus cæteris Electoribus, sic electiones ita maturatas legimus Maximiliani in Comitibus Francofurtensibus à die 13. Febr. ad 16. ejusdem annó 1486., Ferdinandi IV. Ratisbonæ.

Debet autem Electio, instar trium ultimarum, fieri Francofurti nisi legitimum adsit impedimentum, ob quod jam olim illa Ferdinandi I. Coloniam, Rudolphi II. & Ferdinandi III. Ratisbonam, Ferdinandi IV. uti & Josephi I., quod Francofurtum magis excursionibus Gallorum expositum sit, Augustam vind. transferebatur, datis tamen literis reversalibus ne hoc Francofurtensium, qui memorialiter eas expetunt, juri obfit.

Illuc proficiscentibus Statibus, eorumque comitatui cuncti Feudatarii per territoria & terras suas, ita postulantis securitate præstita, absque dolo victualia & omnia necessaria, non quidem gratis, nisi Jus Albergariæ *Älzung-Gerechtigkeit* habentibus, sed communi pretio & cursu usuali procurare debent, alias poena statuta est in A.B. c. I. §. I. ut, si quis Electorum saluum conductum talibus itinerantibus deneget, à conventu excludatur, si vero Princeps, Comes, Nobilis aut Cliens, seu quiscunque feudatarius, Feudum amittat, si denique civitas quædam aut communitas, in bannum incidentis cives sine prævia declaratione à quovis impunè occidi queant. Dixi *comitatui* qui tamen non excedet numerum ducentorum equitum, quamvis constet in Electione Maximiliani II. Moguntinum 360., Palatinum 364., Saxonem 802., Brandenburgicum 452. Equites secum adduxisse conniventiam partim saluum conductum præstantium, partim ipsorum Francofurtensium, qui alias eos impedire potuissent solo alimentorum necessariorum defectu propter nimiam multitudinem, ob quam facile annonæ pretium saltem excrescit; sic semel Friderici Exercitum non admisere, nec Leopoldi integram Legionem Catafractariorum, nisi ut recta via civitatem transeuns per alteram portam iterum egrederetur. Coccej. c. 7. §. 8.

Ex his ducentis audent intrare quinquaginta tantum armati, quia ad custodiam ordinariam sufficiunt, praeterquam protectio generalis & defensio ad petitionem Electorum prius a Magistratus Senatoribus, & praecipuis militum Praefectis tympano per urbem pulso convocatis in certo Curiae loco, dein a reliquis civibus, incolis & militibus praesidiariis, nam civitati Francofurtensi inuncta talis custodia fidelis sub poena amissionis omnium bonorum, sub dio auf dem Römerberg juramento praestito promittitur, ut si quis forte tumultus oriretur, eo fideliter sedato Eligentes securiores reddantur, & ne unus Co-Electorum alterius potentiam pertimescens in illius votum, contra liberum eligendi jus, transire cogatur.

Alterâ post adventum Electorum die omnes, tam publicas quam privatas etiam personas (cum & sub veste privatae publica latere posset, & textu generaliter loquente Lex non distinguat, nec nostrum erit distinguere) e civitate egredi oportet, per conniventiam tamen relinqui solent usque ad diem Electionis, quod saepius tractando in Capitulatione Extraneorum interesse, eorundem Legatos invigilantes adesse necesse sit. Qua in re Auream Bullam non esse mutatam apparet ex Decreto Collegii Electoralis de die 6. Octobr. 1711. quò statutum omnes externos Oratores, imo & Nuntium Apostolicum ab haereditario Imperii Maresciallo admonitos exire debere, & una alterave vice certis ex rationibus tantum diutius mansisse.

Præsentibus sic Electoribus dies electionis singulis a Directorio Moguntino die præcedente indicitur, & sequente portis clausis manentibus, mane circa horam sextam aut septimam sub campanarum sonu in curiam inveci, ibique congregati, singuli in suis conclavibus electorali prius se induentes vestitu, Ecclesiastici panno, saeculares verò rubro incedentes serico cum pretioso hermelino & mitris suis ejusdem panni & serici Electoralibus ita vestiti ante curiam singuli equos conscendunt, binique si omnes in Persona compareant, alias in uno ordine, in einer Zeil neben einander, ut in electione Caroli VI. Moguntinus in medio, Trevir. a dextra, Palat. verò a sinistra, in recenti verò anni elapsi, soli duo primi, sequentibus absentium Electorum Legatis, qui pretiosis quidem, sed ordinariis tantum, non etiam Electoralibus utuntur vestitibus, præcedentibus eorundem haereditariis Maresciallis, qui gladios Electorales ad differentiam Imperialis evaginati, in vagina

D

recon-

reconditos præferunt, in altum versos, si Imperator absit, alias non erectos, sed cuspide in terram directâ, ingrediuntur Ecclesiam S. Bartholomæi, ubi Electorum stipatoribus & hastiferis intermixtis ad latera quamprimum euntibus Suffraganeus Moguntinus introitum auguratur, cantû: *Veni Creator Spiritus*, citra tympanorum & tubarum strepitum, sacro in silentio in choro sedes suas occupant Trevirensis ex regione altaris, Mogunt. Boh. Bav. Brandenb. à dextra, à sinistra Col. Saxo, Palat. & Hannov., minori Consiliariorum parte ad evitandam confusionem jam ante, prout Dominos inter conventum est, à Marescialli Vicario, von dem Reichs-Quartiermeister, cantu interim requiescente lectâ comitati. Dum porta chori ab eodem clausa, Suffraganeus cantum prosequitur, & sacro-sancto Missæ Sacrificio, cui etiam Electores Protestantes, antehac in Sacristiam secedentes à tempore Ferdinandi IV. usque, interfunt, peracto, Ecclesiastici Altari appropinquant, verso ad populum vultu, & manu pectori imposita coram Evangelio Joannis: *Initio erat Verbum*; Sæculares verò illo tacto inermes jurant germanicè ad sancta Dei Evangelia, per fidem, qua Deo & Sacro Romano Imperio sunt adstricti, uti & eorum Legatus, si plures ab eodem, primarius, in suam & ipsius seu principalis, à quo missus est, animam.

Moguntinus primus jurat in manus Trevirensis, à quo postea uti à cæteris separatim juramentum exigit. Quo præstito singuli sua subfella repetunt, Deum invocant, & statim conclave electionis, in quo etiam Altare conspicitur, Sacristiam nempe intrant ubi, dum sellis insident, clauditur porta, & postquam Sæculares Catholici solum eligibiles promiserunt de Capitulatione servanda, si in unum vel alterum Dignitas per electionem ceciderit, Elector Moguntinus factò præliminari inquirat in vota, & primo quidem à Trevirensi, ita ut Legati suorum Principalium loco se exprimant, non attento an alii Electores præsentés priorem teneant sessionem.

Collectis ita ab eo votis, quæ palàm proferri solent, non per schedulas, quòd per illas non tam facile concordare & deliberare queant, reliqui à Moguntino viceversa votum requirunt; Qui vota colligendi modus semper observatus est, & jam in electione Caroli V. Moguntinus ultimus fuit, potens hoc ipso vota decidere tunc æqualia, quamvis ibidem primus in præconsultationibus fuerit, brevem tantum oratiunculam, seu commendationem

nem noviter eligendi præmittens. Si vota non con - fed discordantia fuerint, ille erit, prout suadet regula bonæ interpretationis, praxis & observantia, quem major pars Collegii, non singulorum, habens rationem integri in quinque ad minimum votis consistens elegerit.

Præterea & historia constat Sigismundum, Caroli IV. filium, cum tanquam Elector Brandenb. vocatus, Regiæ dignitatis gratia in Hungaria primus sententiam de nominando Cæsare dicere rogaretur, se ipsum nominasse : „Me, inquit, ego novi, alios non „itidem, an æquè mecum Imperio Orbis digni sint, præsertim in „tanto motu, quo Italia quoque ob Schisma ibidem durans plurimum laborat.,” Quæ libera & aperta Sigismundi vox postea à cæteris communi approbata fuit consensu. Et ipsa Aurea Bulla conceptis decisum est verbis Votantem (suppono eligibilem) se ipsum eligere posse, five primus, five secundus votum rogetur.

Electionem finiri necesse est intra triginta dies, alias panem tantum manducabunt, & aquam bibent, verum hæc poena, instar Pontificiæ Cardinalibus præscriptæ, usuali non amplius pollet auctoritate ; Nec ante eam Electorum quis discedet, secus facta proinde reputabitur, ac si ab omnibus nemine discrepante concorderiter fuisset celebrata, uti accidit in novissima, dum Legati Brand. & Palat. Sessionibus voluntario prætextu se abstinuere.

Facta itaque, à Moguntino in Conclavi edicenda suo Cancellario, Secretario, duobus Notariis, pluribusque singulorum Consiliariis in testes adhibitis, in literas refertur Electorum sigillis muniendas, & post publicam Electionis promulgationem in majori Æde sacra noviter Electo præsentì ab Electoribus denuncia- tur addita rogatione, ut eam acceptare velit. Tale instrumentum tamen ipsi non traditur, nec ipsemet prius ad regimen admittitur, antequam in Capitulationem, in qua postea non tam Electorum, propinquiorum Imperii membrorum, sed & cæterorum Statuum immunitates approbare & confirmare debet, se consensurum juraverit, Imperii administratione interea Electi nomine, non amplius Imperii, ut in interregno, à Saxone & Bavaro Vicariis continuanda.

Electo verò absente, uti Carolo VI., Moguntinus id tradidit Plenipotentariis Bohemiæ, Plenipotentiam ejus à Secretario altâ voce prælectam hanc in rem ostendentibus ad recognoscendum

dum manum & sigillum. Et Franciscus I. in castris propè Heidelbergam degens contra Gallos liberæ Imperialis Electionis tuendæ causa de fausta sui in Regem Germaniæ celebratione instructus fuerat per Principem Hassio-Darmstadium, à Collegio Electorali missum.

Præfens ex Conclavi deducitur solempni pompa ad Altare, ubi flexis in superiore gradu genibus orans, Electoribus ad latera utrinque consistentibus, preciuncula: Adjutorium nostrum &c. Psalmoque: In virtute tua laudabiliter Rex &c. super Electo dictis, in Altare elevatus collocatur, Hymno Ambrosiano: Te Deum laudamus, decantato, deinde extra Chorum ascendit pegma in Ecclesia exstructum ad hoc, ut fiat publicatio populo.

TITVLVS V.

De Capitulationibus.

VOcabulum Capitulationis barbarum est, denotans conventionem in capita redactam, seu in articulos digestam. Mentio illius nulla fit in Aurea Bulla, & in scriptis publicis ex post emissis puncta, articuli, pactum tantum & capitulum dicebatur: Prima vice hoc nomen occurrit anno 1567. in §. 20. Recessus Erfordienfis, ubi pactum Wittembergense, vi cuius Carolus V. hanc civitatem una cum Electoratu, postquam Joannem Fridericum, rebellem, ad Mühlbergam debellasset, Mauritio, ejus Agnato, tradidit, Capitulatio nuncupatur.

Originem quando duxerit, diversæ sunt opiniones, ad quas conciliandas juvat distinguere inter *Furamenta simplicia Regum*, ad quæ præstanda omnes ferè Reges etiam Francorum vi suscepti regiminis tenebantur. Lehm. in Chron. Spir. l. 2. c. 4. Capitulationes *non scriptas*, quæ obtinuerunt tempore Conradi I. Ottonum & Rup. Palat. Struv. diss. hist. 28. §. 19. & *scriptas*, seu solennes, quæ demum coepere sub Carolo V., sicque *Capitulatio propriè* significat *pactum* seu *legem Imperii fundamentalem*, ab Electoribus nomine Imperii præscriptam, & ab Imperatore, ut secundum istam Imperium administret, post Majestatis communionem inter utrumque introductam, juramento corporali acceptatam. Reink. de Regim. Sæcul. & Eccles. l. 1. cl. 3. c. 9. §. 9. Et in hac significatione rectè vocatur à Carpzovio Lex Regia Germanorum, non etiam si subintelligamus Legem veterem Romanorum, seu eam, qua

qua Populus omnem potestatem transtulit in Octavianum Augustum Imper., nam illius nulla est continuatio, quod potestatem Cæsaream potius restringat; Differt à juramento tanquam generali, sic Ferdinand. I. Rex Rom. jam coronatus anno 1532. hoc præstitit, Capitulationem autem demum 1558. post abdicationem Caroli V. Fratris.

Olim Elector Bohemiæ ab omnibus negotiis Comitibus & actibus Electoralibus per Imperium, consequenter & à deliberationibus de Capitulatione facienda excludebatur, quæ jam confecta paulo ante diem Electionis, in qua tantum concurrebat, eidem afferebatur, non ut illam corrigeret, sed ut solum sciret, quibus conditionibus Imperator sit eligendus. Inde vero ab anno 1708. ad omnia iterum fuit readmissus, ita ut hodie omnes Electores jus præscribendi, id est, condendi eam habeant, tum, quod ad eam, tanquam medium necessario requisitum, pro electione ritè peragenda tanquam fine per auream bullam ipsis solis licito jus sumant, quum ob præscriptionem, id est, usucapionem quinquagenariam de anno scilicet 1519. quo prima Capitulatio solennis inchoabatur, usque ad 1576.

Illa tamen ætate posteriori eorum singularitati, & medio leges publicas evertendi à reliquis Statibus Imperii (quibuscum quoniam leges ferre & mutare in imperio communicatum est Instrum. Pacis art. 8. §. 2., jus Capitulationis quoque qua sæpius quid contra Imperii Leges statuitur, commune videtur) sequens oppositum fuit gravamen, ut Capitulatio perpetua omnibus Imperatoribus imposterum proponenda à cunctis Statibus conficeretur, dein dum aliis negotiis tractabatur, resuscitatum, hoc ad proxima Comitia remissum perfici non potuit ob dissensum Electorum, qui anno 1654. in Ferd. IV. Regis, Leopoldi I. Josephi I. Imp. electione Statuum monita, tantum ut consilia, non autem tanquam necessario adhibenda audiverunt, usque dum Statibus eas factas pro Legibus non agnoscere, nec quidquam ad subsidia dare volentibus, alternativè de Capitulatione perpetua actum fuisset, necdum tamen ea ad finem perducta est, sed tantum ejus Projectum confectum, cujus ordo in Capitulationibus recentioribus satis observatus, ejusque negotium reservato Electoribus accapitulandi jure quam citissime finiendum omni vice promissum fuerat.

Imperator ad eam servandam non per modum legis, sed pat-
 ti, obligatur conveniens cum Electoribus de articulis, Gedinge
 und Pacts-weise. Accedit, quod, ut quis per modum *Legis*,
quæ est regula actuum moralium obligans ad id, quod rectum est,
 adstringatur; requiritur voluntas & potestas, quæ deficiunt in
 Imperatore, Legislatore se superiorem non agnoscente. Et quam-
 vis Germania sit Respublica mixta, attamen mixtio ista se habet
 Monarchiæ instar ex parte Imperatoris, qui in juribus sibi soli re-
 servatis solus omnia peragit, imo & in communicatis, etiamsi
 omnes concordent, nihil actum censetur, nisi voluntas quoque
 Imperatoris accedat, ita ut is quæ talis tantum semper possit, quan-
 tum omnes conjunctim sumpti. Hug. Grot. l. 1. c. 1. §. 9. l. 2. c.
 4. §. 12.

Derogatur ab ea Imperatoris Majestati illam non planè adi-
 mendo, ut nullam habeat, sed eam tantum restringendo, ut illam
 solus non habeat, sed conjunctim, neque ideo plures erunt in
 Imperio Majestates, quia Imperatoria est in pluribus suis existen-
 tiæ subjectis, ad instar animæ nostræ in pluribus corporis mem-
 bris aut obligationis correalis in pluribus correis, citra sui multi-
 plicationem. H. G. l. 1. c. 3. §. 16. Præcipue quod nunquam
 clausula commissoria, ut scilicet regnum suum amitteret Impera-
 tor, si Capitulationem non servaverit, addita sit. Et positò quod
 contra eam invalidè egerit; actum, cujus promissio in ea facta
 cadit in *ipsam facultatem*, seu quam non solus, sed dependenter
 à reliquorum consensu peragere debuisset, erit actus nullus; nam
 si obligatio cadat tantum *in exercitium actus*, seu Imperator pro-
 miserit, se hoc vel illo modo quid facere velle, nulla facta men-
 tione de aliquo consensu, actus illicitus quidem erit, utpote con-
 tra promissum factus, validus tamen, & consequenter subsistet.

TITULUS VI.

De Coronatione.

Capitulationem juramento acceptatam regulariter sequitur Co-
 ronatio, quæ est *actus seu cumulus & congeries actuum so-*
lemnium, quibus legitimè electus Coronæ impositione, & insi-
gnium traditione ab eo, cui hoc jus competit, solemniter inaugura-
tur

tur ad Auctoritatem Electo stabiliendam, & Personam ejus omnibus & singulis notum faciendam. Dico regulariter, nam semel tantum contrarium accidisse constat, dum Ferdinando I., postquam anno 1531. in Regem Rom. electus, & simul coronatus jam fuisset, Capitulationem difficulter ab eo initam, præscribebant.

Olim triplici coronâ, *ferreâ* scilicet, qua ad fortitudinem, Aquisgrani ab Episcopo Coloniensi, *argentea*, quâ ad animi candorem, Lombardiam seu Italiam ingressus à Mediolanensi, *aurea* denique, quâ ad Imperii excellentiam denotandam Romæ à summo Pontifice coronabatur, & ultimo adhuc Carolus V., quem jam tunc, cum Bononiæ pons ligneus in platea exstructus, panno tectus, simul ac is coronandus transiverat, fregisset, postremum futurum nonnulli augurati sunt. Struv. diss. hist. 32. §. 38.

Sed hodie, ut sumptibus parcatur, nonnisi una, eâque Germanica, Aquisgrani Civitate in Ducatu Juliacensi sita coronari solet Electus, postquam ab Electoribus literis ad Senatum Norimbergensem datis, requisita est transmissio insigniorum Imperialium, quæ sunt Clinodia, aurea videlicet Conradi I. corona clausa cum cruce superimposita, annulus, sceptrum, pomum, quod aurò coopertum terrâ sanctâ impletum est, paludamentum, cui intextæ sunt phrygio opere aquilæ aureæ, amiculum coloris rubri, chyrotecæ unionibus ornatae, tibialia sat larga, sandalia, stola aurea, gladius Caroli M. ad formam acinacis una cum pendiculo, ab Angelo traditus, ad latus cingendus, & ensis Mauriti, quo Equites tangi solent, cingulum imperiale, tres vestes dalmaticæ, bruni, albi & nigri coloris, pretiosis fulgentes margaritis diversorum colorum, sed crudis adhuc, quia octo abhinc sæculis lapicidarum aliquis necdum fuerit, sicuti omnia mihi monstrata fuere à Deputatis Norimbergensibus.

Præter hæc enumerata sunt & alia, capsula nempe gemmis ornata reliquiis S. Stephani, Proto-Martyris repleta, liber Evangeliorum, aureis literis scriptus, in ejusdem sepulchro deprehensus, & Aquisgrani habentur.

Priori antea diu ab ipsis Imperatoribus asservata una cum reliquiis mox recensendis, deinde, cum à Carolo IV. in arcem Carlstein in Bohemia sitam translata essent, per Sigismundum Imp. qui ab Hussitis periculum metuebat, Norimbergæ deposita fuere, consensu habito Martini V. Papæ, cujus Bulla adhuc extat ad eam urbem

urbem data, ubi Pontifex eandem Ecclesiastico decore conspicuam, zelatoribus Christianæ fidei devotissimis præpollentem, & in regenda Reipublicæ politia, singularis prudentiæ viris ornatam dicit. Dixi *consensu*, propter reliquias huic thesauro appositas, quæ sunt pars S. Crucis, lancea, quâ Redemptor noster transfodebatur, clavus unus ejusdem Salvatoris crucifixi, pars sacri præsepis, portio catenæ sanctæ, tunica S. Joannis Bapt. Multius in repræsent. Maj. Imp. pag. 774. Theſaurus verò cū Norimbergæ reciperetur, à Sigism. Stromero & Georg. Pfintzingio, Senatoribus, ad hunc actum deputatis, cum Episcopo Bambergensi ac toto venerabili Clero solenniter obviam euntibus primum in S. Sebaldi, dein in S. Spiritus templo in Cista super Altari suspensa depositus fuit.

Electus itaque per literas monere debet Brandenburgicum, Burggravium Norimbergensem, ut ad petitionem Senatūs Civitatis amictum illum, cæteraque, securè integra & illæsa per loca conditionis suæ conduci faciat ad locum coronationis.

Idem ante unctionem à Colonienſi sexies rogatus, anne fidem catholicam operibus justis servare & Ecclesiarum Tutor & Defensor existere, Imperium efficaciter secundum justitiam defendere, jura Imperii dispersa congregare, Viduarum, miserabilium Personarum Defensor & Judex esse, ac Romano Pontifici, qui sacrorum curam supremam ob Alemannos adhuc Paganos indefessa Emisſariorum prædicatione ad fidem Christianam conversos, etsi postea Lutheri factione, & Calvinii secta in Pace Westphalica suspensam, justo sibi adhuc reservat, debitam subjectionem exhibere velit? toties: *sic volo* respondens, ultimo simul jurans ait: sic „volo, & in quantum divino fultus fuero adjutorio, precibusque „Christianorum fidelium adjutus valuero, omnia promissa fideliter „adimplebo, sic me Deus adjuvet, & Sancti ejus., Per quos Sanctos etiam in reversalibus Capitulationi adjunctis, utpotè à solo Imperatore confectis juratur, non item in ipsa Capitulatione, in qua, cū etiam Protestantium nomine præscribatur, iidem non nisi per Deum & S. Dei Evangelia jurant.

Dixi superius *sed hodie solet*, nam salva hac aureæ Bullæ dispositione, & Aquisgranensium Privilegiis, Fridericus Austr. & Carolus IV. Bonnæ, Ferdinandi I. & II. Max. I. Mathias, Leopoldus, Carolus VI. & VII. uti & Franciscus I. pro DEO & Imperio

perio sceptrum tenens, Francofurti ad Moenum, Rud. II. & Ferd. III. Ratisbonæ, Ferd. IV. & Josephus I. Augustæ Vind. iusta de causa coronati fuere. Tum ab Archiepiscopo Moguntino qui jus ungendi prætendebat, quia illud, cum Populus Francicus in Theutones & Gallos jam divisus esset, adhuc sub Ottonibus exercuit etiam ex indultu dato à Papa Benedicto Electori Willegisio, prout id ex historia Conringius Helmstadii egregie defendit. Tum à Coloniensi quò Electore jus hoc translatus auctoritate Henrici III. Imp. quod Aquisgranum in sua ditione, & Dioecesi situm sit, postea ab ipso Carolo IV. simpliciter absque restrictione confirmatum ubivis exercere volente tanquam prærogativam Personæ & ossibus suis Electoralibus cohærentem, controversia desuper orta, post mortem præcipue Ferd. III. Imp. tantoperè agitata, ut ferme in bellum erupisset, tandem sopita est, ita ut ad illum toties coronatio spectaret, quoties in illius ditione fieret; si in nullius Dioecesi, alternative eam, Moguntinus tamen inceperit, peragerent. Gastel. Tract. de statu Europæ nov. l. 9. §. 44. vigore talis conventionis non potuisset quidem Coloniensis coronare Carolum VII., sed jus illi tanquam Imperatoris fratri cessit Moguntinus, qui id in sequenti exercuit.

Peractâ Coronatione quæ in Imperatricibus etiam obtinens mera solemnitas est, cum & ante eam Imperator ex sola electione, post quam statim actu Majestatico Electorum jura confirmat, summam habeat potestatem als erwählter Römischer Kayser, uti constat de Friderico III. Anno 1440. electo, ac 1442. demum coronato, & de Henrico II. seu aucupe planè non coronato; Imperator ad Imperialem promotus dignitatem, quatenus electio in Regno electivo tantum tribuit summo Imperanti, quantum eidem dat successio in successivo, atqui in Gallia v. g. mortuo Rege, Successor immediate Rex est, quamvis coronatio differatur usque ad tempus majorennitatis, sicut contigit in moderno *Ludovico XV.*, ergo. Coronatus inquam in hanc ferè sententiam juramentum præstat:
 „Profiteor & promitto coràm Deo & Angelis ejus, Leges servare,
 „justitiam facere, jura Regni conservare, debitumque honorem
 „Romano, supremo in Terris Pontifici exhibere, & (addo ego
 „quod à multis Authoribus non benevolis ommissum) Ecclesiis do-
 „nata conservare, Christo ita mihi præstante auxilium, fortitudi-
 „nem, decorem.

Dein dum itur in Curiam Imperialem, præcedunt Hannoverannus, Saxo qui enssem Imperialem defert Brandenburgicum inter cum Sceptro & Palatinum cum corona medius est, Bavarus cum pomo imp. & Trevirensis; Imperatorem vero ex cujus parte dextra est Moguntinus cum typariis & sigillis Imperii, ex sinistra Coloniensis cum similibus Regni Lombardici, sequitur Bohemiarum Rex coronam suam in capite gestans, & interea neocoronatio in sede collocatio, Saxo ante Sessionis Imperialis ædificium super equo, uti & cæteri, sedens, argenteam mensuram, quæ ferè pastum pro uno equo continet, implet ex acervo avenæ tam altæ ut ad pectus usque vel antelam equi pertingat, ad mensam verò ingrediente, Electores Ecclesiastici ante mensam stantes, & secundum ordinem illam benedicentes, sigilla imperialia in baculo argenteo suspensa apportant, inque mensa, in signum dependentiæ reverenter deponunt, quæ Imperator accepta mox ipsis restituit, protinùs consignanda Imperialis Curiae Cancellario qui hodiè idem est ac Vice-Cancellarius Imperii, una cum baculo duodecim marcarum in pondere; hic convertendus in beneplacitos ejus usus, illa in Imperii utilitatem.

Postea Brandenburgicus aquam dat manibus lavandis cum pulchro manutergio, Bohemus verò, postquam Bavarus quatuor scutellas argenteas carne bovis in publico foro integri assati impletas in mensa posuit, porrigit vinum in scypho, cupa, seu hodiè in vitro, aqua mixtum ad bibendum; Palatinus denique nummos inter populum spargit, more solito, inveterato etiam observato in ultima coronatione Francisci I., cujus innumera ferè erant missilia & monetæ ubique locorum distributæ.

Electorum quilibet solus mensam habet Imperatoria sex gradibus inferiorem cum suo Baldachino & credentia, Elector scilicet qui coronavit, Bohemus, Bavarus & Brand. à latere dextro, à sinistro Col. aut Mog., Saxo. Pal. & Hannov., diametraliter verò seu in medio versus Imperatoris faciem sedet Trevirensis, cujus scyphus cum effigie Josephi I. Imp. gemmis splendente, & alter Saxonis cum figuris Cæsarum Austriacorum tanti ponderis ut manu sola levare non possit, inter omnia reliqua credentiarum ornamenta melius mihi placuerunt. Nuperrimè tamen mensa Cæsarea erat tantum altitudinis quatuor graduum, & Electorales unius.

Si Imperatrix adest, mensam habet separatam ab illa Imperatoris & tribus gradibus depressiorem, totidem tamen eminentiorem Electoralibus, quamvis notum sit eam cum Mathia simul acubuisse, imo hodierna Augustissima Maria Theresia planè non interfuerat prandio, nisi clam videndi causa, nec in aliis functionibus publicè comparuerat; sic neo-Electus Aschaffenburgò solus Francofurtum intravit, & Coronatus, uti mox dixi, solus prandium sumpsit, quamquam de reliquo ambæ Majestates in eodem curru vectæ omni die Ecclesiam visitaverint; sed quod plus est, sponsæ Imperiali non placuit coronari, cur autem, ipsemet nescio, forsitan quia jam antehac Hungariæ & Bohemiæ Rex duobus cinctum habens caput Regiis diadematis non adeo appetivit Augustæ inaugurationem. Hinc unus alterve Novellista und zwar einige Zeitung-Schreiber in Deutschland selbst falsò contrarium asseruisse videri possunt.

Et reliqui Principes simul mensam habent, sed simplicem tantum, qua propter non libenter huic assident; in alio conclavi mensa exstructa est pro Deputatis Civitatum, Aquisgranensis nempe, Norimberg-Francofurt-& Coloniensis. Sued. sect. I. c. 2. §. 45.

Cæterum Electoribus absentibus videtur Archiofficiu potius peragendum esse à Substitutis, seu Subofficialibus, (etiam si in mensa Principalis sedere non audeant,) tanquam à Lege Substitutis, sicuti jam tempore Caroli V. pro Subpincerna, tempore Mathiæ pro Subcamerario judicatum fuit, quam à Legatis. Limn. Observ. 21. pag. 563. Et in ultimis tribus coronationibus Caroli VI., VII. & Francisci I. Pappenheimius Vice-Maresciallus Saxonis loco admittebatur.

TITULUS VII.

De modis quibus desinit esse Imperator.

Desinit talis esse aut *morte*, nam in Regno electivo, quale est Imperiale seu Germanicum propriè moritur Rex, non in successivo sicut in Gallia ubi *le Roy ne meurt jamais*, quia statim ac unus expiravit, adest alter, qui in eadem dignitate succedat; & instar Regum Galliæ quorum locus sepulturæ ordinarius est Parisiis in Abbatia S. Dionysii, Angliæ Londini in Westmo-

nafterienfi &c. solebant Germaniæ Reges ſepeliri Spiræ, ut Conra-
 dus II. Salicus Fundator, Rudolphus Habſp., cujus, dum Argen-
 torati ex joco dixerat: Eamus Spiram ad viſendos Anteceſſores
 noſtros, Germersheimii poſtea mortui cadaver, item Albertus in
 Königsfeld, Adolphus Naſſov. in Cœnobio Roſenthal vitâ deceden-
 tes, eo translati fuere, poſteriores in Reſidentia, quam Viennæ
 Auſtriæ habent, ibidem apud P.P. Cappucinos in Capella Auli-
 ca ſubterranea inhumati jacent, Carolus VII. verò Monachii qui-
 eſcit.

Aut *reſignatione*, quæ olim jam facta fuit à Diocletiano, qui
 Anno 308. Salone in Dalmatia, privatus in hortorum cultu oble-
 ctans vitam tranſegit, uti & ab Anaſtaſio & Theodoſio Chriſtianis
 in Monafterium ſe recipientibus. Non tamen ob quacunquæ cau-
 ſas fieri poteſt, maxime tempore periculoso, quo Imperium indi-
 get aſſiſtentia; minus ob leviusculas tantum, ſicut fertur Henri-
 cum II. dum Argentorati in Eccleſia videret Canonicos viros no-
 biles, ſanctè viventes, præmaturâ factum devotione, & commo-
 tum abdicare voluiſſe: Benè tamen ob juſtas v. g: ob ætatem in-
 graveſcentem ſeu ſenectutem quæ ipſa morbus eſt, & ob quam
 Carolus V. ſaltem etiam reſignans ſcripſit Camerae Spirenſi, ne am-
 pliùs ſuo, ſed Ferdinandi fratris nomine juſtitiam adminiſtraret.
 Dico *etiam*, quia multis videtur cauſa fuiſſe inuſitatae gloriæ Cu-
 pido, item neceſſitas placandæ iræ Dei offenſi ob foedus cum Hen-
 rico Anglo initum contra fidem Pontifici datam ob Salvum Condu-
 ctum Luthero conceſſum, & ob Interim in Religione permiſſum,
 aut quod Henrici II. Galli felicitate deterrius fuerit. Fieri autem
 debet Electoribus, reliquiſque Imperii Statibus immediatis in ſi-
 gnum remiſſionis debitæ ſubjectionis & obedientiæ.

Aut denique *depoſitione* cujus exemplum habemus præter
 Henricum IV. & Adolphum Naſſov. in Wenceslao non jam præ-
 ciſè ob vitia & crimina ſua privata: Sic hitoriâ conſtat, quod co-
 quum cibos non benè præparantem aſſari juſſerit, Monachum in
 venatione occiderit, & hominem eſſe dicentibus, reſponderit:
 Illud beſtiarum genus non per ſylvas errare, ſed in clauſtris ſuis
 manere debere; & cum alicubi ſcriptum obſervaret - Wenceslaus
 alter Nero, ſubſcripſerit: ſi non fui, adhuc ero. Cùmque ali-
 quando Bohemiæ ſtatus ad convivium invitâſſet, Carnificem com-
 patrem ſuum accerſiverit, cui quærenti quidnam negotii pro ipſo
 habe-

haberet, dum respondebat, expectandum ipsi esse donec juberet, Status metuentes in omnia sua postulata consenserint. Alium hujusmodi Compatrem jussit, ut sibi Wenceslao caput amputaret scire cupienti cogitationes illorum qui ultimo supplicio afficiuntur, hinc cum ille planitie gladii tantum ipsum percuteret, dixit se idem in illo quoque tentare velle, sed acie illum percussit, & quod pessimum est, Sanctum Joh. Nepomucenum, quia peccata Uxoris Reginae Johannaë sub confessionis sigillo audita non detexit, post multa tormenta inflicta in Moldavam dejici jussit.

Sed propter crimina publica ipsam Rempublicam tangentia, quia scilicet multas Provincias ab Imperio alienando, detrectando invitationem Statuum ut in Germaniam veniret, falsificando publica instrumenta, quapropter haud miræ videbuntur illius literæ inter Diplomata S. Maximini num. 43. subscriptæ: *Ad Mandatum Regis, & totius Consilii*; chartas blancas pro pecunia præjudiciosè dando, permultos propria trucidans manu, tyrannide integrum turbando Imperium apertè in hostem totius populi degenerans, semetipsum Regno quasi abdicavit, ideoque non vi Legis & clausulæ commissoriæ, quæ nulli Germaniæ Regum præscribi solet, propriâ Electorum autoritate, unanimi quoque Statuum convenientium consensu Francofurti sub dio deponebatur anno 1400. quamvis dubium non sit, convenisse potius adjunctionem focii, Coadjutoris seu Regis Rom., quàm exauetoracionem Personæ ad tam sublimem evectæ dignitatem, sicut mox dicetur.

TITULUS VIII.

De Rege Romanorum, & de Vicariis Imperii.

Rex Romanorum hodiè est Princeps Imperii, titulo Augusti & Majestatis gaudens, vivo adhuc Imperatore eo auctore, aut saltem consentiente, eoque etiam invito, justa de causa ab Electoribus eligitur, ut sit perpetuus seu generalis Imperii Vicarius tanquam alterum Imperii Caput, & ut Imperatore desinente, illico citra ulteriorem electionem loco promoveatur.

Dico hodiè nam secundum auream bullam eligendus tantum est quoties Imperii necessitas exigit, vacante scilicet Imperio, & Caroli IV. filius eo vivo electus aliquot annis post eam constitutionem

tionem demum natus est; multo minus quid probant remotioris sæculi exempla quod Ottoni I. secundus, huic tertius, Conrado Salico Henricus II., Friderico I. Henricus VI. successores destinati fuerint, quia ab arbitrio Imperatorum maxime pendentia, facti potius speciem, quam juris habent. Sued. sect. 1. c. 3. §. 4.

Dixi *invito* uti patet ex Art. 35. in Capitulatione Mathiæ, cujus electioni cum Rudolphus frater se opponeret, id in ea expresse sancitum est, & in sequentibus semper repetitum, ut Electores non amplius necesse habeant Imperatoris consensum absolute efflagitare. Uti & ex Cap. Car. VI. a. 3.

Dixi *justa de causa* v. g: Si Imperator in publica Germaniæ negotia incumbere impediatur vel propter alia extra Germaniam tractanda, vel propter ingravescentem ætatem aut adversam valetudinem, aut ob aliam gravem necessitatem qualis fuit Leopoldi Imp. cum Ludovicus XIV. per omnis generis machinationes Delphinum suum præ Josepho I. Archi-Duce promovere studeret.

Dixi *perpetuus* ut differat à Saxone, Bavaro & Palatino Vicariis particularibus, Interregni tantum tempore, Imperium administrantibus. Ab ipso vero Imperatore quem Dominum suum & Imperatoriam Majestatem appellat in insigniis suis simplicem tantum adhibens aquilam, quod solum Vicariam, non propriam sed subdelegatam & ab illius mandato, quod etiam Carolus V. in Belgium abeuns Ferdinando I. dedit, & sine quo rebus Imperii se immiscere non audet, dependentem habeat cum certa specie futuræ successionis, & exercitii plenæ Majest. Hug. Grot. 1. 1. c. 3. §. 10.

Dixi *illicò* est enim unicus & indubitatus Imperii Successor. hac de causa Carolus V. Imp. volens Philippum Filium suum electum iri, cogere nullo modo poterat Ferdinandum Regem Rom. ut dignitatem filio cederet ob jus jam nimium radicum quo & Germaniæ Rex jam dicebatur. Sicque ob electionem Regis Romanorum taliter factam Electorum libertas in quos adeo potentes non tam facile metus cadit, non restringetur, nec Imperium foret successivum non obstante illa commendatione per Imperatores filiorum Agnatorumve, quia jurare debent se ne quidem affectare velle Successionem in Imperio; sed per eam optime consulitur tranquillitati publicæ ad interregna evitanda.

Denique necessarius non est consensus Patris minorenni in Regem Rom. electo, quia hic in tali actu non ut Filius familias considera-

deratus etiam invito Imperatore, si tamen is justam non habeat contradicendi causam, ab Electoribus eligi potest, hinc apparet quod Ferdinandus IV. perfectæ jam ætatis, & Josephus I. primo duodenis electionis acceptationem sibi oblatam Patrum suorum Ferd. III. & Leop. I. dispositioni arbitrioque reliquerint nonnisi summæ quâ in eosdem ferebantur, reverentiæ ergo. Superest igitur exoptare unice ut Princeps noster Imperialis, Regius & Magnus, Archi-Dux videlicet Josephus Vicarium Imperatoris Genitoris solum quamprimum conscendat.

Vicarii erant olim alii Regum Rom. antiquorum, & dicebantur Præfecti urbi, alii Imperatorum, seu Præfecti Prætorio, alii Francorum *les Maitres du Palais* seu Majores Domus, quibus sub prima, seu potius pigra Stirpe Mærovingica adeo inertis, ut referente Mariano Scoto omne tempus in gyneceo consumens, semel tantum per totum annum bobus trahentibus in Campum Martium latus se Populo ostenderet, introductis, in Regni administratione omnis erat authoritas, idcirco hoc officium Pipinus, Childericus ex consensu Zachariæ Papæ in monasterium detruso, thronum conscendens, quod à reliquorum Præfectorum Palatii potestate nimia, etiam à se ante habita metueret, abrogavit, eorumque loco Comites Palatinos ordinavit, quorum itidem non minor erat potentia, cum ad eos summa Imperii spectaret, interque hos & nunc adhuc eminet Comes Palatinus Rheni.

Alii demum Imperii, & hi sunt vel per Italiam perpetui Generales, ut Duces Mediolanensis & Mantuanus, quibus tale Privilegium datum fuisse legitur ab Adolpho Nassovio & confirmatum à Carolo IV. Impp. Ambo conspiciuntur in Persona Augustissimæ Imperatricis, quæ utrique Ducatui seu potius Statui Mediolanensi, post Aggregationem seu Incorporationem Parmensis etiam & Placentini Austriaci, suadente ita communi harum Provinciarum Subalternarum utilitate stabilitam, anno currente post tempus ad quod Administer Plenipotentarius Comes Joh. Lucas Pallavicinus constitutus fuerat, elapsam, solenniter præfecit Comitem Ferdinandum ab Harrach Inferioris Austriæ Marescallum supremum, Aloyisii quondam Neapolitani Pro Regis Filium, Friderici summi Bohemæ Cancellariæ Fratrem, ac Josephi, Consilio Bellico Præsidentis, Carolique Magni Venatoris ex Germano, ex Fratre Nepotem, qui cum Magno Cancellario Christiano, cum Præsede Senatûs

tus Pertusato, cum alio Magistratus ordinarii Castillionæo ac cum reliquis Gubernii Ministris tanquam Gubernator locumtenens, & Capitaneus Generalis curam gerit indefessam.

Uti & Sabaudus, qui talis mentionatur in omnibus Capitulationibus. Datum fuit illi hoc jus Vicariatus anno 1412. à Sigismundo Imp. super omnes Civitates, Castra & Castella Sabaudiae ac partes Pedemontii. Postea à Carolo V. extensum fuit ad Lugdunum Matifconum Gratianopolim anno 1521., dein 1530. ad Episcopatum Burgensem, anno 1555. ad Astensem, Niciæ, Vintimiliensem, Glandav-Vencensemque; à Rudolpho II. ad Episcopales Dioeceses Albengæ, Albæ, & Aquarum, ad Comitatus Sendaræ, Mentonum, Rocabrunam, Parnassium, Dulcemaquam & loca inde pendentia; annò 1630. à Ferdinando II. ad omnes Terras in Montisferrato cessas, ita ut ei partim per Regnum Arelatense etiam competat; à Leopoldo Imp. investitus fuit de loco Duyfan & aliis, à Josepho de Provinciis Lumellina, Alexandrina, & Valesia, à Carolo VI. denique de feudis delle Langhe. Leibnitz. in Cod. Jur. Dipl. c. 124. pag. 205. Illius, hodierni Caroli Emmanuelis III. Sardiniae Regis gloriae ausim addere, quod inconcussam fidem & constantiam in propulsandis multiplicium hostium insultibus & exantlatis gravissimis periculis cum propria etiam subditorum suorum ruina durante hoc foedere cum Augustissimæ Regis Alleatis fortiter laudabilissimeque comprobet.

Vel per totum Imperium *generalis & perpetuus*, ut Rex Romanorum, vel *temporales & particulares*, aut rectius *speciales*, ut Saxo cum Bavaro aut Palatino, qui consuetudine primum introducti, dein Lege, per auream scilicet Bullam confirmati & constituti fuere, ut vacante Imperio, illud secundum datam ipsis potestatem administrantes, finita electione intra electi Romanorum Regis manus resignent.

Dixi *aut* nam cum Bavarum inter & Palatinum de Vicariatu controversia orta, post varia scripta utrinque edita, & recusa, diu indecisa mansisset, utrisque ex Comitibus Wittelspachiis originem ducentibus, quia, dum in Instr. Pacis Westphal. c. 5. a. 4. §. 3. ex Linea Rudolphina seu Palatina transferebatur Electoratus seu Archi-Dapiferatus ad Wilhelminam seu Bavaricam, & e contra in §. 6. Carolo Ludovico Palatino præter novum octavum Electoratum inferior Palatinatus cum omnibus appertinentiis restituebatur,

tur, verisimilius, visum erat Vicariatum Jus esse non tam ad Electorum ademptum, quàm Palatinum recuperatum, spectans, utrique inquam, publicæ tranquillitatis causa sub usu alternativo tandem adjudicatus fuit, tertio quasi Vicariatu introducto, ita ut hi Vicarii affixis in Districtu competenti litteris patentibus à morte statim Imperatoris, quod Imperii Regimen seu Vicariatum suscipere velint, singuli habeant certas terras assignatas, & quidem

Hi duo Bavarus nempe aut Palatinus Sueviam, Franconiam, totam ripam Rheni, à Lombardiæ finibus usque ad ostium Rheni ubi se in mare Britannicum immergit, cum Helvetia, Sabaudia, Burgundia, Regno Arelatenfi, Lotharingia & Belgio, ubi scilicet Jus Franconi - seu Suevicum receptum erat, Austriæ tamen & Bavarie Circulis non subintellectis. Vicariatus utriusque nomine exercetur vi transactionis de anno 1724. quæ quidem pro consecutione approbationis Carolo VI. Imp. delata, sed ob tunc temporis alia gravia negotia exorta in Aula Viennensi propterea confirmationem dare obliviscente non fuit corroborata.

Saxo verò Bohemiam, Poloniam, Silesiam, Brandenburgum, Lusatiam, Moraviam, Misniam, Thuringiam, usque ad limites Franconiae, inferiorem & superiorem Saxoniam, usque ad Wisurgim, Brunsvvicium &c. ubi Jus Saxonicum tempore aureæ Bullæ conditæ jam obtinuit.

Per hanc demùm Vicariorum in Aurea Bulla factam constitutionem in casu vacantiae seu interregni non est adempta Imperatori potestas constituendi Vicarium alium *einen Stadthalter* seu Locumtenentem Generalem tempore absentiae suæ, sed per aliud Privilegium speciale soli Palatino competens, quod jam à Ruperto Imp., à Friderico III. in Italiam proficiscente, à Maximiliano I. & Carolo V., qui duo eidem contra Fridericum Sapientem, & Ferdinandum Saxones constitutos protestanti dedere litteras reversales à se minimè velle præjudicari juri suo ex documentis sat probato, confirmatum erat; extendens se per Galliam quoque, belgicam scilicet ab altera Rheni parte sitam ut Wormatiam, Moguntiam, Spiram. Nec ejusdem juri videtur abrogatum esse per Capitulationis Caroli VI. art. 3. n. 13. a. 30. n. 4. quia argumentum ab ea strictè consideratum vim haberet, nisi ibi non de nova Vicariorum constitutione, sed tantum de continuatione illorum, qui tempore interregni seu vacantiae fuerant, mentio fieret, ut Palatino Jus suum

F

tem-

tempore absentiae Imperatoris adhuc salvum sit. Hinc patet ab Imperatore solo alium praeter Palatinum constitui haud posse absque Statuum ac illius praepriis consensu.

TITULUS IX.

De Statibus Imperii, & matricula eorum.

Status latinius dicuntur cum Conringio Ordines Imperii, & rectius dividuntur in septem Classes, Electores nempe, Archi-Episcopos, Episcopos & Abbates Principes, Principes saeculares, Praelatos & Abbatissas, Comites & Barones & denique Civitates.

Status itaque Imperii Rom. Germanici quia membrum & ejusdem civis immediatus, recte dicitur coimperans & democraticus, plerumque Jus suffragii seu Voti & Sessionis in Comitibus habens, in matriculum & circulum relatus ad collectarum solutionem etiam extraordinariarum necessitate ita exigente obligatus ob territorium quod immediate ab Imperio recognoscit.

Dico *plerumque*, enim vero Status Imperii non omnis semper actuale Sessionem habet, sic in specie novi Principes creati quidem dicuntur, sed non ad eam actualiter admissi, usque dum bona sufficientia sibi comparassent. Accedit quod Status jure monetandi abutens in poenam hoc jus amittat, & ab actuali voto, etsi interim territorialem retineat superioritatem, suspendatur, donec de damno illato satisfecerit, & communi omnium readmissus fuerit consensu.

Nec omnis immediatus est, sic Principes Waldecenses Status sunt Imperii, & tamen Principatum tanquam feudum habent a Palatino. Et olim Carolus V. Imp. postquam Fratrem Ferdinandum de Ducatu Ulrici Ducis Wurtembergici in bannum declarati investivisset, hanc ditionem vi transactionis Cadamensis in Bohemia factae Ulrico restituit sub conditione, ut haec imposterum subfeudum *Uffter Lehen* esset Austriacum: qui nexus subfeudalis substitit ad annum usque 1599, quo hanc Rudolphus II. Imp. iterum Feudum Imperii immediatum effecit, ita tamen ut Ulrici stirpe masculina deficiente rediret ad Domum Austriacam, quae & eapropter titulum Ducis Wurtembergici actu gerit, nullo gravamine obstante. Hodie in Statum nullus creatur vigore omnium Capitulationum, nisi
acce-

accedente consensu Electorum, & Scamni in quod recipiendus foret, & insuper nisi bona immediata habeat tanquam causam sine qua non, & requisitum essentiale, non tamen primarium, partim quod dignitas Status Imperii sit proprietas Personæ Status, non præcisè glebæ adhærens, sed qualitas moralis non cadens nisi in ens aliquod intelligens, & objectivè tantum versans circa terras, res inanimatas; partim quod illi qui jure pignoris aut simili titulò terras Imperii immediatas possident, non sint propterea Status, sed solum nudi Principatum & Dominiorum Possessores *Inhabere der Herrschaffen und Güter*. Ratio hujus mutationis fuit, ne amplius ab Imperatoribus Landsassii, instar novorum Parium Curiae *Milords* à Britanniae Regibus, in Status tam facilè promoveantur, ut partes eorum in Comitibus fortassis augerent.

Nec omnis Status ad Collectas conferre debet, uti Domus Austriaca, Dux Sabaudiae, Episcopus Curiensis, Abbates Hohenensius & Rechbergius, Abbatissa Andlaviensis &c. huc facit argumentum à Recessu anni 1542. §. 7. ubi collectæ remittebantur Civitatibus Goslariensi, Mühlhusianæ, & Nordhusanæ, quæ tamen veri Status Imperii mansere.

Nec omnis in circulum relatus est, ut Bohemia, quæ nulli inserta; neque in matriculam, sic dictam, quod sit Album seu Catalogus, ubi Societatis participes scripti sunt, seu clarius, *libellus publica Imperatoris & Statuum auctoritate factus ut in eo omnium Statuum nomina sub decem circulis comprehensorum describantur*, & quantum quisque eorum ad usus communes contribuat: hinc omnis in eam relatus pro Statu Imperii habetur, præsumptivè saltem, donec exemptio probetur. Schilt. Inst. jur. publ. l. i. t. 19. §. 7.

Omnium prima confecta fuit à Sigismundo Imp. Norimbergæ in Comitibus anno 1431. pro expeditione in Bohemia contra Hussitas suscipienda, antea verò Catalogi tantum simplices Statuum, seu potius veterum Imperii Magistratum nomina continentes, compositi fuere.

Est alia *generalis*, quæ semel pro semper confecta omni tempore conservanda est in ordinariis Imperii collectis solvendis, ut est illa Wormatiæ facta anno 1521. Alia *specialis*, in qua pro necessitate unius aut plurium mensium contributio expressa est, ut dicta Sigismundi, & illa Frid. III. antiquiores.

Utrobique juxta normam antiquam, qua Status & Vassallive ipsimet, vel per alios probos comitaturi Imperatorem ad expeditionem Romanam, Römer-Zug, vi prædicti Rec. Wormat. §. 31. in 20000. peditibus, & 4000. Equitibus consistentem pro Corona Imperiali petenda certum quid contribuebant; Emanentes vero licentiâ impetratâ, alias enim feuda planè amittebant, præstita non dimidia reddituum parte, quam textus feudalis 2. feud. 54. & 55. §. 1. ad expeditionem bellicam desiderat, sed decima feudorum illius anni juxta comitia Norimbergensia 1208. & Codicem Juris feudalis Alemannici, se liberabant.

Paululum tamen talis solutio mensium in defuetudinem quasi abiit, & quamvis sæpius ab Imperatoribus per modum expeditionis Rom. petita, præstita non fuit, ideoque Imperium ingentes summas diversis temporibus accordatas adhucdum debet Domui Austriacæ, absque quod extinctioni earum studeat, aut saltem ne in futurum amplius debitæ fiant grandiores, vi introducendi modi sæpius projectati, & qui præsertim placuit anno 1681. propositus, ut tempore pacis 80000., belli verò 120000. armatorum Exercitus paratus haberetur, prout ipsum Imperium obligatur, & non jam Imperator præter dignitatem nullo præcisè gaudens emolumento, & qui alias sine contemplatione unica ad tranquillitatem Germaniæ publicam nihil habet, ut curet impedire invasiones Gallorum continuas intra Mosellam & Rhenum fluvios cum Ditionibus annexis, adeo longinquas à propriis hæreditariis Austriacis, quando potius habet, ut cogitet, quic custodire in Hungaria, Turcarum antemuralia, quibus salus Europæ, Principum ac Populorum libertas, dignitas Christiani nominis dependet.

Effectus matricularum est præsumptionem juris præbere, quod aliquis sit Status Imperii, manifestissimis nonnisi probationibus elidendam, quamvis non omnes tam legitimæ sint, quia per negligentiam quidam in iis non fuere adhibiti: quos tamen vocari opportuisset. Illâ superius dicta Wormatiensi excepta, quæ reliquis præfertur, etsi & hæc imperfecta sit, tum respectu eorum Statuum, qui in eam relati sunt, hi enim sæpius etiam non inviti, ut expensas, quas in comparisonem facere debuissent in Comitibus, non facerent, omissi sunt, aut planè exempti infirmiores & avulsi, & consequenter subjecti potentioribus Statibus ad hoc operam dantibus; tum respectu onerum, quæ hodiè à pluribus Statibus tanta
non

non solvuntur, quanta antehac, sic Civitates, Spira, Wormatia, Ulma &c. prius florentes, interea autem depauperatae, sicque nimium oneratae provisionalem ab Imperatore petierunt moderationem, donec de tota matricula reformanda, sicut toties jam promissum fuit, negotium perageretur, ditioribus non adeo charum, quod plus contribuere obligarentur.

TITULUS X.

De Electoribus Imperii omnibus & singulis.

Omnes sunt Principes Imperii Archi-Officiales, primum consuetudine, dein Lege constituti, ut, necessitate postulante, Regem Roman. in Imperatorem promovendum rite eligant, eumque Imperio praeficiant. Fuere juxta auream Bullam septem usque ad annum 1648., postea octo per Instr. Pacis Westphal. publicae tranquillitatis causa, ita tamen ut deficiente Linea Wilhelmina Bavarica, cujus Maximilianus cum Coloniensi fratre bannitus, rursus anno 1714. per Pacem Badensem in integrum restitutus est, rediret ad Rudolphinam Palatinam.

Hodie plane novemviri sunt, quod Ernestus Augustus, Dux Lüneburgo-Brunsvicensis anno 1692. una cum Masculis Descendentibus juxta ordinem Primogenituræ à Leopoldo Imperat. Elector creatus, etiam à reliquis Statibus primum consentire nolentibus agnitus fuerit. Ecclesiastici tres Archiepiscopi, videlicet Moguntinus, Coloniensis & Trevirensis, reliqui sex vero Sæculares, ut Rex Bohemiae, Dux Bavariae, Dux Saxoniae, Marchio Brandenburgensis, Comes Palatinus, & Dux Brunsvico-Hannoveranus. Illos Cæsar Nepotum, Messen, hos Cognatorum, Oheim, titulo nominare solet, cujus distinctionis causam dat Becman. not. dign. 3. l. 1. c. 3. §. 4. Parum cæteroquin aberat sub Carolo VII. quin non Landgravius Hasso-Cassellanus pro decimo concertavisset loco, ob copias in auxilium datas.

Electorum origo dubia est, juvat tamen eam distinctione meram inter denominationem & electionem interpretari: solebant enim antiquis temporibus, extincta familia Regis Germaniae tunc successivæ Status omnes nominare aliquos Regni Candidatos, quæ nominatio ab Alberto Stadenfi *Prætaxatio* dicta, referebatur ad septem

ptem Imperii Archi-Officiales supra reliquos Status eminentes, qui nominatorum digniorem Examinatum eligerent, & electione facta, eum ad dictos Status iterum deferrent, ut ab illis is noviter electus confirmetur. Et denominatio in usu fuerat, donec ortis interregnis, dum Henricus, Landgravius Thuringiae, Wilhelmus, Comes Hollandiae, Rudolphus Habsburgicus &c. mediante persuasione Innocentii IV. à Gregorio IX. prius tentata, à solis Electoribus eligebantur, Status jus suum prætaxisandi seu nominandi amitterent, Electoribus econtra à Ludovico IV. Bavaro, confirmatum, accedente insuper usucapione, qua hi jus eligendi sibi solis adquisierunt, quod praescriptio in Jure Naturæ & Gentium fundata, ac proinde inter Imperantes quoque locum habere possit, eo magis, quod hic nobis sermo sit de evitandis Interregnis, quæ ex promiscua omnium Statuum electione oriri solebant. Thulem. de octav. c. 7. §.

33. Hug. Grot. l. 2. c. 4.

Omnium Decanus seu primus est Elector Moguntinus, qui Archiepiscopatu Moguntino ritè, Electione scilicet vel postulatione praefectus quæ Archi-Cancellarius, qui Romanis olim erat quaestor sacri Palatii, omnia per Germaniam, imo per totum Imperium, per quod ipsimet Imperatores non amplius migrare solent, expedit vi annexæ, seu incorporatæ huic Sedi prærogativæ, quam Wilhelmus Antistes primus tempore Ottonis I. Imp. cujus fuit filius nothus Imhof. de not. Proc. Imp. l. 2. c. 2. §. 8. (expresso tamen privilegio, an tacito quodam, uti sæpè factum novimus, ac paulatim gliscente jure, incertum est) obtinuit, ita referente Bernardo Mallinkrot, Canonico Monasteriensi, Episcopi sui Bernardi à Gaalen maximo adversario, in libro unico de Archi-Cancel. & Canc. pag. 31. excuso Monasteri Westphaliae anno 1640. adeo eleganti, ut à Struvio, Professore Jenensi, iterum edi mereretur anno 1666. Et pag. 132. commemorat planè Sanctos & Beatos, & hos inter B. Altmannum, Episcopum Pataviensem, tanquam fundatorem celeberrimi Monasterii Gotwicensis, in inferiore Austria è regione Cremsi & Tiernsteinii siti, in cujus oppidi posterioris Canonici regulari Gregorium Decanum nosco, sub Præsule Maximiliano integerrimo. Hodiernus Elector & Archiepiscopus est Jo. Fridericus, Comes ab Ostein, imperterritus Alemannicæ libertatis defensor, qui maluit relinquere discretionem Gallorum proprias conditiones ad extremum usque oppressas, quam periclitari electionem

Impe-

Imperialem in alio Principe, qui minus dignus reiterato exteros Perturbatores jam ejectos in proprium & Con-Statuum exitum revocasset.

Trevirensis, idem Archiepiscopus, Archicancellarius est, & per Galliam, id est non per Franciam, sed Belgicam, seu illum tractum ad Rhenum ubi Spira, Wormatia &c. sita sunt, quarum olim Augusta Trevirorum metropolis fuerat, ut hic *non Grand Chancelier de la France, sed potius dans les Gaules* dicendus sit, & per Regnum Arelatense, sic dictum à primaria Urbe Arelati, *Arles*, seu per Burgundicum à Carolo Calvo Francorum Rege institutum, quod post 130. annos Rudolpho III. Rege mortuo, vi Pacti cum Henrico II. Imp. initi & cum Conrado Successore renovati, ad Germaniam pervenit multas comprehendens terras, Ducatus nempe Burgundiæ, Sabaudia, Cableii, Augusta, Principatus Pedemontii & Auranii, Landgraviatum Alsatiæ, Comitatum Burgundiæ *la Franche Comté*, Habsburgensem, Ferret - Montispelligard - Nivern - Valentinesem &c. hodie tali dignitate fulget Franc. Georg. Comes de Schoenborn Bucheim.

Coloniensis idem Archiepiscopus est Archicancellarius per Italiam, hoc est per Regnum Longobardorum, & reliquias veteris Imperii Romani, Dux item Angariæ & Westphaliæ. Olim etiam fuerat talis Ecclesiæ Romanæ, & Cardinalis S. Joh. ante portam latinam perpetuus à Leone IX. Pontifice creatus anno 1049. hæret hic Electoratus in Serenissima Domu Bavarica jam supra spatium integri sæculi & medii, & actu in Clementi Augusto Caroli VII. Imp. pie defuncti Fratre.

Sæculares inter Electores primum locum obtinet ex Regiæ scilicet dignitatis fastigio *Bohemus*, qui nunc non solum ad electionem, sed & ad Capitulationem, ut reliqui, omnesque Actus Electorales admitti debet, habens jure Successionis hæreditariæ Regnum suum legitime delatum, quoniam Bohemis juxta ipsius aureæ Bull. c. 7. aliud Privilegium unquam fuerat, quam quod familia Regia penitus deficiente extraneum eligere possint. Archipincerna est, quæ talis autem per se ministrans ex indultu Alberti I. Imp. invitus coronam Regalem gestare non tenetur: Struv. Diff. Hist. 24. §. 17. Subofficiarium habet ab anno 1717. Comitem Althannium, postquam Stirps Limburgica perantiqua extincta jacet, relictis ex ea duabus filiabus Juliana Dorothea, & Wilhelmina Christina Wurmbrandio,

brandio, ac Solmensi Comitibus nuptis, in quarum favorem à iudicio Aulico, etsi Brandenburgicus in Comitibus Imperii ac Conventu Circulari Votum & Sessionem una cum Terris Limburgicis vi armata à se jam occupatis prætendisset, pronunciatum fuit, partim quia expectativa à Leop. Imp. in casum deficientium Limburgicorum masculorum Friderico Brandenb. indulta de regalibus tantum in feudum concessis fuerat intelligenda, non de allodialibus quales sunt Terræ; partim quia nec pactum ab eodem Friderico cum earum Patruo, seu ultimi Fratris de Voto in conventibus Circularibus habendo, filiabus quidquam præjudicare potuerat. Bohemi in præsentia venerantur Augustissimam & Regem Apostolicam **MARIAM THERESIAM** Austriacam die 12 May 1743. Pragæ solenniter incoronata.

Bavarus qui à Ferdinando II. Imp. in locum Friderici V. Palatini Bohemiæ Ex-Regis banniti surrogatus fuit in Persona Maximiliani optimè meriti, & Pace Osnabrugensi confirmatus, dein ab Imp. Josepho I. Proscriptus, per Pacem Badensem iterum investitus, ortò Successionis bellò post mortem Caroli VI. Imp. à victoribus Regis Mariæ Theresiæ armis propria Residentia alternis vicibus privatus, denuò per Pacem Augustanam in integrum restitutus, est Archi-Dapifer substitutum habens Truchsessum à Waldburg, ereptis totaliter è vivis Coquinæ Magistris de Nortenberg. Hodiernus Elector est *Maximilianus Josephus* natus die 28. Mart. 1727.

Saxo est Archi-Maresciallus, Vicarium habens Pappenheimium, & Diplomate Ferdinandi II. Imp. à tubicinibus Protector ac Patronus salutatur, cinctus etiam Regio diademate Poloniæ sub nomine Friderici Augusti III. Potentissimi.

Brandenburgicus est Archi-Camerarius, illiusque loco, ut olim Ravenspurgii, Seinsheimii, Falckensteinii, hodiè Princeps ab Hohenzollern deservit, oriundus ex eadem Electorali Stirpe, cuius caput est Fridericus III. Borussiae Rex, & Princeps Novacastellanus, *Seigneur Souverain de Neufchatel & Vallengin*. Vide l. histoire de l'Ordre de l'Annonciade de Savoye fol. 84. 96. & 127.

Palatinus Pace Westphalica de novo in Electorum coetum introductus, simulque Archi-Thesaurarius factus, Subofficiarium habet Sinzendorffium, hinc non amplius secundo, sed penultimo nunc loco votum dicit. Post Lineam Neoburgicam extinctam eminet Carolus Philippus, Sulzbachensis.

Hannoveranus denique, quamvis enim Ernestum Augustum Ducem Brunsvico-Luneburgensem tum Episcopum Osnabrügensis Patrem Georgii II. magnæ Britanniae Regis, utpotè in Legatorum Personis, investitum à Leopoldo Imp. de nono Electoratu absque Statuum Imperii consensu, horum aliqui contradicentes ad Collegium Electorale non admiserint ob rationes novem numeris contentas, porrectas etiam Galliarum Regi tanquam Conforti ac Pacis Westphalicae Adjutori; hoc tamen foedus Opponentium, cum interim bellum oriretur Successionis Hispanicae, nullum habuit effectum, sed Georgius Ludovicus, Patre Ernesto mortuo, fuit in persona quoque Legati sui introductus in Electorum Collegium hac conditione, ut deficientibus in familia Palatina Catholicis, Electoratu ad Protestantes delato primus Catholicos inter Electores duplex votum haberet, ne alius Protestantium religioni addictus eligi possit; pariterque promittens se ac reliqui velle omnia onera solvere, inter alia etiam ter centum florenos quot omnis ad Camerae Imperialis sustentationem, locum ut noviter receptus habuit sibi assignatum à Legato Moguntino per septem aut octo passus obviam eunte, ad differentiam Josephi I. tum Electoris Bohemi, qui eadem die absque ulla solennitate Sedem suam occupavit. *Eünig im Reichs-Archiv. p. gen. pag. 1330. p. spec. pag. 199.* Actum elucet in Persona Georgii II. Magnæ Britanniae Regis. Controversia de Archi-Officio Archi-Vexilliferatus des *Erh. Pannier-Umts*, quod nec Saxoni competit qui vi Archi-Mareschallatus vexillum non aulicum habet, neque Duci Würtembergico, qui ratione Castri Groenningensis Vexillum Provinciale seu Suevicum, non verò Imperiale obtinet, huic nono dando cessaverat, quoniam propter Bavarum bannitum Archi-Dapiferatu per Instr. Pacis Ces. Suecicum ex Linea Bavarica seu Wilhelmina ad Rudolphinam seu Palatinam translato, Archi-Thesaurariatus huic concedebatur in persona Legati sui investito, Bavarus autem cum per Pacem Badensem in integrum restitueretur, Archi-Dapiferatum iterum recepit, Palatino verò, Hannoverani protestatione non obstante, in conclusu Imperii & Capitulatione Caroli VI. fundata Archi-Thesaurariatus redditus est, ita ut nonus aliud jam expectet Officium Archi-Armigeri fortassis, aut Stabularii quod tam benè à Mareschallatu Saxonis separari posset, quam Thesaurariatus à Camera-riatu.

Hæc Archi-Officia à tempore Monarchiæ Francicæ originem fumentia, olim fuere ambulatoria, ita sub Ottone I. Imp. Camera-rius fuit Giselbertus Lotharingiæ, Dapifer Eberhardus Franconiae, Pincerna Alemanniæ, Mareschallus Bavariae Duces, donec temporibus magni interregni hæreditaria effecta essent.

Differunt hæc Imperialia à Subofficiis Substitutorum tempore Impp. Suevicorum ortis, dum potestas Imperialis decrefcere inciperet, Ducum verò Imperii augeri, quia hodiè ab ipsis Electoribus constituuntur; uti & ab Officiis Aulicis Bambergensibus, quia ratione illorum Episcopaliū tantum, quibus nunquam ipsimet interfunt, dieweil solche nicht Reichs, sondern nur Ober-Itemter seynd, habent Subofficiales, sic Bohemus Nobilem de Aufsaz, Palatinus Dapiferum de Pomerfelden, Saxo Mareschallum de Ebnet, Brandenb. Nobilem de Rotenhan. Horum Officiorum intuitu Bambergensi Episcopo præstandorum Electores certa quoque tenent feuda, ut Bohemus partem aliquam Metropolis, Saxo Urbes Wittem-Mühlbergam, & Duben &c. Palatinus arcem Hohenstein. Non tamen amplius Norimbergæ in Capella S. Ægidii investiuntur, nec iuramento, sed stipulatâ solum manu se obstringunt.

Dantur prætereà in Germania nonnulli alii Officiales minores: Sic Magni Venatores Imperii sunt Duces Carinthiæ ratione Comitatus Auracensis, Stabularii sunt Comites à Schvartzburg, Ostiarii, Janitores seu Cubicularii des Reichs-Erb-Item-Hüttere Comites à Werthern, quorum Senior de familia juxta Henrici IV. & Leopoldi Impp. investituram per aliquod tempus in persona hoc officium præstare debet; Præfecti Aggerum sunt Co. Oldenburgenses, Basileenses demum Imperii Architecti. Lehman. in Chron. Spir. l. 7. c. 35.

TITULUS XI.

*De Principibus Imperii in genere & de Ecclesiasticis
in specie.*

Vocabulum Princeps accipitur vel *eminenter*, quò sensu omnes summi Imperantes Principes appellari solent, ita in utroque Pacis Westphalicæ Instrumento tales appellantur Ferdinandi II. & III. Impp., Christina, & Gustavus Adolphus Reges Sueciæ, Ludo-

Ludovici XIII. & XIV. Galliarum Reges, vel *generaliter* & comprehendit, exceptis Electoribus & Civitatibus, omnes Status, qui in Principum Collegio sedent, etiam Comites & Barones, licet in eo vota sua non viritim, sed curiatim tantum exponant, vel *specialissime* quo sensu tales dicuntur Anhaltini, Nassovii &c. majorem titulum non habentes.

Princeps Imperii specialiter sumptus prout non est mediatus, nec titularis, sed Status Imperii, definitur quod sit Princeps Votum & Sessionem in Comitibus habens, & est vel Ecclesiasticus, vel Sæcularis.

Ecclesiastici quorum nomine veniunt Episcopi, hi cum Sacerdotibus, cum Paganismus adhuc in Germania obtineret, in summo fuerant honore, dein Christianismo vero vitæ æternæ fonte introducto, propter eorum vitæ sanctimoniam, eruditionemque qua Sæcularibus præcellebant, peculiarem, nullum bellum, nullum negotium *keine Reichs Versammlung* absque eorum consilio suscipiebatur, adeo ut à Carolo M. magnis redditibus & Terris investiti, ab illius Filio Ludovico Pio Imp. magno Cleri veneratore Principis planè titulò, condecorati fuerint: Jurisdictionem autem & potestatem sæcularem demum sub Ottone I. Bruno Frater Archi-Episcopus Coloniensis omnium primus accepit, ita tamen ut, ne humana nimium attendentes, æterna perdant, Advocatis tutelaribus, seu Vice - Dominis & Defensoribus *Beschützer*, *sonsten Bögten*, qui Ecclesiasticos tam in judiciis quam vi armatâ contra hostes protegerent, per Imperatores, aliosque pios Ecclesiarum Fundatores hoc Advocatiæ jus & quidem armatæ *Schutz und Schirm-Gerechtigkeit* plerumque suæ familiæ reservantes, unde & ad filias jure hæreditario pervenisse legitur, constitutis subessent.

Tales Advocati tutelares sunt Archi-Duces Austriæ respectu Salisburgensis Metropolitanæ, Episcopatum Tridentini, & Brixinensis, & Abbatiae Murbacensis, Elector Palatinus respectu Ecclesiæ Spirensis, Brandenburgicus respectu Abbatiae Quedlinburgensis vi juris à Saxone empti anno 1697. cuncti Patroni semissem alterum præter feuda annexa cum tertia banni & mulctæ parte recipientes.

Multæ tamen Ecclesiarum Advocatiæ tutelares vel gratiâ Cæsareâ, vel grandî pecuniæ summâ ab Episcopis & Abbatibus exsoluta, vel præscriptione, temporibus Friderici II. fuerunt sublatae, ita ut nunc plena in Subditos suos gaudeant potestate & Ecclesiastica,

stica, & sæculari per Oeconomos ex gremio administranda, quam posteriorem saltem Sigismundus Imp. jam studuit, libellòque in Concilio Constantiensi à Summo Pontifice petiit, ipsis auferri, & ipsorum feuda sæcularibus curanda committi, ac ut quotannis Archi-Episcopus decem millium florenorum Rhenensium, Episcopus vero novem millium summa contentus esse deberet exemplò aliorum in Gallia, in Italia, uti & in Hispania, ubi planè omnium trium Ordinum militarium Sæcularium annuis redditibus & Comendis Locupletibus fruitur ipse Rex tanquàm supremus Magister à temporibus Ferdinandi, & Isabellæ, substituendò solum Præfectos, Hispanico idiomate *Comendadores mayores*; sed incassum, quia ab ipsis Ecclesiasticis hac de re erat judicandum.

Principes ergo Ecclesiastici Votum & Sessionem in Comitibus habent, ideoque adhuc hodiè investuntur omnimoda jurisdictione & ferè omnes, exceptis recentioribus infra nominandis qui titulares solum sunt.

Et omnes in specie quinque considerantur classibus, alii nempe Archi-Episcopi sunt, alii Episcopi, alii Magistri Sacræ equestris militiæ, alii Abbates, qui ut cæteri viritim vota dicunt, alii denique Prælati curiata tantum suffragia ferentes, & insuper carentes Principum Dignitate & his accedunt Abbatissæ.

Archi-Episcoporum quilibet suos habet Suffraganeos, seu Episcopos Comprovinciales, & præter jam dictos Electores Metropolitanos, adhuc supersunt in Germania.

Salisburgensis Sedis Apostolicæ Legatus natus, Germaniæ Primas, superior Abbate Fuldensi inter Abbates tantum Primate & hoc post Vesontini eminentiam collapsam ob totum Burgundiæ Comitatum liberum *franche Comté* vi Pacis Neomagensis in Gallos cessum, à Cæsare Dilectionis compellatione dignatur, & sui parium solus nominat, confirmat, & inaugurat quatuor Episcopos Gurc-Chiemse-Seccoviensem & Lavantinum sine ullo ad Romanam curiam speciali recurso, dummodo præsentati, sint grati Archi-Duci Austriæ. Comitiorum tempore prætereà est Director alternativè cum Domu Austriaca, junctim verò cum Bavarica perpetuus Circuli Bavarici. Mortuò Leopoldo Barone à Firmian actu est Comes Jac. Ernestus Liechtensteinius Pragensis factus Metropolitanus Regnante Carolo IV. à Clemente VI. sub dato Avinionæ Cal. Maji, simulque à Jurisdictione Moguntini cui subjectus erat

erat ad annum usque 1343. exemptus, potestatem ungendi coronandique Bohemiæ Reges adeptus est. Etiam Legatus natus appellatur sub se habens Episcopos, Reginohradecensem Joh. Joseph. comitem de Wratislau, Leitomericensensem Maurit. Adolphum Ducem unicum Superstitem ex Ducali Linea Saxonica Zeiz. Episcopus verò Olomucensis in Moravia Cardinalis Ferdinandus Julius Comes de Troyer exemptionis prærogativâ gaudet. Viennensis in Austria inferiori primus, Cardinalis Comes à Kollonitsch., cui subest Neostadiensis Comes ab Hallvveil.

In quantum ad Patriarchas Constantinopolitanum, Alexandrinum, Antiochenum & Hierosolymitanum, legitur eos in pluribus Oecumenicis Conciliis interfuisse; minoris notæ adhuc est ille Aquilejensis, qui, quia in parte curam habet animarum in Provinciis hæreditariis Austriacis existentium, nesciunt permulti, & non capiunt cur semper debeat esse Venetus, seu potius quâ ratione se adhuc vivente possit, aut illi liceat adsumere Coadjutorem æque Nationalem, dum tamen cum Confratribus fruitur redditibus pluribus extra Rempublicam collectis? Ex Canonicis, qui magno sunt numero elucent, primum in Choro stallum obtinentes, duo Vicarii, Imperialis nempe & Archi-Ducalis.

Proximum ab Archi-Episcopis locum in scamno Principum Ecclesiasticorum occupat Magister Supremus Ordinis Teutonici, Mergentheimii ad Tubarim ordinario residens, tam undecim balliviarum merè Catholicarum, quàm trium, maxima parte, Evangelicarum Superior in cunctis Capitulis, ut vocant, per Comendatores agnitus.

Inter Germaniæ Episcopos qui hoc adhuc ævo ad censum Imperii pertinent, & quorum Antistites in Ecclesiasticorum Principum Collegio locum suffragiumque obtinent, omnes antecedit.

Bambergensis ab Ottone III. Imp. decoratus privilegio etiam eximio, quod eum nulli Archi-Episcopo, sed immediate Romanæ Sedi subesse voluerit; Director item audit Circuli Franconici, & jus convocandi ejus ordines una cum Marchione Brandenburgico exercet.

Herbipolensis, Dux simul Francorum Orientalium seu Franconiae, qua, etsi Moguntinus, Saxo, Brandenb. Electores & Bamb. Ep. ob quasdam eorum Terras ibidem sitas contradixerint, nihilominus à Carolo V. investiebatur, quod ob maximam, quam

in ea possidet partem, investitura die Belehnung ipsis nihil præjudicaret, & jam Richardus Ep. à Pipino Dux salutatus fuerit. Tribus abhinc mensibus Episcopatus hic cum præcedente combinatus in defuncto Comite Schoenbornio, nunc separatim obeuntur à Comitibus de Franckenstein, & de Ingelheim.

Et *Wormatiensis*, quia ambo alternis vicibus proximi sunt à primo; sat tenues proventus habet in circulo Rhenano, cujus superioris Directorium habet.

Aichstettensis prisca ætate Aureatensis dictus est Joh. Ant. de Freüberg. Illius Antecessorum elogium adducere refert, eos solos nempe inter omnes alios Germaniæ Episcopos conservandæ Pacis & tranquillitatis publicæ semper amantes & studiosos nunquam arma sumpsisse.

Spirensis dictus sanctissimus, situs in illo tractu ad Rhenum, propter Episcopatum multitudinem, vocato die Pfaffen-Gasse. Franc. Christoph. Hutten in Stolzenberg.

Argentiniensis qui contra expressam Instr. Pacis Gallici dispositionem, & Tractatum Ryfvvicensem, quâ Civitas tantum Argentoratum cessa fuit, ab Imperio per Galliam exemptus votum & sessionem in Persona Rohanii petentis iterum obtinuit, & ejusdem Legato anno 1724. consuetus locus cum pristino votandi jure assignatus fuit.

Constantiensis Episcopi Diœcesis aliàs amplissima post gliscientes in Suevia & Helvetia religionum sectas multum restricta est. Ipsemet in Urbe Constantia nulla gaudet jurisdictione, quia penes Domum Austriacam est ab eo tempore quod Ferd. I. Imp. Constantienses detrectantes recipere decretum religionis, interim vulgo, proscriptos, libertate per Fridericum I. adquisita privavit, & in clientelam suscepit his solum conditionibus: „Ut ipsum, ejusque liberos ac hæredes pro suis Dominis imposterum agnoscant, eique fidem omnem & obedientiam præstent, nec ab eis ullo tempore deficient, neque foedus ullum ineant; decretis quæ Præfecti Imperiales de religione cæterisque rebus facturi sunt, omnino pareant: In bellicis aliisque negotiis ipsi ejusque hæredibus præsto sint, & imperata faciant sicut reliqui Provinciales.“ Est Director Circuli Suevici cum Duce Wurtembergico, nomine Casim. Ant. Baro de Sickingen.

Augustanus, cujus Sedes Episcopalis Dillingæ est ad Danubium

bium quod in Civitate Augustana libera Imperiali nullam habeat Jurisdictionem Civilem; Josephus Princeps Hassio-Darmstadiensis.

Hildesheimensis dictus antehac Aulicensis ab Aula Regia & mansione Caroli M. Fundatoris in eadem Urbe, sub circulo Saxo-nico inferiore comprehenditur.

Paderbornensis, *Frisingensis*, *Ratisbon-Passaviensis* priscis tem-poribus Metropolitani Laureacensis dignitate polluit, ast nunc ex-emptâ Ecclesiâ gaudet à Jurisdictione Salisburgensis, prout in Au-la Romana ad interpositionem Cæsareæ pronunciatum scimus an-no 1696. hodiè Cardinalis Lambergius II.

Tridentinus, cujus Advocatus hæreditarius Erb-Bogt jam ab anno 1365. noscitur salutatus Archi-Dux qua Comes Tyrolens. Actualis Comes de Thunn Suffraganeum habet Bartholomæum Ant. Passi Ep. Pellensem, & Capituli Decanum, Virum doctrinæ & probitatis eximiæ.

Brixinensis, in Tyroli etiam, est Comes de Königl, supremi in Aula Imperiali culinæ præfecti Patruus plus quam octuage-narius.

Basileensis Veteribus Rauracensis post Gallicam inundationem non amplius Bruntruti, sed Alersheimii degit. Est Jos. Wilh. Ri-nek de Baldenstein.

Leodiensis, Luculentissimos proventus habet. Ducem Bullionii se scribit, quia Castrum *Bouillon* à Godefrido Duce fuit venditum Otberto Ep. pro mille & quingentis marcis argent.

Osnabrugensis, Catholicus nempè, qui cum Protestantium re-ligioni addicto, & deficientibus Ducis Georgii Lüneburgici Descen-dentibus ex Domu Hannoverana desumpto, alternat.

Monasteriensis Castellum in Metropoli Dioceseos & totius Westphaliæ habet exstructum à Christoph. Bernardo quondam An-tistite, qui in majus Civium ludibrium die *Brillen* illud appella-verat.

Curienfis in Rhætia qui olim jam constanter erat Princeps Im-perii, ut patet ex pluribus Recessibus, cum tamen per longum temporis spatium Comitibus ac Diætiis Circularibus non intervenis-set, Johannes Præsul votum suum repetiit anno 1642., & 1654. Recessui quoque per Legatum subscripsit. Jos. Ben. Baro de Rost.

Occasione mentionis hic factæ de Episcopis addendum existi-mavi, & memoratu dignum est, tam strictum fuisse antiquitus Eccle-

Ecclesiasticæ illorum residentiae observantiam, ut nec in ipsius Imperatoris Aula, licet propter Ecclesiarum utilitatem in illa morarentur, sine speciali per ipsum Cæsarem obtenta Apostolica licentia assidue versari permetterentur, multo minus ergo talem dispensationem obtinuisset unus respectu plurium Ecclesiarum.

Halberstadiensis non amplius quia secularisatus est ad Brandenburgicum spectans cum Mindenensi; nec Verdenensis cujus Deditio primùm Coronæ Suevicæ data postea ad Hannoveranum pervenit. Nec Archi-Episcopatus Magdeburgensis quem hodie Brandenburgicus Ducatus titulo possidet, & cui subfuere Misnen-Merseburg-Naumburg-cum Brandenburg- & Havelbergenfi & ipsi commutati. Ultrajectinus verò tot noviter creatis in Belgio Episcopis præfatus; Magister Ordinis Johannitici seu Hierosolymitani, vulgo Melitenensis, aut potius Prior per Germaniam, quia supremum omnium Priorum Magisterium est penes Magnum in Insula Melitenfi, quam Carolus V. Imp. donatione sua receptaculum Rhodiorum Equitum decrevit, residentem Eminentissimum; sedem suam Heidersheimii habet in Imperio, in Comitibus verò inter Prælatos Principes *gefürstete Aebte, oder Fürstenmäßige*, qui omnes mitrati sunt, gaudentes ornamentis Episcopalibus, id est, mitrà, Sandaliis, Chirotecis ac annulò, vi juris à summo Pontifice concessi, eorumque præcipuus est.

Fuldensis Amandus Baro de Buseck, Abbatum Primas per Germaniam & Galliam electus à Capitulo Fuldensi, quod constat ex octo Præpositis, viris omnibus primariæ, & probatæ Nobilitatis; jam à quadringentis annis Imperatricis Archi-Cancellarius est, & quoties illam Imperii Romani Augustam diademate cingi, aut purpura indui solemniter contingeret, id pro more deponit, manu tenet, & rursum vertici reddit seu reponit; à tali tamen munere impeditus fuit anno 1741. ab El. Colonienfi in functione Mariæ Amaliæ nunc Viduæ.

Campidunensis zu Rempten in Rhætia vel Rhætiæ potius parte, Augustæ Archi-Mareschallus est, ab antiquo jam, recognitus postea ab Imp. Leopoldo piissimo anno 1683. Anselmus Baro de Meldegg.

Eluvangensis, dein Murbacensis Abbatia cum Luderensi conjuncta, in Burgundiæ confinibus sita, utraque in Pacificatione Monasteriensis, quæ Alsa-

Alfatiae Landgraviatus in Regis Galliae ditionem pervenit, immediata permansit, quamquam non absque discrimine, quod postea Pacis formula, more solito, violentius interpretari coeptum sit.

Præpositus Berchtolsgadensis, cujus Monasterium instituta non Sti. Benedicti sed Can. Reg. S. Aug. sequitur in Agro Salisburgensi: vigore Laudi anno 1384. promissi, quilibet novus Archiduci Austriae fidelitatem, pro more veteri, præstare tenetur. Cajet. Ant. Baro de Nothaft.

Weisenburg- & Prumiensis Abbatiae incorporatae sunt, prior Metropolitano Trevirensi, posterior Dioecesi Spirensi.

De *Corbejensi* Ecclesia libera, fertur in ea prodigiosè lilium aureae coronae in Choro suspensae in Sede, seu Stallo cujusvis Monachi post triduum morituri aliquot saeculis apparuisse, donec Junior quidam contempsisset talem præmonitionem morte postea repentina extinctus. Casparus Baro de Boselager.

Abbas demùm S. Blasii in Sylvanigra in dem Schwarzwald, qui antea accensebatur Prælati & Ordinibus Circuli Suevici non quidem ratione Cænobii, quod à Domu Archiducali eximitur, sed ob Dynastiam Bonndorff propè Uberlingam respectu cujus jam in Comitum Scamno sedebat, novissimè autem planè intravit Principale, ita referente mihi citato superius præstante ac Doctissimo Viro Marquardo Herrgott Capitulari, Francisci Celsissimi ad Aulam Cæsaream Ablegato, rerumque Austriacarum Scriptore Clarissimo.

Transimus ad Prælatos qui quidem Imperii Cives sunt, non autem Principes, in quorum potius Ærarium onera persolvunt, ac proinde nonnisi curiatim duo suffragia ferunt, plerumque juxta nutum Patronorum, & quidem in Collegio Suevico.

Salmansveilensi primus tribuitur locus, ejusque Coenobium omnium in Germania Cisterciensium, pulcherrimum, opulentissimumque est.

Weingartensis non procul ab Uberlinga Civitate.

Ochsenhusanus Memmingam inter & Biberacum.

Elchingensis infra Ulmam.

Irsingensis non longe ab amne Wertach.

Urspergensis media via inter Aug. Vind. & Ulmam.

Roggenburgensis.

Rodensis, etiam Ordinis Præmonstratensis ut duo præcedentes.

Weissenaviensis.

Soretanus five *Schieffenriedensis.*

Marchthalensis Ord. Præm. cum antecedenti.

Peterhusanus in Constantiæ Suburbio

Collegio verò Rhenano annumerantur Prælati sequentes: *Kaisersheimensis* non procùl à Donavverda in Ducatu Neoburgico, *Oedenheim* seu *Bruchsalensis* Administratorem habet Capitul. Spirenses & Protectorem Episcopum. *Werdinensis* in Westphalia titulo Abbatis Helmstadenfis conjunctim uti solet, Sti. *Udalrici* & *Afræ* Aug. Vind. *Monasteriensis* in valle Gregoriana, Sti. *Georgii* in Isnia Sueviæ, Sti. *Cornelii* ad Indam, omnes quatuor subscripsere in Recessu Ratisb. 1654. Sti. *Emmerani* in Urbe Ratisbonensi. Abbatia demùm *Ottenburana* uno à Memminga milliari diffita, & *Zuvifaltensis* in Dioecesi Constantiensi.

In eodem Prælatorum Collegio comparent Abbatissæ per Legatos & quidem primo loco *Essen*-seu *Essendiensis* in Ducatu Montensi, & Dioecesi Hildesheimensi, *Buchaviensis* non procùl à Biberaco ad lacum den Feder-See posita. *Quedlinburg*-Augustanæ Confessionis addicta, sicque Evangelicis propria, ad Bode fluvium, Halberstadium inter, & Ermerslebam sita, amplè describitur à Kettnero Monasterii Superintendente anno 1710. *Andlavi*-in inferiori Alsatia. *Lindaviensis* sic dicta à Lendœa seu Lendaugia, probabiliter ab *Unländen*, nam fundata fuit à quodam Comite de Rohrbach anno circiter 810. occasione quòd Acronii lacus procellis penè obrutus, precabundus vovens se velle in beatissimæ Deiparæ Virginis honorem construere templum gratitudinis ergo, in loco ubi incolumis litori appulisset, casu in Insulam ventorum vî delatus, cum Fratre Mangoldo voto satisfecit. *Herfordiensis* in Comitatu Ravenspergico, nunc à reformata Abbatissa regitur, cui & vicinum Coenobium in monte das Stiff auf den Berg subest. *Gerenrod*-jam plus medio Sæculo sine Antistita à Principibus Anhaltinis possidetur. Bina Collegia Canonissarum Ratisbonæ *superius* & *inferius* vocata das Ober und Nieder-Münster, Barscheidi-haud procùl ab Aquisgrano, *Gandersheim-Heggenbacc*-sita inter Ochsenhusium & Biberacum distans quatuor milliariibus ab Ulma; *Rotenmünster* propè Rotwilam. Ultima demùm est *Baindtensis* Coenobium Cisterciense Ravenspurgo vicinum nullum quidem Territorium, & ne unicum quidem Subditum sibi collectabilem esse, sed nihil-

nihilominus, ut aliæ, debitam census partem ad Imperii Ærarium conferre in comperto est.

Hi ergo Principes & Status Ecclesiastici ratione sæcularis potestatis Imperatori subsunt, hinc & sententia banni ab eo contra ipsorum bona, non personam, lata locum habet; respectu vero Ecclesiasticæ Catholici Pontificem Romanum superiorem agnoscunt, à tempore enim Henrici V. Imp. qui in Comitibus Wormatiensibus anno 1122. relictâ, Ecclesiis consentientibus electione libera quæ canonica dicitur, non amplius à Populo, sed ab ipso Clero facienda, solum Jus investiendi Electos intra sex menses de Regalibus per Sceptum, unde & feuda Ecclesiastica dicta fuere *Scepter-Lehen*, sæcularia econverso *Jahnen-Lehen* seu per vexillum, sibi reservavit. Jam Calixtus I. Papa vi talis transactionis jus habuit beneficia Ecclesiastica per baculum, & annulum conferendi, quod jus tanquam immediatè dependens ut solus retineret, postea Nicolaum V. Pont. inter & Fridericum III. Imp. certæ ordinationes & statuta facta sunt, quibus menses Papales seu Apostolici expressi fuere, Januarius videlicet, Martius, Majus, Julius, September, & November, reliquis intermediis pertinentibus ad respectivos Collatores, & dispositum planè, ut annatæ quarum nomine veniunt annui, aut potius primi anni proventus, redditus, & fructus præstandi à Succedente in vacans beneficium, non quidem exorbitantes, Ecclesiam gravantes, nec de minoribus beneficiis, nec si pluries Præbenda intra annum vacaret, plus quam semel, solvendæ sint: Exemplo desumpto ex conniventia Imp. Justiniani, ex qua invaluit consuetudo, ut novi Antistites pro inthronisatione seu installatione certam pecuniæ Summam Novell. 123. c. 3. definitam præstarent. Etsi ob eas quandoque nimias Clerus ab Imp. Sigismundo jam in Concilio Constantiensi, unde & hæc gravamina, avisa-menta Constantiensia dicta fuere ad differentiam Moguntinorum, quæ ferè eadem à Principibus Germaniæ Moguntiae congregatis facta, continebant; absolutè petierit, ut Provisiones, Collationes, gratiæ expectativæ, reservationes, & annatæ per regulas potissimum Cancellariæ introductæ, Decreto publico Imperiali abrogarentur. Hoc petatum in Concilio Basileensi repropositum obtinuerunt quidem Clerici, sed illius constitutionis fructu non sunt gavisi: Nam quamvis Eugenius IV. Papa solemniter concessisset Diplomate, ut Decreta dicti Concilii ad futuram usque modificationem in Ger-

mania observarentur, attamen jam dictus Imp. Fridericus III. magna facilitate, præsertim inductione Æneæ Sylvii tunc temporis Secretarii sui, postea Papæ sub nomine Pii II. nova pacta cum Legato Pontificio inivit, seu solemnitas illa Alamanicæ Nationis Concordata plurimorum Principum consensu accedente, die 17. Feb. 1448. Sicque à tempore jam Interregni omnis ferè Cæsarum Authoritas & potestas in rebus Ecclesiasticis non quidem collapsa, sed indebilitata est, dum sensim invaluerant Provisiones Apostolicæ pro electione Cathedralium, dum controversiæ de Electionibus ad Rom. Curiam deductæ, omnes Episcopi Sacramento uni Sedi Pontificiæ adstricti, Episcoporum confirmationes Metropolitanis ademptæ, à Papa petendæ, dum solenni quoque formula Episcopi se Dei & Apostolicæ Sedis gratia Antistites se esse fateri adstricti fuere; hæc tamen Concordata, de quorum conservatione in omnibus Capitulationibus promissio facta fuit, in solis terris Catholicorum locum habent, nam circa Protestantium sacra, Pontificiam potestatem, jam supra suspensam diximus.

Hodie Episcopi constituuntur aut *Electione*, quæ est communis, Capitularium omnium seu plurium suffragio, vacante Ecclesia Cathedrali aut Collegiata, certò ritu & modo, idoneæ Personæ cooptatio, & fit vel per *inspirationem* v.g. Spiritus Sancti, quando Capitulares unanimiter aliquem eligunt; vel per *compromissum*, quando uni, aut nonnullis dant potestatem nominandi Episcopum, & in talem compromittunt; vel per *scrutinium*, qui modus frequentissimus, & ordinarius est per vota scilicet majora; aut *postulatione*, quæ est ejus, qui ob impedimentum canonicum eligi non potuit, apud Superiorem concors Capituli petitio. Talis tamen Postulandus, si concurrat cum Eligibili, duplò majora vota habere debet antequàm Electus censeatur; aut denique *collatione*, quando ipse Pontifex alicui Episcopatum concedit, & confert, quod fieri solet si Episcopus Romæ mortuus sit.

Episcopi Protestantes postulantur, & ferè omnes sæcularisati sunt, excepto Lubecensi, qui semper tamen est Evangelicus, & Osnabrugensi, ut supra, qui alternatim vel est Catholicus, vel aliquis ex familia Brunsvicensi: Et confirmationem ab Imperatore petentes intra annum investiendi sunt, dimidiò plus taxæ, quia annatarum nomine Pontifici nihil præstant, solutò, inque scamno peculiari nec Ecclesiastico, nec sæculari sed transverso sedent.

Solis

Solis Archi-Episcopis, excepto Episcopò Bambergensi Jura Metropolitanatús habente, pallium à Papa confertur seu vestis sine fascia, latitudinis trium digitorum ex candida lana, de ovibus St. Petri contexta, & lino confecta, habens circulum humeros constringentem, & duas lineas sive cordulas ab utraque parte ante & retro pendentes, cui intextæ sunt quatuor cruces duæ purpureæ, & duæ nigræ, quarum una ad pectus, altera retrò in humeris jacet, reliquæ duæ dextrum & sinistrum brachium ornant. Conficitur in hunc modum: Die 21. Jan. quâ Festum S. Agnetis celebramus, in ejus templo, dum in sacris mysteriis canitur: *Agnus Dei*, duo candidi agnelli, ex illis qui quot annis offeruntur, super ara statuti Sub-Diaconis traduntur, & in pascua missi, verno dein tempore tonduntur, ex quorum lana alii Albæ & pariter mundæ permixta, & in fila deducta à turris speculi Monialibus texuntur pallia in extremo lamellis plumbeis firmata; deinde ad Aram S.S. Petri & Pauli delata, solennibus precibus recitatis, à Pontifice consecrata per noctem ibi relinquuntur, & data semel aliquibus non transeunt ad alios, sed cum illis sepeliuntur.

TITULUS XII.

De Principibus Sæcularibus.

Hi dicuntur qui feudo Imperii sæculari legitime præfunt, votum & sessionem in Comitibus habentes. Olim Duces dicti, & Marchiones merò arbitrio Imperatoris in Provincias mittebantur, easque administrantes salaria ex publico deputata in usu sylvarum, agrorum, aliorumque hujusmodi jurium consistentia habebant, donec sollicitam fortè ob curam in Provincias easdem in feudum obtinerent, maxime dum Imperium à Carolis in Ottones Saxones transferebatur, sub quibus passim talia feuda planè ad Posterios transire, sicque hæreditaria esse cæperunt, imò tempore jam Caroli M. Wittikindus in Sualenberg Comes effectus, ad Posterios suos Waldeccios, nunc Principes, hanc dignitatem transmisit. Idem Imperator etiam Ludovico Equiti seniori à Gleichen Capitano in Hispania Generali ac hæredibus ejusdem Carolo & Ludovico hunc Comitatum concessit: Henricus II. item, Alberto Comiti Ascaniæ Marchionatum Soltvyedel, Conradus II. Salicus A-

dolpho de Salingsleven Comitatum Oldenburgens. concessit, quem admodum hodiè indistinctè feuda ad filios perveniunt, & regulariter, nisi ad certam tantum lineam restricta sint, ad omnes masculos descendentes in infinitum.

Sunt vel Archiduces, vel Duces, vel Principes in specie sic dicti. Appellatione oratoria seu arbitraria legimus nominatos interdum Electores. Archi-Duces Palatinos, item El. Coloniensem, Archi-Ducem Lotharingiæ &c. *Curiali* verò seu *solemni*, publica auctoritate, munità soli Austriaci à tempore Friderici III. Imp. qui eos Instrumento de dato 6. Jan. 1453. ex nunc in antea Archi-Duces vocandos esse jubet, tot tantisque, jure merito, provisos Privilegiis ac nullus alius in Germania Princeps, videlicet ut sine Austria in Imperio nihil agatur, aut concludatur, ut ea libera sit ab oneribus Imperii, exceptis duodecim militibus contra Turcas in Hungaria per mensem alendis, ut Archi-Dux amictu Principali, equo insidens, sceptrum manu tenens, pileo suo Archi-Ducali tectus in ipsa Austria investiat, immunis sit à jurisdictione Imperii, nisi ipse voluntariè se subjiciat, comparere possit vel emanere in Comitibus, præsens verò proximè post Electores sedeat in scamno Ecclesiastico, licet Sæcularis, quia una cum Salisburyensi Directorium habet in Senatu Principum; nullæ Urbes & Terræ Imperii immediatæ sint in Austria, ibidem vectigalia independentes ab Imperatoris, Electorum unanimi, ac Collegiali consensu, sed pro libitu instituere possit; Terras Imperii etiam feudales sibi alienatas liberè possideat; gaudeat privilegio de non appellando, & non revocando; Comites, Barones, Nobiles per totum Imperium valentes creare possit, bannò notatum, qui tamen juri se sistat. Vide Marquard. Hergott.

De Ducibus Imperii, qui alii sunt ac Belli Duces seu militiæ Præfecti, nugatorium est dicere, quòd, cum Annales Fuldenfes memorent Gryphoni Ducum more duodecim Comitatos datos esse cuiquè Duci præcisè duodecim Comites subfuerint.

Principes Sæculares & quidem antiquiores, vetustate Principalis prærogativæ, profapiæque splendore præcellentes, & quasi alii ac Principes simpliciter dicti, sunt sæpius mentionati Bavarici & Palatini, Saxonici quos ex Misniæ Marchionibus genus ducere indubitatum volunt, Brandenburgici Comitibus Zolleranis incubula debentes, Brunsvicenses a Malaspinis ex Thuscia derivantes,

tes, aut probabilius ab Azone Attestino seu Estense, cujus Stirps primum à Jo. Bapt. Pigna descripta fuit, recenter verò à perdocto Muratorio, actuali Mutinensis Bibliothecæ Præfecto. Mecklenburgici à Magnopoli domicilio veterum Principum Obotritorum nominati, Württembergici, Hassiaci Landgraviorum titulo utentes, Badenses, Holsteinii seu Holfatici, Sabaudi, quorum Arbor Gentilitia quoad originem saltem communis est cum Saxonica.

Reliquos verò inter Imperii Principes, rejiciendo illam quorundam Publicistarum divisionem in *schlechte*, minimè convenientem, considerantur ex veterrima etiam Prosapia oriundi, Arembergici videlicet, eminentes in hodierno Duce Leopoldo de Arschot, Hohenzolleriani, Dietrichsteinii in Carolo Nicolspurgio Supremo Aulæ Cæsareæ Maresciallo, Salmeneses, Lobkovitzii, Duces Saganenses in Ferdinando Philippo, & Christiano Campi Mareschallo, Nassovii, Auerspergii in Patre Henrico Duce Münsterbergio, & Franckensteinio, & ejusdem Filio Secundogenito qui Nobilissimam ac Ditissimam simul Herulam Comitissam unicam à Schoenfeld in Conjugem sibi elegit. Furstenbergici in Josepho apud Diætam Imperialem Commissario principali, Schvvarzenbergii ex Seinsheimiis apud Francos Orientales antiquissimis genus ducentes. In Josepho Adamo Duce Crumaviensi, Oettingenses, Waldecci, qui Gleichenium extinctorum hæreditate potiti annò 1668. eo pacto retinuerunt Comitatum Pyrmontanum, ut in casu deficientium masculorum deveniret ad Episcopum Paderbornensem. Liechtensteinii in Johanne Nep. Duce Troppavi- & Jagerndorffensi & in Josepho Wenc. Campi Mareschallo, Piccolominei, Mansfeldii, Portiani, Lambergii, Trautshonii in Joh. Wilhelmo, Supremo Aulæ Præfecti, secundariò instar Patris Joh. Leop. Donati qui eodem munere primariò fungebatur sub tribus Augustissimis Leopoldo I. Josepho I. & Carolo VI. Impp. Esterhazii in Paulo Antonio Kinsky in Stephano fratre majori Comitis Philippi, summi Bancalitatis Præsidis; in Officio Supremi Camerarii Regni Bohemiæ illi successit Comes Rudolphus à Chotek in Comitatu Tyrolensi Minister & ad Aulam Bavaricam Ablegatus Plenipotentarius, Coloneffi Commissarii in Italia Frater. Ac alii Principes Italici, ut Burghesii qui ratione Isolæ homagium præstant Imperatori, & ab eo investiuntur, Columnæ ratione Marini Erba Odescalculus ratione Bracciani, Marcus Beauveau de Craon Magni Hetru-
riæ

riæ Ducatûs Regimini intentus, Scipio Publicola de Sancta Cruce, Albanus de Soriano, Hieronymus ni fallor, ex fratre Nepos Cardinalis Alexandri, secundi ex tribus hodiernis Eminentissimis Albanis, & plures alii qui leguntur in manuali Lipsiensi Genealogico.

TITULUS XIII.

De Comitibus & Baronibus.

Post Electores & Principes inter Status sequuntur Comites, quorum apud veteres Germanos seu Francos erat, ut in Comitatu sibi Subdito & Pago v.g. Alsatico seu Ditione certa, Præfectorum instar Romanorum, ante omnia defendere, protegere & promovere Religionem Christianam; curare ut Imperatorum constitutiones & Edicta in effectum deducerentur, plebem & Populum justè regere, Viduis, & Orphanis prospicere, Perturbatores persequi &c. Hinc

Alii erant Landgravii seu Provinciales Land-Richter, Bögte uti adhuc sunt illi Hassiæ, Thuringiæ, Misniæ, Alsatiæ quam Gallia sibi cessam, ita tamen ut Episcopatus, & Civitates Imperio reservarentur, voluit potius tanquàm ab Imperio dependentem possidere, sed hoc denegatum erat sicuti Czaro, qui etiam Terras Sueco ereptas tanquàm Imperii feuda tenere desiderabat, ne rebus Imperii se immiscerent.

Alii Marckgravii limitum Comites, Liminarchæ, dicti à lapide limitaneo Marckstein, seu Marchiones Imperii Romani finibus tuendis præfecti sub Henrico Aucupe potissimum instituti, uti Brandenburgensis, Burgoviæ, Badensis &c.

Alii Pfaltzgravii seu Comites Palatini Majores Domûs, & Palatii Rectores; alii Burggravii Arcis & Præsidii Comites, Castellani dicti, non in causis criminalibus sicut Præfecti Imperiales, nec in Civili jurisdictione sicut Sculteti Imperii, sed in operariis tantum judicabant hograviis præpositi, talis est Norimbergensis, cujus Burggraviatus primùm ab Avunculo Rudolpho Habsburgico datus est cum jure hæreditario Friderico Zollerano, sed hujus aliquis descendens cum Electoratum Brandenburgicum pro Florenis 400000. à Sigismundo Imp. emens cum relevationis pacto inserto,

non

non haberet unde hanc summam solvere potuisset, pro 240000. Gold & Gulden Magistratui, Populoque Norimbergensi vendidit; *Magdeburgensis* ab eodem posteriore Imp. datus Friderico bellicoso, spectat ad Saxonem qui etiam intuitu hujus possidet in Ducatu certos Pagos, seu Præfecturas exemptas Dam. Querfurt, Burt, & Juterbock, *Strombergensis* non procul à Lupa fluvio Ep. Monasteriensi proprius. Et *Reineccensis* Arx infra Andernach quæ Sæculo superiore à Posteris Warsbergiis venditus Sinzendorffis pretio septem millium ducatorum cum solis septem Subditis ob titulum magis quam emolumentum æstimanda.

Alii *Centgravii* seu Centenarii, qui centum circiter familiis præerant, alii *Dinggravii* seu Judices minimi & pedanei de ruralibus seu agriculatura solum judicantes; *Gogravii* verò Comite absente litem inter rusticos ortam decidebant; *Freügravii* Judicio Westphalico præerant, *Heergravii* Exercitum ducebant, *Cammergravii* Salinas dirigeabant; alii *Hansgravii* ab Hansa quæ confociationem propter commercium institutam denotat, dicti, unde & Civitates quædam Hanseaticæ vocatæ. vide tit. de Civit. *Rau* seu *Rugegraviorum* Judicium erat criminale ein Rügen-Gericht. *Wildgravii* locis præerant hirsutis, & sylvis, Comites nemorum & sylvestres, quales à Carolo M. constituti fuere Juliacenses in sylva Ardennensi.

Inter reliquos hodiernos Imperii Comites præcipuus eminet Comes Palatinus ad Rhenum, & est Princeps Imperii ab Imperatore de Comitatu Palatino Pfalz-Grasschaft rite investitus. Comites Principes, quorum Personæ, non etiam Ditioni Principalis Dignitas adhæret, sunt Tyrolensis, Habsburgensis, Ferretarum Pfirtdt in Sundgovia &c.

Omnes dividuntur in Wetteravicos, Suevicos, Franconicos, & Westphalicos, qui cuncti simul, quatuor vota curiata habent, & per hoc differunt à Principibus qui viritim vota dicunt.

Primo Collegio adnumerantur Comites à Berg, à Criechingen; à Falckenstein, ab Hanau, ab Hazfeld, ab Isenburg, à Leiningen & Dagsburg, à Mansfeld, ab Ortenburg, à Salm seu Rheni & Sylvarum, Rhuteni à Plavven, à Sayn in Witgenstein, à Schoenburg, à Schvvarzburg, à Solms, à Stolberg, à Waldek, à War-tenberg.

Ad Suevicum referuntur Comites Furstenbergii Directores perpetui, à Cronberg, Barones à Freüberg, Comites à Fugger, à Gravenegg, ab Hohenems, quorum familiæ alter ramus in urbe Romana celebris est sub nomine Altempfiorum, Comites à Königsegg, & horum unum Josephum Lotharium à Rottenfels apud Augustissimam Aulam Austriacam noscimus omni dignitatum genere jure merito conspicuum, alterum verò Carolum Ferd. ab Erps alium, à Duce Emmanuele Tellezio de Sylva, & Tarrouca, Præsidentem esse Consilii Supremi belgici. Comites à Machselrain, à Montfort, ab Oetting in Wallerstein, à Rechberg in Hohen-Rechberg & Mareschalli de Pappenheim, à Schlick in Passaun & Weiskirchen elucet in Fran. Henrico Regni Bohemiæ Supremo hæreditario Mareschallo, à Sinzendorff & Reineck, à Tilly, à Traun & Abensperg in Ottone Ferdinando Campi Mareschallo; ætatis nostræ heroe à Trautmondorff, Truchsessi à Waldburg, à Waldstein, à Weissenvvollf in Ferdinando Bonaventura Summo Districtus supra Onasum Capitaneo, à Wolckenstein, à Wolfstein, à Stadian.

Sub Franconico comprehenduntur Comites à Castel, à Dernbach, ab Erpach, ab Hohenloe, à Loevvenstein & Wertheim, à Nostitz & Reinegg, à Schoenborn, à Rosenberg in Philippo Josepho Ursino primum in Moscovia, dein apud Status Generales, nunc Ulissiponæ Plenipotentiaro Imperiali. A Windischgräts in Nepote defuncti Leopoldi Victorini qui Supremi Regiminis Vienneensis Locumtenentis Joh. Ferdinandi Comitis à Kúeffstein & Greilenstein Antecessor fuerat.

In Scamno demum Westphalico sedent Comites à Bentheim, Tecklenburg, & Steinfurt, à Bronchorst, & Gronsfeld, de Lippia, à Manderscheid Blanckenhein in Metropolitano Pragensi, à Marck, à Merode, à Metternich, à Ranzovv, ab Apremont-Reckheim & Linden, à Kaunitz & Rietberg, à Salm & Reifferscheid, à Velen, Barones Waldpodii de Bassenheim, à Wied, à Nesselrode. Barones Imperii dicuntur ii, qui non sola dignitate & honore, sed & juribus, seu voto & Sessione in Comitibus gaudent. Differunt à Comitibus solo titulo, & ideo in iisdem scamnis sedent. Inter eos eminent semper Barones allzeit freye, ut Waldburgii Schoff-Gotschii &c. qui à nullo Principe sed immediate ab Imperatore de feudo investiantur.

TITULUS XIV.

De Civitatibus Imperii, & Subditis illius.

Post Electores, Principes, Comites & Barones inter Status Imperii etiam occurrunt Civitates liberæ freye Reichs-Städte, quæ in genere sunt Societas magna ex pluribus minoribus, maritali videlicet, Paterna & Dominica composita, utilitatis causa instituta. In specie verò sumptæ, sunt Imperio immediatè subjectæ Sessionem in Comitibus habentes, & votum non deliberativum solum, sed decisivum, etsi in Re- & Correlationibus aliquantulum negligantur, seu nimis tardè adhibeantur.

Sunt vel Rhenanæ vel Suevicæ in duobus pariter scamnis. In primo comprehenditur Colonia Agr. Aquisgranum, Lubeca, Wormatia Spira, Francofurtum ad Moenum, Wezlaria, Hagenoa &c. In secundo: Ratisbona, Norimberga, Ulma, Aug. Vind., Memminga &c.

Olim pleræque nec Oppida quidem fuere, sed Villæ tantum Regiæ, & publicæ Reichs-Plätzen, Regum Palatiis condecoratæ, dein Henrici Aucupis tempore hinc inde muniebantur contra Hunnos, translato nonò quoque Viro ex Agro in burgos: exinde discrimen ortum Plebem inter urbanam & rusticam unter Bürgern und Bauern. Judicabantur à Præfectis Amt-Leuten Justitiæ Administratoribus qui Steüras seu collectas Reichs-Steuren exigebant; & ita Imperatoribus subjectæ erant, ut ab eo etiam pro lubitu alienari & oppignorari potuerint, sic legimus quod Carolus IV., ut summam pro electione Wenceslai Filii promissam Electoribus solveret, sexdecim Civitates à Friderico II. liberas effectas in præmium fidelitatis contra Wilhelmum Hollandum præstitæ in Suevia, vendiderit, & fortè etiam reliquas quatuordecim nisi hæ idem metuentes foedere unanimi in Austriæ Protectionem se dedissent. Quamvis autem Advocatiæ Civicæ Reichs-Bogteyen oder Schultheissen. Nemter adhuc in nonnullis Civitatibus reperiantur, pleræque tamen jam circa annum 1400. sub Ruperto Imp. desinere coeperunt, adeò ut Carolus V., dum eas in quietà horum jurium Possessione diutius esse non patiebatur, tricennali illo bello Germanico reintrodúcere haud potuerit. Interim verum adhuc

manet permultas gaudere juribus etiam extraordinariis, veluti Regalibus, nescio, quò titulo, quando membra esse volunt sub toto Imperii corpore comprehensa quoad præeminentiam scilicet, non item quoad onera sentienda, planè in necessitate extrema ob hostium Germanicæ liberæ Nationis, magis indies appropinquantium continuas machinationes.

De reliquo Colossi seu Statuæ Rolandinæ, quæ in quibusdam Germaniæ Civitatibus reperiuntur, eas propterea Imperio immediate subditas non faciunt, cum & in mediatis tantum & semper talibus deprehendantur. Falsum enim est, & fictitium, quod Carolus M. has Statuas (quæ tamen Sæculo demum decimo erectæ sunt) ædificari curaverit, quasi in memoriam Rolandi Nepotis ex Sorore sua, quæ tamen unica liberis destituta erat utpotè ab ineunte jam ætate Monialis. Verius itaque videtur eas Rugelandinas potius dicendas esse ut denotent Judicium criminale das *Rügen-Gericht* in tali Civitate à Rau-seu Rugegraviis habitum fuisse.

Mentionem hic faciemus de Civitatibus Hanseaticis sic dictis, non quasi am See gelegen, nam ab Oceano Occidentali seu Mari Baltico multæ erant remotæ, sed ab Hanſa, quæ confociationem denotat propter commercia initam, eodem ferè modo, quo & Fœdus Helveticum aliquando Hanſa Helvetica appellabatur. Cœpit primo Lubecam inter & Hamburgum, dein adeo aucta fuerat, ut ultra octuaginta Urbes comprehenderet, quatuor in Classes Lubecensem nempe, Colonien-Brunsvicen- & Gedanensem divisas, integrum alendo Exercitum, & Classem maritimam, habendo viros etiam Principes in suo stipendio, Monopolium per totam Europam exercendo &c. Utut autem potens fuerit, destruebatur, tum quod Lusitanis Hispanicis & Belgarum navigationibus Indianis institutis impedirentur, tum quia Principes Germaniæ ferre non poterant, ut Urbes ipsis subjectæ elatiores se gererent, & data occasione etiam Superioritati territoriali se subtraherent, tum quia multæ minores seu minus potentes sponte sua ab hoc fœdere se subduxerunt incapaces ad onera diutius persolvenda &c. Ita ut hodie consistat in solis Lubecen-Bremen- & Hamburgensibus qui conjunctim Hagæ comitum cum Hollandis tractantes Ministrum quemdam seu Residentem sustentare solent.

Soli ergo Imperatori, prout hic certa jura habet sibi reservata, quibus independententer omnia agens tantum in Germania potest quan-

quantum absolutus Monarcha in suo Regno, omnes in Imperio existentes immediate subfunt, Augusta videlicet Imperatrix, Rex Romanorum, Vicarii Imperii, Electores, Principes tam Ecclesiastici quam sæculares, Comites, Barones, Civitates, Nobilitas, cæterique liberi homines, sicque cuncti Imperii Status & Ordines, ex ratione, 1. quia præter fidelitatem, obedientiam insuper Investienti jurant, ac ad defensionem & securitatem solum possunt foedera inire, salvo tamen hoc juramento. 2. Legibus Imperii obligantur, hinc eas non observantes puniuntur suspensione à Voto & Sessione v. g. propter monetandi abusum, imo & in bannum declarantur. 3. Crimen Læsæ Majestatis in Imperatorem & Imperium committere possunt. 4. Impetrant Privilegia v. g. jus nundinarum, jus de non appellando &c. Tales autem à Lege exemptiones naturaliter non aliis concedi queunt, quam qui Lege obstringuntur, id est subditis. 5. Oppressi querelas contra Dominos territoriales deferre possunt ad Imperatorem, unde & per sententiam Domini directi gravatum se putans, eundem recte ad summa Imperii Tribunalia, vel Aulicum vel Camerale Judicium provocabit; secus quoad jura quæ Imperator cum Statibus communicata habet.

TITULUS XV.

De Nobilibus immediatis, de Equestribus Ordinibus Imperii, uti & de Landsassis & Pfsalburgeris.

Quemadmodum & Juri naturæ, rectæ scilicet rationi, & Juri Gentium convenit, ut benemeriti æstimentur, ipsa summa Civilis potestas virtutem nobilitate, quæ sejuncta & sola bonum tantum vanum, & merè imaginarium est, compensando, ut cæteri homines etiam ad facta heroica, & virtutum actus impellantur, Nobiles inter reliquos certis ornamentis eminentes effecit triplicis generis, primi, medii & infimi.

Sunt primi, superioris scilicet ordinis, Principes imo & Reges, ita Henricus Rex, & Fridericus Sueviæ Dux à Patre Barbarossa, Wilhelmus item Hollandiæ Comes, cum jam Rex Romanorum electus esset, Henricus Richardi Regis Filius, Rudolphus Habsb. post multas primò Expeditiones, Eduardus niger Walliæ

Princeps, Franciscus Vallesius in Expeditione Italica contra Helvetos fortiter pugnans ab antiquo alio Equite, Equites creati leguntur.

Sunt medii aut inferioris, ut cuncti alii Nobiles immediati, sunt demum infimi generis, Valvasores, communiter milites in iure feudali vocati, & Armigeri.

Sunt alii homines antiquæ nobilitatis, alii novæ seu recentis, alii verò immediatæ Franconicæ, Suevicæ, & Rhenanæ, quibus Ducum interitus originem dedit. Franconica comprehendit sex principaliora loca sechs Quartier, oder Viertel, Suevica continet quinque, Rhenana verò tria.

Nobilitas Alsatica cujus immedietas fuit reservata Inst. Pacis West. Gal. a. 87., olim sub Rhenana comprehensa, pacto Mergenthalensi separatam Classem constituit, habens quartum votum, utens iisdem juribus ac reliqui, ac pro arbitrio Fisco contribuens, simul, ut, paribus suffragiis, obtineret tamen major pars trium Classium antiquarum, nec in Directorio concurreret, nisi accessione Nobilium Superioris Alsatiæ, vel Belistenii. Ao. 1716. dederunt Subsidium caritativum, seu potius donum gratuitum eine freywillige Reichs-Steuer.

Olim Dignitas Equestris merè personalis erat, nec ad Posteriores transmittebatur, ipsique Equites nonnisi Viri fortes, belloque exercitati, non armis inepti, creati fuere: hodiè autem quisquis natus grandior, eo melior & dignior habetur, quo opibus ditior est; virtutis præmia pecuniæ recipiunt; apud omnes perèque Gentes primus honor divitiis datur; Pauper ubique jacet, & plerumque delicati in plumis nutriti cingulum ferunt, quibus aurum pro scientia est. Schilt. in collect. Script. de rebus Germ. p. 81.

Imperator quæ talis nullos creat clinodiorum Equites, nostri enim Imperiales des Heil. Röm. Reichs Ritters quorum maxima copia datur, certum ordinem non habent, hinc & de iis titularibus hic non agimus; nec de insignibus aurei velleris Equitibus à Philippo III. seu Bono Burgundiæ Duce & Caroli V. Imp. Abavo institutis, quorum Magnus Magister est Augustissimus noster Franciscus I. post mortuos Carolos II. & III. Hispaniarum Reges; minùs de Auratis, torquatis aliisve hujus generis, sed *partim* de iis, quorum Ordo in Palæstina pro illius Sanctæ Terræ possessione obtinenda per ducentos amplius annos cum Mahumetanis gravissi-

vissimè confligens, coepit; de *Johanniticis* videlicet seu *Rhodiensibus* nunc *Melitensibus* in pectore sinistro crucem albam octangularem habentibus, qui primum anno 1012. cum Infideles Terram Sanctam occupantes Templum Sepulchri, quod Hierosolymæ est, intactum reliquissent, in Monasterio à Mercatoribus Amalphytanis, Calypsa Ægyptiaco consentiente, fundato, viventes, propè illud hospitium quoddam S. Jo. Baptistæ dicatum, ad recipiendos Peregrinos extruxere, à Gothofredo, & Balduino Hierosolymam recuperantibus magnis dotati proventibus & Castellis anno 1308. Rhodum Insulam insuper Saracenis armatâ manû eripuerunt, cum autem eam 1523. à Solimano ducentis & quinquaginta millibus arctissimè obfessi amiserint, aliam 1529. Melitam à Carolo V. Imp. obtinuerunt, ut eundem Protectorem agnoscerent, eidem quotannis in signum gratitudinis falconem præsentarent, utque contra Turcam & Pyratas pugnare parati, semper quatuor naves bellicas instructas haberent; *partim* de *Teutonicis Hierosolymitanis* seu *Marianis*, qui Fraternitas Ordinis Hospitaliorum S. Mariæ Hierosolymarum, appellabantur cruce nigra pallio albo inserta insigniti. Hi, cum ipsis omnia ferè bona à Saracenis essent erepta, in Germaniam reversi auxilio Crucigladiferorum mit denen *Creuz-Brüdern* in Livonia, Borussos tunc temporis infideles sibi subjecerunt, unde hujus Ordinis Supremus Magister nonnisi Germanus Mariæburgi residebat, usque dum Albertus Brandenburgicus (Lutherana sectâ gliscente) castitatem quam voverat, aliò vivendi modo, vitâ spirituali relicta, commutans Borussiam hæreditariam effecit Rege Poloniæ sic consentiente, cujus pactis Olivien-seu rectius Velaviensibus jus Vassalagii planè extinctum fuit, reservato solum redditu Ducatus ad Poloniam in casu extinctionis descendentiæ legitimæ masculinæ Electoralis Brandenburgicæ; annò tamen 1530. die 26. Julii Prussiæ Administrator Cronbergius concessam habuit ab Imp. Carolo V. Investituram omnium Ditionum Borussicarum, eò quod dictus Albertus, tempore quo promisit, non petierit feudi & Regaliorum Collationem. vide sup. dicta tit. 11.

Landfassi dicuntur subditi Imperii mediati, qui ob domicilium & corpore & bonis superioritati territoriali vel Principis der *Lands-Fürstlichen* vel Comitis vel Civitatis *Gräfflich und Städtlich* hoher Obrigkeit subjecti sunt; si autem Dominus talis Territorii clausi

clausi seu conclusi contra Juramentum & fidelitatem quâ Imperatori & Imperio est obstrictus, cum hostibus foedus iniret, avocatoriis potius Cæsaris, quàm directi Domini mandatis obtemperare eos oportebit, ut contigit in Subditis Gothanis, qui, vinculo obedientiæ Bannito juratæ liberati fuere.

Prætereà Lex Imperii fundamentalis in Comitibus ab Imperatore, communi Statuum suffragio, lata per Statutum Provinciale abrogari nequit, & hoc patet etiam ex eo, quod à sententia per Dominum Territorialem dicta provocari possit ad summa Imperii Tribunalia, Judicium Aulicum & Camerale, & eorum lata sit præferenda.

Conditio verò Pfalburgerorum quasi falscher Burgern, quoniam Oppidi privilegio quidem se tuentes, sed onera solvere renuentes fraudulenter originariæ Dominorum Territorialium potestati se subtrahere, jam per aur. bul. cap. 16. interdicebatur.

TITULUS XVI.

De rebus corporalibus & de finibus Imperii.

Res Imperii corporales seu quæ manû tangi possunt, & per se in sensus incurrunt, sunt vel *mobiles*, paucae admodum, ut clinodiæ Norimbergæ & Aquisgrani asservatæ, vel *immobiles* seu feuda & Ditiones ad Imperium pertinentes, quæ olim plures terræ erant, ideoque etiam majores redditus habebat Imperator collectos ex toto Imperio à Principibus, tunc temporis adhuc Officialibus, certò Salario contentis. Habebat etiam ex Civitatibus Imperialibus quæ hodiè pauculum, ut supra, præstant, maximos proventus, ubique omnia vectigalia, dein Dominis Territorialibus ex privilegio data; omnes metalli fodinas, censum etiam Judæorum, qui Cameræ Imperialis Servi erant, concessum ab initio Electoribus tantum, postea cuivis Domino gaudenti Superioritate territoriali, Successionem in mobilia Archi- & Episcoporum demortuorum bona, cum integri anni redditibus, quam Otto IV. & Fredericus II. jam neglexere, Jura Fisci & multas, ex Regno Italiae fodrum seu frumentum aliaque ad Exercitus Imperialis ibidem commorantis sustentationem necessaria, uti & pecuniam paratam, seu pro reparatione pontium & viarum, item mansionaticum, seu pro

pro reficiendis tectis, aliisque necessariis Exercitui comparandis, quæ omnia pristina emolumenta tempore Friderici I Barbarossæ summam sexaginta tonnarum auri importabant.

Hodiè econverso Imperator ex Regno Germaniæ solas Civitatum Imperii contributiones exiguas, ad aliquot millia Rhenensium ascendentes, percipit, excepto eò, quod vel Nobilitas immediata nomine caritativo, suppeditat, vel quod Princeps, aut alius Status monetandi jure abutens, in certa summa, poenæ loco, solvere debet, vel denique quod, dum bellum Imperii nomine geritur, menses Romani die Römer-Monathe faciunt.

Ob hos proventus Cæsareos successu temporis adeo imminutos, ut teste Schneidevvino ne quidem pro disponendis, & alendis Postis sufficiant; sæpius Imperatores, veluti Maximilianus I. in Comitibus Wormat., Carolus V. &c. leguntur conquesti, quod dignitas Imperialis nihil comprehendat nisi magnum onus, nullum emolumentum præter titulos inanes, mundi dominium imaginarium, & vanæ gloriæ nomen, hinc & nonnisi Princeps ditior, satis bonorum habens eligitur, quia alias familiam Imperialem sustentare non posset.

Varia consilia variis proposita fuere temporibus, de augendis Imperatorum redditibus, sic Julius Pflugius, Episcopus Naumburgensis, putavit, vectigalia per totum Imperium Cæsari restituenda esse, non nova instituenda. Alii putârunt per bona Ecclesiastica ei subveniendum & hoc remedium perniciosum valde, & ordinariis adhuc residuis, minime introducendum à Gallis fuerat insinuaturn Carolo VII. Imperat. sub titulo: *Projet de la Secularisation des quelques Evechés de l' Empire.* Alii existimârunt bona Ordinum Teutonici & Johannitici addicenda, sicut diximus procedere in Hispania, sed neglectis iis unum tantum admissum est de feudis nempe Imperii sive per feloniam, sive ob deficientem Vassallorum familiam vacantibus ad Fiscum Imperialem redigendis; Occasione hujus consilii sciendum,

Feuda Imperii esse vel *Regalia*, quæ potestatem Regalem seu Regiæ similem, superioritatem videlicet territorialem obtinent annexam, *Scepter-Lehen*, seu Ecclesiastica, majora verò sæcularia *Fahnen-Lehen*, non cum Sceptro sed cum Vexillis, ab ipso Imperatore utraque conferri solita; vel *non Regalia*, id est, minora, quæ conce-

conceduntur non amplius in Curia Imperiali seu Comitibus, sed à Consilio Aulico Cæsareo.

Est vel *per se* petenda eorum Investitura jure Recessuum in ordinatione Regimenti intra annum & diem, quatenus hic dies juxta textum Juris feudalis Longobardici, non naturaliter, sed civiliter sumptum, mensem denotat, alias dolo vel culpa in contemptum Domini, neglecta, feudi privationem inducit, puta ratione Possidentis, nam Agnatis, qui vocantur ex pacto & providentia à primo Acquirente seu Constituyente tale feudum antiquum, ein solches altes Stamm-Lehen, ad certam Lineam non restrictum, haud nocebit, nisi in casu criminis feloniae. Secus dicendum est, si Vassallus legitime fuerit impeditus v. g. bello, adversa valetudine, minori aetate &c. aut literas super dilatione termini petita concessas, Indultum scilicet den Gotts-Brief, habuerit. Si interea mortuus fuerit, Successori, quia proprio non defuncti jure succedit, integer annus adhuc supererit. Vel *per alium*, id est, Procuratorem, einen Gewalthaber, siue Investiturae fiat tantum renovatio, siue feudi prima collatio, sic Ernestus Aug. Dux Brunsvico-Hannoveranus Electoratus primam Investituram per Legatum accepit, speciali mandato instructum, & juramento fidelitatis & obedientiae in animam principalis praestito, factaque excusatione, quam legitimam Imperator semper admittit.

Nullo Successorum amplius superstitum feuda titularia aperta seu majora tanquam rem devolutam Fiscus Imperii occupat pro honesto censu suae Majestati constituendo, absque quod illa reinfeudari, aut expectantia super illis alicui concedi possit. Legimus tamen Mediolanensem Ducatum morte ultimi Sfortiae Vice-Comitis vacantem à Carolo V. Imperat. translatum fuisse in Philippum II. Hispan. Regem, cum praerogativa feudi muliebris. Vide Aur. Bull. Carol. V. anno 1549. expeditam. Eodem modo Mantuanum, postquam Ferdinandus Carolus, ultimus Possessor, ob notorium Imperatoriae laesae Majestatis crimen, arctissimi foederis cum Gallis Imperii Perturbatoribus initi, die 30. Jun. anno 1708. proscriptus, dein die 5. Jul. mortuus fuisset, Caroli VI. Imper. haereditarium effectum esse, & consequenter etiam Guastallensem, qui casu mortis Josephi Mariae in proxime elapso mense Augusto 1746. sine liberis sequuto juxta tenorem omnium praecedentium Investiturarum tanquam pars, totius naturam sequens & assumens, neces-

necessario incorporari debet integro Mediolanensi hodierno, eo magis quod jam nuperrimâ die 13. Martii super relationem Excel-
si Consilii Imperialis Aulici, Decretum Augustissimi emanatum sit
confirmans Possessionem nomine Imperatricis Reginae sumptam
feudorum mox dicti Status Gualtallensis.

Deficiente vero uno ex septem antiquis Electoribus, qui nu-
merus Lege veteri definitus completus esse debet, Imperatoris
erit providere de tali feudo Electorali vacante, nam & Octavus
feu Palatinus definit familia vel Bavarica vel Palatina extincta; No-
nus vero durat tantum in descendentes Hannoverannis, nec ad
Wolfenbüttelen - aut Beverenses transibit. Solennitates, olim
dum Investitura per vexilla, quibus insignia Terrarum ac Provin-
ciarum impicta erant, porrecta, aut per traditionem sceptri fiebat,
plures adhibebantur verum non omni vice; sic legitur, quod Ru-
dolphus I. Habsburg. cum Neo-Electo statim fidei iuramentum
exigenti sine sceptro, Status id recusassent, cruce aliquâ arrepta,
ita locutus fuerit: Ecce signum in quo nos, & totus mundus est
redemptus, & hoc signo utamur loco sceptro. Quo facto omnes
crucem osculantes præstitere quod debebant. Hodie planè omnes
cærimonie in defuetudinem abiire, & nullæ quasi amplius obser-
vantur, sicque omnia feuda conferuntur solâ traditione gladii, cu-
jus capuli conum extremum Vassallus in genua decumbens oscu-
latur, Imperio & Imperatori tanquam Capiti iuramentum fidelita-
tis & obedientie veluti subditus præstans; dein super Investitura
publicum conficitur Instrumentum, quod Jure feudali saltem in
renovatione breve Testatum dicitur *der Lehen-Brief*, juxta primam
reliquarum subsequens radicem, cujus tenor antiquus prima-
rio inspiciendus est, ideoque & in sequentibus, quæ nil aliud
sunt quam confirmatio primæ collationis, quid innovatum per er-
rorem immutatum præsumitur, donec manifestissimis probationi-
bus forsitan de communi consensu Investientis & Vassalli contra-
rium elidatur, & consequenter non officit successoribus, qui in
successione feudali ex voluntate primi Domini directi Instituentis
succedunt. Hinc patet disparitas, cur, si diversa testamenta in-
veniantur, ultimum anterioribus præferatur, quia vocatus per te-
stamentum, succedit ex defuncti Testatoris voluntate, quæ non-
nisi ultima vera esse censetur, cum voluntas humana sit ambulato-
ria usque ad extremum vitæ spiritum. Acquirat demum Investitus
K 2 literas,

litteras ut dictum, confectas, pro quibus Catholicus laudemii loco aut potius pro honorario quandam taxam sexaginta trium marcarum argenti circiter, quarum quaelibet octo Joachimicos seu thaleros cum uno quadrante continet, exsolvere debet; Protestantes vero, quia pallii loco & annatarum nomine nihil solvunt, duplum præstare tenentur.

Quod attinet fines Imperii in tot membra & feuda divisi, hi designantur vel geographicè per limites, sic Thuanus lib. 2. Germania, inquit, antiquos limites habet ab Oriente Vistulam & Pannonias, ab Occidente Rhenum, qui ab Alpibus Lepontiis ex Adu-la monte ortus per Curiam Rhætorum curvatò flexu Augustam Rauracorum dividit, & inde quasi à Meridie Septentrionem versùs tendens, binis ac multum disparatis Ostiis in mare germanicum exoneratur: à Meridie Alpibus Rhæticis, Vindeliciis, Juliis & carnicis; à Septentrione mari baltico clauditur &c. vel enumerantur per nomina Provinciarum, quas vide alibi.

TITULUS XVII.

De Exemptionibus in genere, & de totali ac partiali in specie.

Fines Imperii diversis temporibus variis quoque vicissitudinibus subjecti fuere, sicque factum est, ut permulti Status immediatæ Imperii subjectioni vi bellica, vel alterius industria, vel motu proprio, Transactione aut Pacis Tractatibus se exemerint, immo integræ sæpè Provinciæ se separaverint.

Totali exemptione ab Imperio avulsa sunt tum quoad onera, tum quoad recognitionem supremam Imperialis Majestatis, vel maxime tempore magni Interregni plura Regna Ditionesque, uti Hungaria, cujus Incolæ primum Pannonæ vocati à græco verbo Peon, quod idem est ac Percussor, ein Balger, ein Krieger, und Streitender, der freudig darein schlägt, dein sub Attila, Scythorum Duce Hunni, & tandem Hungari appellati sunt, Natio omni tempore celebris & magnanima, nunc autem (Teste hodierno bello) florentissima ob strenua & fidelia servitia, quæ præstat Augustissimæ MARIE THERESIAE, Austriacæ Regi Apostolicæ una cum Transylvanis & Siculis, cum Croatis, & cunctis reliquis Regnicolis.

Vide

Vid. Dissert. L. B. Kemenii seu Comment. Hist. Jur. &c. Polonia ab Ottonis M. ævo ad Friderici I. Imp. tempora usque Imperio semper tributaria. Dania cum Marchia Slesvicensi, Borussia, Livonia, maxima pars Regni Burgundici seu Arelatensis, tota Helvetia primum sub Maximiliano adhuc ad finem usque sæculi decimi quinti Imperio subjecta, dein pro libero Populo declarata, seu potius tractata, Landgraviatus Alsatiae, Sundgovia, Præfectura decem Civitatum Imperialium in Alsatia, Frisia, Comitatus Burgundicus, la Franche Comté, Belgium Foederatum seu septem illæ potentes Provinciæ Statuum Generalium Hollandiæ, Zelandiæ, Geldriæ, Zutphaniæ, Westphrisiæ, Regionis Ultrajectinæ, Transisalanæ & Groëningæ, quarum accuratior descriptio est illa moderna Janiconii: *Etat present de la Republique des Provinces Unies*. Lotharingia, quam Gentilitiam Augustissimus noster, cum post mortem Joan. Gastonis Medicæi sine prole investiretur anno 1737. de magno Etruriæ Ducatu, feudo Imperii masculino incontractabili, sacrificii instar in amorem Germanicæ tranquillitatis cessit Coronæ Gallicæ, prout ab hac jam durante Regno Ludovici XIII. factum erat Projectum Unionis. Vide Franc. Rosaire in sua Genealogia Sereniss. Ducum Lotharingiæ & Barri, qui erant hæredes Galliarum vi successionis per Hugonem Capetium & Meroveum, hinc recte Duces Guisii procurabant dethronificare Henricos II. & III. post mortem Caroli Magni.

Non etiam Imperium Constantinopolitanum, quia id nunquam Germaniæ, seu Imperio, quod per Carolum & Ottonem magnos ad Alemannos pervenit, junctum erat; nec Græcia, Britannia aut Ægyptus, quia etsi Romani in illis terris quid possederint, ad Germaniam tamen nunquam spectarunt; nec Urbs Romana quia hæc una cum reliquis Provinciis, quas actu possidet supremus in Orbe Pontifex, Benedictus XIV. sub nomine Status Ecclesiastici seu Patrimonii S. Petri, solenni atque perpetuo valitura donatione, etiam atque etiam repetitis vicibus confirmatâ, translata fuit in ejusdem primi successores; neque Commachio semel præsidiatum à Josepho I. Imperat. nam Carolus VI. anno 1738. omnia sua jura cessit in favorem Sedis Pontificiæ, cui etiam promissit se nunquam amplius velle prætendere incorporationem Castri & Rossilionis.

Totaliter Exempti duobus potissimum nituntur titulis,

Prescriptione scilicet, quia ea in Jure Naturæ & Gentium fundata, proinde etiam inter summos Imperantes immemoriali temporis lapsu locum habet. Hug. Grot. de Jure Belli & Pac. cap. 4. ut sic dominiorum conservatio eodem jure, quo distinctio introducta est, sit constituta, alias enim controversiæ de Regnis nullo unquam tempore, in communem nonnisi perturbationem, ferendaque bella, extinguerentur. *Et Jure Belli*; quibus tamen subterfugiis non obstantibus tales Ditiones ab eminenti Dominio Imperiali iniquè avulsas aut alienatas quilibet Imperatorum vi Capitulationis, ob animum etiam retinendi semper declaratum, ad amissas recuperandas obligatur, & vel primis adversus eos, qui specioso Neutralitatis titulo aut mediationis Statum unum contra alium incitant, mit listiger Aufhebung eines Reichs-Stands wider den andern, omnia fusque deque commiscendo, nulla planè Tractatum, nulla solennium pactio, nulla Garantiarum, nulla denique Sanctionum Pragmaticarum habita ratione non aliter ac sempiterni Imperii hostes, quibus regula Status est: *Non servare fidem, nisi quamdiu conducatur, aut necesse sit.* Quales hi sint, reflectere ad hodierni belli Instigatores, & non errabis.

Partialiter exempti ab immediata Imperii Jurisdictione appellantur Cives honorarii, quasi non subditi, protectione Imperii & defensione utentes Imperiali Cæsaris Majestate haud spretâ, & sunt hujusmodi tum in superiori Italiæ parte seu Lombardia, quod Regnum Desiderio per Carolum M. devictò ad Francos delatum sub Ottone I. Berengarium jam deditum, semel ac iterum rebellantem, devincente ad Germaniam pervenit, Feudatarii scilicet sæpius dicti Italici. Respublica item *Veneta*, cujus nomine Justinianus Nobilis anno 1509. coram Maximiliano I. fassus est Imperatorem esse verum & legitimum illius Dominum, & plurimas ab illa Ditiones antehac Sacro Romano Imperio & Domui Austriacæ proprias ablatas esse. Et *Genuensis*, quæ Imperii superioritatem omnimodè recognoscere semper tenebatur. Prioris temporis jam exemplum est, quia, cum durante Controversia cum Marchione Finariensi, de qua exstant Juris-Consultorum Italiæ responsa, ad Imp. Maximiliani II. Tribunal Genuenses vocarentur, primum Judicio sese stiterunt, postea verò post Edicta peremptoria emanata, dum abessent, mandatis poenalibus res contra ipsos agitata fuit hoc additò, nisi parerent, urbem & agrum Genuensem proscriptum

scriptum iri, qualia tamen notissimum est contra Imperio immediate non subjectum, minimè decerni posse. Qua super re cum frivole à sententia ad Aulam Romanam appellassent, deserta appellatione judicato paruerunt: an non hoc vulnus eorum libertati inflictum ferè incurabile? Fautores emplastro aliquo illud tegunt, non de Genuensium libertate, aut subjectione disputatum fuisse, sed de Finariensi Marchionatu. Utut sic vulnus magnum fuit, cicatrix non levis permanfit. Accedit quòd quidem interea ei multum fuerit indultum à Cæsaribus, sed tamen Civitas semper additamento *nostra* tractata, cum clausula insuper: *Salvo Imperii jure*, & quamvis Gallis sæpius se submiserint, semper factum: *Salvis juribus & honoribus, quæ & quos habet Roman. Imperium in Urbem Genuensem.* Hinc non mirum si insignia Cæsarea in publico Palatio affixa conspiciuntur. Anno dein 1713. dictum Marchionatum jure quidem emptionis à Carolo VI. Imp. adquisiverunt, pacto tamen expresse reversionis, cui postquam Augustissima MARIA THERESIA anno 1743. in favorem Ducis Sabaudi & Sardiniae Regis, publicæ tranquillitatis causa renunciasset in Tractatu Wormatiensi, Copiis Philippi Infantis diu errantis ex Gallo-Hispanis & Neapolitanis conflatis sprete Senum Senatorum sapientiâ & Juvenum inexpers insolens judicium sequuti se junxere ante annum, sed fociis bis ad internecionem usque ad Placentiam pulsis & profugatis parum abfuit, ut ruens Respublica tota quanta subjugata, fulmine, fame, & ferrò periisset, nisi Domu Imperiali Austriaca Victrice inventa, & Protectrice simul, cujus vî Capitulationis die 7. Septembr. 1746. initæ *Subditi dedititii* effecti sunt Genuenses, ideoque & *Rei criminis læsæ Majestatis in primo gradu* ob seditionem perfidam sequenti mense Decembri exequatam, postquam superabundanti se noverunt obrutos benignitate. Cum huc refertur etiam *Delphinatus*, qui ante Christum natum Regno Allobrogum subfuit; post Burgundionibus, deinceps Arelatensibus paruit, à quibus ad Rom. Imperium devolutus & Principatus titulo ornatus, tandem ab ultimo Possessore Humberto anno 1349. quadragies mille coronatis venditus tanquam Feudum à primogenito Galliae Regis filio ab Imperio habendum concessus est. Ducatus item *Mutinensis*, qui jure belli ab Augustissima nostra & Sardiniae Rege occupatus ob Ducis Francisci Mariae Estensis societatem perniciosam initam, utriusque Majestatis nomine administratur cum manda-

mandato generali à magno Mediolanensi Cancellario Beltramo Christiani Comite de Rovarano, cura verò Finantiarum sub eo geritur à Senatore Locumtenente Camerali; Emanuele, Comite Amor de Soria. Et plures alii Exempti, quos quidem Commissio Imperialis actu consistens in Plenipotentiaro Comite Stampa, in Fiscali & Secretario, ut illorum contributiones nimis imminutæ rursus augerentur, ad Imperium reducere deberet, sed quasi non potest ob Eximentium multitudinem; & ipse Ferdinandus I. Imp. postquam Edictum de restituendis bonis Ecclesiasticis à Protestantibus possessis publicari curaverat, id efficere non potuit, citra gravissimum tricennalis belli incendium, quod totam Germaniam afflixit, & Pace demum Westphalica extinctum fuit.

TITULUS XVIII.

De Divisione Imperii.

Olim tota Germania divisa erat in Francos & Saxones post bellum triginta annorum à Carolo M. devictos, unde Vicariatus Palatino-Bavaricus adhuc dum se extendit ad Terras, ubi Ius Franconicum viguit; Saxonis verò, ubi Saxonicum obtinuit. Postea eam Maximilianus I. anno 1500. Augustæ Vind. distribuit in sex Circulos Imperii Romano-Germanici, in sechs Reichs-Creisen, quorum quilibet *magna Regio est ex diversarum vicinarum provinciarum conjunctione constituta, plures sub se Status & Ordines Imperii comprehendens.* Sunt hi sex Circuli Franconicus seu Franciæ Orientalis, Bavaricus, Suevicus, Rhenanus inferior, seu quatuor Electorum, Westphalicus & Saxonicus inferior, quibus idem Maximilianus duodecim annis post, Wormatiæ adhuc alios quatuor adjecit, Austriacum nempe, Burgundicum, Rhenanum superiorem seu Alosatiæ, & Saxonicum superiorem. Et his decem adhuc duo addi deliberatum fuerat Borussicum & Bohemicum, sed utriusque Populi restitère, quamvis posterior à principio hujus Sæculi contingens suum præstet.

Talis igitur Circulorum repartitio stabilita est præcipue, ut in Pacis publicæ & justitiæ utilitatem collectis & moderatis contributionibus, monetæ & vectigalibus prospiciatur, uti & militiæ & bellico apparatus, quamobrem omnes inter se inæquales sunt, non-

nonnulli enim majores, aut potentiores, vel imminuti uti Burgundicus, sic Carolus VI. Imp. certam quotam solvit, tanquam pro parte veteris Circuli, eidemque Regiones Germaniæ inferioris, seu belgiæ Provinciæ superstites Hispano-Austriacæ vigore transactionis limitum *en vertu du Traité de la Barriere des Pays bas* fuerunt quidem affecurate, sed hoc anno & elapso, non obstante quod delicatæ Batavorum libertatis sint antemurales, uno quasi ictu una post aliam ab inimicis inundatæ sunt; vel etiam aucti, conformiter matriculæ Imperii diffusius inserti sunt. Notabilis hic occurrit Associatio facta solemniter inter quinque Circulos Franco-Suevi-Austriacum, Electoralem Rhenanum, & Rhenanum superiorem. Nordlingæ anno 1702. Lünig.

Quivis habet I. unum aut duos Directores ausschreibende Fürsten, darunter der eine geistlich, der andere weltlich, tales in Circulo Rhenano superiori Episcopus Wormatiensis & Elector Palatinus Sultzbacensis lineis Simmerensi & Neoburgica extinctis, in Electorali inferiori Moguntinus, in Westphalico Episc. Monasteriensis & Dux Juliacensis, cujus locum Joan. Wilhelmo Cliviæ item ac Montium Duce sine prole mascula defuncto, post magnam controversiam, nec hodiè adhuc finitam Electores inter Saxonem, Palatinum & Brandenburgicum, tandem posterior uterque obtinuit, ut in Directorio singulis diebus alternaret. Et sic respectivè in reliquis. II. Ducem seu Capitaneum, einen Creyß-Obristen, quod Officium distinctum est ab anteriori Principis; Sæcularis esse debet, negotiis non civilibus, sed bellicis præpositus, Imperatori soli ac Imperio obligatus, non Extraneis item, minus hostibus; gratis invigilat, ne motus aut tumultus oriatur, de orto verò sopiendo cum Circularibus deliberat, etsi potentior aliis statibus nullam præ iis eminentiam sibi arrogare valet, nec perpetuus est uti Director, sed post annum Officium deponere potest. Sententiam item banni, solutionis, restitutionis in Judicio sive Aulico sive Camerali latam, Rei sumptibus exequitur Struv. Dissert. hist. 33. §. 25. Sic constat Augusto Electori Saxoniae pro expensis in executionem contra Ducem Gothanum factis, quatuor Præfecturas hypothecæ loco datas fuisse, imo cum eæ non sufficerent, Erfurti in Conventu circulari de plus dando actum fuerat; Sic etiam Bavariae Duces Civitatem Donauvvertensem ob crimen perduellionis

nis Maximiliano Duci ut sumptus in executionem banni factos recuperaret, commissam, planè suam effecerunt.

Dux Circuli qui Status, non Extraneus, operam suam gratis & sine salario impendere debet, habet tam Vicarium, einen *Nachgeordneten*, qui Ducis impediti aut negligentis munus subeat, quam Adjunctos, *Adjoints*, *Sugeordnete*, qui sunt omnes Status Circulares & Ecclesiastici & Sæculares. Habet insuper alios minores Officiales, ut Præfectum Ærarii, Cassarios pecuniæ, à Statibus ad Cameræ Imperialis sustentationem solvendæ. Waradinos, *Probierrmeister*, quorum est inquirere in monetam, an debito modo cudatur.

Status igitur Imperii sunt vel Electores, vel Archi-Episcopi, vel Episcopi, vel Principes Politici, vel Prælati, Abbates, Abbatissæ & Præpositi, vel Comites & Barones, vel denique liberæ Imperii Civitates. Dividuntur in Capita & Membra, Catholicos & Protestantes. Divisio verò dicta in Quaterniones seu in quatuor Personas ex qualibet specie differenti, subnixa est meris hominis otiosi commentis, ac tantum per incuriam quandam in aliquibus Recessibus adhibetur, nec Ottonis III. Imper. tempore primum irrepsit, quia in ea referuntur Duces Brunsvvicenses, uti etiam Thuringiæ & Hassiæ Landgravii, quos primò postea coepisse constat; Verbo hæc commenta adeò nullius sunt valoris, ut iis confutandis operam impendere, foret operam perdere.

TITULUS XIX.

*De Rebus Imperii incorporalibus, & signanter de juri-
bus soli Imperatori competentibus seu reservatis.*

Res Imperii incorporales sunt jura, seu omnes res, quæ in jure consistunt, manû non tangibiles, nec per se in sensus incurrentes. Et hæc jura sunt aut *Majestatica*, & independentia, quæ competunt vel soli Imperatori, vel ipsi communia sunt cum aliis, communicata vel cum aliquibus Statibus tantum ut Electoribus, vel cum omnibus: aut *dependentia*, quæ vel sunt propria uni tantum, ut sunt uniuscujusque Privilegia, vel pluribus, ut sunt jura Vicariorum Imperii, Electorum &c. vel communia omnibus, ut jura superioritatis territorialis, vel aliis Imperii Civibus

Civibus competentia, ut jura Nobilium tam immediate, quam mediate subditorum.

Jura Majestatica Imperatori reservata, soli & uni in toto Imperio competentia sunt dicenda ea omnia, in quibus ipsius, tanquam supremi Imperantis, potestas expresse per legem Imperii, aut consuetudinem restricta non est. Solent dividi in *ordinaria*, quæ ab Imperatore juxta normam legum fundamentalium, & *extraordinaria*, quæ in casu necessitatis, legem non habentis exercentur, & in casu utilitatis publicæ, cujus causâ multa fieri possunt, præsertim, dum locus & tempus non semper patiuntur deliberationem cum Statibus, & hoc in summa necessitate, quam extremam & Magistratum juramenta exceptam admittunt, ad fortuita & non cogitata minimè extendenda, sic Maximilianus I. Imp. anno 1508. Ligam Cameracensem de Cambray cum Papa, & Regibus Hispaniæ, Galliæ, Arragoniæ adversus Venetos inivit sine Statuum consensu contra constitutionem de anno 1495.

Vel cum aliis in *Ecclesiastica*, & refertur ad hæc *Jus primariarum precum*, quod Imperator in principio regiminis & quidem semel tantum in quavis Ecclesia tam mediate, quam immediate subiecta, five Metropolitana, five Cathedrali, five collegiata; circa beneficia five curata, imo etiam electiva, five regularia, five sæcularia, five Catholica, five Protestantium religioni addicta, exceptâ privilegiatâ uti est v. g. Leodinenfis, exceptis item Episcopatibus, beneficiis Patronatus, studiosorum, hospitalibus, leprosariis, manuariis &c. per modum precum & mandati simul, idoneis prospiciendo Candidatis de beneficio Ecclesiastico primum vacaturo, five actu vacante, exercet hac ferè formula adhibita: *Pro Nobis dilecto* (& nominatur supplicans pro tali Præbenda) *vobis* (id est respectivis Superioribus Ecclesiasticis) *primarias dirigimus preces nostras, devotionem vestram attento studio inquirimus & hortamur, quatenus prefato - - - auctoritate & virtute earum provideatis de - - - &c.* Quales literæ Cæsareæ à Præcista intra mensem à die publicæ vocationis Collatori præsentari debent. Etiam in Terris Protestantium juxta Instrument. Pacis Suev. dummodo decedente Augustanæ Confessioni addicto, in ejus religionis Episcopatibus eidem addictus ad normam statutorum & observantiæ idoneus precibus fruatur; in mixtis verò ex utraque religione Præsentatus non gaudebit, nisi beneficium vacans religionis

Confors possederit. Et hoc totum fit vñ juris antiqui à Romanis Pontificibus concessi, & semel pro semper approbati, sicque absolute ob inveteratam consuetudinem non amplius singulis vicibus petendi, ita Rudolphus I. Carolus IV. Wenceslaus, Rupertus, Rudolph. II. Ferdin. II. Leop. Impp. nullò præviò Indultu Apostolico usi fuere, posteriores econtra Carolus VI. Carol. VII. & hodiernus Franciscus I. illud à sua Sanctitate piè petierunt.

Huc item pertinet Jus universale Advocatiæ in tota Christianitate; non tamen propterea ad Imperatorem spectat decidere controversias Ecclesiasticas, nec Concilium, seu Synodum convocare, quia similia soli Pontifici supremo competunt; bene verò totam Ecclesiam Christianam non tantum adversus hostes externos seu armatos, sed & internos seu hæreticos & sectarios defendere ac tueri, Pacem item & Concordiam Ecclesiasticam in Imperio omnibus modis promovere.

Et in *Politica* seu *Secularia*, quæ imprimis versantur circa leges & quidem particulares, quas Imperator condit, seu privilegia, immunitates sine præjudicio tertii, Exemptiones, dignitatesque; uti & circa dispensationes huc refertur

I. *Legitimatio naturalium* & spuriorum non tantum subditorum, qui filii Principum & Comitum ab ipsomet Cæsare legitimari solent; sed & alterius Territorii & Regionis, dummodo legitimandi Extranei in Imperio existentes, ibidem domicilium constituent, qui proinde, etiam inferioris conditionis homines plerumque Imperatoris nomine à Lateranensis Palatii Comitibus legitimati in bonis Paternis allodialibus succedere possunt æquè ac legitime nati, non etiam in feudis antiquis, præsertim ex pacto & providentia, nisi Agnati proximiores, quibus Jus ex prima Investitura quæsitum auferri non debet, consenserint, aut nisi ipsimet defecerint, quia tunc interest familiæ bona & splendorem ob Jura sanguinis, quæ nullo jure dirimi possunt, saltem in legitimatis, conservari. Gelimon. de la Mott. ad Molin. de Primogen. l. 1. c. 4. n. 44.

Solet præterea Cæsar supplicari à Principe, ut characterem Statûs dignitati conformem impertiatur fæminæ inæqualis gradus & Nobilitatis, cum qua Matrimonium contraxit pacto morganatico, puta factum copulatione sacerdotali ad manum sinistram, vulgari sub titulo, einer Vermählung zur linken Hand, vigore cujus illustris

illustris Maritus declarat quo censu eam, & liberos nascituros habere velit? an ne illos admittat ad communia filiorum jura vel non? Quanquam prolis ex hujusmodi thoro suscepta non ubique, Agnatis invitis, pari æstimatione habeatur, eo quod eorum succedendi Jus in feuda non ex mera Patris voluntate & arbitrio dependeat.

II. *Fama restitutio* notatis infamiæ maculâ singulariter ob crimen in totum Imperium commissum, rebellionis scilicet, violatæque Pacis publicæ, & fit vel per *verba*, dum notati iterum honesti declarantur; vel *facto*, dum ad dignitates & Officia ad quæ non nisi famæ integer assumi solet, promoventur.

III. *Concessio veniæ ætatis*, per quam Imperator ex plenitudine potestatis suæ defectum ætatis supplet in minorenni, qui negotiorum & Patrimonii sui administrationi sufficientem se fidens à Principali Clementia eam petierit, supplici libellò testimoniis superiorum & ætatis documentis apposis, quibus examinatis & bonis inventis talis minor declaratur majorennis, ut in toto Imperio pro majori habitus sine Curatore agere, conveniri, bona sua administrare ac liberè contrahere possit, non tamen distrahere seu alienare, nisi hoc specialiter concessum fuerit. Ita Philippus, Hassiæ Landgravius anno 1518. & sequenti Ludovicus, Hungariæ Rex, defuncto Patre Uladislao, quæ Bohemiæ Elector tredecim annos nati à Maximiliano I. Imp., 1593. Christianus IV. Daniæ Rex, anno 17. nondum impleto, ob singulares & Regias animi dotes quæ Dux Holsatiæ à Rudolph. II. à Leop. I. Dux Würtembergicus, annum 17. agens, item Frid. Wilh. Mecklenburgicus, Frid. Eberh. Comes Hohenloicus, & hodiernus denique Elector Bavarie à Carolo VII. Patre, cum annis sexdecim veniam ætatis consecuti fuere.

IV. *Relaxatio à Furamento* & obligationis ex eo ortæ remissio, quæ fit ab Imperatore, dum tanquam summus Imperans obligationem subditorum Domino territoriali v. g. in bannum declarato jurato factam, die Urse, dissolvit, vel *in totum* sic memorat Thuanus, quod Carolus V. Imp. illos Joan. Friderici, Ducis Saxo-Gothani, proscripti destriictos effecerit. Idem factum fuit à Leopoldo & Josepho, Impp. respectu fratrum Maximiliani & Clementis, Bavari & Colonienfis, ac Ferdinandi Caroli, Mantuani, præcipiendo cunctis bannitorum quondam Vasallis, ne amplius eos recognoscant & sequantur. *Vel pro parte* & relaxa-

tione partiali, seu quoad effectum agendi, ut, dum subdito à Domino territoriali per aliquod tempus injustè carceri incluso, & dimisso sub cautione, ne vel vindictam exercere aut agere possit contra Dominum, Camera Imperialis concedit, ut sine metu perjurii actionem intentare queat.

V. *Inducia gratiosa* seu *Rescripta moratoria* quinquennalia, *Anstands oder eiserne Briefe*, *Quinquenell*, literæ gratiosæ dilatoriae, salvi conductus, securitatis, respirationis, usuristitium, vi quorum Debitores, non malitiosi, quales sunt decoctores, die *Berschwender*, sed infortunio quodam, bello v.g. incendio, naufragio citra culpam ad inopiam redacti à nullo Creditorum, quibus nullum jus propterea auferitur, licet executio ejus ad tempus differatur, in personis aut bonis suis per totum Imperium ante lapsum concessi temporis, seu moratorio adhuc durante, inquietari haud possint, & cursus usurarum sistatur, quia hoc Privilegium personale ad Debitorum hæredes, regulariter saltem, non transiens, parum, alias prodesset. Et hoc per totum quinquennium, aut certum aliud etiam longius tempus, sic Palatinus ad 20. annos. Civitas Goslariensis ad 8. Nassovius Sarepontanus ad 12. & iterum extensione ad 10., Judæi item Francofurtenses, quorum verè nimium grandis & exorbitans est numerus, incendio magnum passi damnum moratoria Rescripta impetrarunt. Dixi à *nullo Creditorum*, excipiuntur tamen debita Opificum, & mercenariorum, die *sich von ihrem Tag-Lohn ernähren müssen*, quo spectat tritum illud *verdienter Lohn schreiet zu Gott im Himmel*, favens omnibus bonis Operariis, qui quotidiano sudore se alunt, item provenientia ex delicto, illa pupillorum, Ecclesiarum, Pauperum seu miserabilium Personarum, Extraneorum, quando scilicet Creditor Imperio non subditus, non in - sed extra illud Debitorem convenit. Item depositi, ex solutione rerum in pleno foro emptarum, alimentorum recenter contracta, aut futura, fiscalia, jurata, voluntariè facta, cum renuntiatione cuncti beneficii.

VI. *Jus Civitatis tribuere*, *Stadt-Recht aufzurichten*, quod tamen jus constituendi Civitates in Pagis & vicis antea quidem penes solum erat Imperatorem, nunc autem quivis Superior in Territorio suo eas liberè erigere valet, sic Elect. Palatinus condidit civitates Mannheim, Franckental, Brandenburgicus ex Pago Lutzel Charlottenburg, item Potsdam non procul à Berolino, & ubi Rex plurimum

plurimum degit, Comes Hannoviensis novam Hannoviam Urbem pulchram lanternis exornatam, Posta & media à Francofurto distantem.

VII *Jus nundinarum & mercatum solemnium*, Jahr-Märkte, freye offene Kirch-Messen, vi cujus in festo Patroni seu consecrationis Ecclesiæ, ubi, dum frequentia missarum sacrificia, quæ per signum Campanæ inchoare & finire consuetum est, die Messe ein- oder auszuläuten, celebrantur, magna quoque hominum multitudo regulariter confluere solet, concessi, Mercatorum cuilibet præter immunitatem à tributis & vectigalibus liber aditus, uti & reditus sine omni arresto, etiam ob debitum, modo alibi contractum sit, securus datur nullis adhibitis repressaliis, si vero ibidem & tempore nundinarum contractum fuerit, Debitor præcipue fugitivus aut suspectus de fraudulenta bonorum dilapidatione, in septimana ad solutionem destinata, in der Zahl-Woche, ad cujusvis Creditoris petitionem arrestari poterit. Eadem libera accessio & aliis hominibus concessa est, quamvis alias ibi non tollerarentur, exceptis Proscriptis, latronibus, Spießbuben, Beutl-Schneider, Fripons Coupeburses, offenbare Betrüger &c.

VIII. *Jus emporii* olim reservatum erat, hodie verò commune est Cæsari cum Electoribus. Tale erat etiam *Jus Stapula*, dum scilicet Mercatores transeuntes merces suas ad tempus venum exponere debent in loco publico, ut non solum cives, sed alius quicumque pro lubitu ex iis aliquid emere possit. *Jus* item *Geranii*, quò Jus vectigalis habentes machinâ quadam ex navi merces extrahunt, inspiciunt, mensurant, & ponderant. Merces aliæ sunt *stapulares*, Stasselbare Güter, plerumque ad victum pertinentes, ut vinum, sal, falsamenta, aliæ nundinales, Mess-Güter, & sunt reliquæ omnes in privilegio stapulæ non expressæ. Civitates stapulariæ ad Rhenum sunt Coloni Agg. Mogunt. Spira; ad Mosellam, Treviris; ad Danubium Ratisb. Ingolst. Passav. ad Vurgim Brema; ad Albim Magdeburgum & Hamburg. ad Moenum Francof. Dantur etiam aliæ, quæ Jus Stapulæ habent in mercibus terrestri itinere, curru vectis, sicut Atrebatum Artesiæ in vino Gallico, Buchornia in iis, quæ à Civitate S. Galli per lacum Bodanicum, über den Bodensee, in Sueviam feruntur, Vin-dobona quoad merces ex toto Imperio in Austriam infra Onasum vehendas, Campidunum in Sale Tyrolensi, & iis, quæ ex Italia in Ger-

Germaniam portantur; Curia Rhætorum in mercibus trans Alpes ex Alemannia in Longobardiam vectis.

IX. *Jus Postarum*, seu potestas Currus publicos instituendi præstita particulari securitate, ne Postæ impediuntur, sed ut iis de via quilibet ad sonitum cornus cedat publicæ salutis causa, cum libertas commerciorum quibuscunque modis sit promovenda. Hinc aliquibus Civitatibus tantum, alten Gebrauchs halber, licitum est Nuntios tam pedestres quam equestres & veredarios certò insigni, mit gewissen Bothen: Büchsen oder Schilden, præditos habere, jedoch ohne Posthorn. In Imperio Elect. Moguntinus, Archi-Cancellarius, Protector specialis & summus Director Postarum audit à tempore usque Ferd. II. Imp., unusque tantum est Generalis Præfæctus Princeps videlicet à Turre & Taxis, qui hoc officium liberi & immediati feudi titulò possidet, omnem ex eo fructum & redditus hauriens, Fisco locum non habente; gratitudinis tamen ergo ob literas Vice-Cancellarii aliorumque Cæsaris Ministrorum nihil accipit: Habet sub se Magistros Sub-Officiales, Postmeistere, qui certo salario contenti, liberi ab oneribus personalibus & realibus accuratam Cursum gerunt curam. Præterea Posta Imperialis ordinaria, media nocte ad Urbem veniens, intromittenda est, unde & in plerisque Civitatibus Imperialibus peculiaris porta, die Nacht-Pforte oder Einlaß, huic negotio destinata deprehenditur. Est & alius supremus Magister, Obrist: Erb: Land: und Hof: Postmeister, Comes Wenceslaus de Paar, per Hungariam, Bohemiam, Austriam, & reliquas Provincias hæreditarias quoad Statum scilicet œconomicum, nam cursui publico & politico Augustissima MARIA THERESIA præfecit (uti ferè est supradictus Archi-Cancellarius per universum Imperium) Cancellarium Aulæ primum & Status intimum Cornificium Comitem ab Ulfeld, etiam planè Postis Longobardiæ Austriacæ, tanquam Præsidem Directionis supremæ, in qua post Præsidem supremi itidem Consilii Italici Marchionem à Villafor etiam interveniunt Secretarius intimus, Baro Ignatius à Koch, & Consiliarius Referendarius, Benedictus à Locello.

X. *Jus erigendi Academias*, Universitates quatuor facultatum, aut Gymnasia; Jus prohibendi, ne quid concionetur aut dicatur contra Paces publicas, hunc librum, illam scripturam, das Recht Zeitungen zu verbiethen. Jus creandi Reges titulares nempe, potesta-

potestatem enim Regiam & absolutam nec *subdito* conferre potest, quia hoc ipso alienaret quid ab Imperio, quod apprimè interdictum, nec *extraneo*, quia hic utpote independens Cæsarea creatione non eget, sed sibimet ipsi coronam imponere potest, exemplo Regum Longobardorum, Arragoniæ, Algarbiæ, Hiberniæ, Portugalliæ, Borussæ, quem postremum Leopoldus Imp. pro Rege tantum recognovit, uti & Principes, Comites, Barones quoad titulum scilicet dignitatis, nam ut eos Status Imperii simul creare possit, requiritur, ut reliquorum Statuum consensu præsupposito, creandi sint nonnisi benemeriti satis bonorum in Imperio habentes, certo inferendi Circulo ad certum etiam quantum matriculare adstringantur. Argumento Art. 1. Capitulat. perpet., & vi omnium Capitulationum Cæsarearum, & cunctorum ferè decretorum commissarialium hunc in finem emissorum, nec non deliberationum seu consultationum desuper institutarum. Consequenter minus Electores solus facere potest, nisi simul cum Imperii Ordinibus, & hoc intelligendum in casu translationis Electoratus à Persona delinquentis in aliam, non item in casu vacantiae ob defectum familiæ, quia tunc pro lubitu tertio cuidam illum conferre potest, imo adstringitur & debet de illo providere tanquam de re ad se, & ad Imperium legitime devoluta.

Jus Judiciorum, quod in causis feudorum Regalium quoad *Civilia* reservatum est Imperatori tanquam supremo in Imperio Judici, & omnis Jurisdictionis fonti, testimonio legum publicarum, & usus perpetui à temporibus jam Max. I. juxta ordinationem Regimenti tit. 7. 1521. uti & Cameralem part. 2. tit. 7. sic Ferdinand. II. solus judicavit 1623. inter Darmstadium & Cassellatum Hassos, Ferd. III. 1654. inter Homburgensem & Darmstadium, Landgravios; Leop. Imp. inter Gottorp- & Ploenensem Holsteinos, & sub Carolo VI. controversia de successione Juliæ ac Montium Brandenb. inter Palat. & Saxonem agitata fuerat, & etiam decisa causa Montisbelicardensis 1723. contra Com. Sponeckium in favorem Ducis Würtembergico-Stuttgardensis; quoad *criminalia* verò communicatum est cum Statibus: sicque Imperatori non tantum liberum est, sed necessariò sententias Parium Curiae requirere tenetur, eodem modo, quo in causis spiritualibus seu Ecclesiasticis permittit, ut Antistites sint Judices suarum Dioecesium, à quibus ad supremum, Romam scilicet ad Papam appellatur.

XII. Summa quoque Imperii Prætoria seu Judicia solus instituit, uti Imperiale Aulicum, cujus, sicut dum hoc tribunal cum ipso Romano Imperio incipiens sub jurisdictione statim Imperatoris penes quem tunc omnis extiterat, à se solo dependentis adhuc hodie summus est Præses & caput, cunctas præscribendo Ordinationes: nec propterea quod vî Instr. Pacis Cæs. Suevici Consiliarios Augustanæ Confessionis seu Protestantes, qui instar reliquorum ipsi soli jusjurandum præstant, adsciscere debeat, ipsam jurisdictionem amisisse censi potest, sed tantum de modo exercendæ se obligare voluisse. Judicium verò Camerale, quod attinet ab Imperatore & Statibus simul institutum esse, ab iisque jurisdictionem suam accepisse, inde patet, quod, cum & totum repræsentet Imperium, in eo ab utroque Assessores præsententur, & ipse Maxim. I. Imp. in ordinatione Camerali factus sit, se nonnisi Statuum consensu Judicem & Assessores constituisse. Et quamvis ibi sententiæ solo Imperatoris nomine ferantur, illud existimandum fieri honoris causâ, cum hic sit caput Imperii, eodem modo quo, etsi hodiè declaratio in bannum nonnisi Statuum consensu fieri soleat, promulgatio tamen contingit Cæsare Authore.

XIII. Jus belli *defensivi* ob quod in causa necessitatis & externum militem adhibere potest aller Hülffe, sicque absolute ipsos Turcas, licet eorum auxilium nonnisi magna circumspectione & prudentia petendum sit ob pericula foederis cum infidelibus contrahendi. Non item *offensivi*, ratione cujus quoties Imperii nomine gerendum fuit, omni tempore Cæsares Statuum suffragia liberè expetierunt, ita exigentibus æquitatis regulis, ut omnes consentiant in rem, quæ cunctorum interesse respicit. Utinam verò Ordinibus data occasione placeret, uti deberent, bellum unanimiter decernere, & non inter se ipsos divisi nihil in Comitibus desuper statuere, aut forsitan in fine Neutralitatem potius eligere. Dixi, *ut omnes &c.* Hinc patet contrarietatis ratio, cur Imperator liberè possit ordiri bellum intuitu propriæ domus, sive ditionum hæreditariarum.

XIV. *Jus Legationis*, quod jus Legatos nominandi & mittendi omnino solius est Imperatoris, plenum nulla Capitulatione restrictum; de negotio tamen, si ad Status etiam pertineat, cum Ordinibus deliberandum prius, nihilque sine eorum consensu peragendum, mandatis verò & instructionibus circa Legationem à solo
Cæsare

Cæsare ex post conficientis ; Inde à Pace Westphalica introdu-
ctum est jus adlegandi , vi cujus Status , suos quoque Adlegatos
simul mittunt , ut factum in Conventu Norimb. Francof. in Lega-
tione in Moscoviam anno 1576. in illa ad Belgas & Hispanos 1594.
item 1684. dum Armistitium vicennale cum Gallia iniebat , tem-
pore Pacis Rysvic. totum negotium dirigente Elect. Moguntino ,
Collegium Electorale quatuor , illud Principum 24. & Civitatum 4.
miserunt Adlegatos , qui tamen simul cum legatis Cæsareis admis-
si non fuerunt ad conferentias Ministros inter extraneos , uti præ-
tendebant ; sed tantum Cæsarei , antequam aliquid concluderunt ,
negotia cum ipsis communicarunt. Quod ferè idem accidit tem-
pore Congressus Ultrajectini , cum res ad Pacem devenire vide-
retur Imperium inter & Galliam , Adlegati quoque cum aliis Paci
subscribere volebant , sed non fuere exauditi , quòd tantum à non-
nullis Statibus aut Circulis quibusdam , nullà in Comitibus Plenipo-
tentià interposità missi fuerint. In Pace verò Rastad-seu Badensi
Status Jus adlegandi non exercuerunt , sed ultrò sicut in Pace No-
viomagensi totum negotium Imperatori commiserunt. Huc per-
tinet etiam Jus Legationis exterorum de rebus ad totum Imper.
spectantibus recipiendi & audiendi ; non item Jus cum iis quid
concludendi absque prævia Statibus facta communicatione.

TITULUS XX.

De Juribus communibus Imperatori, & Statibus simul.

Talia sunt communia cum aliquibus Statibus tantum , ut Electro-
ribus , & de illis titulo sequenti agemus ; vel cum omnibus ,
& sunt ea , quæ nonnisi in Comitibus Imperii exercenda con-
tinentur in Instr. Pacis Suevico art. §. 2. Gaudeant - - - -
consensu. Et §. 3. Habeantur autem - - - - agatur &
statuatur. Et quidem

I. *Jus ferendi leges universales* , mutandi , abrogandi & in-
terpretandi , quo refertur Jus constituendi ferias generales , &
emendatio Calendarii sic dicti à Calendis , id est , primo die cu-
juslibet mensis. Primum à Romulo conditum , dein à successore
Numa Pompilio decem anni mensibus , duobus aliis Jan. nempe &
Febr.

Febr. additis correctum ; & quia illud adhuc multis scatebat erroribus, Julius Cæsar annum in 365. dies & sex horas divisit, & hoc Julianum à Carolo magno in Germania introductum, postea anno 1571. Gregorius XIII. Papa, juxta sensum Conciliorum Constanti-Basile- & Lateranensis operâ studioque multorum Astronomorum Romam convocatorum, intra decem annos, plenè & perfectè emendatum confirmavit, & à nomine suo Gregorianum dixit, & hoc non tantum ab omnibus Europæis Catholicis, sed etiam in Imperio à Protestantibus, etsi adhuc ultra sæculum se opposuerint, receptum est, quia in Judiciis, Nundinis, Contractibus, aliisque negotiis multæ confusiones ex observatione duplicis ac diversi Calendarii orirentur.

Non etiam econtra Jus promulgandi leges, quia omnes Recessus solo Imperatoris nomine publicantur, aut Edicta, per quæ non in sensu Juris civilis intelligenda est species Constitutionis Principum, Mandatis & Rescriptis opposita, sed sensu Instrumenti Pacis, quatenus Rescriptum non denotat novam legem, sed tantum ordinationem de Legibus jam latis in executionem seu observantiam redigendis.

II. *Jus decernendi bellum offensivum* Imperii nomine, quod Cæsar in terris Imperii, non intelligo hæreditarias, suscipere nequit absque Statuum consensu, nec munimenta exstruere, nec collapsa reparare, neque metationibus, mit dem fouragiren, illos incommodare : Qua in re videmus, Status in suis terris plus posse quàm Imperatorem in toto Imperio, cum hoc Ordines vî superioritatis territorialis possint. Fortalitia scilicet mansura & perpetua, aut sumptibus publicis, secus de temporariis, ut sunt v. g. lineæ, quas expensis propriis Dux bellicus pro libitu exstruere poterit ; nec hospitaliones in Imperio ordinare, non puto æstivas, die Sommer- oder Erfrischungs- sed hybernas, Winter-Quartiere, ne Imperatores forsitan sub prætextu defendendi fines non solum molesti essent Statibus per milites suos, sed & expeditione peracta, hyberna constituerent, uti jam contigit, quod, dum Copiæ nulla accipiebant stipendia, hæc illa in Statuum terris exegerint, & Belli-Duces quando malè cupiebant alicui statui, hospitalionibus eum affligerint, sicut legimus factum à Wallensteinio Fridlandio in Circulo Bavarico, qui & propterea dimitti debuit ; nec Gregarios suo tantum nomine conscribere, de quibus & Belli & Pacis tempore

tempore alendis post Pacem Rysvvic. conclusum fuit, ut 120000. in Germania parati essent, licet in effectu nunquam adhuc ultra 25000. fuerint; hinc videmus omnia quidem de Collectis Imperii solvendis egregiè in Legibus statuta esse, sed à plurimis Ordinibus, imprimis Potentioribus, non observari, damno finaliter semper magis & magis redundante in ipsum Imperium.

III. *Jus repressaliarum* seu remedium extraordinarium, quo ob denegatam & malitiosè protractam justitiam, adeoque in causa liquida læsus Magistratus (nam inter Privatos seu Concives, qui jure experiri debent, locum non habet) alterius rem non modicam detinet, donec læso satisfiat. Et hoc suadet ipsa naturalis ratio, necessitas & utilitas mutua inter Gentes, ne alias injuriis faciendis daretur licentia, & commercia inter Respublicas impederentur.

IV. *Jus tributa & Collectas imponendi*, quas Imperator consensu Statuum ad utilitatem Imperii exigit in Comitibus; secus de Circularibus aut Provincialibus, quia in Circulis Directores & Duces, aut quivis alius Dominus Territorialis petenti hanc vel illam summam non tam liberè contradicere possent, & Petens negotia semper in favorem suum detorqueret. Olim modus collectandi fiebat per capita, capitationem, seu denarium communem, auf den gemeinen Pfénning, quorum quatuor centum denariorum loco, belli tempore militem alebant. Dein mentio fiebat placidæ conventionis cum Statibus, der gütigen Unterhandlung mit denen Ständen, hodiè fit per modum Expeditionis Romanæ, sicut enim olim ad Imperatoris Romam euntis seu transalpisantis Comitatum, certum quid præstare Vasallus debuit, ita & proportionaliter Ordines moderni secundum quantitatem in Imperii matricula expressam, nach dem Anschlag des Römer Zugs, darinnen jedweder Stand eine gewisse Anzahl Volks zu Ross und Fuß zu halten verpflichtet, ad menses certos non amplius ex propriis redditibus, sed subditorum, qui illarum intuitu subcollectantur, persolvere tenentur, aut saltem obligarentur, prout necessitas, honor & utilitas exegerit ad bellum v. g. defensivum contra Imperii hostes gerendum, ad Legationem Imperii nomine peragendam, ad exstructionem aut reparationem munimentorum &c. Collecta, cum non singulis vicibus consensus Statuum in illis de novo requirendus, sed sæpe per legem jam statutus sit, aliæ sunt *necessariae*, seu ordinariæ & perpetuæ

petuæ, quæ quotannis regulariter præstantur, sic Electorum quilibet ad Cameralis Judicii sustentationem tercentos solvit florenos, aliæ *voluntaria*, quia dum exiguntur, voluntas Ordinum de novo accedere debet, ut sunt extraordinariæ, die *Zürchen-Steuer*.

V. Ubi non tantum Pax aut Foedera offensiva facienda, sed & alia hujusmodi negotia peragenda sunt, uti longiores induciæ, quibus non quidem Status belli seu bellum ipsum, sed actuales saltem hostilitates tolluntur, Comitiale quoque Statuum, aut saltem Electorum suffragium necessarium est: licet constet, quod Adolph. Nassov. Imp. foedus nomine Imperii cum Eduardo Anglo, uti & Maximilianus I. ligam Cameracensem cum Papa, Galliae & Arragoniae Regibus contra Venetos solus inierit. Secus respectu Terrarum hæreditariarum, ne alias deterius esset conditionis, ac reliqui. Nullatenus autem iniri poterit confociatio cum Infidelibus, pessima equidem sunt exempla Gallorum, de quibus in specie constat, quod, cum Franciscus Valesius adversus Carolum V. cum Musulmannis foedus pepegisset, contractum non solum ab universo Imperio reprobatum fuerit, sed & Rex ipse hac de causa in Comitibus Spirensibus anno 1544. communis Christianorum hostis declaratus. Et ut similes machinationes repetitas diversis temporibus præteream, recentem scimus ad amussim detectam in scripto typis Viennæ Austr. excuso. *Memoire de l'Ambassadeur Castellane à la Porte Ottomane*. Dubius hæreo, an magis admiranda sit religiosa Instigatorum Pacis observatio, an detestanda, perfida Instigantium operatio?

VI. Jus Judiciorum instituendorum, nam Imperator nec novum Imperii Tribunal instituere, nec antiquum mutare, aut in alium locum transferre potest Statibus inconsultis. Ab institutis autem summis Imperii Judiciis, quia non datur superior Judex Cæsare, nulla datur appellatio, nec ab illo malè informato ad melius informandum, qualem à Georg. Frid. Badensi factam a. 1628. Consilium Imperiale Aulicum nullam decrevit, nec à Cæsare ad Cæsarem, omnesque Imperii Status sic enim anno 1613. à Mauritio Hassiaco interposita rejecta fuit, imo cum aliquando Elector Coloniensis ad restitutionem Præfecturæ Hagenburg condemnatus sic appellasset, Notarius planè, qui instrumentum scripsit, poenâ exauætorationis mulctatus, seu Notariatûs Privilegiis exutus fuit. *Neque à Cæsare ad Papam, sic Erici Ducis Lauenburg. provocacionem*

tionem, quasi Fridericus nullo jure ad Electoratum Saxoniae admissus fuisset, ad Concilium Basileense factam, Imp. Sigismundus publico Edicto in Comitibus Ulmae habitis nullam declaravit, & hodie provocare ausus tanquam Caesareae jurisdictionis contemptor, centum auri puri marcis insuper, mulctatur: idcirco tantum in Judicio Aulico supplicatio, in Camerali vero revisio Actorum conceditur. Constat non bene id versum fuisse Abbati Creuzlingensi, quod adversus Petershusanum recurrens Curiam Romanam imploraverit; ideoque minus ad illius Nuntios Apostolicos Coloniae, Lucernae & Viennae cum amplissima delegatione residentes. Posterior est Praelatus Fabricius Serbellonus, Generalis Caesarei frater, post Cardinalem Camillum Merlinum Paulutium, nunc Legatum Ferrariensem.

VII. Jus monetæ cudendæ omnibus Statibus commune est, Jus verò concedendi alicui tale Privilegium cum Electoribus tantum communicatum est. De valore illius intrinseco vide ultimam ordinationem in Comitibus anno 1738. die 10. Sept. publicatam.

Jus denique Sacrorum, seu rerum ad cultum divinum externum spectantium per leges Imperii nondum decisarum; ad decisas enim tractandas sufficient Judicia Imperii. v. g. si quaeratur, an quis habuerit religionis suæ exercitium. Jus alienandi res Imperii, declarandi in bannum, suspendendi Status in Comitibus à voto & Sessione, creandi novum Electorem aut Statum.

TIUTLVS XXI.

De Juribus Majestatis Imperatori, & Electoribus tantum communibus.

Jura cum solis Electoribus communicata vel talia sunt de Jure seu juxta dispositionem Legum Imperii solorum Electorum consensu peragenda, ut est Jus deliberandi & statuendi de Imperii negotiis, quia Electores tanquam præcipui Imperatoris Consilarii, innerste Râthe, in partem sollicitudinis constituti, prudentia, consilioque provido Caesari adesse debent. Jus indicendi Comitia in Germania, quæ singulis decem annis ad minimum celebrari debent, aut medio etiam tempore, si necessarium fuerit. Jus concedendi Privilegia, in quibusdam v. g. Jus cudendi monetam, quia in eo promi-

promiscuè concedendo nimis liberales erant Imperatores. Habent illud plerique Status etiam mediati ex immemoriali consuetudine & per præscriptionem jam à tempore Ferdinandi I., superioritate enim territoriali hoc Regale non competit, quare illorum aliquis eò abutens, alii id locans aut vendens, cudens alias species quàm ipsi permissum, aut in Imperio concessum; vel nimiam copiam monetæ minutæ, aut alibi quàm in Civitatibus monetalibus, quarum duæ vel tres in quovis Circulo constitutæ sunt, ut eo facilius Varadini sex Probatores monetæ probitatem inquirere possint, aut falsam & nimium mixtam, aut si frangatur, ob materiam adulteratam debito pondere non observato, puniri solet poena etiam pecuniaria, & tam diu in Comitibus à Voto & Sessione suspendi, donec de omni damno illato satisfecerit; nec Jus semel amissum mediato unquam restitui.

Jus investiendi de feudis regalibus seu majoribus, non renovatione Investituræ, sed ipsorum feudorum collatione vacantium, vel per *resignationem*, dum Vasallus feudò se abdicat in gratiam Imperatoris, vel per *crimen feloniam* commissum, quo casu feudum ad Dominum redit, & penes eum manet, quousque descendentes delinquentis supersint, quibus deficientibus ad Agnatos devolvitur feudum, omnibus indistinctè concessum, non ad certam lineam restrictum, vel denique per *familie extinctionem*. Feuda verò non regalia seu minora, qualia sunt Nobilium immediatorum, solus concedere potest.

Jus vectigalia erigendi Ferd. II. anno 1623. consentientibus Electoribus Ant. Gunthero Oldenburgensi, in Visurgi fluvio concessum, Cameræ insuper Spirensi in vim Legis publicæ insinuari fecit, ut impofterum secundum illud pronuntiaret. Idem Jus confirmavit Ferd. III. anno 1643. & Instrumento Pacis inseruit, quamvis Lubecæ Civitas contra hujus art. 9. §. 2. protestaretur, imò Brema prætendens sibi quingentis & amplius annis competere privilegium protegendi stratam regiam Weseram ex utraque parte littoris à Civitate usque ad falsum mare, & huic novo telonio armis se opponens, non curatò mandatò paritorio in bannum declarata fuit, ist, ut habent verba, aus dem Frieden in Unfrieden gesetzt, und ihr Leib, Haab und Gut dem beflagten Theil und männiglich erlaubet worden, postea tamen Ratisbonæ rursus à banno absoluta est sub cautione de non amplius dictum Comitum in exactione vectigalis turban-

turbando. Regulariter autem, ut Imperator alicui concedere possit vectigal de novo instituere, vel antiquum augere aut prorogare etiam in terris hæreditariis, non sufficit consensus à majori tantum parte Electorum præstitus, aut etiam ab omnibus per Legatos, aut literas promotoriales seu commendatitias exquisitus, sed requiritur, ut unanimis Collegialis Novemvirorum per Legatos saltem congregatorum accesserit, & Status vicini, quorum etiam interest, auditi sint. Et ita solenniter id concessum fuit Civitati Ravenspurgensi pro refectione viarum. Item Jus concedendi immunitatem à vectigalibus Electorum ad Rhenum, quam plerumque largiebantur Cæsares vigore literarum promotorialium, *Krafft Beförderungs-Briefen*, cum exemptione à pergrandi telonio. Vel sunt talia de facto, seu contra expressam legum dispositionem, eo quod reverà cum omnibus Statibus sint communicata, & huc refertur: Jus conficiendi pacta Capitulationum, Jus belli & ea, quæ huc pertinent, Jus foederum, tale olim fuit Jus declarandi in bannum, sic Carolus V. anno 1546. Elect. Saxoniae, Joh. Frid. & Landgrav. Hassiae, Philippum, in Judicio Aulico solum, Maximil. II. Joh. Fridericum, Saxonem, factionis Grumbachianæ Protectorem 1566. Rud. II. Civitatem Donavverdensensem 1606. Ferd. II. Fridericum Palat. den Winter König, cum Belli-Ducibus Christiano Anhaltino, Jo. Georgio, Brandenburgico, & Georg. Frid. Hohenloico 1621. Duces item ambos Megapolitanos 1628. ob justam causam in bannum declararunt, etsi Electores eapropter non consulti, exterique omnes Status vehementer contradixissent; In Capitulatione postea Ferd. III. Electoralis consensus necessario requirebatur adhibendus, quâ clausula non contenti Status, gleich als kommete dem Kayser und denen Churfürsten allein zu über der Stände Leib, Leben, Haab und Gut zu erkennen, gravamina sua moverunt tempore Pacis Westphalicæ, sed lis remissa fuit in Instrum. Pacis art. 8. §. 3. ad proxima Comitia. Ita etiam Electores Bavar. & Colon. proscripti fuere in Aula Cæsarea à solo Josepho I. Collegio Electorali duntaxat accedente. Faber in der *Staats-Canzley* tom. II. §. 611. & Protestantibus aliquibus Principibus contra sententiam non quidem, sed modum procedendi. Integrum hoc negotium tandem in puncto banni post tot annorum lites decisum est in Capitulatione Caroli VI. art. 20., ubi statutum, ut Delinquens etiam certo & notoriè, concesso ipsi tempore ante litis contestationem

tionem, quo se præparare aut defendere possit, ad Judicium Camerale vel Aulicum vocandus sit, & super eo Processus tractati acta ad Imperii Comitia, missa, à Deputandis per Status ex tribus Imperii Collegiis, utriusque Religionis numero æqualibus, lecta & examinata ad Diætam referantur, ubi Status, si ita visum fuerit, Imperatoris consensum exquirent, quo accedente, nomine solius Cæsaris sententia banni super Accusato promulgabitur.

Est autem bannum Imperiale, *Reichs-Bann*, *Judicialis censura*, sicque differt ab indictione bellica solenni, utpote quæ non fit in subditos, uti sunt Status Imperii, sed inter pares seu æquales propriè locum habet, *quæ Violatoribus Pacis publicæ*, quales sunt Status intuitu religionis alios turbantes, aggredientes ex causa aliqua civili, collectas denegantes, citationibus & mandatis à summis Imperii Tribunalibus, Decretis obedientiam non præstantes, item Civitas aut Communitas Electori aut ipsius Legato ad Electionem Imperialem proficiscenti saluum conductum denegans. Et alius quiscunque privatus v. g. Dux bellicus invito Imperatore & Duce Circuli milites conscribens, *aqua, & igne interdicitur*, ejectione scilicet in exilium, *ita ut à nemine in Clientelam recipi queant*, sic Frid. Saxo-Gothanus, quod Grumbachium cum Sociis, qui Zobelium Episcop. Herbipolensem interfecerant, proscrip- tum scienter reciperet, ipse quoque in bannum incidit; Et nonnulli ut Archi-Dux Würtembergicus, Badensis, Comes à Lein- ingen, Civitates Francof. Aquisgr. Ulm. Memming. privilegium habent in protectionem recipiendi bannitos, id est, Personas pri- vatas, non Status: *bene tamen in rebus & persona ab omnibus offen- di*, als Vogel freye, die so frey sind als der Vogel in der Luft. Gol- dast. tom. 1. p. 238. Hinc quilibet sententiâ mortis in bannitum latâ, infamem (excepto Ecclesiasticô) impune occidere potest, bona mediata ad Fiscum, immediata verò ad Dominum territoria- lem rediguntur.

TITULUS XXII.

*De Juribus dependentibus in genere, & Juribus Regis
Rom. Vicariorum ac Electorum omnium in specie.*

Jura Imperii non Majestatica generaliter sunt privilegia uni, vel pluribus Imperii Civibus ab Imperatore solo sive etiam à Statibus in

in suam & Imperii utilitatem concessa, vel uni tantum propria, ut Regi Romanorum, vel singulis Imperii Ordinibus competentia, vel communia pluribus, ut omnibus Statibus, qualia sunt Jura Superioritatis territorialis, aut aliquibus, ut sunt Jura Vicariorum, Electorum sæcularium & Ecclesiasticorum.

Rex Roman., quia Princeps est vivente & regnante Imperatore electus, ut absentis & impediti Vicarius sit, & post mortem ejus indubitatus successor, consequenter Jus habet *primò*, ut vivo etiam Cæsare caput Imperii sit, Vicarium scilicet & secundarium, nam Majestas non semper independens est; *secundò*, ut Imperatore absente & impedito Imperium regat, & Imperatoria Jura, Jure quodammodo proprio, quod ab ipsa lege sit constitutus, exerceat, Palatino Elect. ita consentiente; sic Ferd. I. Rom. Rex Carolo V. Imper. sæpius ex Germania proficiscente Imperialem exercuit Jurisdictionem; *tertiò*, ut Imperatoris defuncti, nulla nova electione, aut coronatione præcedente Successor sit statim indubitatus, qua de re Regiæ Majestatis titulo condecoratus in suis insigniis Aquilam simplicem habet. Casu quo verò contingat illum eligi adhuc minorem, uti Josephum I. duodennem, obligatur promittere, se velle in casu mortis Imperatoris, antequam majorennis esset effectus, relinquere administrationem Imperii Vicariis sub suo nomine tantum.

Iisdem Vicariis, qui tempore Interregni Jus habent colligendi redditus & proventus, puta gratis, die Reichs-Renten und Einkünften umsonst einzusammeln, competit præterea I. Jus exercendi Judicia, unde & eorum nomine Judicium, non Aulicum, quia hoc post mortem Imperatoris à quo solo dependebat, illico clauditur, sed Camerale Wezlariense à Statibus simul pendens, nulla alia Commissionem expectanda continuatur, & commune eorum sigillum, sicut in Vicariatus Judicio, Vicariats-Regierung, in cujuslibet Aula erecto, adhibetur; Rothvilense verò in Suevia, Weingartense & alia Franconica, utpote Provincialia, quæ Jurisdictionem suam tantum exercent per Terras Vicariatus Palatini, nomine etiam illius solius, non Saxonis administrantur. Possunt & judicare in causis feudorum regalium de consuetudine saltem, quoniam facultas cognoscendi non offuscat merum Cæsaris splendorem in Investituræ solennitatibus conspicuum.

II. Jus & potestas præsentandi ad beneficia Ecclesiastica non jure primariarum precum, quod aliud est, & soli Imperatori reservatum, sic exercitium earum à Saxone an. 1657. factum Leopoldus Imp. confirmare noluit; sed potius vi reliquiarum antiqui Juris Ecclesiastici seu Patronatus v. g. in Capitulis, ubi Imperator defunctus oblitus est, aut neglexit nominare.

III. Jus investiendi de feudis minoribus, recipiendi jura-menta fidelitatis vice & nomine Sacri Imperii, ut si mortuo Vassallo annus petendæ Investituræ præfinitus ad finem decurreret tempore Vicariatus; secus de feudis Principum sive Sæcularibus, sive Ecclesiasticis, quæ sub prioribus in Aur. Bull. cap. 5. §. 1. exempli loco tantum adductis subintelliguntur, imprimis hodiè dum omnia per enssem conferuntur, ita ut jactura eorum, quæ Imperatori reservata sunt, non subeatur, quamvis terminus Vicariatu durante expiraret.

IV. Jus, quod passivum est, & restrictio quædam potestatis Vicariæ alienandi nullas res Imperii, aut obligandi juxta Aur. Bull. c. 5. Hinc de jure & propriè Vicariis plura jura non competunt, nisi quæ expressè ipsis tribuuntur, ibi specialiter recensita, inducentia exceptionem à potestate etiam speciali tantum, ita Jus investiendi de feudis regalibus ibi excipitur à Jure antea dato, Jus alienandi res Imperii à Jure colligendi redditus &c. Sicque generales non potestate sed solum ratione territorii tantam non habent, quantam Imperator, utpote non liberrimam, sed ad certos tantum casus restrictam facultatem.

Finitur Vicariorum administratio non statim per novi Cæsaris electionem, sed insuper requiritur, ut Electus in Germaniam advenerit, & juramento corporali Capitulationem confirmaverit, ubi interea nomine Imperii quidem non amplius, sed Regis noviter electi omnia fiunt, actaque verò & gesta à Vicariis interregni tempore dein in Protocolum redacta, plerumque confirmari solent.

Jam Electorum omnium Jura enumerabimus primum ex Epistola Baronis Boineburgii, qui primarius Minister Aulæ Moguntinæ, magnus sui temporis Publicista, & literarum Patronus erat, inedita Manuscripta ad Boeclerum, Professore Argentoratensem, qui, uti Commentarium in Hug. Grotium illi dicans petiit, exaratam notitiæ suæ Imperii lib. 6. cap. 2. inseri curavit.

Ea

Ea jura videlicet, quæ propria Electorum jure præcipui & loco eximii ipsis competentia, debitaque comprehenduntur Aureâ Bullâ, & usu continente, ac non interrupto, cui accedit succedanea Legum, Decretorum & Recessuum Imperii ordinatio. Singillatim autem eximia sunt

I. Quod semper totale, formale, solenne, indivisum, impermixtum, legale & perpetuum, per se subsistens, proprium & singulare Corpus & Collegium tam in Conventibus Imperii omnibus, quàm omni reliquo tempore extra Comitia & ad omnia negotia expedienda habeant, antiquissimum nempe & præeminens à reliquis Imperii Ordinibus distinctum, ob Privilegia & Jura specialia, & tale cui innixum stabile & efficax pactum unionis est.

II. Jus quot annis, & quoties volunt, se congregandi de negotiis non tantum privatis, sed & arduis publicam utilitatem concernentibus, wann der Zustand des Reichs und ihre Nothdurfft es erfordert, quamquàm Moguntinus hujusmodi Conventus celebrandos conscribere soleat ad requisitionem Cæsaris, qui iis per Legatos saltem interest.

III. Soli Jus habentes Cæsari suadere Comitia, rerum maximarum vel inter se, vel cum illo, præconsultationem (quò referuntur gravamina politica Protestantium Plenipotentiaris Cæsareis tempore Pacis Westphalicæ exhibita) minorum etiam definitionem facere possunt.

IV. Novem eorum Suffragia tantidem sunt, quanti in universo Imperii Senatu valere potest pars ferè dimidia Ordinum, qui faciunt Corpus totum in tria divisum Collegia, Electorum scilicet primum ac præcipuum, Principum & Civitatum.

V. In Aur. Bull. cap. 6. a. 6. Regibus æquiparantur, & usu Legibus accedente Reges & Reipublicæ eos literis tractant quàm Dominos Serenissimos, Legatos verò titulo Excellentia excipiunt; Cæsar ipse illos uti Regios tractat, licentiâ etiam aperiendi caput confidendi &c. Imo in actibus ad Curiam spectantibus præferuntur Regibus, puto, quia Ecclesiastici in similibus antecedunt Bohemum. Hac de prærogativa seu præcellentia, qua reliquos Principes & Imperii Status præcedunt, jam in Capitul. Car. VI. a. 3. n. 14. habetur, quòd Legati Electorales concurrentes (intelligo primarios) Regiis præcedentiam concedere debeant, nam & ipsi Electores extra eligendi actum, seu Archi-Officium constituti,

Majestatibus præsentibus cedunt; quod talem Legatum alius Elector etiam inferior præcedat, sic Legatus Bohemus sequi debet etiam inter Principes observatur, ut recenter planè creatus præferatur Legato antiquioris. Quod talis, Legatos Principum exterorum, Rerumpublicarum tam Belgicæ foederatæ quàm Venetæ Jus coronatorum Capitem, quia Regna possiderunt, & quasi possident, prætendentium, & in Aula Cæsarea & per totum Imperium præcedat; secus extra Germaniam v. g. in Gallia, quia tantum Legati Regii considerantur; quod tandem talis, primarius nempe, de quo nobis sermo est, Germaniæ Principi Regnanti, quamvis non absque magna contradictione, præferatur.

VI. Singuli Jus habent præsentandi in Judicio Camerali duos Assessores; dum alias integri Circuli nonnisi totidem constituent. In ordinariis Imperii deputationibus integrum, reale, separatumque Collegium efficiunt, quando Deputati Principes & Status omnes nonnisi unam Curiam formant. Soli separatim habent aliquid juris nomothetici, id est, possunt Legem pragmaticam condere sive Capitulationem, non electum tantum Imperatorem, sed omnes Status ligaturam. Tempore magni Interregni ob negligentiam reliquorum Statuum & permissionem soli & jure independenti nulla præcedente intimatione Cæsarem creare possunt. Inter Collegia tempore Diætæ Principem locum ordinis, authoritatisque tenent. Titulis amplissimis & majestate plenis etiam in Aurea Bulla ornantur, infra recensendis. Pro Investituris & confirmationibus Jurium suorum nihil in Aula Cæsareaolvere tenentur, ex liberalitate tamen honoris causâ summam florenorum aliquam titulô honorarii præstare solent. Electoratus tam Ecclesiastici quàm sæculares integri & indivisi manent Legum providentiâ, quando reliqui Principatus Primogeniturâ aliisque remediis opus habent. In Curia Imperiali & coram ipso Cæsare, uti ad mensam cum ipso sedentes, habent suos Baldachinos & Credentias. Soli gerunt Officia realem Reipublicæ gubernationem spectantia v. g. Archi-Cancellariatûs & Vicariatûs. Soli cum Cæsare prandent & coenant publice in sua quisque mensa æquali fèrmè apparatu, dum cæteri Principes adstantes spectant, & in separata mensa comedunt. Adversus eos, seu per eos, aut potius in eis, quod veluti membra sint Corporis Cæsarei, crimen læsæ

laesae Majestatis committitur. Aur. Bull. c. 24. §. 1. Dignitas Electoralis saltem saecularis est haereditaria; Et Ecclesiastica plane transmissibilis est ad Successores, Coadjutores nempe. Electoratus a ditione dependet, id est, quod possidens terram Electoralem intuitu ipsius censeatur Elector, qui denique difficulter & constituitur, & deponitur: reliqua jura de eorum eminentia jam hinc inde recensivimus.

Quia tamen aliqua, quasi revera non competentia, instar praetensionum tantum ab aliis Statibus bene admodum in dubium vocantur, videamus, qualia sint praecipua in Aurea Bulla contenta.

I. Igitur appellantur in cap. ult. & cap. 3. §. ult. Decus Imperii, Illustres Principes, Electores, per quos coepit, & in quibus consistit Imperatoria Celsitudo; palmites Imperiales, septem candelabra lucentia in unitate spiritus septiformis; latera Imperii, & columnae, quae sacrum aedificium circumspectae prudentiae pietate sustentant; membra Corporis Caesarei, oberste und allernachste Glieder des H. R. Reichs.

II. In celebratione Curiae Imperialis eundo, sedendo, vel stando nullus alius Princeps, cujuscunque Status, dignitatis, praeminentiae vel conditionis existat, Electoribus nullatenus praefertur, Imperatorem soli eligunt solemnitatibus praescriptis, prudentia consilioque Caesari adfunt. providentia Orbi fluctuanti subveniunt, Caesareae sublimitati assistunt, tanquam in partem sollicitudinis constituti. Cap. 6. 7. §. 1. 6. 9. 30. 34.

III. Cunctis auri & argenti fodinis, stanni, cupri, ferri, plumbi, & cujuscunque metalli, mineris aut salis jure fruuntur inventis, & frui possunt inveniendis, quod Jus nunc ad quemvis Statum vi superioritatis territorialis pertinet, potestatem recipiendi Judaeos habent, quae hodie etiam aliis Dominis Territorialibus regalia habentibus competit: percipiendi telonia seu vectigalia de praeterito indicta &c.

IV. Absque ullo superiori consensu quibusque quaevis vendere aut emere possunt sub conditione consueta ut libera pro liberis, feudalia pro feudalibus, Allodialia pro Allodialibus comparentur aut alienentur. Nemini demum subditos Electorum pro quavis causa ad quodcunque Tribunal extraneum evocare licet, non supposito casu protractae, vel penitus denegatae Justitiae, sua natura

naturâ ad Judicium Camerale pertinente. Et hoc Jus de non evocando respicit primam instantiam, nam ante omnia subditi conveniendi sunt coram Magistratu ordinario aut Domino territoriali, nec regulariter statim per saltum Tribunal Aulicum aut Wezlarie adiri potest; nec ab eorum sententiis provocatio datur, quod Jus de non appellando illimitatum ad nullam causam, summamque restrictum Electoribus debetur, quamvis Treviren. & Coloniensis eo non utantur.

Duplex quoque unio eos inter obtinet, una *generalis* seu *communis*, inter sex antiquos diversis temporibus inita, ac renovata, die Churfürstlich gemeine Vereinigung, sic primum facta fuit juris electivi defendendi causa contra Papam Bened. XII. qui id ipsis disputabat, contra Hussitas, quorum neglectu per Wencesl. Imp. magnum periculum Imperio imminere videbatur; item occasione dissidii inter Eugen. Pont. & Concilium Basileense, unde Schisma in Ecclesia metuebatur, dein eadem unio confirmata fuit sub Frid. III. Imp. sub Maximiliano repetita, & in Comitibus Wormal. sub Carolo V. extensa; postea iterum Pragæ sub Ferd. III. renovata, ubi Joh. Georg. Saxo, Collegii Electoralis Senior, actum moderatus est, & exegit à reliquis, ut juramento quod & ipse ultimo loco præstitit, se obstringerent, quod perfecta & mutua amicitia eos inter servata, invicem se defendere, de controversia orta judicare, & judicio habito sine appellatione acquiescere, propter necessitatem publicam à Moguntino vocati convenire, communicatis consiliis in Comitibus agere, curare, ut Imperator Capitulationem observet, cavere, ut Imperium ne imminuatur, cujusque hostem pro tali habere nec recipere, hæredes & successores reliquorum reversalibus datis in unionem accire (eapropter & statim Frid. Wilh. Elector Brandenburgicus, solenniter Dresdæ à Saxone legitur fuisse receptus) ad instantiam ab uno factam vel Francofurti, vel Moguntiae, vel Fuldæ, vel Gelnhusæ, vel in Persona, vel per Legatos comparere velint, non tamen impediti obligatione, quam profitentur, Imperio & Papæ obstricti.

Specialis altera seu Rhenana, die sonderbahre Churfürstlich Rheinische Vereinigung, sic dicta, quia anno 1519. inter Electores ad Rhenum, Mogunt. nempe, Trevir. Colon. & Palat Vesaliae ad Rhenum, eo quod mortuo Maxim. I. Imp. Francisci Valesii preces minis mixtas pro dignitate Imperiali consequenda metuebant,

inita

inita fuerit, primum temporaria quousque interregnum duraret, dein perpetua effecta.

TITULUS XXIII.

*De Juribus, quæ competunt omnibus Electoribus
Ecclesiasticis, & singulis eorum.*

Quilibet Archi-Cancellarius est, & stylo Curiae Nepotes, sicut saeculares Avunculi, ab Imperatore appellantur in benevolentiae signum. Sic legimus, quod jam Senatus, Populusque Romanus Ministros suos Patricia praeditos dignitate, Patres, Rectores Provinciarum, Fratres, Praefectos Urbis & Juris-Consultos, amicos suos dixerint. Et actu Rex Galliae Pares Regni, item Mareschallos, *Pairs & Marechaux de France, ses cousins*, Hispanus *los Grandes de Espana, sus Primos* appellant. Nostri Jus habent votandi, eligendi, eaque omnia faciendi, quæ non Ordinis, sed Jurisdictionis sunt, licet nondum à Papa pallio accepto infulati & confirmati sint, modo legalis electio aut postulatio praecesserit; nam ad talia sufficit eos Archi-Officiales Principes esse, imo de usu & observantia, etsi necdum ab Imperatore investiti sint: ita Wichvoldus electus Archi-Episc. Colon. in Collegio septemvirali, electioni Alberti Imp. interfuit, quod idem anno 1611. contigit; Praeterea graviter delinquentes, regalibus quidem privantur, quoad Personam tamen etiam Proscripti non laeduntur, & jus habent occupandi feuda Imperii in Archi-Episcopatibus sita & vacantia, sive mortuis Vasallis, sive proscriptis.

De omnibus transgredimur ad singulos, & quidem ad *Moguntinum*, qui primum habet Electoratum, nemine contradicente, ne Rege quidem Bohemiae, etsi caput unctum sit, quia ad Collegium Electorale, cujus ille Decanus est, Obrister Churfürst, readmissus Rex Josephus cavit antigrapho seu reversalibus, se illi primum locum non velle disputare. Dirigit electionem juxta praescriptionem Aureae Bullae; Solus habet jus Co-Electores Collegas suas convocandi ad diem à se indictam pro actu electorio, aut Diæ-tis Electoralibus & Collegialibus seu Comitibus, ideoque, cum tale Jus Directorii annexum sit Officio Archi-Cancellarii, Capitulum Moguntinum excluditur Archi-Episcopo forsan mortuo. Eorum
O
jusju-

jusjurandum excipiendi, propositionem faciendi, suffragia colligendi, concludendi, & decretum electionis pronunciandi, Capitulationem conficiendi, seu potius concipiendi, quia in ea perficienda reliqui concurrant, necesse est; tanquam Archi-Cancellarius per Germaniam & omne id, quod est Ditionis Imperii, subscribit plerumque per suum Imperii Vice-Cancellarium, subsignat Decreta, actaque in Comitibus & Conventibus, aut extra Diætas, aliaque Imperii nomine publicanda. Asservat mediantibus scilicet Archivariis & depositariis sigilla Imperatoria, chartas, Archivum, non Aulicum, quod in loco Consilii Aulici seu residentiae Cæsareæ habetur, & Moguntino tantum quoad constitutionem Officialium subest ad illud ordinandorum; nec Camerale, quod Judicii acta & privata Statuum simul exhibens Wezlariae depositum est, sed primarium, in quo Acta publica Imperii, Leges, Constitutiones ac Recessus notantur, antea valde neglectum, demum à Maximil. I. Imp. in meliorem ordinem redactum. Custodit matriculas, monumenta & documenta varia, etiam rerum Italicarum expeditionem per Vice-Cancellarium administrans; Secundus à Cæsare in Comitibus, aliisque Conventibus omni tempore locoque Directorium habet, solus in propositione comitali loquitur, & Cæsari nomine omnium Statuum respondet; Solus in Aula Cæsarea Ministrum, Vicarium seu Vice-Cancellarium pro libitu constituit, & sibi & Cæsari Sacramenti religione adstrictum, cujus est sigilla Imperii majus & medium asservare, literas justitiæ & gratiæ, item Decreta Imperatoria una cum Referendariis subscribere, omnia Imperii negotia tractare, in feudorum majorum investituris sub throno Cæsareo factis propositionem eloquenter facere, Votum in Judicio Aulico & Sessionem, si absit Consiliario Seniori permittere, omnibus Officialibus Aulicæ Cancellariæ Imperialis, sibi subditis taxas & sportulas pro expeditionibus v. g. nobilitationum, veniæ ætatis concessionum &c. exsolutas, Salariorum loco concedere. Solus omni tempore extra Conventus literas ab Imperatore accipit, damit die Churfürstliche Gutachten morgen eingefordert und eingeholet werden. Est Protector & Director supremus Postarum, unde & solius Ministris secretioribus immunitas à vectigalis literarum solutione debetur. Solus ausschreibender Churfürst und Director im Chur-Rheinischen Creys. Tempore Interregni cum Vicariis Reipublicæ invigilat præcipue. Cancellariæ

riæ Cameralis Rector est in ea ultimum Votum habens, ac Visitator perpetuus, constituens in ea, sicut in Cæsarea Aurica, Officiales majores, administratorem, den Cankley-Berwalter, Protonotarios &c. Electorum Ordinumque Principum etiam exterorum Legati ac Deputati in Comitibus aliisque Conventibus adventantes Moguntino soli se sistunt, atque mandatis & literis Credentialibus ab ipsis in Persona, & non jam per Secretarium exhibitis, quæ autentica & originalia iterum reddit, retentâ solum copia ad acta, reponendâ, desuper expetunt testationes seu schedulas, in quibus iste, quod hoc vel illo die se legitimaverint, attestatur. Legatus verò Moguntinus, Principali fortassis mortuo, aut aliter impedito, quia nec Saxoni, eo quod pactum initum anno 1529. reliqui non agnoscant, nec Trevirensi, etsi alias juxta unionem Electoralem, item vi legum Imperii, vices Moguntini v. g. in revisione Cameræ peragenda proximus subeat, nec Coloniensi, quod sua cum Trevirensi alternatio hac in re nihil probet, directorium prætendentibus res sit adjudicata, satis fecisse videtur, si coram Commissariis Cæsareis se legitimaverit; negotio enim hoc ita deciso Legati Electorales cum Principibus, etsi primum Credentialium exhibitionem sibi fieri petentes Curiae aditum, ne Legatus Heüvelius eandem negans intraret, Satellitibus planè munirent, contentos se dein præbere. Coram ipso solo reservationes, protestationes, denunciationes, requisitiones fiunt, eique soli Statuum memorialia, desideria, commonitoria, supplicationes, postulata porriguntur. Solus decernit & intimat revisiones; Interessatum verò, quod Judex in propria causa non judicet, Trevirensis supplet. Solius Cancellarius & Secretarius sitzen über den Tisch mitten im Saal bey Vortrag und Abschied des Reichs-Tags, wie auch in dem Churfürstlichen Collegio. Habet Jus de non provocando seu non appellando, in viridi autem usu, quia eo non adeo utitur. Jus res Imperii à Cæsare oppignoratas reluendi, die Reichs-Pfandschaften einzulösen, attamen hoc, etsi contra naturam pignoris sit, ne reluatur Hugo. Grot. lib. 2. cap. 4. §. ultim. quia juxta communiolem sententiam tali juri nullo unquam tempore præscribi potest. Planè sublatum est in gratiam imprimis Protestantium, qui plures hujusmodi Terras possident. Instrument. Pacis art. 5. §. 26. Privilegium à Sigismundo, Imperatore, concessum, & à Carolo V. confirmatum anno 1521., vi cujus pacto Confraternitatis Saxonem

xonem inter, Hassum & Brandenburgicum inito, ut in familiae sine hæredibus deficientis bona & terras, reliquæ superstites succederent, non obstante cautum est, ut feuda familiae Hassiacæ, si ea defectura esset, non ad Confratres perveniant, sed ad Dominum directum Moguntinum redeant. Uti & aliud ab Imperat. Maximil. I. datum, vom Angriff der Ubelthäter in alieno territorio. Habet demum Officiales suos hæreditarios, Mareschallum, Hassiæ Landgravium, cujus Sub-Officialis est Comes ab Heussenstein, Dapiferum Princ. Palatino - Veldentinum, aut illius loco Nobilem à Greiffenklaui in Vollrath, Pincernam antea Com. à Spanheim, nunc Schoenbornium, illius loco Cronbergium; Camerarium Com. à Stolberg, illius loco Nobil. à Metternich in Winnenberg Beilstein.

Trevirensis est Archi-Cancellarius per Galliam Belgicam, scilicet cujus Primas olim audivit, & Regnum Arelatense, Burgundicum dictum, dans primum votum in electione Imperatoris, sedens loco stabili ex opposito versus Cæsaris præsentis faciem. Privilegium de non provocando non exercet, sed si summa mille florenos excedat, appellationem, sicut Coloniensis, à sententiis in petitorio latis concedit, quia nullum Judicium revisorium necessario requisitum instituit, quod subditi non adeo bene stantes, aliunde onerati sint. Officiales habet Marescial. Com. ab Eltz, Truckseffium Bar. de Leyen, Camerar. Bar. de Kesselftad, Pinc. Nobil. de Schmidberg.

Coloniensis est Archi-Cancellarius per Italiam, quamvis quasi titulum solum obtineat, nam expeditiones omnes à Moguntino fiunt, posito, quod Imperator non commoretur trans Alpes seu apud Italos, quia alias jura salva forent, & non censerentur ammissa non usu ob deficientiam solius occasionis. Secundo loco votum profert; Imperatorem interdum, alternativè scilicet cum Moguntino, coronat, in sua Dioecesi, Provincia & Italia sedet in Cæsaris latere dextro, hinc cum Carolus V. Imp. Augustæ Vind. Regem Ferd. I. inter & Campegium, Card. à latere Nuncium incedere vellet, illico, quod hoc contra dispositionem Aur. Bull. c. 3. §. 2. fuisset, Moguntinus & Coloniensis, Electores, contradixere. Subditos suos à Rotvvilensi, alioque externo Judicio tam in realibus, quam in personalibus actionibus exemptos habet, gaudens insuper privilegiò de non appellando illimitato. Potentior est cæteris Ecclesiasticis, quia præter Electoratum possidet partem

partem Angariæ, & Westphaliæ collatam partim munificentia Frid. I. Barbar. postquam Henricus Leo Saxoniae, Bavariaeque Dux in bannum declaratus feuda ammiserat, partim etiam venditione omnium pertinentiarum cum jure Principaliariatus seu Generaliatus Rhenum inter & Visurgim à Godefrido, Com. Arnbergico, Cunoni Administratori facta, transmissam. Hæreditarius ipsius Pincerna est Princeps Arnbergicus, Dapifer Com. à Manderscheid; Marefciallus Com. à Salm, Camerarius Eques de Frens. Cæterum notatū dignum, ut jam memoravi, quod hic Electoratus Coloniensis jam ultra centum & quingaginta annos sit in familia Bavarica, quare discant alia Capitula non facile Principes ex Prosapiis potentioribus in Præsules & Antistites eligendos esse, cum tales per factiones suas Dignitates efficere soleant quasi hæreditarias.

TITULUS XXIV.

De Juribus competentibus omnibus Electoribus sæcularibus, & singulis eorum.

Cum cæteris Co-Electoribus & Sæculares virtute Principatum in electione Imperatoris Jus Voti & Sessionis habent, hinc, quia ipsis jus suffragandi & alia regalia adhærent, eorum successoribus statim illud cum administratione omnium aliarum Ditionum competit, decimo octavo ætatis anno completo, etiam si investiturâ necdum fuerint confirmati, sic Christianus Elect. Saxoniae anno 1586., Joachim. & Frid. Wilhelm. Brandenburgici 1598. & 1641. antequam investiti essent, actus Electorales peregerunt, imo, quod magis est Joh. Georg. II. Saxo, & hodiernus Bavarus Vicariatū functi fuere; Jure non quidem *Electiois* quæ Ecclesiasticis defertur, sed *successionis*, vñ cujus *Primogenitus*, seu primo loco natus *naturalis & legitimus simul*, non legitimatus sive per subsequens Matrimonium, sive per Rescriptum Principis, *Lai-cus* qua de re à Clerico succedere volente habitus clericalis deponendus esset, etsi Protestantes soleant esse Episcopatum Administratores, *prudens*, non mente captus, fatuus, cæcus, mutus, surdus, qualis ipso jure inhabilis est, si verò talis defectus notabilis jam confirmato supervenerit, Administrator concedendus erit:

erit: alias simplici tantum corporis deformitate laborans, aut ingenio aliquantum hebes privari non potest, nisi ipsemet consentiat, sic Frid. Elect. Brandenburgicus filium Johannem nonnisi consentientem & precibus adegit, ut Friderico ætate proximo, ingenio ad res gerendas aptiore & alacriore, prædito jura primogenituræ in Lege naturali, Gentium & divina fundata cederet; *illud*, jus nempe, *adquirat*, & quamvis etiam ante Patrem moriatur, ad filium suum natu majorem, si quem habet, transmittit Avi successionem, eo quod Jus primogenituræ, si non est cessibile absolute, forsitan in præjudicium tertii, sit tamen transmissibile proprio fratre, & respectivo Patruo cæterisque exclusis, qui defectum ætatis Patientis, seu Impuberis, infra decem & octo ætatis annos, quibus completis eodem tempore reliquis Ditionibus non expectato 25. præerit, constituti Tutores ac Administratores tanquam Seniores Agnati erunt, alio Tutore per Testatorem non dato, hinc patet, talem Tutelam testamentariam tot exemplis jam confirmatam locum habere, nam, etsi tempore Aureæ Bullæ nondum in usu erat, est tamen per Jus civile Romanum in Germaniam quasi introducta, ita ut Electores reverà Extraneum, si proximus Agnatus corruptorum esset morum, sicque minorennis vitæ insidias structurus præsumi posset, testamento Tutorem dare possunt, quia Lex omnis & natura & civilis Patribus secluso etiam periculo, hoc Jus concedit, ut, cum mortui amplius liberos juvare non possint, iis saltem superstites morientes consulant ac prospiciant; Et sæpius accidit, quod provisio hominis tollat provisionem legis, ultrò quod alias videretur deterioris multò conditionis Elector, quàm reliqui Status, ac alius quiscunque Privatus, dum in Aur. Bull. c. 7. principaliter non de tutela, sed de successionem agitur.

Linea verò Electorali descendente extincta, seu Electore sine liberis, fratribus, indeque natis Nepotibus mortuo, Electoratus, Imperatore ita cum Collegio Electorali, ad quod & de erigendo, & de jam erecto simul providere spectat, disponente, deveniet ad Agnatos non ætate, sed lineâ Seniores, seu non gradu, sed lineâ proximos, cum Successio linealis illius sit indolis, ut non prius ab aliqua linea recedatur, donec sit finita vigore Aureæ Bullæ aliarumque Imperii Legum fundamentalium, & consuetudinis tam in Imperio quàm extra illud in Regnis & Principatibus receptæ. Apparet hoc singulariter ex Bullis Caroli IV. & Sigismundi,

mundi, Impp. Domui Saxonicae & Palatinae concessis, & eapropter Carolo, Elect. Palatino Simerensi ultimo defuncto, Successionis Jus contra Leop. Ludov. Veldentinum adjudicatum fuerat Philippo Wilh. Neoburgico, cui ultimo etiam penitus extincto successit hodiernus Sultzbacensis. Eadem Primogeniti successio obtinet etiam in Regno Bohemiae, praecipue quod hoc non amplius electitium, sed ex integro successivum & haereditarium effectum sit.

Si autem contingeret nasci gemellos, & ex Obstetricis incuria non certo constet, qui prior utero exiverit, rectius uterque admittetur ad Electoratum; An vero unus idemque duos Electoratus habere possit, multum ambigitur, quod pauciores, numero incompleto, salutis Imperii ac tranquillitati, invigilare non sufficerent. Pater autem & filius, uti & duo fratres, quod in eodem Collegio eligere valeant, sicut crebrius contigit, dubium nullum est.

Inter Saeculares Rex Bohemiae, quia unctus & coronatus est, primus eminet, tanquam verus & legitimus Imperii Status, Theutonicus (Wenceslaus enim Monoculus tantum Patre Primislao Slavi, Matre Constantia Hungarus fuerat) & Archi-Pincerna, Mund: Schenk, habens Votum & Sessionem sive reliqui con-sive discordent; hinc in electione Maximiliani I. non Vocato, transactione solemni habita, cautum est sub poena quingentarum marcarum auri puri, ne imposterum excluderetur; & merum privilegium est honorarium per Ottocarum, Regem, a Frid. II. Imp. obtentum, quo majoris commoditatis gratia Imperatoris Aulae se ad sociare non obligatur, nec in Comitibus comparere, nisi haec Bambergae aut Merseburgi celebrarentur: quamobrem anno 1708. die 7. Sept. nec Legato Moguntino Introductore, aut locum novum assignante; sicut cum nono Hannoverano factum erat, sed absque omni caeremonia in Collegium readmittebatur.

Regnum Bohemicum electitium Proceres voluerunt aliquando, debellato autem Friderico Palatino electo in pugna Pragensi, auf dem weissen Berg, controversiam hanc ferro & armis decidente, successivum absolute haereditarium effectum est etiam pro faemina, partim quia Privilegia Caroli IV., Uladislai & Ferdinandi I. Regum Bohemis data, restricta sunt ad casum deficientium & Mascululorum & faeminarum, partim quia ibi dicitur ab antiquo competere

petere Jus eligendi deficientibus masculis & faeminis, ergo. Sic ipse Ferdinandus I. fatebatur se per uxorem suam Annam Ludovici ultimi Hung. & Bohem. Regis ad Mohacz succumbentis Sorem ad utrumque Regnum pervenisse. Et actu, Gallis prius ex illa Urbe primaria, & toto Regno feliciter ejectis, Augustissima Imperatrix, MARIA THERESIA, senior superstes filia Caroli VI. quondam piissimæ mem. Cæsaris, Rex regnat coronata. Nec tamen ex anteriori capite, quamvis admittamus, quod Anna Austriaca nupta Philippo II. Hispaniarum Regi in favorem Ferdinandi II. Imp. ipsiusque descendendum masculorum tantum reverà jure potuerit renunciare Bohemiæ, non jam dico ex hoc Philippus V. Andegavenfis unquam quid prætendere valuit, quia nec Hispaniarum adeo legitimus erat Possessor ex Testamento falso primum Parisiis condito, & Monarchiæ Legibus, Pactis familiæ duos inter ramos Austriacos, tantisque abdicationibus solennibus directè adverso vocatus; ideoque minus illius mortui filii Ferdinandus, Carolus, Philippus & Ludovicus, eo quod tale quisque adipiscatur Jus, qualem induit Personam; qua de re placuit mentionem facere, ne memoriâ excidant primordia translationis Monarchiæ Hispanicæ in Borbonios, qui nihilominus plura disputare audent quotidie, dum omni ævo verum manet: „A peine Charles II. „Roy d’Espagne eut - il expiré, qu’on produisoit un Testament forgé par des artifices extraordinaires, qui appelloit a la succession „de Royaumes, Duches & Principeautes de l’Espagne, non pas „un Parent incontestable du meme nom, & en meme tems l’Ainé „de la Famille, mais un Allié agé de Suize ans, né d’une femme, „excluse de toutes pretensions, & cela malgré la foi juree, de la „Paix & des Traites; malgré la disposition precedente du Pere & „des Ayeuls, & le droit d’ainesse dans un pareil degré, qui selon „les loix d’Espagne devoit succeder a la ligne masculine, qui seroit „eteinte, malgré l’affinité la plus proche du coté des femmes, & ce „qui semble etre le principal, malgré la tranquillité de toute „l’Europe: ce qui prouve tant en general, qu’en particulier, que „la Couronne d’Espagne ne devoit pas echoir a Philippe de Bourbon Duc d’Anjou, mais a Leopold d’Autriche Empereur des Romains. Voyez en l’eclaircissement au Theatre du Monde Part. „I. pag. 3.” Porro nulla Bohemiæ Persona cujuscunque conditionis, in quacunque causa extra Regnum, & Regalis Curiae Judicium vocari

vocari potest, nisi causa feudalís vertatur, aut testimonii dicendi gratia. Et in quantum ad hoc Jus de non evocando nunquam Regi fuit mota controversia, quippe qui privilegium hoc semper factum, tectumque conservavit, supremo provocationum Senatu in Metropoli constituto.

Investituram suam denique accipit in Regni finibus, aut locis à Regno suo quindecim ad summum milliaribus Alemannicis distantibus; à readmissionis tempore usque redactus est in matriculam sub certa taxa, in specie ad 300. florenos pro Cameræ sustentatione quot annis solvendos, adque alias collectas & onera, ad quæ, sicut cæteri, nullâ amplius protestatione facta, præstanda se obligavit.

Bavarus originem ducit à Comitibus de Wittlsbach cum Palatino seu linea Rudolphina, cui seniori Wilhelminâ primum solum alternanti, Carolus IV. Electoratum planè adjudicavit, dein verò, cum Fridericus, Ex-Rex, ob Bohemiæ Coronam ambitam in bannum Imperii incideret, iterum adeptus fuit, & Maximiliano I. Bavarò, seu Lineæ junioris, cum repetenti à Ferdinando II. Imp. in Comitibus Ratisbonensibus (etsi Saxo & Brandenburgicus vehementer contradicerent, mox tamen & ipsi consentientes) concessus una cum Archi-Dapiferatu, ita tamen, ut hac extincta, rediret ad Lineam veteriorem, in cujus favorem urgentibus ita Pacis Westphaliæ Sociis, octavus novus constitutus fuit. Quartum in electione votum habet, pomum Imperiale aureum gestat, & Director est Circuli Bavarici alternis vicibus cum Salisburgensi Archi-Episcopo.

Saxonis Electoratus variè de familia in familiam translatus ab initio fuerat Luneburgicæ, Com. Supplinburgicorum, veterum Ducum Baviaræ, Principum Anhaltinorum, deinde Com. Wettinensium, seu Misniæ Marchionum, in quorum Linea Albertina adhuc hodie floret & subsistit, postquam ab Ernestina seniori translatus fuit in Persona Joh. Friderici banniti ad Mauritium fratrem Augustum ac reliquos Descendentes. Archi-Mareschallus est, in expeditionibus ubi Imperator intervenit, aut dum solenniter Urbem ingreditur, aciem ducens, & vexillum majus gestans, Ordines instruit, buccinatorum, deren Trompetern, Judex & Patronus, in Comitibus ac Processionibus Imperatori gladium evaginatum strictumque in altum porrectum in peculiaris Majestatis

symbolum, & intuitu administrandæ justitiæ præfert. Subditis quibus justitiam non denegavit, aut malitiosè protraxit, à sententiis suis interlocutoriis, aut definitivis seu præceptis appellare ad aliud Tribunal non licet, nec eos ad aliud Judicium extra Territorium evocare, quod Privilegium etiam ad cæteros singulos Domus Saxonicae Ducatus Ditionesque ad sylvam usque Thuringicam à pluribus Imperatoribus, quia Judicia omnium optima in Saxonia sunt constituta, confirmatum extenditur. Præterea Comitibus, quorum absente Moguntino Director est, durantibus habet Jurisdictionem in familias Electorum & Principum tam in Civilibus quàm Criminalibus, Jus sigillandi bona Legatorum mortuorum, Jus taxandi, & leges annonarias ferendi, jam à Frid. III. accepit expectativam in Ducatus Juliae, Cliviae & Montium, habet pactum Confraternitatis cum Brandenburgico & Hassio, unionem hæreditariam cum Bohemia. Quando in Diæta de negotio religionis tractatur, Corporis à Protestantibus separatim formati, quia eos inter à primordio jam confirmationis primus fuit, & Jus directionis sæpius exercuit, ut in Protestatione Evangelicorum contra decretum Spirense, in exhibitione Confessionis Augustanae, in foedere Smalcaldico, transactione Passaviensi, Pace religiosa, Conventu Lipsiensi &c. Director adhuc est, quamvis ad Romano-Catholicam & Apostolicam religionem rediverit, hac tamen conditione, ut Legatus ad hoc directorium peragendum à se missus instructionem suam accipiat à Regimine Dresdensi, non amplius Duce Weissenfelsensi, quia hic sine prole tribus abhinc mensibus ad Patres abiit, sed alio proximo Agnato concurrente.

Brandenburgicus est Imperii Archi-Camerarius, loco clavis, quam olim ut Archi-Cubicularius habebat, sceptrum gerit. Solus accepit privilegium de non appellando illimitatum ab Imperat. Leopoldo, anno 1702. in possessorio, in petitorio autem usque ad summam duorum millium & quingentorum Rhenensium, adeoque non simpliciter, nec ad terras, quas extra Electoratum possidet, neque ad reliquos Marggravios spectans. Archi-Officium suum dum peragit, Imperatori argenteam pelvim, & manutergium ad lavandum offert. Habet Advocatiam in Abbatiam Quedlinburgensem emtionis titulo à Saxone adquisitam; Patronus est, & Protector Fabrorum & Ahenariorum, des Ressler Handwercks, Juris quod prætendit ex quodam Frid. III. Imp. privilegio, instituendi vecti-

veftigalia, augendi & prorogandi, quodve hodie nemo poteft ni-
fi Imperatoris & Electorum unanimi Collegiali confenfu, confir-
mationem petenti à Jofepho Imp. ea, cum Palatinus cum Brunsvi-
cenfi contradiceret, denegata fuit.

Palatinus penultimus eft, pro insignibus Coronam auream à
Ferd. III. Imp. acceperat tanquam Archi-Thesaurarius. Imperio
vacante Vicarius eft alternativè cum Bavaro in partibus Rheni &
Sueviæ, Jurisque Franconici. Ex antiqua confuetudine, quâ
olim jam Imperatores coram Comitibus & Palatii Præfectis con-
venti fe fiftere dignabantur, circa caufas civiles pecuniariasque
ex contractu aliove modo ortis Cæfar accusatus Palatino vi Judicii,
quod dignitati fuæ annexum eft, & refervatum, judicanti in Cu-
ria Imperiali, id eft Aula Cæfareæ, Refidentia feu ordinaria Sede
præfens respondere tenetur, eodem modo quo v. gr. Saxo coram
Curia Lipfienfi agit & convenitur, item Rex Galliæ coram Parla-
mento Parifienfi. Bodin. de Rep. lib. 1. c. 8. §. 104. pag. 163. uti
& Germaniæ Proceres vigore Auftegarum coram Confiliariis fuis;
Et hodie adhuc, quia, etfi à longo tempore ultra sæculum & me-
dium, cafu haud ullò emergente, hoc Judicium non exercuerit,
ad Jus & Privilegium amittendum folus non ufus negativus non fuf-
ficit, fi interea non fuit utendi occasio. Dixi *Cæfar*, non etiam
Rex Rom. nec Imperatrix, quia hi Imperatoris fubjacent Judicio,
etiamfi ipfemet eam accuset, nam tunc, ut alii Principes cum Uxo-
ribus fuis facere folent, per Commiffarios, quibus juramentum
remittit, eam judicabit. Dixi *circa civiles &c.* quia in caufis feu-
dalibus juxta decifionem 8. feud. 55. quæ in Jure publico nostro
nullibi correctæ eft; imo per constitutionem Frid. Imp. fæctiori-
bus feudalibus fub titulo *Pacis Constantiæ compofita* connexam,
confirmata, Imperator, ut Imperii membrum, confideratus, eò-
dem modo ut reliqui Status judicatur, & quidem circa feuda re-
galia in Aulico, circa non regalia in Camerali Judicio.

Tam in fuo Territorio, quam in aliis locis Palatinatui vici-
nis habet Jus Wildfangiatûs, feu homines illegitimè natos aliosque
in terris fuis fponfe adventitios, fixo ibidem domicilio, nec anni
fpatio à Domino quodam vindicatos, jure perantiquo in numerum
hominum propriorum recipiendi, & à cooptatis cenfum corpo-
ris annuum, collectas, aliaque onera exigendi. Jus Coelibum,
deren Hagenftolken, das ift, innerlich stolzer Männern, die ungezwungen,
bloß,

bloß, weil es ihnen also behaget, sich nicht verheurathen, (qualem me, Hercle, diu permanfurum haud promitto) extra Conjugium sine Parente & prole, fratribus aut indotatis sororibus mortuorum hæreditatem Fisco adjudicandi, ideoque Jus coelibatus seu Hageftolziatus nuncupatur, fortassis ad normam Juris Albinagii in Gallia, vi cujus alienigenorum defunctorum bona confiscantur. Jus item cogendi quoscunque ad arma induenda, cūque hoc Carolus Ludovic. Palat. præprimis, ut in terris quas desertas invenit & incultas, præter bonam œconomiam etiam aliorum Incolarum attractione se sustinere posset, exerceret, Moguntinus cum Sociis vicinis contradixit scripturis primum per Boeclerum, cui respondit Boeckelmannus, dein armis, donec hæc controversia à Judicibus Compromissariis per laudum Heilbrunæ terminata fuisset cum alia, ut scilicet Jus conducendi, durch die Ober-Gravsschafft Rachenelenbogen von der Berg Straß an bis gegen Franchfurt, wie auch durch die Marggravsschafft Baden bis gegen Pforckheim in transitu Principum, Personarum illustrium, Copiarum Pedestrium & Equestrium, Mercatorum ad solemnes nundinas tendentium, Judæorum, Zingarorum per viam Regiam conducendorum retineret. Ex Privilegio quoque Ruperti Imp. est Patronus Fabrorum ærariorum & cuprariorum in partibus Rheni, in tractu verò Alfatiae hoc Jus Nobilibus de Ratsamshausen in certis verò Franciæ Orientalis seu Franconiae locis subfeudavit Zobeliis insigni hoc emolumento, ut hi suppellectilem cupream ad totius rei domesticæ usum sufficientem gratis suppeditare teneantur.

Nonus & ultimus Hannoveranus, Circuli Saxonici inferioris Director, in Episcopatu Osnabrugensi alternativam habens cum Antistite Catholico, necdum provivus est de aliquo certo Archi-Officio. Tempore inaugurationis Caroli VI. fungebatur munere Bavari proscripti, sub Carolo VII. qui Palatino proprii Bavarici exercitum concesserat acceptis reversalibus de non præjudicando, iterum quā Archi-Thesaurarius, uti ultimo sub Francisco I. apparuit.

TITULUS XXV.

De Juribus & Prærogativis omnium Principum, & de propriis Civitatum.

Quia denegatio vel concessio titulo denegatur aut conceditur illud, quod per titulum indicatur, hinc Principes de titulis suis admodum solliciti sunt, & ad prætensiones & jura conservanda longissima titulorum enumeratione uti solent. Puffendorf. l. 1. c. 1. §. 18. Reputantur autem ii authentici, qui in Recessibus Imperii ponuntur, vel quos Curia, vel Exteri non ob jurisdictionem, quæ in Germania ipsis nulla est, sed ob recognitionem, quam de more inter Europæ Gentes recepto, quilibet etiam summus Imperans novum assumens titulum ab iis petere solet, vel Imperator potissimum jure sibi reservato tribuit, restricto simul, ut recentiori familiæ titulum seu dignitatem dare non possit in præjudicium antiquioris, aut Domini territorialis, cujus superioritati Landsassii se subtraherent.

Tam Ecclesiastici quam Sæculares titulis præmittunt verba: Nos Dei gratia, favente, largiente, dispensante, ordinante, disponente, divina providentia, misericordia, nutu, clementia &c. ex antiqua consuetudine, dum Ottonibus Imperantibus Ducatus & Marchionatus jure hæreditario possideri cœperunt, meræ humilitatis plerumque causâ, pietatis & modestiæ, non primario & per excellentiam authoritatis, ut Imperator, sed secundario tantum, quatenus, etsi potestatem habeant solum dependentem, sunt tamen Imperii Status. Mabillon. de re diplom. lib. 2. c. 3. §. 6.

Appellantur Serenissimi aut Celsissimi, à Privatis scilicet, non etiam ab Imperatore, nam in Cancellaria Imperiali plerique tantum Illustres, Hochgebohrne, quandoque Illustrissimi, sicut cum aliquibus sub Carolo VII. introductum, titulantur. Hinc Principes, etsi Electorum instar sint Status, iisdem utantur legibus, & pari jure in Subditos, eademque Jura Pacis, Belli & Foederum possint peragere, non tamen jus habent mittendi Legatos primi ordinis caractere repræsentativo præditos, quibus Excellentiæ titulus tribuendus esset, quia hic de dignitate sermo est, non de Juribus & de potestate: alias etiam Inferiores hoc prætendere possent.

Habent insignia nobilia, Turnier und offene Helm, seu impressias constantes. Prosapias à Prosapiis distinguentes, emblemata, figuras symbolicas, Devisen sæpius quid particulare significantia, aut propria authoritate adsumpta, aut à superiore concessa, qualis in Germania est Imperator per se aut per alios v.g. Austriæ Archi-Duces, Comites Palatii Lateranensis &c. imo etiam ignobilia, quibus galea non perforata sed clausa est, ut Duces Brunsvicenses. Sunt autem partes insignium scutum seu campus cui inhærent, emblemata seu figuræ atque colores, galea clausa vel aperta, clinodia ut apex plumeus, Galli, Corvi &c. sustentacula seu telamones *les tenans*; solent annulis signatoriis insculpi, monetis imprimi, vexillis impingi, Ecclesiis in signum Juris Patronatus apponi, Civitatum portis, Curii, publicis ædificiis, columnis in via publica, lapidibusque affigi in signum superioritatis; augentur & minuuntur novarum Ditionum adjectione vel alienatione, expirant verò, delentur & franguntur per familiæ extinctionem vel civilem banni, vel naturalem, nam moris est, wann der Letzte des Nahmens und Stammes verstorben, das Schild und Helm bey dem Grab theils zu zerbrechen, theils mit beyzulegen und zu begraben, quæ omnia in heroldorum scientia seu heraldica, in der Wappen Kunst, Gallis *Blason* accuratiùs perscrutaberis.

Pertinet quoque ad Principum prærogativam, quòd alios externos, qui non sunt Principes Imperii, præcedant; Econverso Electorum filiis, fratribus & Legatis postponuntur, quamvis in iis Dignitas reverà præsens non sit, sed tantum repræsentativè; uti & quòd præsentis, etiam recentiores, & noviter ab ultimis Imperatoribus creati, & in Statuum numerum recepti, præferantur quoàd locum nempe, non etiam voti expositionem absentium antiquiorum Legatis, qui non sunt ex familia Principalis, iis exceptis, qui ab Archi-Duce, & Salisburgensi Collegii Principum Directoribus mittuntur. Interim hanc præcedentiam servari multum interest, ne alias inani disputatione & protestatione publicorum negotiorum tractatio, ut in Pace Noviomag- & Rysvicensi factum, negligantur.

Imperii Civitates immediate liberas quod attinet, hæ cæteras municipales seu mediatas excellent partim *titulis*, quibus audiunt, Ehrbare und freye Reichs-Städte, nobilia Imperii membra, fulcra & columnæ Reipublicæ illustres, sanctæ, id est, inviolabiles

ob

ob specialem earum protectionem, partim *juribus*, quia nullo mediante Domino territoriali, directè Imperatori & Imperio subjacent, tanquam Status votum decisivum & sessionem in Comitibus habent, superioritate territoriali gaudent, Electorum instar & reliquorum Principum Conventus instituere ac celebrare possunt, & uti Ordines hoc ipso de Majestate Imperii aliquid participantes, formulâ actorum publicorum consuetâ Electores, Principes & Status, quorum nomine Nobilitas immediata nunquam venit, continente Nobilibus Imperii omnibus præferuntur in Congressibus non privatis, sed publicis & Provincialibus, ubi comparent Senatores nomine Civitatis publico, sicque non singulos, sed Corpus quoddam repræsentant. Singulare etiam est, quòd Francofurtum Electioni Imperiali, Aquisgranum Coronationi, Norimberga primis Comitibus & Clinodiis asservandis destinatae sint. Ad Religionem quod spectat, Romano-Catholica Apostolica sola obtinet Coloniae & Aquisgrani, Augustana verò Eslingæ, Fridbergæ, Heilbronæ & Reutlingæ, quæ ultima ex vetusto privilegio à Maximiliano I. confirmato Jus asyli per totum Imperium habet. Mixta datur Augustæ Vind. ubi dimidiis Senatus Catholicus, Lutherana pars altera est; Wezlariae omnes tres Religiones florent; Norimbergæ, Ulmæ, Francofurti Evangelica prævalet, imo in hac posteriori Reformatis absolutè denegata est Ecclesia, ad quam plus unâ horâ distantem pergere debent, Judæi tamen (& quidem excessiva in quantitate) ibidem habitant. Investituram denique ab Imperatore, ut reliqui Vassalli, non accipiunt, sed homagium, quod is per Commissarios plerumque Consilii Aulici Consiliarios recipit, præstant.

TITULUS XXVI.

De Superioritate territoriali, de Personis, quibus ea competit, & de ejus juribus.

Statum in Comitibus Votum & Sessionem habentium jura communia seu ordinaria (nam & extraordinaria habent seu potius privilegia) veniunt nomine & uno vocabulo superioritatis territorialis, quæ originem ducit satis antiquam à tempore ubi Principatus Germaniæ, postquam familia Carolingica defuit, sub Conrado

rado I. Henrico Aucupe & Ottonibus, hæreditaria ex feudis facta sunt. Crevit postea imprimis durante magno Interregno, post Pacem verò Westphalicam eo fastigii devenit, ut, quamvis sæpius in formulis investiturarum tantum exprimi soleat, simplex Jurisdictio, quæ cuivis Magistratui etiam Landsassius competit, rectè non dicatur, sed reverà Majestas seu Suprematus *la Souverainité* videri posset, nisi summitas & independentia deesset: unde commune dictum invaluit, quod quilibet Status tantum in suo territorio possit, quantum Imperator in toto Imperio, hoc tamen limitandum est respectu Juris primariarum precum, & præsentandi ad Officia Ecclesiastica, nec procedit à contrario, nam Status in suis terris soli Jus habent leges provinciales condendi, Imperator econtra hoc nonnisi eorum consensu peragere potest.

Definitur Superioritas territorialis, die hohe Obrigkeit, Oberherrlichkeit, Landsherrliche Bothmäßigkeit, quod sit potestas Statibus in suis territoriis particularibus Imperio immediatè subjectis, ubique, id est, in res omnes, bona & personas, Imperatoris & Imperii nomine, Legibus fundamentalibus, Commissione Cæsarea, aut usu longævo seu præscriptione immemoriali *competens, nisi quatenus vel lege vel conventionem prohibentur*, v. g. circa exercitium religionis, vectigalia, foedera, bella offensiva, aliaque hujus generis regalia, quæ etiam in propriis obtenta territoriis per sententiam judicalem iis auferri possunt; consequenter dependens, & non Majestatica, quia subditi sunt fidelitatem & obedientiam Imperatori jurantes, & insuper cum Imperium Germanicum sit Respublica, cui repugnat pluralitas Majestatum. Æmula tamen quodammodo Majestatis & Suprematus, quia jura omnia, quæ non contra Imperii utilitatem tendunt, tam viventes quam in hæredibus per successionem perpetuò ac liberrimè nulla reddita ratione jurisdictionaliter exercent. Dixi *Status*, quare excluduntur Principes appanagiati, abgetheilte Herren und Junkere, Nobilitas Imperii etiam immediata, quia quidquid Jurisdictionis habet vel regalium, illud non jure territorii obtinet; sed ex speciali privilegio; benè tamen Civitates Imperii eà, *Städtlicher hoher Obrigkeit*, post advocatias sublatas fruuntur. In quantum ad ejusdem jura, postquam Omnipotens cunctas res visibiles & invisibiles creasset, habuit continuo supremum Dominium in irracionales creatas, Imperium in hominem & regimen coeli ac universæ terræ; ubi autem rerum divisione

in

n hoc mundo facta Reges introduxit, ac Superiores, qui divinas subirent vices, suæ similem Principibus attribuit potestatem, cujus beneficio totius Reipublicæ gubernium & Dominium emînens in Regionem seu Territorium & Provinciam subiectam sunt consecuti, omnia reliqua jura, inquam, huc referri necesse est.

TITULUS XXVII.

*De Imperio in Personam, de Dominio & de Regimine
universi.*

Ad potestatem primariam, quam Superior in Caput Subditi habens, parentem seu obedientem constitutionibus ac sanctionibus sibi devincit, pertinet Jus ferendi leges, imprimis de rebus per se & natura sua indifferentibus, nam naturaliter aliunde præcepta vel prohibita legibus civilibus non indigent, nisi quatenus certo modo confirmantur & determinantur. Habent idcirco Status

I. Jus condendi leges Provinciales seu statuta, quæ Jus municipale vocantur *Land: Rechts: Ordnung und Gewohnheiten*, etiam Juri Civili Justiniano contrarias, ut passim videmus diversa circa successiones ab intestato, solennitates testamentorum & contractuum, Jus retractus, unionem prolium jure statutorio introducta esse; modo non fundamentalibus Recessibus publicis Imperii legibus & constitutionibus communi Statuum suffragio latis, clausulâ derogatoriâ præsertim & annullatoriâ munitis; ideoque in Comitibus nil juvat protestatio aut contradictio, nec admitti solet, quia alias quilibet facile Comitiales decreta & sanctiones elidere, ac irritas reddere posset, nullusque Recessus firmus foret, cum regulariter major tantum pars concludat. Talia statuta juri publico conformia tanti in Imperio valoris sunt, ut in decisione causarum secundum ea, modo ritè insinuata, Camera Imperialis pronunciare teneatur, & multo magis in territorio cui lata sunt, ita ut Principissa uxor, quia jam in domu Patris & Fratris subdita fuit, ac proinde in illa Mariti quoad thorum tantum non autem regimen seu curam & sollicitudinem publicam socia manet (Imperatoris instar Augustæ) iis statutis obligetur, nisi hæres, eine Erb: Tochter, quæ in Principatu succederet, fuerit: quod idem sentiendum

tiendum de filiis, fratribus, ob sie auch eben Fürstenmäßig seynd, und aus gleichem Stamme geböhren; hinc constat Principes in causa uxorum & matrum tanquam summos Imperantes judicasse, imò Leop. Ludov. Palat. Veldentius filium Gustav. Phil. quod incorrigibilis esset, in carceres conjectum Lautreccii anno 1679. ultimo plane supplicio affecit, quod idem semel contigisset in Aula Berolinensi, nisi Carolus VI. Imp. per Legatum suum apud Patrem pro filio intercessisset. Ad ea condenda, plerumque sufficit arbitrium Principis, sicque Ordinum Provincialium consensus de necessitate non requiritur, nisi hi per consuetudinem in Conventu votum habeant vel decisivum, vel deliberativum, quale, Gutachten, Rath zu thun und einrathen, in Ducatu Würtembergico benenland Ständen certis pactis competit, neque confirmatio Cæsarea absolute, nam à Brunsvicensi Duce & Moguntino Elect. superabundanter tantum petita fuit.

II. Jus constituendi omnis generis Magistratus & Officiales, Amteute, Rögte, Pfleger, Dicasteria, & Scabinatus, Hof: Gericht und Schöpsenstuhl, quorum adminiculo leges latae executioni mandantur. Ab his Judiciis Subditi judicandi sunt in prima saltem instantia, nec extra evocari aut evocati de facto comparentes, nulla pacti aut juramenti ratione Judicis incompetentis jurisdictionem, Domino utpote præjudiciosam prorogare possunt, sed citati se sistentes studio aut ex ignorantia per modum exceptionis declinatoriae fori, ne lis coram alieno judicio ventiletur, evocantur, mandatisque poenalibus à Domino retrahuntur, ut in suo territorio convenientur paucis tantum causis exceptis, quæ immediate in summis Imperii tribunalibus tractantur, aut nisi Subditi literis requisitorialibus testimonii causa vocentur, si delinquentes in foro delicti reperiantur, uti etiam in Contractibus, aliisque Conventionibus, in causis feudalibus &c. In secunda tamen instantia regulariter à Statuum Judiciis, modo causa appellabilis sit, seu non infra quatuor centum Rhenenses, provocatur vel ad Judicium Imperiale Aulicum, vel ad Cameram in causis immediate ad Fiscum pertinentibus, nisi privilegium habeant de non appellando, uti Novemviri, das ganze Haus Sachsen, Oesterreich, ne quis Austriae Vassallos & Subditos ob quamcunque causam extra territorium ad alia judicia trahat, Würtemberg, das Land: Gericht in Franken, à quibus non provocatur, nisi in casu denegatae vel protractae justitiae.

Alii

Alii Status id etiam habent, non illimitatum, sed restrictum ad certam summam, sic Brandenburgici ad octingentos florenos, Brunsvicenses ad bis mille, Hassiaci ad mille. Quidam hoc jure gaudent in causis tantum liquidis, ut Hamburgum; quare hoc privilegium destituti, provocationem, quia non solum in favorem Subditorum, qui & propterea contra nova Statuta mandatis poenali-bus à Camera defenduntur, sed praecipue in recognitionem Superioritatis summo Imperanti debitae vergit, directe per statutum Provinciale antiquare non possunt, prohibere tamen omnes solent illam fieri à debitis liquidis, & Instrumentis quarentigiatis seu paratam executionem habentibus, modo appareat quantum, cui, à quo, & ex qua causa debeatur? partim ut sic lites cum summo Reipublicae bono abbrevientur, partim quia malitiosis minime favendum est. In aliquibus tamen ditionibus, ut Brunsvicensi consuetudine introductum est, das Zug-Recht, vi cujus licet Subditis praeterita Curia ordinaria supremam statim jurisdictionem in se prorogare; causas item coram Judice pedaneo, aut etiam Tribunali provinciali, si illud pendeat à Domino territoriali, ita ut hic Jus judiciorum conjunctim cum Statibus non exerceat, & si tale non sit privilegiatum aut constitutum cum clausula: *appellatione remota*, pendentes, Dominus vel motu proprio, vel ad Partis instantiam per saltum ad Consilium Aulae, zur Fürstlichen Cansley, avocare potest, ut inferior amplius procedere nequeat. Imperator econtra causam à Judicio Camerali ad Aulicum non avocat, quia haec duo Tribunalia concurrentem aequalem jurisdictionem habent.

III. Diætas Provinciales instituendi, Land-Tage auszuscheiden, ad quas Subditi Landsassii trium Ordinum, in quos divisi sunt, Prælatorum, Comitum. Equestrium, Nobilium & Civitatum selectiores, ein Auschuß, congregati comparent, unum quodammodo Corpus, Subditos universos ac singulos, eine gemeine Landschaft, repræsentantes, deliberatè in bonum publicum salutem Principis & Principatus concludunt, atque acta in Archivum deducunt. Hinc

IV. Status habent Jus Archivi, quale denotat publicum scrinium & armarium, in quo scripturae, documenta & acta diversa relata ac regeſta sub custodia Registratoris, Archiotæ asservantur. Instrumenta inde desumpta plenissimam faciunt fidem, testium

testium probationi prævalent, originalium vim habent rerum gestarum publicam.

V. Jurisdictionem sive *altam* & superiorem, quæ & merum Imperium dicitur, ac sub se criminalia continet, alle peinliche Sachen, ut homicidium, adulterium, stuprum, crimen incendii, proditionis, furti, injuriarum atrocium, relegationem, contusionem usque ad vulnera qualiacunque, das Hals-Eisen, Galgen aufrichten, unô verbô, *potestas gladii ad animadvertendum in facinorosos homines*; sive *bassam* & inferiorem, quæ omnes causas civiles ac pecuniarias, Schuld-Forderungen, damnorum, reddituumque refarcitionem, nonnulla etiam alia, quæ mixti sunt Imperii, ut punitionem criminum minorum, puta, vetitarum mercium, ludorum, injurias non atroces, als Scheltworte, kleine Frevel, blau und braun schlagen, Blutrigen, Messerzucken, delinquentes ut superiori tradantur, capere, comprehendit. Omnia hæc jurisdictionalia salva, quieta & intacta cuique Statui manere debent, ut v. g. detinens reum in alterius territorio, tanquam alienæ Jurisdictionis turbator & violator in poenam fractæ Pacis incidat, atque alteri captum statim relaxandô, vel aliàs, prout Camera judicaverit, satisfacere teneatur. Quod autem iis etiam Civitates municipales & Landsassii Nobiles potiantur, illud provenit, quia ferè semper utpotè Patrimonio annexa per subinfeudationem sint collata.

VI. Jus constituendi pondera, mensuras & ulnas, Gewicht, Maas und Elle anzuordnen, quorum magnam varietatem Carolus V. Imp. anno 1530. ad conformitatem, & æqualitatem quidem reducere voluit, sed ob difficultates occurrentes non potuit. Solent tamen ad evitandas fraudes & corruptiones signô mutari, man drucket auch der Herrschafft Wappe darauf.

VII. Jus cudendi monetas seu nummos, non vi superioritatis, sed singularis Imperatorum gratiæ ac indulgentiæ, ad quam concessionem demonstrandam videmus hodiedum in scutis aureis Civitatum Cæsaris nomen in Orbe circumscriptum, aut Aquilam inserto ejus pectori Imperii globô, ideoque & pedem seu ligam in bonitate tam intrinseca quam exteriori, cuilibet speciei proportionaliter præscripta consistentem accurate observare coguntur sub poena 50. librarum auri puri præter indignationem Imperatoris, & juris insuper amissionem, bey Verlust der Münz-Freyheit; nec permissum est jus hoc vendere, locare, cedere aut oppignorare, die

die Stämpffel verleyhen, verfauffen, quia hoc regale non proprii
lucris captandi causa, sed in Imperii utilitatem ac ipsius Status ho-
norem concessum est, neque monetam falsam in officinis clancu-
lariis, in denen Hecken münzen, fortē cūsam, induci sinere possunt.

VIII. Jus concedendi exemptionem à lege seu Privilegium,
quod est vel *personale*, quod Personæ datum cum illa extinguitur,
vel *reale*, quod intuitū rei seu terræ conceditur, & cum ea con-
comitanter ad quemvis Possessorem transit, vel *precarium* & gra-
tiosum, quod ex mera concedentis voluntate ac beneplacito pro-
fluit, ideoque & pro lubitu revocari potest, vel *conventionale* aut
etiam *remuneratorium*, quod vim contractūs habet, in vim enim
premiū vel compensationem meritorum seu servitiorum concessum,
eiusdem cum parata pecunia natura esse judicatur, proinde vel per-
mutationis vel emtionis, venditionis, innominativē contractūs: fa-
cio, ut facias, aut facio, ut des, obligationem secum trahit. Vel
juratum, habens vim juramenti, quo fuit confirmatum. Quæ
omnia rebus sic stantibus, & in eodem statu permanentibus quoad
Principem latissimē, quoad tertium verō, ne præjudiciosa evade-
rent, strictissimē sunt interpretanda; Et alias irrevocabilia, for-
sitā, oneroso utpote adquisita titulo, ex ratione tamen Status re-
vocari possunt, quia necessitas & utilitas publica, quas Princeps
semper excepisse præsumitur, faciunt, ut etiam decreta Ordinis
rescindi possint, cū salus Reipublicæ suprema Lex sit.

Huc refertur Jus constituendi asylum non *universale* quod
pro confugientibus ex toto Imperio soli Imperatori reservatum
est, quoniam Extraneis Status injuriam alteri illatam remittere
non potest, sed potius eos ipse punire debet, aut saltem in carce-
rem conjicere custodiæ gratia, sed *provinciale*, nam cū Jus ha-
beant puniendi Subditos delinquentes, aut aggratiandi, sicque pla-
nē poenam remittendi, multo magis pro parte tantum hoc poterit,
quod fiet, si criminalibus suis ad certum tempus securitatem con-
cesserit, puto imprudentibus v. g. homicidis, so aus Hize des
Zorns übereilet, seu, ut cum Italis loquar, in prima furia consti-
tutis, non voluntariis & dolosis, denen muthwilligen und vorsehlichen.

IX. Jus recipiendi Judæos, & redditus ex illis percipiendi,
quod omnibus Statibus, imo cuilibet regalia tenenti, ut Nobili-
bus immediatis non ex privilegio, sed vi superioritatis competit.
Non amplius Servi sunt Cameræ, sed sub speciali tantum Imperatoris

Protectione vivunt, hinc læsi ad eum subito recurrunt, nec facile ab immemoriali tempore alicubi recepti, inviti expelli possunt, sic ex Francofurto & Wormatia sæpius ejecti, iterum restituti fuere. Saxo & Würtembergius eos in terris suis nunquam passi sunt, & ne quidem liberum iis transitum absque salvo conductu seu securitatis literis, ohne Schirms-Bettul, concesserunt, & solum in nundinis solennibus specialibus, quamdiu durant, eos tolerant; Recepti autem jurare debent se velle discreto vestitu ac character quodam veluti barbâ, certò pileo, aut flavo annulo notari, ab usuris illicitis abstinere, bona furto ablata non emere, aut alias cum furibus colludere sub pœna, ultra restitutionem, arbitraria, nec obligationes, Schuld-Briefe, nisi à Magistratu loci confirmentur, emere, nec novas Synagogas absque licentia exstruere, nulla Officia publica aut dignitates inter se ordinare, nec Socium ad Christianam Religionem transeuntem impedire. Porro coronationis tempore statim Imperatori triplex tributum, Cron-Steuer und Opfer-Pfenning, exsolvere tenentur.

Quos itaque olim baptismati reluctantes jugulatos fuisse legimus à Germanis, hodiè videmus omnimoda gaudere securitate, quamobrem veterem inter exterminationem, & subsequutam permissam multitudinem, quæ duo extrema sunt, nullum intervenit medium, nam etsi Judæi hominum reliquorum instar tolerandi sint compassionis ergo, & sub spe conversionis, attamen consideratione habita, quod ob usuras illicitas, wegen unaussprechlichen Wucher, ob veneficia, quibus multa fidelium millia perièrè, sæpius intentata, & ut alia scelera fileam, ob immanitatem facinorum in S. S. Eucharistiæ Sacramentum, arcanorum etiam Exploratores, ut dissidia inter Christianos excitent, üble Rundschafter und Landes-Verräther, pluriès expulsi fuerint multis ex ditionibus, & attento etiam quod Redemptoris nostri Jesu Christi & omnium ejus Affeclarum fuerint inimici jurati, adhucdum sint, & semper erunt unsers Erlösers und aller seiner Befenner offene und abgesagte Feinde profectò tolerare eos oportet nullò aliò modò, ac sub conditionibus passim introductis (etiamsi nequaquam observentur) & vel imprimis sub illa, ne ingentibus eorum turbis licitum sit amplius se indistinctè commiscere, indulgendò scilicet uni tantum ex familia, uxorem ducere, ut ita abstemiis reliquis, multiplicitate paululum decrescente, sordidum illud genus superstitiosum pertina-
maxque

naxque locum relinquat Christianis potius animabus, quæ Creatori nostro omnipotenti, Imperatori ejusdem in temporalibus Principi Vicario, & publico Imperii bono operibus ac corpore intervenientes vitæ æternæ facilius participes erunt. Quare nullatenus mirabimur Augustissimæ Bohemæ Regis Apostolicæ resolutionem super Judæis ex Metropoli Praga, totoque Regno pedetentim ejectis iri, dicto certè sensu intelligendam.

X. Jus nobilitandi seu dignitates conferendi, non indistinctè & ubique valentes, cum gradus Academicos concedere Status non possint, ergo multò minus sanguinis nobilitatem, sed tantum quatenus Magistratus, Judices, Consiliarios aliosque Officiales ad regimen rectè peragendum necessarios constituere possunt, & creare Tabelliones, Archi-Gramateos, Stadt, Amt, und Gericht-Schreibere.

XI. Privilegium restituendi honorem, & famam, si infamia *Lege provinciali* fuerit irrogata, quia Status Legem condens, eam quoque mutare potest, si Jure communi Justiniano, cum & illud in Germania non plus fuerit receptum, quam Principibus in suis terris placuit, & quia illud liberè observant & admiserunt, abrogare etiam & pro parte, & in totum possunt: modo non Recessibus illata, sic bannitum ne quidem in Territorio recipere possunt. Restitutus verò, etiam bona a Fisco occupata, publicata, & in alium per infeudationem translata recuperabit, si formula talis fuerit: wir setzen euch ein im vorigen Stande. Quia tantum tribuit restitutio, quantum abstulit læsio, & condemnatio; secus si hæc sit: Wir wollen euch Gnade erweisen. Item *dispensatio*, quæ est *Legis ex justa causa, autoritate publica* ab eo qui Legis ferendæ potestatem habet, *facta relaxatio*. Versatur vel circa actus *licitos*, ut ætatem legitimam concedendam dum ætatis venia impetratur, contractus & promissiones, testamenti factiones, vel circa *illicitos* subditorum, & tunc vocatur Jus aggratiandi, quando scilicet poena Delinquenti remittitur vel in totum, vel pro parte, ut si corporalis in pecuniariam commutetur. Locum non habet in criminibus contra DEum directè, ut in blasphemia, magia, veneficio, pacto cum diabolo, sacrilegio, qualia ne quidem in generali indulto comprehenduntur, nec contra Proximum jure naturali & divino prohibitis, ut adulterio, homicidio: In muliere tamen, Pupillo, & demente ordinariam poenam temperare, ac in aliam corporis

corporis afflictivam convertere possunt. Econverso delicta commissa in Principem, aut contra Jus civile, & Statuta, Imperantis arbitrio penitus relinquuntur. Cætera si enormia, dolosa, notoria, probata & confessata non sint, sed incerta, dubia & supposititia facilius à Principe condonari debent.

Altera pars superioritatis territorialis est *dominium* seu Jus eminens, quo Status de rebus in suo territorio existentibus potest pro lubitu disponere, nisi quatenus vel Lege, vel conventionem prohibetur. Res hæc vel sunt bona subditorum & *privata*, vel *publica* & domanialia Cron: Cammer: Güther Domini territorialis sustentationi destinata, vel *patrimonialia*, titulo privato acquisita, quo referunt agros, hortos, aliaque usui, utilitati, ac honestæ voluptati inservientia, ut sylvæ, venatio alta & bassa, Jus venandi der Wild: Bahn; Jus foresti das Forst: Recht non ferarum, sed arborum, lignorum in sylva nascentium, & nemorum utilitatem die Wald: Nukung respiciens, cujus Statuta forestalia, si accuratè observarentur, non tanta lignorum inopia esset, indies major futura Pauperibus durissima, donec providebitur, ne arbores prematurè excidantur, ne exurantur, ne innumeri ætate aridi & mortui, aut vento in humum jacti umgefallenes Holz negligantur, neve tot tantæque sepes ubique ligneæ construuntur, dum illarum loco lapidibus ipsis undique in via sparsis, agri & campi muniri, cingi, ac à curribus custodiri possent, ultra quod itineribus ita purgatis commodius quisque & vel ocius proficisceretur; à subditis agrorum satione, messe, aut vindemiâ non occupatis, nicht zu Erndt: Herbst: und Sâe: Zeiten, oder da sonst nöthige Arbeiten einfallen, Dominus exigere potest servitia & operas als Hunde ziehen, fürstehen, Garn und Seiler zuführen, Wild: Zäune und Hage zumachen; Item prohibere ne Statuta sylvestria negligant sub poenis diversis pecuniariis, & corporalibus, imo ultimi etiam supplicii ne venarentur, quanquam enim vitam hominis inter & bestiam occisam nulla detur proportio, datur tamen inter poenam, & utilitatem publicamque necessitatem, quæ, si omnibus indistinctè Jus venandi permissum esset, rueret, eo quod plurimi ab opificiis detinerentur sub prætextu venationis exercitæ, homines ut in Palatinatu factum constat, interficerent, publicè convenientes publicas excitarent religiones. Detestandæ econverso sunt rigidæ nimis illæ punitiones, quando delinquentes ferreis ligamentis ligati

cervo

cervo imponebantur per sylvas diripiendi, aut pelli cervinae inclusi canibus in foro objiciebantur, vel ad leporem crudum cum pelle comedendum condemnabantur, ut à Sfortia Galeatio Vice-Comite Rusticum qui postea subito mortuus est, ad id coactum legimus.

Ubi & Jus viarum publicarum, vi cujus certis Personis transitum interdicere possunt, aut saltem vectigalia imponere pro sumptu refectionis viarum, pontium &c. compensando, Edicta de securitate publica promulgare, in contra eam facientes, quod Peregrini extra periculum positi esse debeant, animadvertere, Jus conducendi per Commissarios, qui Copias militares traducant, exercere. Dixi *imponere* non quidem prout lubet, sed nonnisi ex Privilegio, Electorum unanimi & Collegiali consensu interveniente, dato, quia non solum tributorum instar & accisarum à subditis, verum etiam ab exteris transeuntibus pro e- aut invehendis, vel distrahendis mercibus exiguntur. Item Jus salinarum & fodinarum omnis generis metalli, & mineralium pretiosorum, ut aurum, argentum, electrum, cuprum, stannum, plumbum, ferrum, argentum vivum, alumen, vitriolum, minium, Robold, Mennig, Zinnober, Spieß, Glas, Jaspis, Marmor &c. Quod Jus ad omnes Status hodie pertinet non tantum in viis suis & locis publicis, sed & in privatis, quia subditis solam prædii superficiem, & quantum fundamentis fortè jaciendis sufficit, occupandum concessisse censentur, sibi verò loca subterranea reservasse, & hinc pro arbitrio fundum ingredi possunt, ad metalli venas scrutandas, & repertum eruendum, sicque totum retinere; aut si Possessoribus tale Jus reliquerint, canonem metallicum exigere, qui diversam pro loci consuetudine partem comprehendit. Jus quoque fluminum publicarum, cujus præcipua utilitas posita est in piscatione, & navigatione, consequenter lapillos, aurum, Margaritas, aliaque pretiosa in fluviis inventa vindicant. Prohibent ne molendinum sive terrestre sive fluviatile eine Schiff-Mühle extruatur, alveum in flumine derelictum, non privatis vicinorum fundorum Dominis, qui aliquando de Jure Romano, quia agros habebant illimitatos, eum tanquam accessorium terrarum suarum adquisièere, adjudicant, sed sibi Jure Germanico, sicut & Insulam natam, attribuant, Portus ad merces imponendas ædificant, ripas aggeribus muniunt, bona naufragorum in nonnullis locis Fisco addicunt,

R

quam-

quamvis non citra injustitiam & barbaram consuetudinem, quod afflictis afflictio non sit addenda.

Idem Dominium eminens Statibus competens vi superioritatis Territorialis, Majestati utpotè, analogæ, respicit & conservationem rerum subditorum, dum certum modum præscribunt quos res adquirantur, dum Pupillis Tutores, qui fideliter bona administrant, assignant &c. Et ablationem dum v. g. civium unius negligentis rem alteri usucapione addicunt, aut dum privant, certâ parte subditum religionis, cujus nullum exercitium habere potuit, aut alia de causa voluntariè emigrantem, domicilium mutantem, wann einer das Burger- Recht aufündet, und weggiehet, transeuntem cum fortunis suis in aliam civitatem alterius ditionis, ubi etiam Jus retractus obtinet, nam alias casu obveniente jure retorsionis seu talionis ibi uterentur. Forensi autem seu non subdito cui hæreditas ex Testamento, vel ab intestato relicta, jure detractiois sive decimationis Nachsteuer, Beglassung, Abfahrt detrahunt regulariter decimam partem bonorum tam mobilium, quam immobilium Emphiteuticorum, feudalium, jurium & actionum &c. factò propterea a censitoribus Inventario seu libro censuali, æstimo, catastro, in quo, ut de massa bonorum constet, omnia designari debent, alias non professa cadent in commissum, wann man an fremden Orten erbet, oder etwas an sich bringet, muß man von solchem erlangten Eigenthum Abschoss geben, damit nichts aus dem Lande getragen werde; servatis solum immunibus Judicii Aulici, & Cameralis Assessores etiam in loco originis, omnibusque Statuum consiliariis, qui è municipio suo exeunt.

Præterea Status Jus habent imponendi ac exigendi omnis generis tributa & collectas provinciales Land-Steuer auszuschreiben, sive *ordinarias* quæ singulis annis recurrunt, sive *extraordinarias* quæ præstandæ veniunt casu tantum obveniente v. g. ad bellum defensivum, redemptionem Principis captivi, ejusdem inaugurationem peragendam, protectionem longinquam, studia & peregrinationes liberorum &c.

Uti & Jus Fisci, vi cujus superior sibi vindicat subditorum bona, sive per delictum, sive per mortem vacantia, ut sunt caduca Erb-lose Güther, ereptitia indignis, qui v. g. aliquem testari prohibuerunt, aut coegerunt, ablata. Caput bona Proscriptorum ob crimen læsæ Majestatis tam divinæ quàm etiam Imperatoriæ, sic
Tal-

Tattenbachii ob conspiracyem Hungaricam condemnati Comitatus Rheinstein ad El. Brandenb. tanquam Princ. Halberstadiensem perveniebat. Eorum etiam qui conscientia criminis convicti sibi ipsis violentas manus intulere, Prædia item fraude vel negligentia à Possessoribus deserta, inculta Novelletum seu agrum primo ligone eradicatum, Neubrich oder Neugereuth &c.

Quiscunque superior, seu Status etiam Nobilis immediatus, postquam in subditorum Personas Imperium & Dominium consecutus est, ut potestatem habeat regendi, gubernandive universam in territorio suo subiectam multitudinem, exigat necesse est *homagium* die Lands- Huldigung, Erb- Pflicht, cujus vinculo eam non tantum ad fidelitatem, sicut in Vassalagio, sed & ad subjectionem, & obedientiam præstandam sibi & hæredibus suis adstringit, ipse vero ex natura regiminis suscepti jam obligatus fidelem reciprocè se permanere tacite saltem promittit.

Est autem duplex, aliud *personale*, plenum & fortius, quod intuitu Personæ, & ratione domicilii, aliud *reale*, seu assecurationis juramentum, quod tantum ratione rerum seu bonorum præstatur in alterius Territorio sitorum, sicque ab uno Statu alteri, imprimis si Territoria sint clausa, seu talia ubi nemo poterit esse Vassallus, nisi simul sit subditus, ut Austria, Bavaria, Pomerania, Hassia &c. Ita Rex Borussiae ratione Terrarum quas in Belgio possidet, Belgii foederati Ordinibus jurare tenetur, & cum semel ægrè ferret, se non per literas, sed per sonitum campanæ Hagam Comitum ad Curiam fuisse citatum, dixere Status Generales idem in Rege Angliæ fuisse observatum. Dixi & *hæredibus* unde juxta Doctores Homagium aliud est *purum*, quod statim ac præstitum est, sortitur effectum, aliud *eventuale*, quod demum in illum eventum habebit effectum, ubi Successio ad aliquem etsi sanguinis non hæredem, sed tamen Domini Territorialis legitimum Successorem perveniet, ita in Saxonia non solum omnibus Saxoniae Ducibus in eventum Homagium præstatur, sed & Hassiæ Landgravio; item subditi Pomeraniæ Brandenburgicæ taliter jurant Coronæ Suevicæ ob pacta confraternitatis eas inter inita.

Formula quoniam non jure communi, sed consuetudinario aestimatur antiqua servari debet, nec pro lubitu a Domino mutari potest, ne in aliis novis in præjudicium Subditorum, quidquam addi possit. Hoc, nam non loquimur de improprie dicto,

quale est juramentum Clientelæ, Tutelæ aut Protectionis præstitum Protectori, Tutori, aut Principis Viduæ intuitu dotalitii, *des Leib: Gedings*, &c. ita præstitum à parte *Præstantium* probat fundamentum efficax obedientiæ, & subjectionis in omnibus rebus, *allen unterthânigen Gehorsam*; Hinc Contumaces pro seditiosis habentur, & variis mandatis pœnalibus coërcentur, imo dolosi refractarii publicatione bonorum puniuntur. Dixi *in omnibus*, nisi quæ Juri naturæ, divino, legibus Imperii, aut Privilegiis contraria forent, adeo ut Domino, quousque nihil agit contra Officium suum & leges Imperii, obtemperandum sit. *Ex parte* verò *Recipientis* arguit superioritatem tum in iis cunctis, quæ factu necessaria sunt in Territorio, sic ordinat Dominus tam humana, ad quæ referatur provisio utilium, seu Leges & Civilia Instituta communem adjuvantia utilitatem, quibus curat de annona ædificando publica granaria, *allgemeine Getrend: Râsten*, instituit nundinas non solennes & publicas Imperatori reservatas, sed Provinciales, ubi mercatus venum exponuntur, sive *celebriores*, qui ex longinquis etiam terris afferuntur, sive *minùs celebres*, ex vicinis tantum locis apportari soliti, in denen gemeinen Kirchweihen, Jahr: und Wochen: Märckten, statuit contra Propolas, die Vorkauffere, approbat Opificum Collegia & Societates, habens terras ampliores constituit Postas, Land: Stadt: und Neben: Posten.

Quàm *divina*, circa quæ olim juxta transactionem Passaviensem 1552., dein confirmatam vi Pacis religiosæ 1555. obtinebat regula §. 17.: Dominus Regionis, simul esto Dominus Religionis, quod Galli explicant per - *un Roy, une loy, & une foy*, hinc Catholicam vel Augustanam, vel utramque Status admittere poterat. Tempore verò Pacis Westphalicæ, postquam valde disputabatur, quisnam terminus decretorius statuendus circa religionis exercitium, nec annus 1618. quem Protestantes volebant, nec 1619. quem desiderabant Catholici, quoniam omnia per Edictum de restituendis bonis Ecclesiasticis redierant, sed intermedius 1624. electus fuit, & statutum, ut omnia permanerent in eo Statu, quo dicto annò fuere, hac saltem differentia, quod in bonis Ecclesiasticis tam mediatis quàm immediatis attendendum sit, an die primo Januarii dicti 1624. quis bona adhuc habuerit, respectu religionis exercitii autem sufficiat in quacunque anni parte aliquis illud habuerit, art. 5. §. 14. 25. 34. & 36.; attamen quamvis liberum sit

fit Statui hoc modo exercitium religionis mutare, subditos tamen vi vel armis non adiget, respuentes verò blanditias expellere poterit, si spontè facultate & beneficio emigrandi per triennium sibi concessio non utantur, bonis alienatis aut retentis per Administratorem, absque quod tales à religione Domini territorialis dissentientes alius in defensionem & protectionem suscipere, illisve ulla ratione patrocinari possit, exigente ita ratione majoris concordiae inter Status conservandae ergo.

Cuilibet tam saeculari quam Ecclesiastico licebat jam per Pacem religiosam à prima religione Catholica recedere ad Augustanam salva existimatione, & sine omni honoris jactura, hac tamen clausulâ ex plenitudine potestatis Caesareae inserta, ut Clericus beneficium suum amitteret, quod reservatum Ecclesiasticum, der geistliche Vorbehalt, diu pro Lege Imperii non habitum, tandem approbatum est art. 5. §. 15. & extensum econtra etiam ad Protestantes; ita Gebhardo Waldburgio, Archi-Episc. Coloniensi, quia ad Protestantes transiit, non obstantibus aliorum Electorum interpositionibus, à Capitulo surrogatus fuit Ernestus Bavarus, ita etiam econverso Amitae Elisabethae, Imperatricis Viduae, & Dux Saxo Ezenfis ad Catholicos transeuntes, Abbatiam Gandersheim- & Episc. Naumburgensem amiserunt. Habent hoc Jus sacrorum etiam Civitates, imo & Nobiles immediati in pagis & Castris suis, non item in subfeudo, respectu cujus, Principis superioritatem recognoscunt.

Ad id, quia in Terris Protestantium summi Pontificis potestas circa sacra suspensa est (utinam denuò, nondum planè sublata, per unanimitatem cordium Spiritu Sancto inspirante restituenda) consequens est Jus constituendi Judicia Ecclesiastica seu Consilia cum Ministris subalternis & primariis, quos super Intendentes appellant, quique apud nos in Consistoriis consensu Papali firmatis vocantur Officiales, Directores sub Antistitum praesidio, uti & Jus erigendi scholas inferiores & Gymnasia illustra, in quibus omnis generis scientiae ac disciplinae doceantur, non etiam superiores, ut sunt Academia, Universitas, in qua omnis facultatis gradus conceduntur, Imperatori reservatas.

In iis item, *quae extra territorium cum Peregrinis expediuntur*, quando Extranei (aut etiam Cives refractarii in hostes degenerantes) apertâ violentia, cum extra Territorium Jus dicenti

impunè non parentes judiciis coërceri nequeant, compescuntur armorum jure, quod est potestas constituendi de omnibus belli instrumentis, aut circa ipsum bellum inchoandum, finiendumque necessariis, id est Jus armandiæ seu fabricatio, & armorum usus, cuivis Magistratui atque eo magis Statibus ab immemoriali tempore, quò Principatus hæreditarii facti, nempe post Carolingorum familiam desinentem, competens ad bellum defensivum gerendum, auxilia circularia eo promptius præstanda &c. Hinc prohibent, ne pulvis pyrius ad Exteros vehatur, arma in armamentariis, in offenen Zeughäusern, custodita habent, subditis imponunt, ut per centuriones exerciti, in Cohortes & Legiones divisi, benè instructi compareant, eosdem maxime in rebellionem inclinantes disarmant, seu armis exuunt, lustratis sequelam, die Heers-Folg und Reiß, oder das Aufbiethen, mandant, ut se sive Patriæ defendendæ, sive injuriæ vindicandæ, aut Ditionum tuendarum vel ablatarum recuperandarum causa militantem, etiam extra territorium sequantur personaliter, præsertim ob insignem rei militaris experientiam à Domino præsentem desiderati, nisi v. g. Capitaneus aliquis esset prius dimissus ab hoste, ne unquam amplius contra ipsum pugnet; tale enim promissum Dominus rescindere non poterit, quia Victor pleno jure Captivum constrinxerat vitæ jus utpote, & necis habens. Servientibus annonam & omnes sumptus suppeditant, in aliena etiam Ditione eos conscribunt, quod Imperator Statui non interdicit, si Imperium ipsum iis non indigeat; Conscribentes tamen cavere debent Circuli Directoribus, datis fidejussoribus, se nihil velle contrarium intentare, nam bellum Suecicum Germaniam proprio sanguine, cum miles Suecicus ibidem lectus fuerit, trucidabat; nec permissum est dimissiones eorum in Imperio facere, ne tales opificia ignorantes aut negligentes, ob otium, quod pulvinar diaboli est, latrociniiis & rapinis se dedant, Conscriptos per alterius Status territorium ducunt, concessione prius impetrata, quâ opus habet ipse Imperator bellum Imperii nomine non gerens, eapropter Bavarus semel Equitibus Cæsareis ex Suevia venientibus & Hungariam processuris transitum recusavit, den Durchzug über Lande, nicht aber auf der Donau, ob penuriam cibariorum.

Muniunt Castella & Civitates, quod enim clypei & arma singulis, hoc præstant munimenta universis. Talia fortalitia extruere

exstruere possunt Provinciae contra vim externam defendendae causa, non ad molestiam, aut contra Vicini privilegium, quale Norimbergensibus intra districtum miliaris à Civitate competit, id eoque Status publica adacti necessitate in erigendis propugnaculis & fossis dilatandis, subditorum agros ob eminens dominium, quod habent, occupant, quod Doctores etiam ad feuda ex juris analogia extendunt, ita ut Dominus directus seu Senior Vassalli ad suam defensionem juramento sibi obstricti, etiam inviti terras fortalitiis cingere, & praesidio munire queat. In arcibus ita munitis Jus praesidii habent, id est, praesidiarios milites ponendi *Recht, Besatzung einzulegen*, & excubias instituendi in denen Städten und Bestungen Wacht zu halten.

His omnibus ita comparatis Status Imperii rite bellum movent vel *independenter*, si sit *defensivum* jure naturali rectaque ratione concessum, aut contra vim tam à subditis inobedientibus, rebellibus & refractariis sibi aut alteri Statui, cui auxilium exoranti à tempore horrendae Rusticorum rebellionis subvenire permisum est, quam aliis, quibuscunque pacem publicam turbantibus, injuste illatam; vel cum praescientia Imperii & Imperatoris auctoritate, si *offensivum* sit, quā non adhibitā (manifestum enim est, diffidationes antea permissas, omneque Jus manuarium, das Faust- und Kolben-Recht, à Maximiliano I. Imp. anno 1486. in perpetuum esse abolitum) in crimen fractae pacis publicae, id est, in bannum incidunt, & contra eos in Camera vel Aula Caesaris mandata & *inhibitoria*, ut sub poena banni ac publicationis bonorum à caeptis desistant, & *avocatoria* subditorum ac militum à sequela Domini, *Decreta* per Fecialem, durch den Kayserlichen Herolden, insinuantur, ne Status ipse vi armata seu via facti sibi jus dicat, & forte omnia unicus bello implicet, qui per ordinaria judicia procedere debet, sicut fieri convenit in omni bene ordinata Republica: non subsistente praetextu juris repressaliarum, quia species belli est, ne quidem contra Exteros, prout ipsa Ordinum sententia hac de re apparet ex projecto Capitulationis perpetuae, quod, etsi vim legis in Germania non habeat, sufficit tamen de mente eorum, qui illud in Comitibus communi peregere consensu, constare quoad materiam praesentem. Minus recte itaque Bernardus à Gaalen, Ep. Monasteriensis contra Belgas foederatos seu Hollandos belligeravit, quando

quando Cæsari nec ut tali neque ut Statui ratione Ditionum hæreditariarum hoc licet.

Habent prætereà Status Jus *Angariarum* seu servitutum coactarum, vi cujus ob occurrens bellum sæviens, aut aliam repentinam necessitatem à subditis operarum præstationes *Frohn Dienste* ad tormenta, militaria tabernacula, panem ac annonam *Proviant*, aliaque instrumenta bellica, itineri, commeatui, & expeditioni necessaria, equis, jumentis, plaustris, navibusque transvehenda exigunt, adhibita tamen moderatione, alias Camera ad instantiam oppressorum præter quod nimias ad æquitatem reductas determinet, mandata concedit, vel *cum* clausula adjecta, ut accusatus certum intra tempus gravaminibus adversum se propositis se explicet, vel *sinè*, quando ipsi simpliciter paritio injungitur, absque quod antea rationes in contrarium adducere permittatur; hodiè verò non tam facile hæc posterior peremptoria impetrabitur, quòd Imperator nonnisi auditò Dominò Territorialì querelas subditorum admittat.

Ut & Jus *Albergariæ*, sic dictæ quòd consistat in præstatione *Hospitii der Herberge* es- & poculentorum. Est alia *limitata*, alia *illimitata* ad nullum certum quantum restricta, alia debetur *jure servitutis* v.g. à subditis non vicinis, alia *vi jurisdictionis* & superioritatis à Statibus Imperatori, ita ut etiam Episcopo apud quem diverterit, liceat collectionem moderatam, & subsidii charitativi indictionem facere: quamvis transeunti ex sola humanitate necessaria omnia subministrent, aut alia munera, ut fieri mos est, offerant; Principibus item, & Civitatibus immediatis, non etiam Advocatis seu Protectoribus quà talibus nisi superioritatem aliquam ibidem habeant. Clientis instar nec Vassallus directo feudi Domino Hospitalitatem debet, nisi in casu necessitatis, quò inopem, egestate & fame laborantem alere tenetur, quia omnimodam promisit fidelitatem. Amittitur hoc Jus vel *prescriptione* per solum non usum aut 40. annorum, si serviens aliquem titulum habeat, ex quo superioris consensus eruatur, aut immemoriale, si hæc solius temporis lapsu nitatur. Vel renuntiatione, vel si subditi muniti sint Cæsareo Privilegiò, quale tamen hodiè, postquam Præsul Paderbornensis ob hanc immunitatem alicui Landsassio à Ferdinando II. Imp. impertitam, & in Consilio Aulico sub Titulo Imperialis Declarationis productam apud Electores conquestus esset,

esset, & hi Clausulam hac de re Capitulationi inferuissent, territoriali utpote superioritati præjudiciosum non tam facile conceditur.

Huc spectat Jus *Apertura* die *Oeffnungs-Gerechtigkeit* quando Statui vi pacti, confederationis, amicitiae, vicinitatis, urbanitatis, feudi, Investiturae &c. armis laceffito, sicque tantum in Casu necessitatis, locus patet ut illuc securè refugiat; & per hoc differt à jure præsidii, quo perpetuus miles alicubi haberi potest.

Imperator id habet tum Pacis tempore, tum Guerræ, quam cum extraneis gerit, per totum Imperium, sic olim migrabat de uno Palatio ad aliud quod in civitatibus habuit, sicuti nonnulla adhuc supersunt, ita in Suevia tale erat Constantiæ, Ratisbonæ in Bavaria, in Franconia Norimbergæ &c. postquam verò sufficientes redditus ex Imperio non amplius capiebat, sed ex Terris tantum hæreditariis se sustentare debebat, Ludovicus IV. Bav. primus in illis sedem fixit; si verò nullus alius esset locus, ubi commorari possit, Episc. Bambergensis obligatur ab antiquo Bambergam Imperatoriæ mansioni destinata eidem relinquere, & se Villacum Carinthiæ Urbem conferre. Huic Cæsari scilicet, dum in civitate adventat, pomposè recepto claves, quas interdum non accipit, aliquando statim restituit, à Magistratu offeruntur in signum non solum reverentiæ, & recognitionem universalis Protectionis, sed etiam subjectionis.

Vel animò Pacifico dum Status bello finem imponit, induciis armistitio, treuga aut Pace per sanctionem *fæderis defensive* fieri solita, quod nil aliud est, quam *conventio publica, duos inter Populos, Imperantium auctoritate facta ad Societatem amicè colendam, & utriusque utilitatem promovendam* Hug. Grot. l. 2. c. 15. §. 5. & 7. Sive cum alio Statu, sive cum Exteris inita; contra Imperatoris tamen aut Imperii salutem nihil contineat, necesse est, utriusque enim exceptio licet non fuerit expressa, censetur nihilominus Clausula ex negotii natura, jam addita; & regulariter Exterorum Stipendiis se addicere, seu militem conscriptum ipsis adducere & in auxilium ferre potest nonnisi dum Imperator subsidio nullò indiget.

Offensiva fœdera econtra Status nullò modò inire possunt ut testatur Author meditationum ad Instr. Pac. pag. 897., etsi illorum jura quantum potest, extollat, Cæsaris autem deprimat, ideoque

singulariter notandus est. Vide Puffend. de reb. Brandenb. l. 13. §. 16. pag. 981.

Vel *Exteriorum gratiâ pro lubitu* bello se abstinere, id est, neutrarum sunt partium, si id ab Imperatore respectu Provinciarum hæreditariarum coeptum sit, non Imperii nomine, alias enim *neutralitas* quæ propriè sumpta ex libertate & consilio, foederis instar, non ex necessitate & præcepto provenit, *estque conventio, qua belli Societatem declinantes nos, inter belligerantes, quietos tenemus*, non procederet, sic Borussiae Rex quâ talis Trajecti ad Rhenum cum Gallia inivit Pacem, non qua Elector, ac proinde non impeditus fuit à quota sua parte von dem Reichs, Contingent, danda ad bellum Imperiale gerendum, ut hoc modo demonstraret, se in communi Germaniæ bello indifferentiam sequi nequivisse.

Rectè quoque ineunt fœdera clientelaria, dando se in Protectionem Potentiorum, qua in re differunt à Landsassiiis qui non nisi consentientibus Dominis territorialibus, alterius tutelæ se subijcere possunt, imo etiam Peregrinorum, etsi hujusmodi clientela valdè periculosa sit, quia ex Protectoribus sæpè fiunt Domini, dann aus solchen Schirm-Herren werden endlich Sturm-Herren. exemplo Civitatum Metensis, Tulli & Veroduni, quæ, cum in Protectionem Galliæ primum se dedissent, ab Imperio postea sub plausibili Advocatiæ titulo avulsæ sunt. Talia negotia ut Status expediant, Jus habent mittendi, & liberè per Legatos suos ubique agendi, Viros selectos ad Comitia indicta, Deputatorum Conventus, Aulam Cæsaream, aliasve, etiam in Casu quo proscripti pro rebellibus habentur; ex benignitate etenim Legati eorum inviolabiles sunt, non ex jure Gentium in genere, sed ex fide antea impertita, ne reconciliationis remedia & excusationis Innocentibus forte, aut Poenitentibus adimerentur.

TITULUS XXVIII.

*De modis acquirendi superioritatem territorialem,
& eam amittendi.*

Hæc acquiritur per actus, vel *inter vivos* puta Imperiali præcipue Investitura, emptione à Domino directo approbata, cum Vassalli Allodialia tantum alienare valeant, donatione, præ-

præscriptione immemoriali seu centenaria in regalibus, cooptatione, & relatione in numerum Statuum.

Vel *inter mortuos*, v. g. per Successionem ex Testamento quia potest Status illud condere & de bonis suis, observato familiæ pacto, liberè disponere, quo modo ad liberos pervenire possent, sicut inde à temporibus magni Interregni invaluit, hinc videmus tot subdivisiones occurrere in Domu Saxoniae, Hassiaca, & Brandenburgica, aliisque, quanquam in prima ultra portionem Ezenssem à quondam Electore Joh. Georgio disjunctam, etiam ducatus integer Weissenfelsensis post mortem ultimi Possessoris in Mense Majo anni currentis sequutam Electoratus sit incorporatus. Factio verò Testamenti de Feudis regalibus, aut rebus fideicommisso gravatis, juri primogenituræ subjectis, quia in plena Statuum proprietate non existunt, in favorem aliorum facta repugnat non solum juri feudali Longobardico, & Alemannico, sed & Legibus Imperii, quæ volunt familiæ extinctæ feuda ad Imperium redire. Obtinet dicta Successio etiam si ultimæ voluntatis declaratio omnibus juris civilis solemnitatibus sit destituta, quia Status cum Uxoribus suis, item reliquis ex eadem familia secundo & ultra Genitis, seu Appanagiatis *denen abgefundenen Herren* utriusque sexûs jure militari utuntur, & cum Jus Civile Justinianæum in Terris ipsorum tantum valeat, quantum placet, & quamvis introductum sit, ab eo alios eximere possint, certè semetipsos ab illius observatione liberasse censentur, voluntate aliunde, naturali claritate, expressâ. Etiam si autem practicè aliter sæpius judicatum fuerit à Doctoribus, tamen videndum non est quid pronunciatum, sed an jure decisum sit? Et contrariæ hõrum opinioni aliæ opponi possunt, & quidem illa Facultatis juridicæ Tubingensis, quæ tale Testamentum Caroli Austriaci Marchionis Burgo-viensis omnibus Testibus destitutum, validum judicaverat, ac legitimum: verum modò certum sit illud Testatoris auribus fuisse insinuatum, unde jubere quidem potest Status Secretarium ut illud concipiat, non verò ad id, quod voluntatis nostræ tantum, non alterius sit declaratio, Procuratorem rectè constituit, quia censeretur in ejus arbitrium non solennia solum, sed & essentiam testamenti contulisse; quodque quis facit per alium, per se ipsum fecisse videtur in tali solum negotio, ubi tertia Persona nomine nostro

nostro intervenire potest, nec rei gravitas nulla subest, nec fraus suboriri potest, neque voluntatis nostræ specificè facta declaratio requiritur.

Talî Testamentò Status liberis tutorem dant postea à Camera Imperiali confirmandum, quæ alias Pupillis curatorem ex officio interdum constituit, aut ad petitionem factam Mater vel Avia plerumque se ipsas offerentes, ob peculiarem pietatis & charitatis affectionem, modo secundis nuptiis, & Senatus Consultui Vellejano renuncient, ad tutelam, quæ virile quidem munus, etiam foemininum esse potest, imprimis si Testatoris voluntas contraria non fuisse probetur; & ad Ditionum administrationem, sicut multa prostant exempla, præ aliis assumi solent, quantum enim ad servitia feudalia attinet, ea per alios præstare poterunt. Idem dictum esto de proximo Agnato idoneo: Pupillum sub patrocinio tandiù retinent, donec ad 25. annum completum pervenerit, nisi Majores sui ab Imperatore Privilegium Gentilitium obtinuissent, vñ cujus minori primogenito 19. ætatis annum attingenti regimen conceditur, aut nisi ipse veniam ætatis impetraverit.

Vel *ab intestato*, dum Status, qui animi sui judicium nullum reliquit, hæreditas ex præsumpta ejusdem Senioris voluntate ad proximiores Agnatos & Cognatos devolvitur, quorum omnium primi sunt liberi masculi, aut his deficientibus etiam fæminæ, per consuetudinem vetustam contra Jus commune feudale, quod filiabus certam tantum portionem, seu appanagium assignat, in Germania introductam, quam interregni præcipuè licentia firmavit, vel maximè in regno Burgundico; unde Gallia hoc prætextu Provinciam *la Provence* sibi arrogavit, & fæminarum jura, quæ in se transferuntur, admittit, dum eadem in aliis, sprete talione, damnat.

Primogenitus reliquis natu minoribus præfertur in majoribus Imperii feudis, utpote indivisibilibus, ut in summum familiarum commodum in sua integritate servatis corroboretur justitia, & subjecti fideles pace gaudeant, & quiete. Receptum est hoc Jus in Augustissima Domu Austriaca, sic jam secundum constitutionem Friderici I. Imp. 1156. Austria (tunc Ducatus solum) nullò unquam tempore divisionis alicujus recipere potuit sectionem, & dein post fata Maximiliani I. 1519. Unione Provinciarum Austriacarum sequente, sollen die Länder gleichfalls unzertrennt verbleiben, idem

idem statutum fuit, quam indivisibilitatem diximus sup. tit. 1. continuo observatam, renovatam & confirmatam esse. Item in Ducatu Bavarico per testamenti factionem Ducis Alberti 1573. in Württembergico, in Brunsvicensi per pacta familiae saepe variata, postea de novo ab Imperatore Carolo V. 1553. confirmata, in Slesvicensi, in Cliveni, quem Brandenburgicus, in Juliacensi & Montium, quos Palatinus, possident quasi faemininos, quod illorum Majoribus Principissae Ducum Filiae nupserint. Terras has ob expectativam à Cæsare acceptam anno 1483. prætendit Domus Saxonica, sola earum titulò & investiturâ à Cæsare hætenus condecorata, idcirco pacta super iis inter duos priores inita confirmata fuere ab Imperatore sine præjudicio tertii, Saxonis nempe, qui necdum votum & sessionem in Comitibus eapropter habuit ob litem adhuc pendentem & indecisam. Et in aliis pluribus Principatibus.

Cæterum quin Majornatu exemplo Henrici, Ducis Brunsvicensis, qui in favorem Wilhelmi, fratris secundogeniti, juri suo renunciavit, primogeniturâ se dispensare possit, dubium nullo est, quia favori pro se introducto quilibet recte renunciat; in gratiam tamen potius quam præjudicium sive filii sui primogeniti & reliquorum liberorum, sive fratris sui secundogeniti, quod de jure tertii nemo disponere possit, & hic uterque eam non à patre aut fratre habeat, sed ab approbatione Imperatoris, legis beneficio, & primo acquirente seu Instituyente.

Succedere autem potenti cedunt una cum Ducatu, omnia Provinciis accessoria, v. g. annui redditus, fructus pendentes, Grege, debita activa & passiva, ut ad ea omnia teneatur, quæ Prædecessor justa de causa & probabili sub dignitatis nomine contraxit, Palatia, Urbes, Arces, Bombardæ, Machinae & Instrumenta bellica, Artillerie und Kriegs-Ausrüstung, æraria & vivaria, ornamenta, thesauri, bibliotheca, Dynastiae, modo Principatui fuerint unitæ, wann sie der Cammer einverleibet seynd, aliaque tam ad publicam Provinciæ utilitatem, quam familiae splendorem destinata.

Ob hoc commodum econverso fratribus natuminoribus, qui in Aur. Bull. dicuntur postgeniti) seu secundo & ultra genitis, den Junckern, abgefundenen oder abgetheilten Herren, præterquam quod allodialia & mobilia inter se dividant, certam pensionem, seu portionem & appanagium, quantitati facultatum & reddituum

conformiter, nach Vermögen derer Güter, ad necessaria alimenta vitæque honestam sustentationem subministrare obligantur, imo etiam Bastardis (etsi à Patre non agnitis, nec ejusdem titulo seu cognomine honoratis) juxta conditionem maternam, quia saltem is in causa fuit, quod existant, & ideo non sunt omnino derelinquendi.

Si Primogenitus natus sit ex Plebeja, nihilominus secundo-genito ex matre illustri procreato in successione feudi præfertur, quia tales nuptiæ inter personas inæquales nec Jure divino, nec civili, canonico aut feudali sunt prohibitæ, imo mores docent talem excludi non posse, nisi prius pactum ad Morganaticam accessisset. Huic Appanagiati propriæ tales, qui terrâ immediatâ ab Imperatore non investuntur, fortassis dum Principatus non est dividuus, subditi sunt, quia nec Votum nec Sessionem in Comitibus habent, neque hic eos in Congressibus publicis repræsentat, sed penes hunc solum tale Jus residet, & proprio nomine ac per se comparet, id quod vel inde patet, quia, hoc mortuò, filii non dicuntur Patruos suos repræsentare, quod tamen fieret, si hoc Jus radicatum fuisset in ipsis, ideoque nec superioritatem territorialem habent, nec reliqua quæ ex ea fluunt; Et pro filiabus quas habent locandas, non ipsimet, sed Senior, sicut in familia Brandenb. & Wurtembergica, subditos collectare solet.

Vel denique per Successionem ex Pactis proveniente communi Imperatoris & Statuum Consensu approbatis, quæ fiunt jure non militari, quia pagani extra expeditionem constituti, paciscentes de bonis testantur, sed jure communi, non quidem Justinianæo cum Lex 19. Cod. de Pactis expressè contrarium statuatur, verum consuetudinario hodierno, juri feudali, quod Vassallo ob Feudi Dominum consentientem, dispositionem in casum mortis permittit, nequaquam adversò.

Pacta alia sunt *Ganerbinatús* à Ganerbiis, quasi gemeine Erben, dicta, quia plures de dominio ejusdem loci participant: cum enim jus manuarium, das Faust-Recht, olim, ubi quilibet per vim sibi Jus dicebat, obtineret, sicque nemo securus esset, convenère Nobiles de certis castris conjunctim habendis, in quibus communise ope, quæ à Paciscentibus confœderatio dicta unionem hæreditariam cum mutua defensione & auxilio pro scopo habebat, defenderent contra hostiles incursiones, sique unus vita decedat, alter super-

superstes succederet. Alia *Confraternitatis*, die Erb-Verbrüderung, oder Vereinigung, qua Socii intendunt propriè futuram successionem in hæreditate vel universalia, quale est ab anno 1373. inter Duces Saxoniae & Hassiae Landgravios, quibus postea ferius 1587. Brandenburgicus accessit, ideoque etsi familiam Hassorum vel Saxonum extinguere contingeret, superstes non in æquas, sicut sibi reliqui, succedet partes, nec duas, sed unam tantum tertiam partem accipiet; ad Hesium econtra Electoratus, quia unus idemque duos habere non potest, deveniret. Vel *particularia*, cujusmodi non respectu omnium, sed certarum tantum terrarum & Ditionum ineuntur, vel *ambilateralia*, ubi utraque Contractantium pars obligatur, vel demum *unilateralia*.

TITULUS XXIX.

De Juribus competentibus aliis Imperii Civibus, qui non sunt Status Imperii.

Tales sunt I. Imperatrix, quæ secundum Jus publicum Aquisgrani consecratur & coronatur, suis amicta insigniis post Imperatorem immediatè incedit, Cancellarium habet Abbatem Fuldensem, cujus eapropter est diadema im- & deponere, literasque subscribere, Mareschallum verò Campidunensem, Archi-Capellanum, Abbatem S. Maximini apud Treviros, uti & supremam Aulæ Magistrum, eine Obrist-Hofmeisterin, actu Comitissam à Fuchs, natam à Molarth, quæ ut illi præsto adesse possit, reliquas præcedit etiam Principissas. Porro ex Sponsi Imperialis, quem & Judicem agnoscit, concessione Jus primariarum precum in Coenobiis Virginum exercere potest.

II. Nobiles Imperii immediati, quia gaudent Austregarum Jure beneficiis religionis seu reformandi jure in suis castris, & illò Archivi. Speciales item diætas, Ritter-Tage, inter se indicunt, foedera cum aliis contrahere possunt, tributorum loco & collectarum subsidium charitativum seu donum gratuitum Cæsari præstant, datis ad protestationem factam reversalibus, ne solutum ipsorum juribus præjudicet.

III. Nobiles mediati & Landsassii, qui à Rusticis suis operas, die Leistung derer Frohn-Dienste, decimas, die zehende Garb, Abzug-Schätzung,

Schätzung, Zins- Geld, exigendi jus habent; præ Ignobilibus ad Officia assumuntur, in paritate suffragiorum Plebejis præferuntur, à vectigalis solutione immunes sunt. In quantum ad Patricios, die da nicht von Bürgerlichen Ehrbaren, sondern adelichen Geschlechtern seynd, hi nobilium privilegiis fruuntur, & inprimis hujusmodi optimi generis Viri Norimbergæ, Francofurti, Ulmæ, Augustæ &c. als Ritter-mäßige Leute, deprehenduntur.

Pagi demum Imperii immediati, die Dörffer und freye Leute auf der Landfircher-Heyde, quibus etiam annumerari possunt subditi mediati, qui libero religionis exercitio gaudentes, in Judiciis solum intra Imperium conveniri queunt, & inde appellant ad summa in casu protractæ vel denegatæ justitiæ.

TITULUS XXX.

De Comitibus Imperii universalibus & de Civium specialibus.

In præcedentibus titulis Personas & res exposuimus, atque ita nunc tractabimus de tertio & ultimo juris nostri objecto, seu de actionibus quæ in supremis Imperii Tribunalibus ventilari solent, propter utilitatem vel publicam, vel propriam institutæ, id est, de mediis quibus Jus nostrum constituitur, & quidem ante reliqua de conventibus.

Sunt hi alii universales seu generales, Comitatus dicti, seu diætæ, Curiae solemnes, Regales, Parlamenta, die Reichs-Tage oder Versammlungen, quæ singulis ad minimum decem annis de reliquo autem toties, quoties foret necessarium Imperator publicæ utilitatis causa per El. Moguntinum indici curat, v.g. si agatur de jure exercendo, cui, quia cum Statibus communicatum est, illorum consensum accedere oportet, uti de contributionibus imponendis, de foedere offensivo, aut bello Imperii nomine gerendo.

Electorum insuper Vota, si non singula, saltem majora, si hi aliunde non suaserint, exquiruntur de loco etiam qui plerumque Norimberga est, aut alia Urbs immediata (interveniente aliquo legitimo impedimento, quale fuit tempore Caroli V. pestis grassans) Statuum, Legatorumque libertati exercendæ aptior, prout illi

illi annuerint; quamquam & in Municipali ut Viennæ, Egræ &c. habita fuerint, annis 1466. & 1641.

In tali civitate intra spatium sex mensium convenire debent Ordines Imperii singuli, & Directoria convocata non amplius per Edictum tantum generale, à quo olim facile se excusabant, ut sæpius ob paucitatem comparentium dilata fuerit Diæta, sed à tempore Friderici III. per literas non tam citata, eò quod non adhibeantur verba imperativa gebiethen, befehlen, quam potius blandioribus invitata gleich einer Beschreibung, das ist Bestellung, etsi tenor talium vocationum præter causam impulsivam, locum conveniendi, & tempus comparendi adhucdum respiciat etiam clausulam comminatoriam. Aliquando hæc singulis annis instituebantur, imo bis aut ter per annum, ut in nativitate Domini, Paschate & Pentecoste; nec ultra tres quatuorve dies durabant, unde tanquam rem insolitam memorat Lehmannus in Chron. Spir. lib. 5. cap. 32. quod per septem dies semel duraverint. Ratio autem quod tam citò finirentur, fuit quia Imperator & Status in persona comparebant, omnia simpliciter sine ambagibus decidentes, dum hodiè per multas relationes ad diversas Aulas faciendas negotia valde protrahuntur. Actualia Ratisbonensia ibidem jam inceperant annò 1663., intereà à Carolo VII. Francofurtum translata nunc iterum antiquo loco restituta sunt.

Cuncto tempore ad solemnia vocabantur omnes Status Ecclesiastici, etiam necdum infulati, aut à Papa confirmati, quia saltem Principes sunt, tam Catholici quam Protestantes, pro quibus, quia Pontificis confirmatione per concordata nationis Germanicæ specialiter requisita, destituti in Episcoporum scamno à primis non fuere admissi, aliud peculiare intermedium, & transversum eine Quer-Banc constitutum est Instr. Pacis a. 5. §. 22. in eo tamen, quia intereà temporis ferè omnes fuere sæcularisati, unus tantum Episc. Lubecensis nempè sedet & quandoque Osnabrugensis ex Domu Brunsvico-Luneburgensi, puta dum alternativa requirit Protestantem. Sede vacante Capitulum admittitur, quia Recessui subscribit tantum ratione terrarum.

Principes sæculares omnes majorennæ etiam ante petitam intra annum investituram rectè adveniunt, Electorum instar qui planè antea eligere possunt, quia illa non facit Principes, sed tantum confirmat. Ubi Jus Primogenituræ obtinet, solus Senior

unus nomine omnium Votum ac Sessionem habet, in locum verò Minorennum Tutores aut Administratores, quos habent, vocantur. Prælati non Principes duo vota, & Comites omnes cum Baronibus quatuor vota curiatim per directoria dicentes, in Principum quoque Collegio sedent.

Civitates Imperii certum est ab ætate Sigismundi Imper. admissas jam fuisse, & deinde etiam votum, non solum deliberativum, sed & decisivum habuisse, & actu habere vigore Instrum. Pac. art. 8. §. 4. Non etiam Nobiles immediati, qui à tempore saltem Friderici III. semper tantum ut Ministeriales comparuere, ut Cæsari & Statibus fervirent, quod autem in proemio Aureæ Bullæ eorum mentio fiat, mirum videri non debet, nam moris erat, ut omnium, qui ad testimonium in aliquo actu perhibendum vocabantur, nomina exprimerentur, ideoque & Delphinus cum Episcopo Albanensi ibidem nominatur. Vid. art. 5.

Vice-Mareschallus Hæreditarius Statibus, eorumque Legatis diversoria assignat, curam gerit rei annonariæ, Adventantibus justò pretiò vendendæ, Curiam totam lustrat, nocturnas Vigilum Excubias benè constituit in majorem securitatem, diem horamque propositioni Cæsareæ, ac consultationibus destinatam indicit, Jurisdictionem in Advenas & Legatorum familiam exercet, obsignandi etiam Jure & sigillandi bona, morte ibi fungentium.

Interdum etiam Extranei, ita & Comitæ Moguntiaca Carolus VII. Rex Galliarum, ut Schisma Eug. inter IV. & Fel. V. Pontifices tolleretur; ad Francofurtensia omnes Reges, ut bellum contra Turcas, qui tunc Constantinopolim occupaverant, susciperent; ad alios quoque Recessus, ubi super negotiis non solum Germaniam, sed totam etiam respicientibus Europam, Nuntius Papalis, aliorumque Regum Legati, vocati leguntur, imo aliquando etiam Privati, veluti Assessores Judicii Cameralis ad Ratisbonensem, cum de rebus Justitiæ ordinandis tractaretur.

Status ita convocati, nisi quis simpliciter à comparitione privilegiatus esset ut Archi-Dux Austriæ, aut saltem ab aliqua, ut Rex Bohemiæ, comparere debent in Persona, aut impediti, allegatâ causâ absentiae mittere possunt Legatos, qui, quali modo consultationibus interessent, mandatò plenò instructi, adventantes, literas suas Credentiales offerre debent, & Audientiam ab Imperatore vel ejus Commissario petere, Vice-Marescallum de adventu

adventu certiore facere, ut non ipse quidem, sed per Metatorem, den Reichs-Quartiermeister, hospitium assignet, tabulâ etiam, cui nomen Legati inscriptum ante ostium domûs suspendenda, dem Reichs-Profos tradita: neque enim hoc Jus amplius à Magistratibus Urbium, ubi Comitia celebrantur, impugnatur ob transactionem hac de re Augustæ Vindel. initam anno 1614.; Directorio item seu Cancellariæ Moguntinæ præsentiam suam intimare, eisdemque legitimationem per Legationis Secretarium præsentare debent. Civitates verò necessario per Deputatos comparent, uti & Abbatissæ propter sexûs verecundiam & pudorem.

Jam Imperator, vel illius loco Commissarius principalis, nam Con-Commissarius est secundarius, hodie Baro à Palm, omnesque Status congregati, die ad summum 14. post comparitionem statuto, eunt in templum ad audiendam missam, cui Protestantes non solent interesse. Ea celebrata Cæsar in Curiam deducitur, ibique locum obtinet eminentiorem trium, pluriumve graduum; Electores verò paululum depressiori circumfident, à dextero latere Mogunt. Bohem. Bavar. Brandenb. à sinistro Colon. Saxo, Palat. & Hannoveran., à pedibus verò & à regione, seu in medio, Trevirensis; Principes reliqui & Civitatum Deputati alia subsellia unò gradu Novemvirorum, duobus verò Cæsaris sede inferiora, stragulâ pretiosâ, cooperta habent; à dextro ad longitudinem sedent Archi-Dux & Principes Ecclesiastici, à sinistro Sæculares, eorum Legati, & quatuor Comitum Directoria. Alii Comites, si adsunt, insident scamno separato, auf der Adjuncten-Banc, & propè portam Civitates.

Sellis occupatis, si ipse Cæsar adsit, non Comitum, sed Principum unus singulariter designatus, Statibus, quod vocationi obediens esse voluerint, ejus nomine gratias agens propositionem Cæsaream prælegit, cujus Capitula Cancellarius Moguntinus & Secretarius ad mensam in medio positam sedentes notant & protocollant. Lectione finita Status omnes consurgunt, & paululum collegialiter collocuti per Electorum unum Imperatori in hanc fermè sententiam respondent: „Cognovisse ex recitata propositione, „quàm gravissimas ob causas Conventum indicere illi visum fuerit, „& quod à tempore suscepti Imperii tanta fide ac diligentia, publica negotia sibi commendata habuerit, habeatque; Illi se gratias agere maximas, seque in omnibus, quæ ad salutem & digni-
tatem

„tatem Imperii pertinere videbuntur, studia sua & officia, uti debita, ita promptissima offerre: ut verò de rebus propositis re-
 „tius deliberare possint, Exemplum seu Copiam recitatae propositionis, des Vortrags, petere, ac suam denique fortunam officiosissime commendare.” Ad hæc Cæsar iterum gratias reponit, propositionem communicari mandat, ac ut de singulis ejusdem capitibus, primo quoque die consultantes, sententias proferant. His ita peractis de Solio surgens eadem, qua ingressus est pompa, ad Palatium revertitur, & alius quisque in sua diversoria discedit. Sequentes verò Convocationes fiunt ab Electore Moguntino, qui si in præcedenti Conventu futurus oretenus non sit indictus, schedulam convocationis, den Unsag-Zettel, ad Saxonem mittit, hic ad Pappenheimium, ut horam in ea præfixam Statibus denunciet. Convenitur per hebdomadam diebus Lunæ, Mercurii & Veneris, FERIA verò tertia & quinta destinatae sunt Postis, aliisque negotiis, dies Sabbati vacat re- & correlationibus, dies verò Dominica & festiva accuratè observantur.

Die de novo indicta Statuum quilibet in suam classem secedit, quarum tres sunt, seu tria Collegia, puta *Electorale*, quod ab antiquo, dum ad Status spectabat Eligentibus varios nominare Candidatos, in separato loco sedebat, *Principum*, sub quo etiam Prælati non Principes, Comites & Barones comprehenduntur, & *Civitatum*. Electores inter primum locum occupat Moguntinus, integrorum Director Comitiorum, à latere verò ejus dextro & sinistro reliqui prima alterave die alternatim conspiciuntur, ita tamen, ut in Persona comparens, Legatum alterius etiam prioris præcedat. Vota exquirat subito à Trevirensi, dein à cæteris, ipse tandem à Saxone interrogatur, & toties usque dum vota concordent, ac vel omnia, vel majora conveniant, sique aliquis se profiteatur indifferentem, is majori parti reputatur consentire. Hodie quilibet suum Secretarium cum Protocollo adhibet, in dubio tamen semper recurritur ad Moguntiacum tanquam authenticum, cui etiam Protestationes, si quæ fiant, inferuntur.

Principum Senatus duo sub se continet scamna, in quorum primo à latere dextro sedent Ecclesiastici cum Archi-Duce, à sinistro reliqui Sæculares. Jus proponendi dirigendique alternativè habent Austriacus & Salisburgensis; haud procul ab his sedet Vice-Mareschallus, ideoque & vota exquirat, & quidem sine omni prælo-

præloquio, cui simpliciter interroganti, seu quemlibet nominanti Legati stantes, ipsi verò Principes vota sedentes proferunt viritim germanica quoque linguâ, Prælati econtra non Principes duo habent curiata, Suevici unum, alterum Rhenani. Comitum verò & Baronum quatuor scamna totidem dicere solent vota non propria voce, etiamsi præsentés sint, sed per Syndicos, Commissarios aut Mandatarios à Directorio missos, Protocolli curam acturos.

Civitates in duobus sedent Scamnis in der Rheinisch- und Schwäbischen Banck. Directorium ab ea in qua Comitia celebrantur, si tamen immediata sit, peragitur, constituendo ad id Senatorum aut Syndicorum quospiam Secretariò adjuncto. Si verò sit municipalis, primæ Rhenanæ competit, ita tempore Tractatús Pacis Westphalicæ Osnabrugæ loco, prima, omnia dirigebat. Director incipit à Colonia & deflectit aliam Scamni Suevici, sicque ab una redit ad alteram, ipse verò ultimo loco suam subjungit sententiam, cum reliquis duo efficiens suffragia.

Status ordinem propositionis Cæsareæ, si in ea favorabilia ut bellicus contra Turcam apparatus, gravioribus v. g. negotiis Ipsosmet concernentibus præponantur, sequi præcisè non tenentur, quia, antequàm propria tractarentur, Comitia dissolvebantur & prorogabantur, sed tantum arbitrarium quem, prout Imperii salus postulârit, elegerint, maximè hodiè quia perpetua sunt Comitia, omnia quoque in Consultationibus misceri solent.

Postquàm negotii unius vel alterius discussio in Novemvirum senatu sequuta est, eandem Principum Collegio aperiunt, cumque eo re- & correferunt sibi invicem, usque dum inter se conveniant; quod si factum sit commune conclusum, seu universale, & à Directoribus lectum, illud communicant cum Civitatibus, quarum, si bona videatur sententia, monita inferuntur, alias Deputati nolentes volentes, si votorum pluralitas adsit, consentire coguntur; Et hoc modo soli Directores, Statibus utpote ipsis non adhibitís, pro lubitu in re- & correlationibus procedunt. Civitates de eo maximè conqueruntur, quia finitís demùm negotiis vocantur, quasi votum decisivum, quod habere debent confirmatum in Inst. Pacis a. 8. §. 4. irritum fieret: absolutè tamen frustraneum non est, cum contingere possit, ut quando Electores & Principes planè dissentiant, alterutri parti accedentes Vota majora efficiant, aut ab

utraque in aliam abeant sententiam, vel usum habere poterit in negotiis ubi Vota unanimia requiruntur.

Hæc Statuum sive concors, sive discors propositioni factæ sententia & Imperii Placitum ein Reichs-Gutachten, si Commissarius Principalis tantum adsit, à solo Moguntiaco Legato refertur, vel solenniter per deputatos qui ex tribus Collegiis sunt nominati, ipsi Imperatori, qui præsens per Vice-Cancellarium, absens per principalem commissarium, si Statuum sententiæ scripto suo accedat, res confecta est, alias replicando, duplicando deinceps tandiù disceptatur, donec invicem conveniatur. Recessus enim Imperii ein Reichs-Schluß est instar conventionis, in qua Imperator plenitudine Cæsareæ suæ potestatis non obstante Statibus invitis, & econtra Status citrà illius consensum nihil concludere possunt, ideoque clausula adjici solet: Wir haben uns vereiniget, verglichen, und deshalb mit und gegen einander in Contracts-weise verpflichtet. Unde rectè dicitur quòd semissem Comitiorum habeant & Status & Imperator, quia tantum potest solus in iis, quantum omnes simul sumpti. Utriusque tamen consensus unanimis, non attentis solum pluribus votis & majoribus, requiritur in certis quibusdàm causis, v.g. dubiis circa religionem, necdum per Leges decis, quia alias ad Tribunalia deferri deberent, in collectis quia etiam singulos concernunt, in tollenda Lege fundamentali aut Privilegii jure, contractusve quod pluribus quæsitum est, quæque nonnisi cunctorum assensu condita, taliter & dissolvi debent; item in quibuscunque controversiis Catholicos inter & Protestantes ortis, nè Pars una propter alterius pluralitatem votorum, victa succumbat.

Ea quæ in Comitibus definita fuere, omnia, nisi aliqua velint certas ob rationes in secundarium in dem Neben-Abschied tantum referri, in generalem à Moguntino tanquam Archi-Cancellario referuntur, ubi *initium* plerumque ex verbis literarum Cæsariarum convocatoriis, *narratio* ex propositione, *finis* ex relationibus, & resolutionibus Imperatorum Statuumque peti consuevit. Ita conscripti & à Moguntiaco Secretario concepti formulam Electores prius examinant, dein Director petit Deputatos quibus prælegatur, Statuum scilicet Cæsarisque unum alterumve Consiliarium, comparere, ut si necessum sit, in eo, quod existimaverint, emendetur & corrigatur. Recessus perfectè elaboratus bis in membrana descri-

describitur, & unum exemplar deponitur apud Cancellariam Imperii seu Moguntiacam, alterum apud Aulico-Cæsaream bey der Reichs-Hof-Cancley, Camerae vero Copia tantum transmittitur, ut habeat quod in sententiis sequatur.

Per duo ferè sæcula scribi solet lingua Germanica, non amplius latina, quâ solum res Imperii cum Exteris tractantur, sicut apparet ex Pace Westphalica, Noviomagensi &c. Subscriptio fit variè, interdum omnis deerat, ut in Augustano, und in der Erklärung des Land-Friedens zu Nürnberg; aliquando solus Imperator subscribebat, ut Ratisbonæ, prævia tamen Statuum denominatione, aut cum Elect. Moguntino in der Policay-Ordnung zu Augspurg. Aut etiam cum Vice-Cancellario, ut Francofurti, plerumque tamen etiam Statuum qui aderant, nomina accessisse certum est, quamvis contra unam vel alteram Recessus partem protestati essent. Fit autem non propriâ Statuum manû, sed per Secretarium Moguntiacum, hinc mendosa semper fuerat, ordine non servato, & illis non comparentibus, quorum nomina ante alia Legatorum, absentium scribuntur, non annotatis, ast ferè semper cum clausula de non præjudicando.

Mos sigillandi talis est: funiculum duplicem parti infimæ pergameni, in quo conscriptus est Recessus, transfixum, in superiori parte Cæsaris sigillum conjungit, à cujus latere dextro sigilla sua appendunt Ecclesiastici sessione priores, & quidem Elect. Moguntinus, Archi-Episc. Salisburgensis, & Prælatorum unus non Principum, nomine reliquorum, à sinistro vero secularis, & quidem Bohemus, Princeps in scamno sæculari primus, unus ex Comitibus, & Civitas illa in qua Comitia habentur, funiculos divisos iterum conjungit.

Porro, licet à solo Imperatore Leges Imperii condi non possint, Recessus tamen eodem modo, sicuti declaratio in bannum, solo ipsius nomine publicatur verbis imperiosis setzen demnach, ordnen, wollen, und gebiethen &c. pristinam Majestatem nonnihil redolentibus. Et publicè prælegitur omnibus Statibus & Populo hunc in finem in curiam citatis, qui consequenter ad illius lati observationem obligantur, imo ipse Imperator non quidem per modum Legis, verum pacti & contractus, ita ut nec dispensationem contra Leges Imperii petere, vel acceptare possit.

Prima Recessuum Imperii collectio typis Spiræ expressa extat zusammen gelesen durch Peter Trachen, Schultheissen. Hanc sequutæ sunt aliæ Editiones Moguntinæ, at imperfectæ, quia omnes alle Abschiede non continent, aut contenti vitiis typographicis pleni sunt, versiculis interdum integris omissis; ultima tamen earum anni 1660. reliquas in multis superat. Concernentes demum Pacem religiosam, religionem, aut disciplinam Ecclesiasticam, à summis Pontificibus in numerum librorum prohibitorum relati sunt; ita constat, & contra Pacem Westphalicam Monasteri-Osna-brugensem ab Innocentio X. Bullam editam esse.

Explicanda nobis adhuc sunt civium Imperii specialia, seu Conventus authoritate Legis publicæ à quibusdam in propriam privatam, vel publicam instituti utilitatem. Sive *Electorum* dum hi conveniunt electuri Regem Rom. in Imperatorem promovendum, aut de variis negotiis, prout tempus & necessitas suggerunt, deliberaturi, & celebraturi keinen Wahl sondern Chur-Fürsten-Tag, ita conventum erat Fuldæ anno 1608. Norimbergæ 1611.-19.-40. Mühlhufi 1620.-27. &c. *sive Deputationum*, dum instituuntur, ut subita negotiorum moles ingruens, quia non tam citò, nec satis commodè plenis exponi possent Comitibus, à Deputatis, seu delectis per Cæsarem & Ordines tractaretur.

Fuere ordinarii Deputati ab initio sex antiqui Electores, Collegium & Classen, æquæ ac in Comitibus constituentes separatam à Principibus, quibus hæc dignitas ad Personas tantum restricta, ad successores fuit continuata, & plures additi: tandem ut Catholicorum numerus & Protestantium in Deputationibus æqualis esset, alii de novo adjuncti cum Wetteraviæ Comitum uno, una item alterave Civitate per compendium, quasi totum Statuum ordinem repræsentantes, singuli viritim vota dicunt, regulariter consultativa tantum, quatenus ea ad Comitibus referre debent, aliquando etiam decisiva, ab Imperatore tantum confirmanda, qui, si prius moriatur, Conventus, quia Commissarii, cujus vices agentis mandatum morte Mandantis expirat, nec Vicariis mediantibus continuari poterit, ita institutus anno 1657. Ferdinando III. Imp. vitâ decedente, fuit dissolutus.

Tales *Ordinarii* Conventus abrogati sunt, & non amplius habentur, partim quia circa ipsos Deputatos mutatio contigit, sic Palatinatus à Protestantibus ad Catholicos devenit, Argentoratum ab

ab Imperio avulsum &c. partim cum nunc Comitia perpetuo durent, hisce Deputationibus opus non videtur, unde nec nobis ultro de illis agendum.

Verum non *Extraordinarii*, v. g. in causis obæerati Imperii, in audiendis Exterorum propositionibus, ad literas Extraneis scribendas &c. in qualibus liberum est Statibus, quot & quos Deputatos adhibere velint, etiam pauciores, si res videatur commodius tractari posse, tali modo causa Capitulationis perpetuæ acta fuit, circa art. 4. Pacis Rysvicensis laboratum &c. siue fiant à Visitatoribus Cameræ, siue sint Circulares, die *Creysß-Tag*, in quibus aut conveniunt omnium decem Districtuum Duces, ut factum Erfordiæ, & institui solent, v. g. ad moderandam Taxam matricularem, ordinandam rem monetariam, die *Rechtfertigung der gemeinen Münzen*, refundendos sumptus in executionem factos &c. aut aliquot duntaxat, nur einige *Creysß-Obriste*, quia vicinitate se attingentes quot annis invicem de eodem negotio correspondere solent, in tres distributi classes, in una Rhenensis superior & Westphalicus, in altera sup- & inferioris Saxoniae, in tertia Franconiae, Bavariae, Sueviae & Austriæ Circuli, aut unius membra tantum.

Indicuntur ad locum, qui Principibus convocantibus commodus videtur, ibique comparent etiam non Status, qui Circulo aliquo aliter obligati sunt, ac devincti. Status vero ibidem conveniunt vel omnes, vel nonnulli tantum, uti factum Goslariae & Norimbergæ, dum se nono Electoratu opposuerunt.

Sunt denique alii Civitatum, *Stadt-Tag*, die S. Bartholomæi institui solitæ, alii Nobilium immediatorum, die *Ritter-Tag*, alii Subditorum mediatorum seu Landsassiorum, qui tamen inconsulto Dominò territoriali convenire nequeunt.

TITULUS XXXI.

De Magistratibus Imperii, & signanter de Judicio Westphalico, de Imperii Regimento, & de Austregis

Varii antiqui Germaniæ Magistratus tempore Caroli M. & Ottonum Impp. florentes, ut videre est in memorabili dissertatione Conringii de Judiciis Reip. Germ., hodiè usum non habent, postquam sub Maximiliano I. alia & certior eorum forma
U est

est constituta, aboliendo tam Judicium Westphalicum, quam Imperii Regimentum, quoniam prius Scabinis, *Echevins*, seu adrektoribus per univèrsum Imperium se extendentibus, das verbothe ne heimliche Westphälische Gericht, crudelitatis plenum fuerat ob Reum à Judice & Assessorebus, von dem freyen Grafen und denen Schöpffen oder Stuhl-Herren, quasi condemnatum, antequam nocens fuisset citatus aut probatus; posterius verò die Regiments Ordnung, per se ipsum in usu esse desierat.

Circa medium verò Sæculi decimi tertii in diuturno illo interregno post fata Friderici, cum Judicia non benè essent constituta, & Is potior Jure, qui potentior, Status res suas per Arbitros, in quos compromittere, seu Austregas, weil sie die streitende Partheyen auseinander gesetzt, und miteinander verglichen, decidere confueverunt, qui primum *Conventionales* erant Partium conventionione constituti, sicut hodiè, quando inter Landgravios Hassiæ controversia oritur, à parte Actoris & Rei quatuor nominantur Nobiles, & totidem Consiliarii cum duobus Juris Consultis Marburgensibus, ut litem intra sex septimanas terminent; In domu Saxonica similiter quatuor Nobiles & duo Literati, juramento sibi remisso, judicant &c. Deinde à dicto Cæsare Judicia Germaniæ reformante in Ordinatione Camerali confirmati fuère, & quia hic eos authorisavit certam præscribendo formam, *Legales* appellati sunt in defectum Conventionalium, ex ipsa Legis, non Partium dispositione adhibendi, modis præcipuè his, ut dum Princeps contra alium vel Nobilem immediatum actionem suscipit, & econverso.

Prima hæc instantia non competit omnibus Statibus, sed regulariter tantum iis, qui Principum nomine generali intelliguntur, aut qui eam vel jure præscriptionis, vel ex speciali privilegio Imperatori reservato adquisiverunt: ideo mirum non est, quòd etiam aliquibus Civitatibus competat, sic Norimberga judicatur à Windesheimia & Weissenburga in Nordgavia; Ratisbona ab Augusta Vindel. Norimb. & Ulma, Eslinga à Consulibus & Senatu Ulmæ, Reutlingæ & Heilbronæ, quarum unam Actori pro libitu suo ac commodo eligere licet, ille quoque sententiâ latâ gravatum se putans, ad Judicium Aulicum vel Camerale provocare potest, antequam horum unum imploratum sit, ut pronunciatae executionem Duci Circuli demandaret.

Pertinent

Pertinent ad eos omnes causæ dijudicandæ, etiam non appellabiles, ut criminales & matrimoniales, exceptis feudorum regaliū ad Imperatoris reservata spectantibus, religionis nondum decisis, quia in Comitibus non quidem votorum pluralitate, sed per unanimia decidendæ sunt; Causis item Pacis publicæ profanæ, pignorationum, arrestorum, Legis diffamari, relaxationum à juramentis ad effectum agendi, juxta Ord. Camer. part. 2. tit. variis.

Hodiè ob nimios, quos constarent sumptus, & quia intra semestre, vel annale spatium finire deberent negotium, parùm adhibentur.

TITULUS XXXII.

De Judicio Camerali.

Quum Judicium Aulicum, dum solum adhuc erat supremum in Germania Tribunal, Litibus Privatorum innumeris decidendis ac dirimendis non sufficeret, nec certò aliquò loco consisteret, sed semper Imperatorem sequeretur peregrinantem cum magno Partium litigantium incommodo, sumptibus atque dispendiis; tandem Maximilianus I. Imp. optima ratione, curis publicis aliunde implicitus, communi Statuum consilio & auctoritate Judicium Camerale (quod aliud volunt à Camerali Judicio, nec confundendum cum Camera Imperiali) ceu summum Justitiæ domicilium, & extremum Juris Asylum, das obriste und letzte Gericht, solenniter instituit anno 1495., ut in hoc Conclavi & Collegio Judex & Præsides cum Assessoribus, nomine utriusque, quia & à Statibus dependet, per universum Imperium Jus dicerent, jurisdictione nec ordinaria, nec delegata, sed simpliciter dependente & magistrali super rebus tam, quæ primùm in Audientia sibi confidentibus explicatæ sunt per juratos Cameræ Procuratores, quàm dein super his propositis, plenè deliberatis.

Et si ab initio, tanquàm locus mansionis, assignatum fuerit Francofurtum, tamen postea in variis civitatibus, ut Wormatia, Augustæ Vind., Ratisbonæ, Norimbergæ & Spiræ celebrabatur, usque dum, quia Assessores Seniores, item Advocati & Procuratores malebant deponere officia, quàm sæpius migrare, statutum esset,

esset, ut Spiræ perpetuo subsisteret. Cum autem Galli, quorum barbara devastatio ne quidem ipsis Imperatorum sepulchris parcebat, Germaniam denuo invaderent, etiam à Spira, loco aliunde incommodo, in ultimis utpotè Alemanniæ finibus sito, Wezlariam annò 1690. translatum est. Judex der Cammer- & Richter qui Germanus esse debet Jurisperitus, id est, eruditus, rerumque publicarum gnarus, illustri sanguine legitimè natus, Princeps, Comes, vel ad minimum Baro, Religionis Catholicæ Romanæ, aut Reformatæ sub Augustana comprehensæ. Modernus est

Sacratissimo Imp. nostro Francisco I. à sanctioribus Consiliis, eundem repræsentans, ab eoque solo pro lubitu constituitur una cum Præsidibus quorum duo tantum erant, sed anno 1570. tertius fuit additus, & in Pace Westphalica quartus, ut negotia & lites per quatuor eodem tempore tractata eo citius pergerentur.

Sed cum reditus non sufficiant, aut potius quia Statuum plurimi non præstant accuratè debitam quotam, hodiè tantum duo sunt, & quatuordecim circiter Assessores, qui ex legitimo thoro in Germania nati, honestorum morum, & inculpatae vitæ esse debent, juris scientia sufficienter instructi, ut ex actis referre sciant.

Eorum aliquo mortuo, ad Circulum quem ordo præsentandi tangit, Judex scribit, ut intra sex menses, quibus tamen 14. dies aut integer mensis superaddi solet, unum præsentet addita comminatione, quod, si eum mittere negligat, Camera prospiciet; dein Præsentato de cujus idoneitate ut appareat, acta exhibentur sive faciliora, sive difficiliora, prout ea Judex illi suppeditare voluerit, deputatis propterea Assessoribus qui supra hæc cum ipso colloquantur.

Sub speciali Imperatoris degunt protectione, cumque tota familia immunes sunt à præstatione accisarum frey vom Ungeld, Dåk, Zoll und aller Beschwerung, auch andern Gerichts- Zwang. Mille Imperiales in salarium tantum accipiebant, Præsidum quilibet 1371., Judex verò 4400. partim ex taxa judiciali provenientes, partim solutos à Statibus qui ad hanc contributionem pro Camerae sustentatione subditos suos collectare possunt. Fiscalis Cæsareus mille habebat, Advocatus Fisci medietatem; hodiè verò juxta conclusum Imperii de anno 1719. superadditi sunt duo alii Assessores Bohemicus

hemicus nempe & Brunsvicensis, & cunctis duplum pristini salarii solvitur. Procuratores vero & Advocati, quorumve magnus est numerus, iisdem immunitatibus quidem gaudent, sed Salarium certum non accipiunt, sondern müssen sich mit dem, was ihnen durch Cammer-Richter und Bessiger taxiret wird, zur Belohnung begnügen lassen, und die Parthenen nichts weiter darüber beschweren, noch einige sondere Bedinge mit ihnen deshalb machen. Sunt præterea complures Personæ quæ Cameræ inserviunt, ut Administrator Cancellariæ, Protonotarii, Registratores, Scribæ, Pedelli, Nuncii pedites & Equestres cum Magistro dem Bothen-Meister &c.

Extendit se Cameræ Jurisdictio ad omnes res & Personas, nisi quatenus excipiuntur. Sic subditi mediati ibidem rectè conveniuntur in secunda instantia, demptis illis Archi-Ducis, non etiam in prima, quia Privatus cum Privato litigaturus primo Prætorem Urbis ubi degit, adire debet & Dominum territorialem à quo per sententiàm gravatus ad superius Tribunal, toti Provinciæ commune provocare poterit: nisi in causis in denen Fällen, so, nach laut der Cammer-Gerichts-Ordnung, dahin ohne Mittel gehören, vel in casu denegatæ aut protractæ Justitiæ, vel si Status subditum, aut civitatem municipalem, quæ non privilegiata Privatorum censu venit, convenire velit, vel si conveniatur Persona Cameralis de delicto minori puniendo, ubi multa pecuniaria tantum obtinere posset, nam ob majus quod vitam Rei, & famam læderet, nocens in Comitibus accusandus esset, aut in casu quo conveniendus domicilium habeat sub Jurisdictione litigiosa, seu dum non constat, cujus Principis territorio subsit. E converso immediate subjecti conveniri queunt in prima instantia, nisi habeant Jus primæ instantiæ cui renunciari non potest absque consensu Actoris & Rei. Aut exempti sint à Jurisdictione Cameræ, ut Archi-Dux.

Dixi in denen Fällen &c. tales sunt omnes causæ fiscales, id est. Fiscum Imperii concernentes tam activæ quam passivæ sive Cæsareus agat, sive conveniatur, causæ fractæ Pacis, tum religiosæ si v. g. religionis intuitu quis ab altero turbatur contra solemnem Pacificationem 1555., tum profanæ; causæ litigiosæ Possessionis, pignorationum, arrestorum, ne quis immediatum aut ejus subditos, aut bona arresto afficiat, vel ad cautionem de judicio sisti, aut judicatum solvi adstringat, causa mandatorum sine clausula, relaxationis juramentorum, & Legis diffamari v. g. si Immediatus ab

alio famâ læsus sit. Et causæ demum violati Privilegii Cæsarei, quamvis in his omnibus actori liberum sit ab initio accedere vel Cameram vel Imperiale Aulicum Judicium.

Ad secundam verò instantiam spectant causæ sive directæ, sive mediatè subjectorum, qui Austriæ beneficium habent. Ex-
cipiuntur tamen concernentes feuda majora de quibus vi reserva-
torum solus Imperator in signum supremæ Majestatis Cæsareæ
privativè in Aulico judicat *criminales*, *peinliche Sachen*, die Leibes-
Straffe nach sich ziehen, quæ, si ad sanguinis poenam agatur, sicut
per appellationem ad Cameram devolvi non possunt, multò minùs
illuc pertinent in prima instantia, ratione cujus jurisdictionem ar-
ctiorem habet, sed in Comitibus tractandæ sunt; si autem civiliter
tantum actio intentatur, ad Austregarum Judicium referuntur;
Matrimoniales in quibus si quæstio facti incidat, eam quidem Ca-
mera determinat, non etiam si de jure & viribus nuptiarum quæ-
ratur, nam Status Catholici eas quia tanquam Ecclesiasticæ & Spi-
rituales Ecclesiæ subsunt, Romam deferunt; Protestantes verò
potestate Pontificia in eos, (& res deploranda est) per Pacem
Westphalicam sublatâ aut potius tantummodo suspensa, dispensa-
tionem gradûs matrimonialis, modò jure divino non sit prohibitus,
etiamsi humanæ repugnet Legi, à Principe superiore impetrant;
de vinculo verò matrimonii quod contentiosum relinquunt Judicio
civili ordinario judicandum, dissolvendo, non satis inter eos con-
venit, quis Judicium summat. *Ecclesiastica* nisi quatenus jam de-
cisæ sunt dum v.g. sermo est de Possessione probanda, an quis
religionis suæ exercitium anno 1624. in aliquo loco habuerit.
Causæ appellationum quantitatis minoris, seu dum summa non est
appellabilis, id est ad minimum quatuor centum Rhenensium, hinc
si quis se gravatum putat, remediò appellationis non habito, acta
inrotulabit, & ad Academias transmittet. *Causæ* denique, qua-
rum summa inferior est quantitate, à qua solum appellare licet,
inde respiciendum, quale & quantum quilibet Status habeat pri-
vilegium, nonnulli enim illud de non appellando obtinent illimi-
tatum, alii ad certam summam restrictum.

Omnes causæ sive primæ sive secundæ instantiæ, pendentes
in Camera, quia æque summum Tribunal est, advocari non possunt,
nec ab ipsis Partibus transferri ad Aulicum sub poena decem mar-
carum auri: Lite ibi finita non datur appellatio Litigantibus, sed
tan-

tantum beneficium revisionis; seu remedium extraordinarium, quo Commissarius Cæsareus, & Statuum Deputati tanquam Revisores juramento se obstringentes, quod Justitiam in pronunciando observare velint, ad sententiam à Camera latam, contra Judicem eam ferentem, & rationes Assessorum appositas in melius formandam & corrigendam implorantur.

Talis revisio petenda est per Notarium Partis læsæ ab Elect. Moguntino intra quatuor menses à die latæ in omnibus causis, modo summa sit revisibilis, id est, duorum millium Imperialium, absque quod usura computetur, præstito tamen prius juramento calumniæ sive in Persona, sive per Procuratorem sufficienter ad id instructum, & cautione pecuniaria, à Visitatoribus considerata Persona & causa, determinanda, vel per se, vel per fidejussores deposita, quæ in casu succumbentiæ Fisco cedit; Cautio vero juratoria Pauperis convertitur in poenam corporalem, provocationisque injuria carcere vindicatur, juxta tritum: qui non habet in ære, luat in pelle, præsertim ob temeritatem puniendam. Si autem Petens obtinuerit, eam in Camera reproducere debet sub poena desertionis.

Dantur prætereà adhuc alia sententias Camerales impugnandi remedia, *juris Syndicatus* nempe, quo se putans læsum, dolo, fraude, corruptione, illicito affectu ipsius Judicis, Assessorumve sive etiam ex prævaricatione Procuratorum, sententiam veluti iniquam, & proinde nullam rescindi, & condignam insuper Maleficientibus poenam infligi petit. Et *restitutio in integrum*, quam constitutus causæ Patronus seu Procurator petit ab ipso Judice, seu ab ipsa Camera, ut sententiam tam definitivam, quam interlocutoriam ob causas prægnantes in actis non deductas, aus *rechtmäßiger erheblichen Ursachen*, retractet, jusque per sententiam ablatum in pristinum Statum restituat.

Revisionis ulterior revisio, si sententia à Camera, lata à Revisoribus, sit confirmata, non datur, quia idem esset ac provocare ab eisdem ad eosdem, ne lites fiant immortales; bene tamen à contrario, si reformata fuerit. Effectus revisionis olim fuit suspensivus, id est, sententia à Camera lata non prius in executionem veniebat, quam revisione finita, sed hodiè, quia ipsi Condemnati ad illam confugere solebant, ut rem judicatam hoc ipso eluderent, est tantum devolutivus, id est, licet revisio petita fuerit,

fuerit, sententia tamen executioni danda est, præstita à Victore cautione, quòd, si succumbat, restituere velit, quantum sibi adjudicatum erat.

Sententiarum Cameralium Revisores solebant etiam in Cameralium Personarum acta judicialia inquirere, ordinario singulis annis prima die Maji, usque dum Archi-Episc. Magdeburgensis Germaniæ tunc Primas ad Protestantes transisset, cui Status Catholici, sicut votum & sessionem in Comitibus, ita revidendi quoque munus denegabant, ideoque hodiè ordinariæ tantum Visitationes obtinent, Deputatis ad eas constitutis per liberum trium Collegiorum Conclufum.

TITULUS XXXIII.

De Judicio Aulico.

Alterum summum Imperii Tribunal est Judicium Aulico-Cæsareum, seu Excelsum Consilium supremum Imperiale Aulicum, Kayserslicher Reichs-Hofrath, à solo pendens Imperatore, tanquam à summo Capite, ipsiusque utpote Judicis sequitur Aulam, an unserm Kayserslichen Hof, was Enden derselbe alsdann seyn wird, ad quam etiam præcisè citationes fiunt.

Proximum in hoc Collegio locum ab Imperatore, cujus nomine Jus dicitur, & negotia ventilantur totum concernentia Imperium tam in prima quàm in secunda instantia, habet Præses ex Statuum ordine aliquis, hodiè Joh. Wilhelmus, Comes à Wurmbrand & Stuppach, dein sequitur Vice-Cancellarius tanquam Archi-Cancellarii per Germaniam, Electoris Moguntini Substitutus, Cæsari tamen etiam, ut reliqui, jurejurando obstrictus, actu Rudolphus, Comes à Colloredo & Waldsee, postea Vice-Præses impræsentiarum Ant. Isaias, Comes de Hartig, & octodecim ad minimum Consilarii, quorum sex sunt Protestantes, reliqui Catholici, ut casu eveniente paritas Judicantium aliquàlter ex utraque religione observari queat; omnes tamen ab ipso Imperatore eliguntur seu constituuntur, Germani esse debent, bonæ famæ, rerum Alemannicarum Jurisque Periti, non ex solis hæreditariis Imperatoris Terris, sed ex omnibus Circulis desumpti. In duobus scamnis sedent, sie seynd nemlich vom Grafen-und Herren Stand,

Stand, ad latus dextrum, oder sie sitzen ad sinistrum, auf der Ritter- und Gelehrten-Banc, & quamquam præcisè nulla inter eos occurrat differentia, Status tamen Imperii licet feriori tempore in Collegium fuerit receptus, reliquos Nobiles tantum antecedit. Salaria autem ipsis Imperator solvit ex redditibus Imperialibus, aut his deficientibus, ex privatis suis bonis. Priores annuò stipendio 2500. posteriores verò 5000. florenorum gaudent, nicht zu rechnen die Freyheit, die gewöhnliche Aufzugs-Gelder, und freye Wohnung. In eodem interveniunt duo Referendarii & Secretarii intimi, actu Andreas de Mohr, & Paul. Ant. de Gundl, quorum unius est curare Expeditionem germanicam, alterius latinam, prout hæc duo idiomata recepta sunt.

Quæ in Camerali, eadem causæ in hoc Aulico agitari possunt, ita ut liberum sit actori vel unum vel alterum eligere, ab jam electo tamen ad aliud transgredi non amplius potest, quia præventioni locus datur. Hinc istud concurrentem jurisdictionem habet cum Wezlariensi, ad quod tamen Personæ Camerales & negotia eas concernentia immediate pertinent. Non econtra Camera in omnibus cum Aulico concurrit, sunt enim causæ quædam, quæ hujus tantum sunt, ut in genere omnes ad Imperatoris jura reservata spectantes, illæ feudorum regaliū & Italicæ; Sabaudus tamen etiam in Camera conveniri potest, quia Princeps est Regni Arelatensis, ratione verò Pedemontii Italicus: confirmationes item privilegiorum, veniæ ætatis concessio, restitutio famæ &c. Regibus Daniæ & Sueciæ ratione Ditionum, quas in Germania possident, uti & Ducibus Brunsvicensibus jus & beneficium electionis fori competit, liberumque est vel in Cæsaris Aula, vel in Camera actionem intentatam excipere, declaratione tamen coram quali Judicio se sistere velint, intra tres menses à die litis denunciatae, sequuturâ.

Ad hujus Aulici tertiam Ordinationem, die letzte Reichs-Hofraths-Ordnung, in septem titulos distinctam, quam Ferdinandus III. Imp. conscribi curavit, observandam, etsi Status protestatione facta, exarata utpotè se insciis, ohne gehöriger Durchsehung und Beybringung ihrer Erinnerung, tanquam legitimam admittere noluerint, omnes Consiliarii juramento adstringuntur. Dixi ad *tertiam*,

nam prima Ferdinandi I. non amplius in usu est, nec alteram Mathiae, quamvis Statibus communicatam, unquam tamen receptam scimus.

Olim causa ad conclusionem & sententiam usque agitata cum voto, mit einem Gutachten, referebatur ad Cæsarem, qui eam in Consilio secretiori, in dem Geheimden Rath, propositam non præcise secundum Justitiæ & Juris, sed Status rationes examinabat, executione quandoque suspensâ, quod, ne imposterum fieret cum Ordinum fortassis suspitione, constitutum est, ut nullum aliud Tribunal rebus Imperii se immisceat nec in cognoscendo, nec in judicando, sed ut conclusum in Judicio contradictorio cum debita causæ cognitione, firmum maneat.

A sententia Judicii Aulici non datur appellatio, sed gravatum se putans habet beneficium supplicationis, nomine quidem differens ab illo revisionis quod in Camerali competit, re autem conveniens, quia etiam petitur, ut acta revideantur, ac similiter devolutivum.

Cæsare defuncto, Aulicum actis omnibus obsignatis subito clauditur, Vicariorum uterque in sua Aula Vicariatûs Judicium instituit, inque eo interregni tempore acta noviter electo Imperatori confirmanda transmittit; Camerale econverso Vicariorum nomine continuatur, & sigillo nihilominus processus decreti obsignantur ac expediuntur. Ad minimum denique singulistris annis visitandum est ab Elect. Moguntino, qui & constituit supradictum Vice-Cancellarium, hic verò minores Judicii Officiales.

TITULUS XXXIV.

De Judicio Rotviliensi.

Hoc, das Rothweilische Hof-Gericht, non omnes Imperii, quia in aliqua tantum Germaniæ parte Jurisdictionem exercet, sed plurium Provinciarum causas concernit, antiquitus jam institutum Conradus III. anno 1146. Lothario Saxone debellato, contra quem cum ultra annum obsessus strenue à Civibus Rotviliensibus defensus esset, in signum gratitudinis Civitati in perpetuum confirmavit. Cæsaris loco, qui solus ibi Author est, Judex seu Præses

Præses Princeps Schvvarzenbergicus, Sulzensi familiâ extincta hæreditario dignitatem hanc in feudum specialiter concessam habens, una cum Vice-Præside & Assessoribus, quos ex Privilegio Ruper-ti Imperat. ipsemet assumit examinatos, judicat de causis sive voluntariæ Jurisdictionis, sive contentiosæ, fractæ Pacis, de criminalibus &c. ex Circulo Austriaco, Suevico, Franconico & Rhe-nano superiori provenientibus, in quibus tamen cum Magistrati-bus loci ordinariis concurrit, ita ut si hi speciali privilegio, quod autenticè seu originaliter aut per exemplar fide dignum insinuari, allegarique debet, tuti non sint, nec se debito tempore ad Jus ad-ministrandum offerant, eos prævenire possit, & cumulativè et-iam, si necesse sit, in causis procedere.

Jurisdictionem concurrentem nequaquam habet cum Auli-co & Camerali, sed ab hoc tanquam inferiori ad ea superiora ap-pellando provocatur, imo prius causas Rotvvilæ pendentes avo-care potest. Sub sua autem propriâ comprehendit omnes Perso-nas Circulorum districtû contentas, nullo Status vel conditionis discrimine, nisi quæ privilegio, consuetudine, præscriptione aut transactione exempta est, quamvis talia impedimenta oporteat non tam in genere ab ipsa Lege approbata, quam potius nomine-tenus esse expressa, unde non sufficiunt verba inserta: *Um was Sachen das wäre.* Exceptis item Electoribus, Domu Austriaca, Episc. Bambergensi, Duce Würtembergiæ, Theutonum & Equi-tum S. Johannis Ordinibus, pluribusque aliis privilegiatis, etiam contra causas Judicio alias reservatas, die Ehehafften, Imperatorum clausulis cassatoriis, derogatoriis & irritantibus proinde haud ob-stantibus. Ordinatio illius & reformatio posterior in usu est, uti & ipsum Rotvvilense, etsi Status abolendum sæpius jam petierint.

TITULUS XXXV. & ult.

De Actionibus Juris publici, de Academiis & de bonis ac malis Imperii.

Actiones, quibus nobis debitum in causis publicis coram Ma-gistratu persequimur, peculiares non habemus, verum illas ex Jure privato Justiniano mutuamus, & utiliter in publico applica-

applicamus, in defectum scilicet Jurium statutariorum & consuetudinum, nam alias in controversiis Status concernentibus ad Juris civilis regulas provocari non potest. Vide Ludolph. Hugon. de Statu Region. Germ. quanquam primarios inter seu Regnantes diffidias exortas non tam regulis judiciariis, quam potius politicis dirimi constet.

Academia, quæ Scholas significat & Collegium à summo Principe privilegiatum. Docentium & discentium artes liberales & literas humaniores, Philosophiam, Theologiam tam Scholasticam, quam positivam naturalem, ac moralem, Jura, Studia Legalia, linguasque latinam, græcam, hebræam in supremi Numinis honorem, & publicam Reipublicæ gubernandæ utilitatem, apprime necessaria, tum pro iis qui cum tempore redines Gubernii obtenturi sunt quum etiam pro reliquis, quibus parendi gloria remanebit, ut uterque convenientibus instruatur principiis & addiscat quæ finem uniuscujusque promovere queant in propriam, & publicam prosperitatem; in Germania prima Pragensis cæpit Sæculo demum decimo quarto fundata à Carolo IV. anno 1348.

Archi-Gymnasii verò prærogativam ante alia generalia studia obtinuit Universitas Viennensis ad Danubium à Friderico III. Imp., cujus tempore literæ florere cœperunt, conferente ad hoc multum arte typographica à Joh. Mentelio Argentinae exposit anno 1440. inventa. Eandem autem Vindobonensem à Patre inchoatam anno 1365. Rudolphus Austriacus cognomento ingeniosus cum Fratre Alberto III. dicto cum trica anno 1384. absolvit ex quatuor Inclytis Facultatibus, Philosophica scilicet, Medica, Juridica & Theologica consistentem.

Alia in Episcopali Civitate Monasteriensi in Westphalia Privilegio Ferdinandi II. Imp. instituta fuit; Herbipolensis anno 1403. Lovaniensis 1426., Basilee- 1459. Ingolstadi- 1472. Moguntina 1482. Dillingana 1564. Argentoratensis 1566. Lugdunensis Bata- vorum 1575.

Ab Episc. Theodoro Fürstenbergico anno 1616. conversum in Academiam, fundatum Paderbornæ anno 1592. Collegium Patrum Societatis Jesu, qui ubique ferè locorum curam Christianæ Juventutis Studiosæ habent ex Regula à S. Ignatio Loyola Fundatore

tore præscripta, & mense, quo hæc scribo, Viennæ extra Urbem in favorita nova sub Protectione Augustissimæ Mariæ Theresiæ Donatricis Munificentissimæ Nobilibus Collegium aperuere. Græcensis in Styria anno 1585. erecta à Papa Sixto V., Salisburgensis anno 1617. ab Archi-Episc. Marco Sittico Altaempflo, Friburgensis anno 1460. ab Alberto miti Austriaco fundata, dein 1691. Constantiam in Suevia ab Imp. Leopoldo translata, Ænipontana in Principali Comitatu Tyrolensi 1677., quibus accedunt reliquæ, ut Bambergensis, Duysburg - in Clivia, Erford - in Thuringia, Francofurt - ad Oderam, Hallen - in Saxonia, Heidelberg - Julia seu Helmstad - Jenensis, Leodien - Lipsi - Lüneburg - Marburg - Trevirensis, Moguntiaca & Tubingensis.

Refertur ad bona Imperii insignia, Dignitas Imperatoria, Statuum ordinumque simul sumptorum corpus robustum ac potens, Nationum libertatem amantium moderatæ, optimisque rationibus temperatæ Monarchiæ forma, membris jura impertiens eminentia, adjudicansque, Legibus admodum armata & exculta; Mala econtra bonis prævalentia, quamplurima sunt, ut avulsio membrorum Imperii, fines non satis muniti, de qua re attestantur tres Electoratus Ecclesiastici limitrophii, expositi omni momentò Gallorum excursionibus, quia fortalitio destituti, nec illud solum Imperiale Philipsburgum sufficit, reliqua verò Rehl, Ehrenbreitstein, Coblenz und Hun, Dominis territorialibus propria, eorundem privato relicta sunt arbitrio, sicuti exemplis constat antiquis & recentibus cum publico etiam detrimento. Defectus item Ærarii perpetui, impensarum, & perpetui militis, quibus Imperator sustentari, Provinciæ conservari possint; Virium ut ut magnarum usus non contra Imperii hostes, sed in Vicinorum & proprium exitium; sempiternæ in Statuum Collegiis Disputationes & æmulationes, consultationes tardæ, nullæ executiones, tantaque alia mala & confusiones, quæ sæpe sæpius Exteras Nationes in ludibrium nostræ Germanicæ excitant, attamen sperandum est, complura paulatim extirpata iri, obveniente præsertim Pacis tempore, quod Altissimus Nobis largiri dignetur, præliminaribus fortassis brevè stabiliendis. Ast non aliter quàm juribus Austriacæ Domûs citrà læsionem vel minimam conservatis, ut ita verum Europæ æquilibrium restitui possit: eâdem fermè ratione quâ olim Rex

Franciae Philippus antiquum cum Germanis foedus, vetustate pro-
pmodum obsoletum, aureis descriptum literis, sanctiori loco
reponebat.

Jam pertractatis titulis omnibus, Institutionum ipsarum juris
nostri publici Romano-Germanici Libro unico finem impono, ve-
niamque expecto ob defectus hinc inde occurrentes, quoniam
similes humanos nullatenus à me alienos puto, & insuper crebrae
Parentheses, interpositiones, repetitionesve in Capitulationibus
planè non ab uno solo sed à multifariis, confectis observantur.
Tandem si vel umbram præseferat res aliqua contra Matrem
meam Ecclesiam Apostolicam, ex nunc pro semper
haud scriptam volo.

FINIS.

O. A. M. D. G.

EN

EN TIBI COMPENDIUM INDICIS LOCO,

SEU

RECAPITULATIONEM TOTIUS OPERIS.

Rubricam exhibet **TITULUS I. De Jurisprudentia publica in genere & in specie, uti & de principiis juris publici Romano Germanici.** Pag. 1. Jurisprudentiæ nostræ definitio, finis proximus, remotus vel intermedius vel ultimus. Objectum, media constituentia, adjuvantia & obtinentia. Juris nostri publici in specie definitio. Principia remota, proxima. Quid Recessus, Conclufum Imperii? quid de Goldasto sentiendum? quid aurea bulla? anne mutari possit & quommodo? qualis vera & vetustissima jurisjurandi formula? quid Pax profana, religiosa? quid Instrumentum Pacis Westphalicum? quid Sanctio Pragmatica Carolina Austriaca? qualem locum habeat Jus Civile Romanum? divisio Operis.

TITULUS II. De Personis & speciatim de Imperatore. Pag. 11. Personarum divisio. Aliæ Imperantes, aliæ parentes. Imperatoris tituli. Est Caput Imperii & Christianitatis, vocatur Cæsar, Augustus, Rex Germaniæ, Imperator Occidentalis, Dominus mundi, Gloriosissimus & Invictissimus.

TITULUS III. De definitione Imperatoris, requisitis, præeminentia, Dignitate & Insignibus. Pag. 16. Quid sit? sicuti in aliis Regnis ita & in Germania Imperatrices possunt esse Imperii participes. Cujus ætatis esse debeat? cujus religionis. Protestantes electione activa tantum gaudent.

TITULUS IV. De modo perveniendi ad Imperium. Pag. 19. Imperator talis fit libera electione & successionem saltem legitima. Quare Domus Austriaca aptior reliquis ad Imperialem dignitatem sustinendam? à quo tempore Imperium fit Successivum? Electoris Moguntini est convocare ad Electionem. Cur non Palatini? Speculum Saxonicum quidnam probet? Et hoc potest etiam si non sit infulatus, nec investitus. Quid, si mortuus sit,

fit, sentiendum de Capitulo? Electores etiam non vocati intra tres Menses comparere debent per se aut per alios Mandato generali seu cum libera provisos; a publico differt arcanum ad certam Personam restrictum, etsi prohibitum. Absentium vota præsentibus accrescunt, sicuti in Comitibus. Electio ordinario fit Francofurti, ubi & factæ sunt tres recentiores. Qualis poena sit statuta contra eos qui Statibus ad illam proficiscen-
tibus denegant saluum conductum? Dies Electionis quomodo celebretur? Votans eligibilis se ipsum nominare potest. Intra debitum tempus non Eligentes puniuntur uti Cardinales.

TITULUS V. *De Capitulationibus.* Pag. 28. Proprie dicta seu scripta sollemnis hodierna originem habuit sub Carolo V. Imp. quo respectu dicatur Lex Regia Germanorum? Elector Bohemæ instar reliquorum ad eam faciendam concurrit. Imperator ad eam servandam obligatur per modum pacti, non Legis. Derogatur per eam Majestati Cæsareæ, non planè adimendo illam sed tantum restringendo.

TITULUS VI. *De Coronatione.* Pag. 30. Illius definitio. Qualia sint insignia Imperialia Norimbergæ asservata? Coronandus quomodo jurare debeat? Solet unâ tantum Corona Germanica coronari Aquisgrani, verum sæpissimè Francofurti, ubi & celebrata, recens Francisci I. quomodo controversia Moguntinum inter & Coloniensem de ungendo Imperatore finita? jam coronatus quomodo juret? Archi-Officia Electoralia quomodo peragantur? Hodiernæ Imperatrici & Regi Mariæ Theresiæ non placuit coronari. Cæsarum Elenchus incipiendo à Rudolpho Habsburgico.

TITULUS VII. *De modis quibus desinit esse Imperator.* Pag. 35. Morte videlicet, resignatione ob justas causas facta, aut depositione, seu sanius Regis Romanorum coadjunctione.

TITULUS VIII. *De Rege Romanorum & de Vicariis Imperii.* Pag. 37. Moderna Augusti definitio. Eligi potest invito etiam Imperatore. Indubitatus illius Successor est. Filium minorenem oportet saltem reverentiæ ergo relinquere arbitrio Patris Imperatoris acceptationem Electionis in Regem Roman. sibi oblatae. Ejusdem Regis inauguratio tranquillitati Imperii apprimè convenit. Quidnam nunc à DEO exoptandum unice? quales Vicarii hodierni? alii per Italiam, alii per Germaniam,
gene-

generalis & perpetuus ut Augustus seu Rex Rom. vel temporales, ut Bavarus - Palatinus & Saxo. Duorum Priorum qualis controversia de alternatione, & quomodo finita? quales quisque habeat Ditiones sub potestate vicaria? Imperator potest constituere adhuc alium Locumtenentem, quando? & quibus consentientibus?

TITULUS IX. *De Statibus Imperii, & matricula eorum.* Pag. 42.

Statuum & Ordinum divisio, definitio. Quare Augustissima nostra utatur titulo Ducis Würtembergiae? quomodo hodie creari soleant, & quibus sub conditionibus? quid matricula? unde orta praestatio mensium Romanorum? cur accuratius deberet continuari? quare Albi reformatio necdum sit sequuta?

TITULUS X. *De Electoribus Imperii omnibus & singulis.* Pag. 45.

Primum consuetudine, dein aurea bulla constituti, hodie Novemviri sunt, Mogunt. scilicet, Trev. Col. Boh. Saxo, Brand. Pal. & Hannoveranus. Eorum origo distinctione meram inter denominationem & electionem interpretatur. Qualis de Archi-Vexilliferatu controversia? & quale Archi-Officium dari possit Nono? Octo igitur Archi-Officiales sunt & habent suos Sub-Officiarios, & quomodo differant à reliquis? qui sint caeteri Officiales minores?

TITULUS XI. *De Principibus Imperii in genere, & Ecclesiasticis in specie.* Pag. 50.

Vocabulum Princeps sumitur vel eminenter, vel generaliter, vel specialiter, vel specialissime. Episcopi & Sacerdotes in Germania jam ab initio Christianismi in summo fuerant honore, Ecclesiae dein Advocatis tutelaribus munitae, multo ditiones in Imperio, ac in Gallia, Hispania & Italia, sunt Principes, quibus ad numerantur (salvo cujusque ordine) hodie adhuc Archi-Episcopi nempe Electores, Salisburg-Prag- & Viennensis in Austria. Qualisnam memoria extet Patriarcharum? qui actualis Aquilejensis? item Episcopi cum Magno Magistro Ordinis Theutonici, Abbates cum illo Melitenis, Praepositi, Praelati non Principes, in Circulo Suevico, & Collegio Rhenano, & demum Abbatissae. Subsunt Caesari ratione saecularis potestatis, respectu vero Ecclesiasticae summo Pontifici. Quam formam facta fuerint Concordata Nationis Germanicae Nicolaum V. inter & Fridericum III. suspensa remanent in Terris Protestantium. Episcopi constituuntur vel
Y electione,

electione, vel per compromissum, vel per scrutinium, vel postulatione, vel collatione; Acatholici vero solum postulantur. Archi-Episcopi soli, & ex Episcopis Bambergensis pallio metropolitaniatus à Papa honorantur, & quomodo illud confici soleat?

TITULUS XII. *De Principibus secularibus.* Pag. 91. Soli Austriaci vocantur, & sunt Archi-Duces, provisi tot tantisque Privilegiis, quot nullus alius in Germania Princeps. Quotuplices sint reliqui Principes, & quales salvo cujusque ordine?

TITULUS XIII. *De Comitibus & Baronibus.* Pag. 94. Sunt alii Landgravii, alii Marggravii seu Marchiones, alii Pfalzgravii, alii Burggravii. Quales hodierni? omnes in quatuor sedent Collegiis, Wetteravico nempe, Suevico, Franconico & Westphalico, & qui circiter?

TITULUS XIV. *De Civitatibus Imperii, & subditis illius.* Pag. 97. Liberæ Imperiales sunt vel Rhenanae, vel Suevicæ. An jure, vel defacto tantum potiantur juribus extraordinariis? Fictitium est quod Statuæ Rolandinae signum sint mediatarum. Unde dictæ sint Hanseaticæ? Omnia Imperii membra de summo usque ad infimum Imperatori immediatè subsunt, & quibus ex argumentis?

TITULUS XV. *De Nobilibus immediatis, de Equitibus & Equestribus Ordinibus Imperii, uti & de Landsassis & Pfalburgeris.* Pag. 99. Dantur Nobiles primi, medii & infimi ordinis. Alii antiqui, alii novi. Alii sunt Nobilitatis immediatæ Franco-nicæ, Suevicæ & Rhenanae, sub qua Alsatica olim comprehensa, nunc separatam constituit Classem. Quinam in hoc mundo Equites Nobiliores? Duo præcipui in Germania Ordines Equestres Theutonicus nempe, & Melitenis, & qualiter instituti? quinam sint subditi mediati? Pfalburgeri jam per auream bullam manent interdicti.

TITULUS XVI. *De rebus corporalibus, & de finibus Imperii.* Pag. 102. Res sunt vel mobiles, vel immobiles. Quales redditus habuerit Imperator olim, & quantos nunc? quibus expedientibus utendum pro eorum augmento? remedium ultimum sæcularisationis à Gallis propositum rejiciendum est. Feuda sunt vel majora, vel non regalia. Sæcularia, vel Ecclesiastica. Eorum investitura petenda vel per se, vel per Pro-

Procuratorem tam in simplici renovatione, quam in prima Collatione. Quid si cum tempore aliquis vacaret Electoratus sæcularis? qualiter hodiè fiat feudorum investitura, & quibus solemnitatibus? qui fines sint Imperii?

TITULUS XVII. *De exemptionibus in genere, & de totali ac partiali in specie.* Pag. 106. Quænam Provinciæ ab Imperio sint totaliter exemptæ? Regnum scilicet Hungaricum Apostolicum florentissimum, fidelissimumque. Non etiam Imperium Byfantinum, nec Patrimonium S. Petri &c. Imperator vñ Capitulationis ad qualescunque ab Imperio, non iusto titulo avulsas recuperandas absolute obligatur. Verba *Mediateur Gaulois* ab Impartiali Alemannico explicata significant palliatum Imperii hostem. Quænam in parte disjunctæ? Feuda scilicet Italica, Respublica Veneta, Genuensis Status antiquus & præsentaneus? Ducatus Mutinensis, Delphinatus &c.

TITULUS XVIII. *De divisione Imperii.* Pag. 110. Moderna in decem Circulos, quales sint, & quare instituti? Quivis habet Directorem, hic Ducem, Vicarium, aliosque Officiales. Qualis districtus cujusvis obligatio? In cunctos Imperii Status, & quales? Alia in quaterniones nullatenus fundata est.

TITULUS XIX. *De rebus Imperii incorporalibus, & signanter de Juribus soli Imperatori competentibus seu reservatis.* Pag. 112. Jura sunt alia Majestatica, alia communia, alia dependentia, propria uni, vel pluribus, vel omnibus. Independentia alia ordinaria, alia extraordinaria, alia Ecclesiastica, quid de Jure primariarum precum sentiendum? & quomodo conferatur? quousque se extendat Jus Advocatiæ? alia Politica, ad quæ refertur legitimatio naturalium Subditorum & Extraneorum. Quid matrimonium contractum cum pacto morganatico? restitutio famæ vel per verba, vel facto. Concessio veniæ ætatis. Quomodo Princeps minor declaretur majorenis? relaxatio à juramento; Subditis, quorum Dominus proscriptus est, remitti potest in totum obligatio ex eo orta. Quando à Camera Imperiali remittatur pro parte? Induciæ gratiosæ seu Rescripta moratoria contra quales Creditores non concedi possint? Decoctoribus nulla impertienda sunt. Jus Civitatis tribuere; Jus nundinarum, & quales hæc obtineant immunitates? Jus emporii hodiè commune est cum Novemviris. Quid

Jus Stapulæ? quænam Civitates Stapulariæ? Jus Postarum: quale obtineat in Imperio? & quale per Provincias hæreditarias Austriacas? quinam utriusque Protectores, summi Directores, & supremi Præfecti? Jus erigendi Universitates, creandi Reges titulares, non absolutos; sic & Principes & Comites, Landsassios tantum, omnium Statuum consensu non adhibito: an Electorem? Jus Judiciorum in causis feudorum Regalium quoad civilia, nam quoad criminalia non reservatum, sed communicatum est, sicuti in causis Ecclesiasticis. In Supremo Judicio Aulico Imperiali Solus Jurisdictionem exercet, in Camerali vero Wezlariae una cum Ordinibus, & quibus ex rationibus? Jus belli defensivi, non item offensivi; Jus Legationis: qualis occurrat differentia inter Legatos Cæsareos & illos Statuum in Tractatione Pacis? quidnam Jus adlegandi?

TITULUS XX. *De Juribus communibus Imperatori, & Statibus simul.* Pag. 121. Et sunt: Jus ferendi & mutandi Leges universales, non item eas promulgandi; Calendarium Gregorianum etiam à Protestantibus receptum est. Jus decernendi bellum offensivum Imperii nomine, & munimina mansura extruendi; quidnam liceat Duci bellico in castris degenti? quantæ militiæ Temper in Imperio ali deberent? cur Statuta de collectis solvendis non observantur? Jus repressaliarum inter Magistratus ipsos, non Concives; Jus tributa imponendi & collectas perpetuas, quas hodiè fieri oporteret per modum expeditionis Romanæ; sunt aliæ necessariae, aliæ voluntariæ seu extraordinariæ; Jus Pacis in eundæ aut foederum; mala Gallorum intelligentia cum Infidelibus nullatenus imitanda est; Jus judiciorum instituendorum, à quibus jam erectis nulla datur appellatio, imo ab Aula Cæsarea ad Curiam Romanam interdicta est; Jus monetæ cudendæ, alienandi res Imperii, declarationis in bannum &c.

TITULUS XXI. *De juribus Imperatori & Electoribus tantum communibus.* Pag. 125. Et sunt talia vel de jure, ut Jus deliberandi de Imperii negotiis, Jus indicendi Comitia, concedendi privilegia; olim Imperatores nimis liberales erant in concessione juris cudendi monetam, hinc planè aliquibus Statibus etiam mediatis competit, sed quali usu limitato? Jus investiendi de feudis regalibus vacantibus vel per resignationem, vel per crimen

men feloniae, vel per familiae extinctionem. Jus erigendi vectigalia, accedente scilicet unanimi Collegiali consensu; vel de facto, ut Jus conficiendi pacta Capitulationum, Jus belli ac foederum, Jus declarandi Statum in bannum; quid desuper decifum sit in Capitulatione Caroli VI. definitio proscriptionis.

TITULUS XXII. *De Juribus dependentibus in genere, & de Juribus Regis Rom., Vicariorum, ac Electorum omnium in specie.* Pag. 128. Jurium non Majestaticorum divisio. Rex Roman. Imperatore absente regit Imperium, eo vivente est Caput illius vicarium, eo vero mortuo successor indubitatus; à Vicariis, Cæsare vitâ functo, Judicium Wezlariense continuatur, Rothvvilense vero nomine folius Palatini. Jus primariarum precum eis non competit; investiunt de feudis minoribus tantum; nil alienare possunt, eorum Administratio cessat, postquam Neo-Electus juravit in Capitulationem. Quænam jura in Boineburgii manuscripto attribuantur Electoribus omnibus? & eorum Legatis? quæ propriè illis competant juxta Auream Bullam? Duplex inter eosdem obtinet unio communis nempe, & specialis seu Rhenana.

TITULUS XXIII. *De Juribus, quæ competunt omnibus Ecclesiasticis Electoribus, & singulis eorum.* Pag. 135. Omnes tres Archi-Cancellarii sunt: Moguntinus cunctorum primus est nec Bohemo contradicente; ideoque pluribus, quam alii, juribus gaudet, & quibus? qualia habeat Trevirensis? quæ demum Coloniensis integro sæculo & medio ex Bavaris desumptus?

TITULUS XXIV. *De Juribus, quæ competunt omnibus Electoribus Secularibus, & singulis eorum.* Pag. 139. Cuncti jure successionis statim ac 19. ætatis annum attingunt, actus Electorales exercere possunt; antea tamen non existente tutela testamentaria illa proximi Agnati locum habet. Qualis in Electoratu succedendi modus? Eos inter primus eminet Bohemus actu in Persona Augustissimæ Mariæ Theresiæ, quia Regnum illud absolute hæreditarium est, & quibus aliis rationibus? qualibus fruatur præeminentiis? quibus Bavarus? Saxo? Brandenburgicus? Palatinus? & Hannoveranus?

TITULUS XXV. *De Juribus & Prærogativis omnium Principum, & de propriis Civitatum.* Pag. 147. Quid de longis Principi-

Principum titulis judicandum? illis præmittunt verba: *Nos Dei gratia*, non primario per excellentiam authoritatis, sed quatenus sunt Status; variis utuntur insignibus; qualis eorum præcedentia ante Exteros? Civitates liberæ excellunt municipales seu mediatas partim titulis, partim juribus; præcedunt etiam Nobiles immediatos in Conventibus publicis, quia hi nunquam Statuum nomine veniunt.

TITULUS XXVI. *De Superioritate territoriali, de Personis quibus ea competit, & de ejus Juribus*, Pag. 149. Illius definitio. Veniunt hoc nomine jura ordinaria Statuum; præsertim à tempore Pacis Westphalicæ; quibus competat? quomodo intelligendum sit, quod quivis Status in suo territorio tantum possit, quantum &c.

TITULUS XXVII. *De Imperio in Personam, de Dominio & de Regimine universi*. Pag. 151. Habent Status Jus ferendi Leges municipales etiam Juri Civili contrarias modo non Legibus nostris fundamentalibus. Hinc judicant in causis Conjugis, Fratrum, Filiorum, quia hi statutis obligantur; constituunt omnis generis Magistratus, à quibus tamen saltem in secunda instantia, si causa sit appellabilis, provocari potest ad Imperiales, præsertim in causis liquidis; Instituunt Diætas Provinciales, habent Jus archivi & Regestorum, Jurisdictionem item altam & bassam, mixtique Imperii. Jus mensurarum, Jus monetæ cudendæ, sed quibus sub conditionibus? Jus concedendi privilegia & qualia? quomodo sint interpretanda? Jus recipiendi Judæos, quibus hodie nimium indulgetur, qui eos tantum oporteat tolerare? Dignitates conferunt & quales? Relaxatio versatur etiam circa actus illicitos; quando locum habeat in criminalibus contra Deum aut Principem? sub Dominio comprehenduntur bona privata, domanialia & patrimonialia. Lignorum inopia oritur ob inobservantiam Juris foresti; statuta sylvestria rectè sub poena etiam ultimi supplicii inculcantur. Quid vi juris viarum publicarum competat? Quid Jus salinarum & fodinarum? Jus fluminum publicorum? Jus detractio- nis, five decimationis? Exigunt Collectas ordinarias & extraordinarias. Quousque se extendat Jus Fisci? Subditus quilibet debet præstare homagium aut personale aut reale; aliud purum, aliud eventuale. Juxta Pacem Westphalicam potestas
Sedis

Sedis Romanæ circa Jus sacrorum in Terris Protestantium suspenſa manet, & quomodo? Quid Jus armorum? Jus exſtruendi fortalitia? Bellum movent non ſemper dependenter, & quando? quid Jus ſervitutum coactarum? Jus Albergariæ? Jus aperturæ? hoc gaudet Cæſar per omne tempus. Status bello ſe abſtinent Exterorum etiam gratia. Neutralitatis deſinitio. Non poſſunt inire foedera offenſiva, bene tamen clientelaria, & qua limitatione?

TITULUS XXVIII. *De modis acquirendi Superioritatem territorialem, & eam amittendi.* Pag. 168. Acquiritur per actus vel inter vivos, vel inter mortuos, ſeu per actus ex teſtamento. In Domu Saxonica non ampliùs occurrunt tot ſubdiſiſiones. Valet ſucceſſio ex teſtamento, etiamſi hoc omnibus juris ſolemnitatibus ſit deſtitutum; vel per actus ab inteſtato. Quisnam ſuccedendi modus in Jure Primogenituræ? obtinet etiam in familia Auftriaca juxta unionem Provinciarum hæreditariarum, & indiviſibilitatem à multis abhinc ſæculis introductam. Quantum Ultragenitis veniat? vel per actus ſucceſſionis vi pactorum, hinc alia ſunt Ganerbinatus, alia confraternitatis; vel univerſalia, vel particularia, vel ambilateralia.

TITULUS XXIX. *De Juribus competentibus aliis Imperii civibus, qui non ſunt Status Imperii.* Pag. 173. Imperatrix habet ſuos Archi-Officiales, & quales? quæ jura competant Nobilibus immediatis? qui ſint Nobiles mediati Patricii? qui pagi immediati?

TITULUS XXX. *De Comitibus Imperii univerſalibus, & de Civium ſpecialibus.* Pag. 174. Vocantur ad ſolemnia (& quibus circumſtantiis?) Principes Eccleſiaſtici omnes, ſæculares majores, cunctique Status. Interdum extranei. Quibus cæremoniis peragantur? Tria ibidem Collegia conſpiciuntur. Votum civitatum abſolutè fruſtraneum non eſt. In quibus cauſis requiratur conſenſus unanimis Imperatoris & Ordinum? Quomodo elaboretur Recessus, ſubſcribatur & figilletur? Specialia fieri ſolent in conventibus vel Electorum vel Deputationum. Quinam in iis interveniant? extraordinarii adhuc in uſu ſunt. Quomodo indicentur & ubi?

TITULUS XXXI. *De Magistratibus Imperii & ſignanter de Judio Weſtphalico, de Imperii Regimento, & de Auſtregis.* Pag.

Pag. 183. Prior uterque abolitus est, & quare? Ex Austregis antea conventionalibus facti sunt legales, & quomodo? apud quos, & in quibus causis locum habeant? hodiè parum adhibentur.

TITULUS XXXII. *De Judicio Camerali.* Pag. 185. Spirâ translatum est Wezlariam. Judex, Præsides & Assesores nomine Imperatoris ac Statuum Jus dicunt. Et super quibus rebus? In prima & secunda instantia. Lite ibi finita competit tantum beneficium revisionis. Quæ alia sententiæ Cameralis impugnandæ remedia?

TITULUS XXXIII. *De Judicio Aulico.* Pag. 190. Consilium Imperiale Aulicum qualibus constet Ministris? quomodo concurrat quoad Jurisdictionem cum Camerali? Tertia Ordinatio in eo observatur. Sicut Wezlariæ, ita nec in Aula Appel- latio conceditur.

TITULUS XXXIV. *De Judicio Rotvvilensi.* Pag. 192. Cur Rotvvilæ institutum? quis illius perpetuus Judex? inferius est duobus supranominatis. Quousque se extendat illius Jurisdictio?

TITULUS XXXV. & ultimus. *De actionibus Juris publici, de Academiis & de bonis ac malis Imperii.* Pag. 193. In defe- ctum juris municipalis statuitur juri civili. Quænam in Germa- nia dentur Universitates? bona in Imperio dantur insignia, res plurimæ verò pessimæ sunt. Con- clusio operis.

F I N I S.

O. A. M. D. G.

Et Principum belligerantium Concordiam.

Pag. 183. Prior uterque abolitus est, & quare? Ex Austregis antea conventionalibus facti sunt legales, & quomodo? apud quos, & in quibus causis locum habeant? hodiè parùm adhibentur.

TITULUS XXXII. *De Judicio Camerali.* Pag. 185. Spirâ translatum est Wezlariam. Judex, Præsides & Assesores nomine Imperatoris ac Statuum Jus dicunt. Et super quibus rebus? In prima & secunda instantia. Lite ibi finita competit tantum beneficium revisionis. Quæ alia sententiæ Cameralis impugnandæ remedia?

TITULUS XXXIII. *De Judicio Aulico.* Pag. 190. Consilium Imperiale Aulicum qualibus constet Ministris? quomodo concurrat quoad Jurisdictionem cum Camerali? Tertia Ordinatio in eo observatur. Sicut Wezlariæ, ita nec in Aula Appellatio conceditur.

TITULUS XXXIV. *De Judicio Rotuvilensi.* Pag. 192. Cur Rotuvilæ institutum? quis illius perpetuus Judex? inferius est duobus supranominatis. Quousque se extendat illius Jurisdictio?

TITULUS XXXV. & ultimus. *De actionibus Juris publici, de Academiis & de bonis ac malis Imperii.* Pag. 193. In defectum juris municipalis statuitur juri civili. Quænam in Germania dentur Universitates? bona in Imperio dantur insignia, res plurimæ verò pessimæ sunt. Conclusio operis.

F I N I S.

O. A. M. D. G.

Et Principum belligerantium Concordiam.

Udamirtus, Lad. E.

Diss. iuris publ. rom. germ. quinque titulis supra triginta constans

Fr[ancofurtum] u.a. 1748

4 Diss. 1631#Beibd.4

urn:nbn:de:bvb:12-bsb10818083-0

VD18 15168964-001